

71. 11796
A SZEGEDI ALFÖLDKUTATÓ BIZOTTSÁG KÖNYVTÁRA.
VI. SZAKOSZTÁLY. B) NÖVÉNYTANI KÖZLEMÉNYEK. 6. SZÁM.

ÓBECSE HATÁRÁNAK VIRÁGOS NÖVÉNYEI

IRTA

Dr. KOVÁCS FERENC

ÓBECSEI-ALSÓVÁROSI RÓM. KATH. MENEKÜLT PLÉBÁNOS,
BUDAPESTI-KAMARAERDŐI LELKÉSZ.

SZEGED,
SZEGED VÁROSI NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R.-T.
1929.

ÓBECSE HATÁRÁNAK VIRÁGOS NÖVÉNYEI

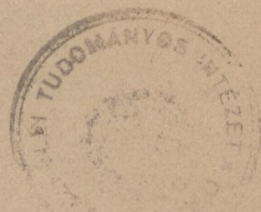
„NÉZZÉTEK A MEZEI LILIOMOKAT,
MINT NÖVEKEDNEK “

MÁTÉ 6. 28.

IRTA

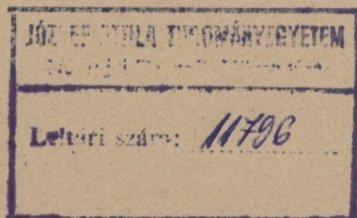
Dr. KOVÁCS FERENC

ÓBECSEI-ALSÓVÁROSI RÓM. KATH. MENEKÜLT PLÉBÁNOS,
BUDAPESTI-KAMARAERDŐI LELKÉSZ.

Lelt. sz. VI/a. 71.

Tudományos és hiterkölcsei szempontokból szakközvegek által
a kalocsai ft. érseki hatóság részéről megbíráltatva s egyház-
hatóságilag jóváhagyva és engedélyezve.

SZEGED,
SZEGED VÁROSI NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R.-T.
1929.

Nr. 294.

Nihil obstat.

P. FRANCISCUS PINZGER S. J.
censor.

IMPRIMATUR.
Colocae die 17. Januarii 1917.

LEOPOLDUS m. p.
archiepiscopus.

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000834426

Főtisztelendő

Néhai P. MENYHÁRT LÁSZLÓ S. J.

*a kalocsai érseki főgymnázium és kollégium nagyérdemű volt igazgatója;
a természettudományok jeles művelője és hírneves tanára, a jóságos
szívű lelkiatya, kiváló hazafi, kitűnő szónok és apostoli buzgalmú
afrikai híthírdető; a tudományos és minden nemes törekvés jóakaró
és hathatós előmozdítója*

DICSŐ ÉS ÁLDOTT EMLÉKÉNEK

*ajánlja és feledhetetlen volt botanikus tanára soha nem hervadó babér-
koszorúja mellé szerény nefelejtscsokor gyanánt helyezi e művecskét
állandó fiúi kegyelele, legmélyebb tisztelete, hűséges ragaszkodása, leg-
forróbb szeretete s köszönete jeléül*

A HÁLÁS SZIVŰ VOLT TANITVÁNY.

O. A. M. D. G.

Bevezetés.

Kedves szülőföldem: Óbecse város iránt érzett őszinte szeretetem és forró ragaszkodásom; valamint drága emlékü volt botanikus tanárain: † P. Menyhárt László S. I. kalocsai egykori főgimnáziumi igazgató, később afrikai hithirdető és dr. Mágocsy-Dietz Sándor budapesti egyetemi tanár iránt állandóan táplált hálás tiszteletem; nemkülönben a világhírű botanikus és maecénás: néhai dr. Haynald Lajos kalocsai biboros érsek, kegyes jótevőm s a botanika terén is lelkes buzdítóm, iránt szivemben folyton őrzött kegyeletes hálám adta kezembe a tollat, hogy e könyv napvilágot lásson. 35 évi szorgos vizsgálódás és folytonos tanulmányozás eredménye óhajt e leírás lenni. Megjegyzem, hogy Óbecsét botanikailag clőttem még senki sem ismertette. Óbecse teljesen ismeretlen a botanikus irodalomban. Az eddig megjelent botanikai művekben mindössze Zorkóczynek: „Ujvidék és környékének Flórája“ című leírásában van Óbecse egy esetben említve a „Nuphar sericeum“. Lang. ismertetésénél, ahol Óbecse, mint ezen növénynek lelőhelye van föltüntetve. Csekélységem azonban a „Szabadka és Vidéke“ című hetilap 1898. évi 6., 7., 8., 10. és 15. számaiban, úgyszintén a „Bács-Bodrog Vármegyei Történelmi Társulat Évkönyvének“ 1898. évi I. és III. füzetében bírálat alá vevén a Bács-Bodrog megye Egyetemes Monografiájában Kovács János tollából megjelent „Bács-Bodrog megye Növényvilága“ című ismertetést, az említett lap- és folyóirat-számokban hézagpótlóként tüzetesen, termőhelyek szerint is felsoroltam mindama bácskai növényeket, amelyek Kovács Jánosnál említve nincsenek; amely alkalommal bírálatomban Óbecsét is számos növénynél, mint lelőhelyet említettem. Bács-Bodrog vármegye Monografiájának az u. n. „Országos Monografiai Társaság“ által rendezett 2. kiadásában, amelynek keretében a megye flóráját csekélységem írta meg, Óbecse szintén számos növény termőhelyeként szerepel; azonban kimerítő, részletes és rendszeres ismertetés Óbecse növénytenyészetéről eddig még senki tollából sem származott.

Ezen most közrebocsájtott leírás, mint fõntebb már említém, 35 évi állandó botanizálás eredménye. Kalocsai gimnazista koromban 8 éven át július és augusztus hónapokban Óbecse nyári vegetációját tanulmányozgattam; majd 4 éven keresztül, mint a bécsi Pázmáneum növendéke, az említett hónapokat még szeptember és október hó első felével toldhattam meg, amikor is módomban állott az itteni őszi flórát is valamennyire megismerhetni. 1894. év óta azután, amióta Óbecsén állandóan lelkészkedem, igen kedvező alkalom nyílt számomra, hogy kedves szülõföldem flóráját úgy a tavaszi, mint a nyári és őszi vegetáció tekintetében beható tanulmányozás tárgyává tegyem.

A scientia amabilis iránt már zsenge koromtól fogva állandóan érzett nagy elõszeretetem arra sarkalt, hogy Óbecse tekintélyes határának minden zegezugát felkutassam, s botanikailag vizsgálgassam. Nincs is ezen hatalmas földterületnek egyetlenegy számottevõbb pontja sem, ahol egyszer is, másszor is botanikai kutatásokat nem eszközöltem volna. A sok utánjárást és fáradságot, amit erre fordítottam, mondhatom fényesen kárpótolta az a sok lelki öröm, amit ezek a jó barátok és hûséges ismerõsök: a mezõknek kedves virágocskái nyújtottak számomra, amelyek oly ékesen szóló hirdetői az Úr bölcsességének, kimondhatatlan jóságának és gondviselésének s egyúttal a természetbúvár Istenbe vetett hitének erõsítõi, reményének táplálói és szeretetének élesztõi. Közmondás, hogy: „aki nem tud imádkozni, az menjen a tengerre!” A természetbúvár ezt bátran megtoldhatja azzal, hogy: akinek ingatag a hite s aki csüggeteg a megpróbáltatások örömtelen óráiban, az menjen a virágokhoz, mert mély bölcsesség tankönyvei s édes vigasztalások forrásai azok. „Nézzétek a mezei liliomokat, mint növekednek . . . !”, figyelmeztet bennünket tépelõdõket már maga édes Üdvözítõnk is. A virágoknak, a szabad természet ezen gyönyörû imádságos könyveinek betûzésekor akaratlanul is a költõnek ezen sokatmondó szavai jutnak eszünkbe:

„Állok tavaszmezõn,
Melyet virány fedez;
Ugy érzem, gondolom:
Az Isten háza ez!”

Erdélyi.

Ilyen és hasonló üdvös gondolatok ébrednek az alázatos elméjû botanikusban, amelyek oly boldogítóan hatnak a kedélyre s amelyek akárhányszor a netán viharzó lélekben még a megzavart egyensúlyt is képesek helyreállítani.

Ami e munka formai összeállítását illeti, az dr. Engler Adolf berlini hírneves egyetemi professzor közhasználatú természetes rendszere alapján készült. A nemek és fajok meghatározásánál, mint forrás-munkát használtam: Koch. Synopsis Florae Germanicae et Helveticae művét, a Gönczy-, Cserey-, Hazslinszky-, Simonkai-féle hazai növényhatározókkal együtt. Továbbá Hoffmann-Wágner: Magyarország Virágos Növényei című művét; dr. Simonkai Lajos: Enumeratio Florae Transsilvanicae vasculosae critica-ját; dr. Strassburger Ede bonni egyetemi tanár: Lehrbuch der Botanik für Hochschuhlen munkáját; Reichenbach: Icones florae germanicae et helveticae illusztrált jeles munkáját; Györy-Schilberszky-Ströcker: Gyógyszerész-gyakornoki Tankönyvét; dr. Borbás: A nagy magyar Alföld tölgyei című munkáját; Borbás: „A magyar homokpuszták növényvilága“ és „Temesmegye vegetatiója“ című munkáit, Heuffel János: „Enumeratio plantarum Banatus Temesiensis“ című leírását. Diószegi és Fazekas: Magyar Fűvészkönyvét; Endlicher: Genera Plantarum-át, Kitaibel: „Additamenta ad Floram Hungaricam“ munkáját, Neilreich: Aufzählung der in Ungarn, und Slavonien bisher beobachteten Gefässpflanzen. Leunis: Synopsis der Pflanzenkunde-jét. Dégen: Magyar Botanikai Lapok-ját, Moesz: Botanikai Közlemények-jét, Rochel: Botanische Reise in das Banat. Sadler: Flora Comitatus Pestinensis. Wagner: Növényország gyógyszer-isméjét és A Délibláti Kincstári homok pusztá növényvilágát. Zorkóczy: Ujvidék és Környékének Flóráját. Kerner-Kanitz: Az Osztrák-magyar monarchia növényvilágát, Menyhárhó: Kalocsa vidékének növénytenyészetét, Bauhin: Prodromos theatri botanici-jét; Filárszky: Adatok Budapest flórájához; Kerner: Floren-Karte v. Österreich-Ungarn és Das Pflanzenleben der Donauländerét. Tuzson: Magyarország Fejlődéstörténeti Növényföldrajzának főbb vonásait és A magyar Alföld növényföldrajzi tagolódását. Simonkai: Növényföldrajzi vonások hazánk flórájának jellemzéséhez-ét. Graebner: Lehrbuch der allgemeinen Pflanzengeographie-jét. Fritsch: Exkursionsflora für Österreich-jét. Ascherson és Graebner: Synopsis der Mitteleuropäischen Flora-ját, Grisebach és Schenk: Iter hungaricum-át. Brassay-Kovács: Magyar Fűvészkönyvét. Kanitz E. Knapp: „Bisher bekannten Pflanzen Slavoniens“. Waldstein et Kitaibel: Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae; Kneipp Sebestyén: Vízkúrám-at; Magyar Gazdasági Egyesület: A magyar gazdákat érdeklő legfontosabb rétfüvek és takarmánynövények rövid ismertetését; végül, amit legelső sorban kellett volna említenem, Linné: Genera et Species plantarum-át, azonkívül több apróbb növénytani értekezést és leírásokat.

A magyar növényneveknél a Hoffmann-Wagner-Mágocsy : „Magyarország virágos növényei“ című munkára támaszkodtam; iparkodtam azonban a vidékünkön használatos népies elnevezéseket is megfigyelni s az egyes növényeknél lehetőleg azokat is föltüntetni.

Törekedtem arra is, hogy az ipari, kereskedelmi, gazdasági és gyógynövényeknél azok gyakorlati haszna és alkalmazása is fölemlítették, eltérőleg az eddigi hasonló florisztikai leírásoktól, amelyek az egyes növények rendszeres fölsorolásánál s azok lelőhelyeinek ismertetésénél egyébre nem igen szoktak támaszkodni és kiterjeszkedni.

Hogy a kerti virágok kedvelőinek is tegyek némi szolgálatot, apróbb betűkkel bár, a megfelelő helyeken, a kultivált virágokat is fölemlítettem, főleg azokat, amelyek közkedveltségűek, vagy évek óta általánosan el vannak terjedve.

Egyáltalán arra törekedtem, hogy szülővárosom határának növénytani arculatát hűségesen ábrázoljam. Mindamellet, ha itt-ott hiba csúszott volna be, kérem a kezdő íróval szemben ítélkező botanikustársaim kegyes elnézését és szíves kiigazítását.

Mondhatom, végtelenül boldogítólag hat reám, ha a tudományos érdekeknek szerény ismertetésemmel csak egy szemernyit is hasznára lehettem. Örök hála ezért a virágocskák kegyes és bölcs Alkotójának!, akinek dicséretét kell, hogy zengjék ajkaim az írás eme szavaival: „Áldjátok minden földi termények az Urat, dicsérjétek és magasztaljátok Őt mindörökké!“ Dániel 3. 76.

Óbecsén, 1908. évi december hó 8-án.

Kovács Ferenc

rkath. plébános.

Óbecse határának földrajzi és földtani ismertetése.

Mielőtt Óbecse határának florisztikai ábrázatát körülményesen megrajzolnám, szükségesnek vélem mindenekelőtt ezen leírandó terület földrajzi fekvését, valamint ennek talaj- és éghajlati viszonyait megismertetni, mert növényföldrajzi általános axióma, hogy az egyes vidékek növénytenyészetét legelső sorban ezen tényezők szabják meg, úgyannyira, hogy, ha csak mechanikai és physiologiai akadályok nem gördülnek a növények terjeszkedése elé, a mondott tényezők azonos egybealakulása esetén, vagyis egyforma oekologiai viszonyok mellett, a hasonló közeli vidékeknek flórája is többé-kevésbé azonos.

Óbecse nagyközség, a Nagyalföldnek emez egyik legnevezetesebb helysége, 23.000, legnagyobb részét tősgyökeres magyar és 6000 szerb lakossal s 41.734 kat. holdnyi határával Bács-Bodrog vármegye óbecsei járásában fekszik s Ferrotól számítva az É. sz. $45^{\circ} 33' - 45^{\circ} 43'$ s a K. h. $37^{\circ} 31' - 37^{\circ} 48'$ közt terül el.

Maga a város téglányalakban, északkeleti-délnyugoti irányban körülbelül 8^2 kilométernyi belterületen, szépen fásított, részben aszfaltozott és kockakövezett, szabályos utcákkal, a Tisza folyó és a Ferenc csatorna szögletében fekszik, amely utóbbinak tiszai torkolata az 1894: III. tc. rendelkezése folytán helyezettett át Bács-Tisza-Földvárról Óbecsére, s amely torkolat világhírű villamos zsilipjeiről nevezetes.

Óbecse határa kelet felől a Tisza 3 kanyarulata által van szegélyezve s a szomszédos Aracs és Törökbecse torontálmegyei községek határától elválasztva. Északról a péterrévei határ mellett a Csikér patak képezi egy darabon a természetes mesgyét; a többi részeken és oldalakon pedig árkok, majd meg utak választják el Bácsföldvár, Szenttamás és Péterréve határától.

Óbecse határa a Tiszától északnyugoti irányban nyomul Bácska közepe felé és hatalmas szívalakot mutat, amelynek keleti végében fekszik maga a város. Legnagyobb hosszúsága a törökbecsei csárdától a Gyorgyevits-féle hármashatárhoz, az u. n. „kúrián“

26 $\frac{1}{2}$ kilométer, legnagyobb szélessége pedig a csiki csárdától, csaknem a bácsföldvári Csonthalomig 18 klm.

Az egész határ általában lapályos, sík terület 80 m. átlagos tengerszín fölötti magassággal. Azonban itt-ott kisebb halmok és dombok is mutatkoznak rajta, így a: Varjúkhalma, Perleghalom, az előbb említett Hármashalom az óbecsei, szenttamási és péterrévi határok összeszőgelésénél, amely 97 méternyire fekszik a tenger színe fölött s legmagasabb pontja határunknak. Itt terem nagy mennyiségben a *Prunus nana* (*Amygdalus nana*), a köznép nyelvén: hangabarak, aminek ez a domb a kizárólagos termőhelye vidékünkön. Továbbá az Eremicsekhalma (90 m.), Debeljácskahalom (92 m.), Bajsanszkyhalom, Tetűhalom, Csonkahalom s az újonnan ásott Ferencsatorna kétoldali hatalmas földhányása, ami a mederből kiemelt óriási földmennyiségből keletkezett. Végül a határunkban végződő Rómaisánc, amely azonban a folytonos szántogatás által egyre alacsonyabb lesz s maholnap teljesen egyenlő síkot képez a szomszédos területekkel; amely ősrégi sánc, amíg a kultúra megkímélte, szintén több érdekes, határunktól búcsút vett növénynek volt a termőhelye, amelyekről egyenkint majd a részletes leírás keretében leszen szó.

A határ külső része, a Horváth Lukács, Kapások, Gyorgyevits, Cseszák István, Kapitány, Tripolszky Imre, Zsótér, Gombos, Báró, Gortva, Szonomár, stb. szállásoknál, ahová a telecskai dombok el laposodott végső ágai benyúlnak, itt-ott hepehupás és már itt említem meg, hogy ennek a határrésznek növényzete sok tekintetben elűt a határ keleti, vagyis a Tiszára támaszkodó részének flórájától.

A határt északnyugatról délkeleti irányban ide-oda csavarogva a Bélabara völgye szeli ketté, amelyből azonban csaknem egész hosszában már rég ideje kiapadt a víz, s legfeljebb az alsó részén, a ferencsatornai torkolata közelében szokott benne egy-egy kevés lenni. A Dungyerszky-féle újtanya mellett (volt Ginder-Zsótér-szállás), szintén látható egy hatalmas völgy, nemkülönben a Gyorgyevits és Debeljácsky szállások mellett is, amelyek azonban ma már teljesen kiszáradtak. Számottevő völgy még a Csikér völgye, amelyben egész éven át folyton csörgedez a patak; továbbá a kistréti fokok, végül a Szuvadulalapos a Botra végén, amelyben szintén állandóan szokott víz lenni.

Óbecse határa vízben is eléggé bővelkedik, amennyiben 662 kat. holdnyi vízi területe van. Vizei a: Tisza, a Holttiszaág, a Ferencsatorna, a Csikér, Bélabara és Szuvadula. Vizenyős helyek találhatók még az Árpádliget körül, a Ferencsatorna déli oldalán az Alsórétben, a Botra alján, itt-ott a Felső- és Alsórét laposaiban, a

rétek lecsapoló csatornáiban, a párhuzamos (parallel) árkokban és konyhakertészetem $4\frac{1}{2}$ klm. hosszú vízvezető csatornájában.

A Tisza mellett Óbecsének 3 rétje terül el: a Felső-, Alsó- és Kisrét körülbelül 7000 kat. holdnyi területen, amelyek hatalmas védgátak által oltalmazták a Tisza tomboló árja ellen. A rétekből minden átmenet nélkül hirtelen, 4—5 méter magas, meredek és szaggatott párkánnyal emelkednek ki az u. n. parti, vagyis felsőföldek. A rétek 99%-a a közlegelők, vagyis járásföldek felosztása óta, ami 20 év előtt történt, művelés alatt áll s alig 1%-a képez ma már legelőt. A 90-es években a 14.000 kat. holdnyi közlegelőn még víg furulyaszó hangzott s a ménes és a gulya kolompolt, azonban ma ott is a fényes ckevas csillámlik s andalító pacsirtadal vidámítja a reggeltől napestig szorgoskodó földművelőt. Megjegyzem, hogy Ceres uralmával a közlegelőkről is számos növényünk eltűnt, amelyekről azonban majd a részletes leírás fog számot adni.

A védgátakon belül egész a Tisza medréig az u. n. ártér terül el, amely a kanyargós Tiszával párhuzamosan hosszú, keskeny szalagot képez, amit a Tisza zavaros árja kora tavasszal és késő ősszel is rendszerint el szokott önteni, a honnan hamarosan letakarodva yalóságos nilusi termékenységgű iszapos réteget szokott hátrahagyni, amelyben igen változatos ártéri növényzet díszlik, amiről szintén alább leszen szó.

A tiszai árteret helyenkint füzesek és nyárfások is tarkítják; rajta itt-ott nemes fűztelemek is láthatók; más része legelő, majd meg szántóföld, legtöbbnyire kapás és más rövid tenyészéletű kultúrnövények számára. A leghomokosabb és legkövérebb helyei zöltség, főleg káposztatermő területek a törökbecsei révénél lévő 42 kat. holdnyi területű tiszai szigetünkkel, az u. n. Adicával egyetemben. Az óbecsei ártéri káposzta messzeföldön híres s még a közép-bácskaiak is többnyire innen fedezik enemű szükségletüket.

Igazi néven nevezett erdős területe Óbecse határának, sajnos!, jelenleg nincs. Remekszép erdő volt, jobbadán nyár- és tölgyfákból, az u. n. Árpádliget a Tiszaparton, amely azonban 1910-ben, a botanikus nem kis bosszúságára, a teknővájó cigányok fejszecsapásai alá került, aminek ok nélkül való kiirtásakor kerekszámban 61 kedves erdei növény mondott búcsút határunknak, amelyeknek részletes ismertetésére később még rátérek s amikről, a többi határunkból elköltözött, s ide bevándorolt növényekkel egyetemben Változások Óbecse flórájában és De emigrantibus et immigrantibus plantis confinii oppidi Óbecse című leírásomban fájó szívvel megemlékeztem. (I. Botanikai Közlemények 1915. évf. 1—2. füzet 68. és (31.) lapján).

A tiszai ártéren látható ugyan hellyel-hellyel néhány holdnyi

nyárfacsoport s van Óbecsének 2 terjedelmes s remek angolparkja is elég szép flórával; ámde azok szorosan vett erdőknek korántsem nevezhetők.

Óbecse határa földtani szempontból a keleti, vagyis belső részén alluvialis, azaz áradmányos talaj; a külső, vagyis nyugoti részében pedig, amely fokozatosan emelkedik s ahová, mint mondám, a telecskai dombok végső ellaposodott ágai nyúlnak be, diluvialis, sárgás-barnás löszképződmény, (Quaternaer v. pleistocaen), mint a telecskai dombok általában.

Parti, vagyis u. n. felsőföldje 35.000 kat. holdnyi területen középkötöttségű televényben dús termőtalaj, amely nagy vízáteresztő képességénél fogva kitűnően tűri úgy a tartós esőzést, mint pedig a hosszas szárazságot. A parti földek képezik a határ legnagyobb részét és: alsó-felsőugarok, perleg-, baraparti (rétparti-), járás- és szállásföldek elnevezés alatt ismeretesek s mondhatni, hogy a rajtuk keresztül-kasul vonuló utakat leszámítva s az egyes tanyákon levő gyeplegelőktől eltekintve, az utolsó barázdáig mind művelés alatt állanak, s éppen a talaj kedvező összetételénél, $\frac{2}{3}$ részben agyag, $\frac{1}{3}$ részben homokvegyületénél fogva kevés igaerővel igen könnyű munkálatúak s az agrikultúrának országszerte ismert kimeríthetetlen kincsesbányái.

A Kistrét és a tiszai ártér sárga iszapos, homokos területek és szintén kitűnő termőhelyek.

Az Alsó- és Felsőrét legnagyobb része azonban már igen kötött, szurkos, fekete, nehéz munkálatú agyagtalaj, amelyben a kalászosok elég jól, a kapás növények azonban csakis csapadékos esztendőben sikerülnek, mert a nyári aszály, a rekkenő hőség, azokat esőszegény években rendszerint ki szokta égetni. Az Alsórétben egyedül az u. n. bosztánok, aztán Galambos Sándor és Freund József szállása homokosak többé-kevésbbé, amely területekről, művelés alá való vételükkor, szintén több érdekes homoki növény távozott el. Futóhomok Óbecse határában csakis a tiszai ártéren, a kistrizai átvágásnál és Törökbecsével szemben található úgy 200 holdnyi területen, ami tiszai hordalék s ami legnagyobb részt káposztásoknak használtatik.

Az említett 3 rét közül az Alsó- és Felsőrét az 1870-es évekig, a Kistrét pedig 1910-ig, vagyis az ármentesítés befejezéséig, emberemlékezet óta csaknem állandóan víz alatt állottak, mert az eltöltetlen rakoncátlan Tisza korlátlanul hömpölygette azokon keresztül bőszen hullámain, zavaros vizével bőségesen táplálva és csaknem minden tavasszal színültig megtöltve a rétek terjedelmes és mély medencéit. Négy-öt m. mélységű álló víz, 7000 kat. holdnyi területen, ter-

jedelmes nádasok rengetegeivel, a vízen lebegő, ingó-bingó szigetekkel, tükörsíma tisztásokkal, fölötté érdekessé mocsári növényzettel s éktelenül lármázó vízi madárseregekkel, stb. éppenséggel nem mindennapos látványosság. És ilyen ősi, eredeti állapotban volt ez a 3 terjedelmes rét még kis deákkoromban is, ahová egyszer is, másszor is oly szívesen ki-kirándultam hűséges kísérőmmel, boldogult Kovács-Huszka János bátyámmal ladikázni s a szebbnél-szebb vízi növényeket gyűjtögetni, amelyeknek itteni emlékét, sajna ma már jó-részt csakis herbáriumom exsiccátái őrzik, amelyeknek egyenkinti felsorolása a részletes leírásban található. Egyelőre csak annyit jegyzek meg e helyen, hogy 36 azon érdekesebb vízi növényeknek a száma, amelyeket az ármentesítés határunkból kilakoltatott. De, hogy tovább folytassam, még most is, mintegy a fülemben cseng, mint csörgött-zörgött a ladik oldalához verődött rengeteg sok sulyomtermés, mintha csak jégtörmelék közt túródott volna a csolnakunk s eszemben van ma is, mily pajzán kedvteléssel merítgettem ki azokat a szapollyal, hogy otthon megfőzve jóízűt csemegézzem belőlük. A közbejött ármentesítés azonban mindennek a szép romantikának egy csapásra végét vetett s imhol a bibicek, kárókatonák, bodorgödények, bölömbikák, búvárok stb. egykori kedvelt tanyája s a *Castalia* (*Nymphaea*) *alba*, *Nuphar luteum*, *Trapa natans*, *Stratiotes aloides*, *Typha minima*, *Sparganium minimum*, stb. ősrégi hazája a gömbölyűre hízott göbölők s a szabadon nyargalászó szilajcsikók otthona lett, míg nem a 90-es években a víg furulyaszót a réteken is a vetésekben tanyázó ürge pacsirták andalító trillái váltották fel.

Az alsóréti Irizset és a Szilvás emelkedések, mintegy 300 kat. holdnyi területen jobbadán vakszéksós területek, egyedüli számottevő szikes helyei Óbecsének, amit próbálgatnak ugyan szántogatni, de nagyon kevés sikerrel. Láthatók ugyan a holt Tisza-ágak, Csíkér, Ferencsatorna és Szuvadula völgyében is itt-ott kisebb terjedelmű szikes foltocskák, de azok alig jöhetnek tekintetbe. Egyebütt pedig határunkban a szikes föld teljesen ismeretlen.

Az Irizset és Szilvás puszták között lévő terjedelmes, mintegy 1000 kat. holdat kitevő barafenék kimeríthetetlen termékenységű tőzegtalaj, amely talán a vízözön óta a 90-es évekig állandóan vízborította terület volt, amelyen a folyton korhadó vízi növények, sás, káka, csáté, harmatkása stb. idők folytán valóságos tőzegréteget alkottak, amely azonban a rétek feltörésekor a talajjal elegyült s annak kávébarna színt kölcsönzött. Ez, a köznép nyelvén: „Kánaán-földjének“ nevezett határrészlet, kivált bolgárkertészetre, lucerna, kukorica, cukorrépa, kender és más kultúrnövények termesztésére fölötté alkalmas, páratlan jóságú és kitűnő minőségű termőföld. Ka-

lászosok termelése azonban kevésbé sikerül benne, mert túlságos nitrogéntartalma és foszforszegénysége miatt azok ott időnap előtt megdőlnek.

Ezeket tartottam szükségesnek elmondani Óbecse határának földrajzi fekvéséről és földtani fejlődéstörténetéről, mert, mint ezeknek alapján az alábbiakban látni fogjuk, teljesen beigazolódott nálunk, ami határunkban is, Tuzsonnak eme mondása: „Hogy az itteni növények mai elhelyezkedése a múltban lejátszódott események bizonyos sorozatának eredménye“. (L. Tuzson: Magyarország Fejlődéstörténeti Növényföldrajzának Főbb Vonásai 560. l.)

De vessünk most már, legalább egy futó pillantást, Óbecse éghajlati viszonyaira is.

A talaj minőségén kívül, mint tudjuk, a hőmérséklet és csapadékmennyiség az a második fontos tényező, ami a növénytenyésztet befolyásolja, még pedig úgyannyira, hogy valamely vidék klimatikus viszonyai az illető hely flórájában is nagyban visszatükröződnek. Jól jegyzi meg azért erre nézve Kerner-Kanitz az Osztrák-Magyar Monarchia Növényvilága című munkájának 190. lapján, midőn ezt írja: „Minden növény nemcsak ezer szállal van a röghöz kötve, hanem minden életműködésében oly annyira függ a világosságtól, hőtől, nyirkosságtól, hogy ezen életfeltételek legcsekélyebb változásai is kifejezésre jutnak a növény alakjában“.

Óbecsén, mint az Alföldön általában, a januári közepes hőmérséklet: -4° , a júliusi $+22^{\circ}$, az átlagos évi hőmérséklet pedig: $+11.30^{\circ}$. A csapadék évi mennyisége 800 mm. valamivel több a nagyalföldi évi átlagnál, amely 600—700 mm. közt ingadozik. A csapadéktöbbletet nálunk, bizonyára a Tisza és Ferencsatorna itteni nagy víztömege és a közelfekvő szerémi Fruskagora hegylánc okozza. Megjegyzendő, hogy az elmúlt öt esztendő vidékünkön kivételesen és szokatlanul igen csapadékos volt; alig múlt el nap eső nélkül, aminek hatása az azelőtt alig tapasztalt dús nyári vegetáció tartós voltában is kifejezésre jutott. Mindettől eltekintve azonban mondhatjuk, hogy Óbecse határa is, úgy a hőmérséklet, mint pedig az évi csapadékmennyiség tekintetében, általában mégis csak a Nagyalföld szélsőséges vonásait mutatja s mindkét tényező épen azért általánosságban itt is a Nagyalföld jellegzetes növénytenyésztetének előidézéséhez járul hozzá.

Óbecsén a növényi tenyésző élet úgy, mint flóratájékunkon általában, itt is rendszerint április hó elején kezdődik igazában; addig a növényvilág, néhány növénytörzset, így a: *Bellis perennist*, *Senecio vulgarist*, *Stellaria mediát*, *Draba vernát*, *Holosteum umbellatumot*, *Veronica hederifoliát* és *politát* leszámítva, mélységes téli álmát alussza. Csakis április és május hónapokban tavaszias nálunk

az idő, de ekkor is gyakran kései fagyok állnak be, amelyek a növénytenyészet teljes megindulását nagyban gátolják.

Már június hóban hirtelen beáll a kánikula, vagyis a télből csaknem átmenet nélkül átléptünk a nyárba. Sok évi megfigyelésem és tapasztalatom révén mondhatom, hogy az említett okoknál fogva a növényvegetáció is a legélénkebb és legkiterjedtebb nálunk is éppen június havában. Júliusban a hő még magasabbra emelkedik, a csapadékmennyiség pedig fokozatosan rohamosan csökken s a minimumra redukálódik, minek következtében beáll a nyári aszály, amikor is a legtöbb növény befejezte évi vegetatív munkáját s magot érlelve elszárad. Igen sokszor megfigyeltem ilyenkor a legelésző, jobban mondva kopláló marhacsordát és sajnálkozva láttam, mint nyaldosta a májusban meggömbölyödött, de a kánikulában teljesen leromlott, kiálló nagy csipőjű szakadt jószág teljesen kiéhezve a *Sclerochloa dura*, *Poa annua*, *bulbosa*, *pratensis*, *Festuca pseudovina*, *Bromus mollis*, *sterilis*, *tectorum*, *Hordeum murinum*, *Alopecurus pratensis*, stb. elszáradt leveleit és kulmusát.

Július—augusztusban igazi növényvegetáció nálunk csakis a vízpartokon észlelhető, ahol a növényzet ekkor is üde és zöld.

A szeptemberi szokásos esőzés kelt ugyan még életre néhány ősszel virító növényt, így a: *Sternbergiát*, *Aster annuust*, néhány *Atriplexet*, *Vicia pictát*, *Taraxacum serotinumot*, *Leontodon autumnalist*, *Crepis capillarist*, *Hypochaeris radicatát* (ez tavaszkor is virít), *Xanthium italicumot*, *Astragalus contortuplicatust*, *Chrysanthemum uliginosumot*, *Bidens cernuát*, *Aster tripoliumot*, *Blackstonia serotinát*, a *Chenopodium polyspermum*, *murale*, *rubrum* és *glaucumot* stb., de ezektől eltekintve, lehet mondani, hogy a nyári nyugalom után csaknem hirtelen bekövetkezik a téli álom. Röviden szólva, vidékünk vegetációját, illetőleg klímáját a téli álomból kései ébredés s az abba való hirtelen visszaesés jellemzi. Hosszú, kemény tél, tartós, száraz és forró nyár, rövid tavasz és ősz s kevéssé csapadékos esztendő járja itt és a kulturának, mint főtényezőnek előnyomulása mellett részben ez okozza, hogy ebben a páratlan minőségű, világ-hírű bácskai humuszban is a növényzet bizony gazdagnak éppen nem mondható.

A főntebb elősorolt okoknál fogva tenyésznek itt túlnyomóan oly növények, amelyek igen rövid, néhány hónapra alig terjedő, életűek s vegetatív életük lefolytatásához magas hőmérsékletet igényelnek. Ilyenek többnyire az egynyári és a prennális kóros növények, amelyek flóránkat általában jellemzik.

Ezek előrebocsátása után áttérek Óbecse határának növényföldrajzi ismertetésére, amivel a következő fejezetben foglalkozom.

Óbecse határa növényföldrajzi tekintetben.

Óbecse határa növényföldrajzilag a Kerner-Kanitz-féle phytogeografiai beosztás szerint a pontusi flórabirodalomnak, vagy területnek u. n. dákflóraidékén foglal helyet. Simonkai systemáját tekintve a magyar flóramegye középdunai flórajárásába soroztatik. Borbás beosztása alapján hazánk 10 flóraidéke közül ezen leírandó terület a magyar flóraidékhez (ditio florae Pannonicae) tartozik. Míg végül a Tuzson-féle növényföldrajzi rendszer és tagolódás szempontjából Óbecse területe az u. n.: Középeurópai flóraidék, Dunai Flórakerületének Alföldi Flórákörnyékébe s ennek részben: Középdunai, részben pedig: Tiszai flóratájékához tartozik. Szerény leírásom és ismertetésem geobotanikailag szintén ezen legutóbbi, habár nem is végleges és nem is általánosan elfogadott növényföldrajzi felosztás alapján kíván mozogni és haladni.

A Középeurópai Flóraidék 6 flórakerületre tagozódik, u. m.: 1. a Dunai, 2. az Északi-Kárpátok, 3. a Szarmata (Galicia), 4. Európai Középhegységek (Cseh- és Morvaország), 5. az Alpések, 6. az Illyr-flórakerületre, (melyből azonban a moesiai flórákörnyéket ki kellene kapcsolni).

A Dunai Flórakerület ismét 5 flórákörnyéket foglal magában, még pedig: a) a Pannóniai, b) az Alföldi, c) a Keleti Kárpátok, d) a Szerémségi, e) és a Romániai flórákörnyéket.

Az Alföldi Flórákörnyéken aztán úgy oekologiai, mint statisztikai és fejlődéstörténeti szempontból 4, lényegesen eltérő: Flóratájékat különböztethetünk meg. Ez a négy flóratájék ugyancsak Tuzson felosztása szerint a következő: 1. a Bánsági, 2. a Középdunai, 3. a Tiszai és 4. a Nyírségi flóratájék.

Óbecsének $26\frac{1}{2}$ klm. hosszú és 18 klm. széles határa, nyugoti részében, a telecskai dombok nyúlványain elterülő, mintegy 17.000 kat. holdnyi lősz komplexumával az Alföldi Flórákörnyék Középdunai flóratájékához soroztatik; míg a keleti, a Tisza folyóra támaszkodó, mintegy 25.000 kat. holdat kitevő alacsonyabb fekvésű alluvialis területével az u. n. Tiszai-flóratájékhoz tartozik; amely 2 határ-résznek flórája, habár általánosságban az Alföldi Flórákörnyék jellegzetes növénytenyészetét is mutatja, mégis szembetűnőleg különbözik egymástól, nem értve itt az ártéri és réti növényzetet, hanem a parti, vagyis felsőföldek növénytenyészetét. Meg kell jegyezni azonban, hogy az óbecsei határból úgy a középdunai, mint pedig a tiszai flóratájék homokpusztáinak jellemző növényzete csaknem teljesen hiányzik s alig néhány fajjal van jelenleg képviselve, miután futóhomok s egyáltalán homokos terület igen kevés van határunkban s ami van is, az is jóformán egészen kultúra alá van véve.

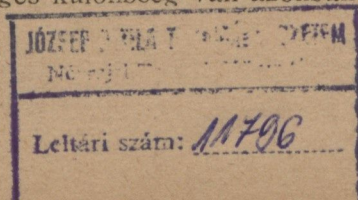
Ha határunkat akár geográfiai, akár növényföldrajzi elhelyezkedésében szemléljük, ám látjuk, hogy az a Fruskagora hegylánc által koronázott s pompás növényzetű Szerémségi flórákörnyékkel csaknem szomszédos s a növénytanilag oly annyira fontos, rendkívül változatos s fölötte érdekes alföldi flórákörnyékbeli Bán-sági flórajátéktól sem esik messzire, amely terület helyesebben a keletbalkáni vonatkozású Borbás-féle: „Szörénységi kerület“ tartozékát képezi, s éppen azért ezen 2 terület, mint az alábbi részletezésnél látni fogjuk, nem csekély mértékben itt is érezteti a hatását, amennyiben mindkét jeles hely határunkkal is mutat valamelyes florisztikai kapcsolatot.

A leíró, vagyis statisztikai növényföldrajz szempontjából vizsgálva határunkat, azt a Középdunai és Tiszai flóratájékok többi községeinek határaitól nemcsak geográfiailag, hanem némileg növényföldrajzilag is elkülönített területnek tekinthetjük, amennyiben határunk növényzete némely fajok tekintetében a többiekétől határozottan eltérő.

Határunkra jellemző növényfajok pl. a *Xanthium italicum*, *Sternbergia colchiciflora*, *Picris* (*Helminthia*) *echioides*, *Crepis capillaris*, *Geranium dissectum* f. *byzantinum*, *Helodea* (*Elodea*) *Canadensis*, amelyek itt özönszámra tenyésznek, flórákörnyékünkön és tájékon azonban egybeült vagy egyáltalában nem, avagy csak itt-ott nagyrítján észleltettek.

Ha oekologiailag vesszük szemügyre határunkat és flóráját a hasonló életfeltételek alapján vizsgáljuk: ám látni fogjuk, hogy az itteni növénytenyészet e tekintetben is eléggé változatos. Mert, mint föntebb már vázoltam, határunk, habár korántsem úgy, mint néhány évtizeddel ezelőtt, de még ma is többféle, physikailag eltérő területet foglal magában, amelyek szerint aztán a növénytársulások is lényegesen elütnek egymástól. Van itt, t. i. mint már említém: középkötött televényes talaj óriási területen; van az ármentesített részeken egészen kötött, szurkos, fekete agyagtalaj is bőven; van továbbá jókora vízi terület, az élő és holt Tisza, Ferencsatorna, Csíker és a rétek lecsapoló csatornáinak hálózata révén; van itt ártéri, homokos, iszapos terület végig a Tisza partján, több helyen füzesekkel, bozótokkal és nyárfacsoportokkal benőve és tarkítva; vannak szőlők, 2 szép angolpark, 3 vasúti ág, itt-ott kisebb terjedelmű mocsarak és vizenyős kaszálók is és az Alsórét két kimagasló pontján: a Szilváson és Irizseten pár száz holdnyi szikes terület is, mind olyan physikai médiumok, amelyekkel a növénytársulások tagjai is lényegesen változnak és különböznek egymástól.

Feltűnő és igen lényeges különbség van azonban Óbecse jelen-

legi flórája és növénytenyészetének negyven év előtti arculata között, miként ezt: „Változások Óbecse flórájában“ és „De emigrantibus et immigrantibus plantis confinii oppidi Óbecse“ című opusculumban bőven kifejtettem (I. Botanikai közlemények 1915. évf. 1—2. füzet 68. és (31.) lapján). Ehelyütt csak annyit jegyzek meg röviden, hogy a tiszai ármentesítés, közlegelőfelszántás, erdőirtás, a római sánc, öregárkok és kökényesek eltüntetése s az ugarrendszer abbahagyása nem kevesebb, mint 162 növényfajt lakoltatott ki pár évtized alatt az óbecsei határból; „mert hát ebben a materialisztikus korban az emberek mindent, de mindent felszántanak színt’ egészen a templom küszöbéig“. Valóban az óbecsei határra is teljesen ráillenek a jeles Kernernek ezen szavai: „Die Zeit, und die Kultur der Gegenwart haben sich der ungarischen Pustenwelt bemächtigt; schon brausen Eisenbahnzüge nach allen Richtungen durch das Alföld hin; von Jahr zu Jahr werden die ungeheuren Moräste in engere Grenzen eingeeengt und üppige Felder treten an die Stelle der Grassteppen. So manche Pflanze des Steppenbodens wird unter unseren Augen verschwinden, das wilde Heer der Wasservögel wird der Gegend Lebewohl sagen, und die schöne Romantik der Wildniss wird verdrängt werden von der Prosa nützlicher Kultur“. (Das Pflanzenleben der Donauländer 12. Capitel, Seite 102.) Azt is meg kell azonban jegyezni, hogy viszont a Ferencsatorna ide helyezése, 3 vasúti vonal építése, 2 új park létesítése és 7 állami és törvényhatósági műút építése folytán 130 igen érdekes növény vándorolt be határunkba, amelyekről az elköltözöttekkel együtt majd a részletes leírás fog beszámolni.

- Óbecse határának nagyobb része, úgy a felső, vagyis parti földeken, mint pedig az Alsórétben tanyarendszer szerint műveltetik, mert ezek a területek jobbadán magántulajdont képeznek. Igen sok szállás (tanya) valóságos kis mintagazdaság. A szállások körül kisebb-nagyobb terület legelőnek, gyepnek van meghagyva, aminek a pázsitfűveit legnagyobbbrészt a: *Poa annua*, *pratensis* és *bulbosa*, majd meg az angol perje: *Lolium perenne*, a juhcsenkesz: *Festuca pseudovina* s a *Cynodon Dactylon* képezik. Ezen gyepekről ritkán liárryoznak a különféle kutyatejek, köztük az *Euphorbia pannonica* is, amiről Bernátsky I.: „Egy ritka *Euphorbia*-fajunkról“ címen a „Növénytani Közlem.“ 1908. 116. oldalán igen szép ismertetést közöl. Továbbá itt található az: *Erodium cicutarium*, *Marrubium vulgare* és *peregrinum*, *Thymus Marschallianus*, *Veronica prostrata*, *Draba verna*, *Astragalus austriacus*, *Asperula cynanchica*, *Salvia austriaca*, *nemorosa* és *Aethiopis*, *Verbena officinalis*, *Satureja cinos*, *Medicago lupulina*, *Lotus corniculatus*, *Anthemis arvensis*, a

cickafarkkóró: *Achillea Millefolium*, a *Verbascum Blattaria* s a gyepek ékessége a: *Verbascum phoeniceum*.

A szállások közül igen sok ízlésesen van körülzásíva, rendszerint akácfával és Krisztuszkoronával (*Gleditschia*). Többnyire kisebb gyümölcsösökkel és szőlős, valamint virágos kertcskéekkel is el vannak látva. A szállások nálunk nem csoportosan, utcarendszerben, hanem egyik a másiktól távolabb, kinek-kinek a telkén sporadice, vagyis szétszórtan építvék, úgyhogy a csinos tanyák a határ egyhangúságát nagyban csökkentik s a végtelen rónán, mint zöldelő oázisok tűnnek fel. A legszebben fásított szállások közé tartoznak a következők: Dr. Tripolszkyé, Berkes Mihályé, Zsótér Andor 2 szállása, Cseszák Istváné, Dr. Gersteré, Börösök Béláé, Vidáé, Pálé, az alsóvárosi plébániáé, Gortva József 3 tanyája, dr. Vlacho-vitsé, Terék József István fiáé, Kömives Boldizsáré, Rauché, a Szonomár-féle, Milkó-féle, Gágity Milán-féle, Horváczyé, Gláváskyé, Kovacsev Sztojáné, a Gyorgyevits és Debelyácsky tanya, dr. Gombos Dezsőé, Dungyerszky Bogdán mindkét szállása, Horváth Lukács- s Horváth Gábor-féle, özv. Jovánovitsnéé, Sárváry Mátyás-féle, Nagy János Félégyházié, Zabos Vendelé, a Freund és Galambos-féle rétitanya, Cseszák Sándoré, Pillischer Manóé, ifjú Gindereké, Cseszák Jánosé, Strazsamesterov Dinóé stb. — Díszkertek vannak a szállásokon: Dungyerszky Bogdánál, a v. Gindertanyán, Gortva Józsefnél, dr. Gombos Dezsőnél, a Gyorgyevits- és Debelyácsky-féle szálláson, Szmik Gyulánál, Szabó Zoltánnál és dr. Paukovits Ernőnél.

Az óbecsei határban aratás után csakis azokon a földeken, többnyire zab- és árpaföldeken divatos az ugarolás, vagyis az u. n. „tarlóbuktatás“, amelyeket azon év őszén búzával akarnak bevetni; egyébként a tarlók a következő év tavaszáig legtöbbszörre szántatlanul maradnak, amelyeken úgy tavasszal, míg föl nem töretnek, mint pedig nyáron az aratás után valamelyes növényvegetáció mutatkozik. Tavasszal azokat az egész határban a: *Holosteum umbellatum*, *Draba verna*, *Valerianella (olitoria) locusta*, *Veronica polita*, *triphylla* és *hederifolia*, *Thlaspi arvense* és *perfoliatum*, a réti szurkos fekete-agyagos talajon pedig a *Cerastium anomalum* töménytelen sokasága lepi el. Itt-ott a *Gagea arvensis* és *Senecio vernalis* sárga virágai is ékeskednek, de csakis a botrai szántókon s az u. n. alsó-felsőugari földeken, a szállásokon sehol sem észleltem ezeket, sem pedig a *Cerastium anomalum*ot.

Aratás után a tarlókon a: *Diplotaxis tenuifolia*, az *Anagallisok*, *Stachys annua*, *Sideritis montana*, *Ajuga chamaepitys*, *Passerina annua* = *Thymelaea passerina*, *Polycnemum arvense*, *Heliotropium*

europaeum, *Lappula echinata*, *Cynodon Dactylon*, *Agropyron repens*, *Setaria glauca*, a folyófüvek: *Polygonum convolvulus*, és *Convolvulus-arvensis*, a Kossuthkóró: *Erigeron canadensis*, *Medicago lupulina*, a kövérebb talajon ezeken kívül a disznóparéj: *Amarantus retroflexus*, *Atriplex tataricum*, *nitens* és *patulum*, *Chenopodium album*, *Polygonum aviculare* s a *Sonchus levis*, *asper* és *arvensis* tenyésznek, e 3 utóbbi főleg a réti tarlókon, ahol néha a *Linaria vulgaris*sal vegyest csak úgy sárgállik tőlük a vidék. Néhol a tarlókat, különösen a járásföldeken a barlangókóró *Salsola kali* csaknem egymaga lepi el, ami kazalba gyűjtve sok szegény embernek egész téli fűtenivalóját kiadja. A *Kickxia spuria* és *elatine* leterült molyhos száraikkal és puhaszőrű leveleikkel itt-ott nagy darabon bársonyszerű szőnyeget vonnak a tarlókon a talajra.

Mint már fentebb említém, ezen óriási határ csaknem az utolsó barázdáig kultúra alá van véve. Bármerre is nézünk, mindenütt csak aranykalással ékes rónaság és rengeteg kukoricatáblák terülnek el szemeink előtt. „Wallende Weizenfelder entspriessen dem umgestürzten Pusztboden, ausgedehnte Viehweiden werden in Ackerland umgestaltet, und die Kultur der Gegenwart hat das Alföld ergriffen“, mondja igen helyesen Kerner *Das Pflanzenleben*-jében a 28. oldalon. A ringó vetéseknek is megvan a sajátos növénytenyésztete. Jóformán soha sem hiányzik azokból a kétféle ördögbockor: *Caucalis daucoides* és *muricata*, a lila szarkaláb: *Delphinium orientale*, a vadborsók: *Vaccaria segetalis*, *Conringia orientalis*. Igen közönséges azokban a *Bupleurum rotundifolium*, *Muscari comosum*, *Ranunculus arvensis*, *Lithospermum arvense*, *Papaver rhoeas* és *dubium*, a vetési kutyatejek: *Euphorbia falcata* és *exigua*, néhol, kivált a szállásföldeken, rengeteg mennyiségben, az acat: *Cirsium arvense*, főleg a réti vetésekben, ahol valósággal kiirthatatlan gyom. A *Carduus hamulosus*, a konkoly: *Agrostemma githago*, a füstike: *Fumaria Vaillantii*, a ragadványfű: *Galium aparine* és *tricornis*, a *Vicia pannonica*, *segetalis* és *sativa*, *Avena fatua* (vadzab); az ugari és botrai vetések közt itt-ott nagy területen az *Ornithogalum Boucheanum*; a tyúkszemvirág: *Adonis flammula* és *aestivalis*, a földi mogyoró: *Lathyrus tuberosus* ékes piros és illatos virágaival. Néhol, kivált a kiritkult vetésekben, a *Bifora radians* egész fehér foltokat képez a *Lepidium drabaval* egyetemben. A *Bifora*, különösen langyos májusi eső után a tenyészkörnyéken valósággal undorító poloskaszagot terjeszt.

Mint nálunk kevésbé elterjedt vetési növények említendők a: *Myagrum perfoliatum*, amely pl. Kalocsa környékén közönséges gyom, a *Neslia paniculata*, *Caucalis* (*Turgenia*) *latifolia*, *Ornithoga-*

lum pyramidale, a csormolya: *Melampyrum barbatum* és a gyönyörű azúrkék virágú *Anchusa italica* (Gmelini). A kukoricások közt a *Hibiscus trionum* és a *Heliotropium europaeum* ezrei vonják magukra a figyelmet, amikhez a réti kukoricatáblákban még az *Echinochloa crusgalli*, a *Setaria glauca* s néhol az *Amarantus albus* töménytelen sokasága is járul.

Érdekes, hogy a vetéseknek országszerte általánosan ismert növénye és ékessége a buzavirág: *Centaurea Cyanus*, amely pl. környékünkön a Csajkáskerületben és Magyarkanizsán is igen közönséges, nálunk a legnagyobb ritkaság s eddig egyesegyedül a botrai vetésekben találtam néhány példányban; a külső földeken egyáltalán sehol sem tenyészik.

Határunkat számos dülőúton kívül több országút is, köztük 7 műút, szeli keresztül, amelyek a város alatt többnyire eperfákkal, kiljebb pedig legtöbbnyire akácfákkal szegélyezvők. A törökbecsei műutat helyenkint a *Koelreuteria paniculata* és a *Sophora japonica* is díszíti. A határban levő országutak a következők: aracskompi, péterrévei, szegedi, kisszabadkai, szabadkai, topolyai, kishegyesi, csikieriai szenttamási, kisszenttamási, péterrévei-szenttamási, turjai, újvidéki, bácsföldvári, réti és törökbecsei, mindmegannyi igen alkalmas és állandó otthona igen sok növénynek. Az országutakat május-júniusban a nálunk nagyon meghonosodott: *Euclidium syriacum* és a *Sclerochloa dura* seregesen lepi el, későbbben a mariskavirág *Anthemis arvensis* töménytelen sokasága jelenik meg s egészen fehér mezbe öltözteti az utakat, majd meg a naprafordulócska: *Cichorium intybus* lép előtérbe, amely még reggelenként kék ruhába burkolja azokat. Az utakat szegélyező gyepes árokpартokról ritkán hiányzik az: *Althaea pallida*, *Lavatera thuringiaca*, a gilicetüsök: *Ononis spinosa*, a számártüsök: *Carduus nutans* és *acanthoides*, az ördög-oldalborda: *Eryngium campestre*, *Berteroa incana*, *Pimpinella saxifraga*. Ott ékeskedik a *Carthamus lanatus*, *Centaurea micranthos* és *solstitialis*, *Echium vulgare* és *altissimum*, *Euphorbia Gerardiana* és *esula*; ott látható igen gyakran az elvadult magvas kender *Cannabis sativa*, az ékes *Stachys germanica*, *Mentha longifolia*, *Salvia nemorosa* és *verticillata*, *Hordeum murinum* és *maritimum*, *Lepidium campestre* s a bozótosabb helyeken nagyritkán az *Agrimonia eupatoria* is. A szenttamási műúton pár év óta tömegesen található a köznép nyelvén mirrhának, vagy törökrozmaringnak nevezett *Chenopodium botrys*, amely a kövezéskor a kavicsbordával került ezen lelőhelyre. A kishegyesi műúton pedig igen elterjedt a *Coronopus procumbens* és a *Papaver hybridum*, valamint a *Centaurea calcitrapa* is. Mint úton-útfélen mindenütt alkalmatlankodó gyom említendő a

Xanthium spinosum (szerbtövis), amely a törvényileg kötelező irtás mellett is, évről-évre nagyobb tért hódít és sok szegénynek fűtőanyagul szolgál.

A vízi növények határunkban még ma is számosak, habár korántsem olyannyira, mint voltak a rétek ármentesítése előtt, amelynek következtében akárhány érdekes, sőt éppen a legérdekesebb növényünk teljesen kipusztult határunkból, így pl. a többi között a: *Typha minima*, *Sparganium minimum*, *Potamogeton coloratus*, *densus*, *gramineus*, *Najas marina*, *Cladium Mariscus*, *Eriophorum angustifolium*, *Trichophorum austriacum*, *Heleocharis ovata*, *Scirpus radicans*, *Schoenoplectus setaceus* és *supinus*, *Luzula campestris*, néhány *Iris* és *Orchis*faj, *Nuphar luteum*, amelyek rengeteg mennyiségben tenyészték; a *Caltha palustris*, *Parnassia palustris*, a *Viola pumila*, *stagnina*, *Scheuchzeria palustris*, *Potentilla erecta*, *Sanguisorba officinalis*, amely utóbbiak a rétek turfás talajáról tűntek el. Továbbá a *Helosciadium nodiflorum*, *Menyanthes trifoliata*, *Pedicularis palustris*, s az a néhány példány *Vallisneria spiralis*, amely 2 év előtt még a Ferencsatornában tenyésztett, stb.

Más vízi növények kiveszőfélben vannak, így a: *Trapa natans*, *Stratiotes aloides*, *Sagittaria*, stb.

Az alsóréti holt Tiszaágot, a Csíkért és Ferencsatornát szegélyező nádasokon kívül, mint igen közönséges vízi növényeink említendőek a: *Typha latifolia*, *angustifolia*, *Sparganium ramosum*, *Potamogeton crispus* és *perfoliatus*, *Alisma plantago*, *Butomus umbellatus*, *Hydrocharis morsus ranae*, *Typhoides* (*Baldingera*) *arundinacea*, *Homalocenchrus* (*Leersia oryzoides*), *Glyceria aquatica*, számos *Carex*faj, *Heleocharis*, *Schoenoplectus*, *Bolboschoenus*, *Lemnák*, *Telmatophace*, *Iris pseudacorus*, *Polygonum hydropiper*, *amphibium*, *Rumex hydrolapathum*, *maritimus*, *aquaticus*, *Ceratophyllum demersum*, *Ranunculus circinatus*, *paucistamineus* és *sceleratus*, *Armoracia macrocarpa*, *Roripa palustris* és *amphibia*, *Lythrum salicaria* és *virgatum*, *Epilobium parviflorum*, *Myriophyllum spicatum*, *Sium latifolium* és *erectum*, *Oenanthe fistulosa*, *aquatica*, *Peucedanum palustre*, *Hottonia palustris*, *Symphytum officinale*, *Myosotis palustris*, *Mentha aquatica*, *Stachys palustris*, *Teucrium scordium*, *Scutellaria galericulata* és *hastifolia*, *Veronica anagallis* és *beccabunga*.

Mint nálunk kevésbbé elterjedt vízi növények találhatók a következők: *Elodea canadensis*, amely 2 év óta a Ferencsatornában a tiszai zsilip mellett elég bőven terem; hihetőleg valamelyik hajóval került ide a legközelebbi ismert lelőhelyéről, Budapestről. Továbbá az *Acorus calamus*, *Castalia* (*Nymphaea*) *alba*, *Ranunculus lingua*, *Zannichellia palustris*, *Elatinék*, *Peplis portula*, *Hippuris vulgaris*, *Ut-*

ricularia vulgaris, *Callitriche verna*, *Roripa Kerneri*, *Cicuta virosa*, *Nymphoides peltata* és *Eupatorium cannabinum*.

Az egész óbecsei határnak legszebb, legérdekesebb és legváltozatosabb növényyszövetkezetét képezi a tiszai füzesek és ártér dús flórája. Amíg a kánikulai hőség perzselő heve egyebütt a vegetációt beszüntette: addig a Tiszától nedvesített ártér és füzesek igen kedves és üde növényábrázatot mutatnak a scientia amabilis kedvelőjének. A Tisza füzéseit jobbadán a: *Salix alba*, *fragalis* és *triandra* alkotják, amelyek közé itt-ott el-elvegyül egy-egy kisebb csoport *Populus alba* és *nigra* is. Ezen füzeseknek elmaradhatatlan aljnövénye a *Rubus caesius*, amely hamvas terméseivel kedveskedik a szemfüles botanikusnak; de nem hiányzik soha a *Poa nemoralis* és *Agrostis alba* sem, amely puha pázsitszőnyeget nyújt az eltikkadt természetbúvár fáradt tagjainak. Az aljnövényzetnek egyik állandó és legjellemzőbb növénye a: *Glycyrrhiza echinata* is, amelyre nézve már Kerner-Kanitz megjegyzi „Az Osztrák-Magyar Monarchia Növényvilága” című művének 212. lapján, hogy: „A folyók lapályos árterein . . . különösen édesgyökérből összetett édesgyökér-mező támad, . . . amely főleg az alsó Tisza és alsó Duna árterületén sűrű növéseivel messze vidéket borít el. Kerner pedig a Pflanzenlebenjében az 55. lapon erre nézve a következőket írja: „Die letzteren (nämlich die *Glycyrrhiza echinata* und *glandulifera*) scheinen noch am meisten charakteristisch für die ungarischen Uferwälder zu sein, und namentlich die *Glycyrrhiza echinata*, die stellenweise sehr häufig vorkommt, und nicht selten als untere Gebüschschichte den Grund der Weiden- und Pappelgehölze erfüllt“, u. s. w. — A füzesek és ártér nevezetesebb növényei még az említetteken kívül a: *Potamogeton natans*, *Alopecurus aequalis* és *geniculatus*, *Heleochoa schoenoides* és *explicata*, ez utóbbi roppant mennyiségben, *Calamagrostis epigeios* és *pseudophragmites*, *Festuca gigantea* és *arundinacea*, *Cyperus fuscus*, *Pycnus flavescens*, *Chlorocyperus glomeratus*, *Heleocharis acicularis*, *Holoschoenus vulgaris*, *Dichostylis Micheliana*, *Juncus effusus*, *bufonius* és *articulatus*, *Aristolochia clematitis*, *Polygonum amphibium*, amely felnyurgult száraival főleg az ártéri kukoricásokat sűrűn lepi el; továbbá a *Polygonum persicaria*, *minus*, *mite*, *tomentosum*, *lapathifolium*, *Rumex maritimus*, *conglomeratus*, *hydrolapathum*, *limosus*, *Chenopodium polyspermum* és *rubrum*, *Atriplex hastatum*, *Stellaria aquatica*, *Ranunculus repens*, *sceleratus*, *Thalictrum flavum*, *Roripa austriaca*, *amphibia*, *palustris*, *silvestris*, *Potentilla reptans*, *supina* *anserina*, *Galega officinalis*, *Trifolium hybridum*, *Astragalus contortuplicatus*, *Melilotus albus*, *Vicia picta*, *Lathyrus aphaca*, *Euphorbia palustris* és *lucida*, *Althaea officinalis*,

Abutilon Avicennae, *Lythrum salicaria*, *hysoppifolia* és *virgatum*, *Oenothera biennis*, *Lysimachia vulgaris* és *nummularia*, *Blackstonia serotina*, *Centaureum pulchellum*, *Calystegia sepium*, *Cuscuta lupuliformis* és *obtusiflora*, *Mentha arvensis* és *Pulegium*, amely utóbbi igen sok helyen és nagy darabon egészen kék mezbe burkolja az ártér tisztásait. *Lycopus europaeus*- és *exaltatus*, *Leonurus Marubriastrum*, *Solanum dulcamara*, *Verbascum nigrum*, *Limosella aquatica*, *Gratiola officinalis*, *Galium palustre* és *boreale*, *Dipsacus laciniatus*, *Tussilago farfara*, *Inula britannica*, *Pulicaria dysenterica* és *vulgaris*, *Xanthium echinatum* (*italicum*), *Chrysanthemum uliginosum*, *Tanacetum vulgare*, *Matricaria inodora*, *Senecio paludosus*, *Gnaphalium uliginosum* és *luteo-album*.

Az óbecsei határban a Tiszát a jobb partján circa 24 kilométer hosszúságban, a Ferencsatornát pedig mindkét oldalán 12—12 kilométernyi hosszúságban hatalmas védgát szorítja mintegy kényszerzubbonyba. Ezen hatalmas, széles és magas védtöltések be vannak gyepesedve s majd kaszálólul, majd pedig juhlegelőül szolgálnak s elég csinos flórával bírnak. A Ferencsatorna kétoldali töltését csaknem egész hosszában a földi bodza: *Sambucus Ebulus* sűrű bozótja lepi el; a tisztásokon az: *Euphorbia virgata* és *Gerardiana* s az *Andropogon Ischaemum* csoportjai láthatók. Helyenkint úgy itt, mint pedig a tiszai védgátakon a *Carex praecox*, *Cerastium vulgatum* és *brachypetalum*, *Alyssum calycinum* és *desertorum*, *Sisymbrium orientale*, *Trifolium pratense*, és *campestre*. *Medicago minima* és *elongata*, *Vicia lathyroides*, *Viola hirta*, *Scleranthus annuus*, *Lepidium perfoliatum* és *Filago germanica* látható.

A rétekben a tiszai védtöltéssel párhuzamosan s attól mintegy 100—150 lépésnyire van ásva a vízduzzasztás s a belvizek lecsapolása céljából az u. n. parallel = párhuzamos árok, amelynek mindkét oldalán a mederből kiemelt fekete szurkos agyagtalaj képezi a töltést. Ezen töltések kaszálónak vannak meghagyva s termőhelyül szolgálnak több, az Alföldön ritkább növénynek. Ily pl. itt található tavasszal nagy mennyiségben a *Cerastium anomalum*, később a *C. glomeratum*, a *Vicia hirsuta*, *tetrasperma*, *lutea*, *sordida* és *Biebersteinii*, a *Lathyrus hirsutus*, *Geranium dissectum* f. *byzantinum*, *Centaurea nigrescens* és a *Picris echinoides* (*Helminthia ech.*), amely néhány év óta honosult meg határunkban s évről-évre nagyobb és nagyobb elterjedést mutat.

A Ferencsatorna alsóréti mindkét oldalán, úgy a kiírtott Árpádliget helyén, mint pedig a zsiliptől délre úgy 100 kat. holdnyi területen részint mocsár, részint pedig vizenyős kaszáló terül el, amelynek növényzete szintén eléggé változatos és érdekes. Itt terem

az: *Alopecurus pratensis*, *Agrostis alba*, és *vulgaris*, *Deschampsia caespitosa*, *Molinia coerulea*, *Carex hirta*, *distans*, *Juncus compressus* és *Gerardi*, *Orchis paluster*, *Atriplex hastatum*, *Chenopodium glaucum*, *Lychnis flos cuculi*, *Ranunculus sardous* és *acer*, *Cardamine parviflora*, *Trifolium repens*, *fragiferum*, *hybridum* és *filiforme*, *Vicia Cracca*, *Hypericum acutum*, *Pastinaca sativa*, *Daucus Carota*, *Brunella vulgaris*, *Bellis perennis* és *Cirsium brachycephalum*.

Óbecse határán 3 vasúti ág húzódik keresztül, a: szabadkai, zombori és újvidéki vonal, amelyeknek töltései és kubikgödrei szintén sajátos növényformációt tárnak elénk. A vasutak mellől nálunk sem hiányzik a kék virágú vadlen: *Linum austriacum*; továbbá a: *Phleum pratense*, *Arrhenatherum elatius*, *Festuca elatior*, *Bromus inermis*, *mollis*, *sterilis*, *tectorum*, *Asparagus officinalis*, *Ornithogalum pyrenaicum*, *Thesium linophyllum*, *Atriplex oblongifolium*, *Sceleranthus annuus*, *Silene vulgaris*, *Delphinium consolida*, *Fumaria rostellata*, *Papaver hybridum* és *dubium*, *Calepina irregularis*, *Berteroa incana*, *Brassica nigra*, *Rapistrum perenne*. *Reseda luteola* és *phyteuma*, *Sanguisorba minor* és *muricata*, *Anthyllis polyphylla*, *Astragalus Onobrychis* és *cicer*, *Onobrychis viciaefolia*, *Anchusa officinalis*, *Nonnea pulla*, *Verbascum phlomoides*, és *Lychnitis*, *Galium cruciata*, *Valerianella carinata*, *Centaurea indurata*, *Tragopogon orientalis*, *dubia* és *pratensis*.

Óbecsének 6 temetője van: 2 rkath., 2 görög kel., 1 ref. és 1 izr. — A holtak csendes birodalmában, a porladozó testek fölött is igen sok növényélet fakad, amelyek a föltámadásra s a jövő életre emlékeztetnek bennünket. A temetők természetes kerítését nagyrészt az ördögcérna: *Lycium halimifolium* alkotja. A temetők állandó pázsitfüvei többnyire a: *Stipa capillata*, *Arrhenatherum elatius* és *Koeleria pyramidata*; a *Melica ciliata* a központi szerb temető polgára. Mint ritkaság említendő a *Sternbergia colchic.*, amely az alsóvárosi rk. és a központi szerb temető gyepes terein évről-évre feltűnően szaporodik. Gyakori még a *Rumex patientia*, *Cerastium semidecandrum*, *Nigella arvensis*, *Calepina irregularis*, *Arabis auriculata*, *Brassica elongata*, *Potentilla arenaria* és *argentea*, *Astragalus austriacus*, *Pimpinella saxifraga*, *Teucrium Chamaedrys*, *Veronica prostrata*, *Asperula cynanchica*, *Scabiosa ochroleuca*, *Knautia arvensis*, *Senecio Jacobaea*, *Centaurea Scabiosa*, *Scorzonera Jaquiniana* és *Taraxacum serotinum*. Az alsóvárosi temetőben szálsankint található még az *Orlaya grandiflora*, a központi szerb temetőben pedig újabban igen elterjedt az *Erodium ciconium* és a *Linaria italica*.

A Ferencsatorna hídján túl délre terül el a Botra-szőlő, amely

meredek párkánnnyal emelkedik ki az Alsórétből s amely évszázadok előtt is szőlőtelep volt. A phylloxera fellépésével azonban a szőlők itt is csaknem teljesen kipusztultak, úgy hogy az egykor hírneves botrai szőlők uralmát Bacchustól Ceres vette át. Újabban azonban dr. Balaton főszolgabíró, Osztrogonác Ferenc és Koncsek Antal tanítók, Bácskay József, dr. Martinovics ügyvéd, Rajsli Sándor és mások szép példája, szakszerű és gyakorlati útmutatása folytán a szőlőtelepítés amerikai alanyokkal kezd ismét lendületet venni s előreláthatólag a szőlők egykori híres hazája a Botra, amely görögül bötrüsz néven amúgy is szőlőt jelent, lassan-lassan egész terjedelmében ismét Bacchus jogara alá kerül. Megjegyzem ehelyütt úgy mellesleg, hogy a szőlőművelés a bosztánok homokos helyein s a felső földeken és szállásokon is kezd tért hódítani. Mintaszerű szőlőtelepe van Szabó Zoltán szolgabírónak mintegy 8 kat. holdon a bácsföldvári országút mellett a rétparton; továbbá szép szőlészete van Galambos Sándornak az alsóréti homokon, dr. Popovits főorvosnak, Gavansky jegyzőnek, Sárvári Mátyásnak s többeknek a városi házikertekben is. Határunkban ma is elég jóízű és erős borokat szűrnék; valamikor a kadarkából készült: „botrást“ széles körben ismerték.

A Botra lejtőin, útfelein, szőlőtelepein, szántóföldjein és bozótjai közt elég érdekes növényzet észlelhető. Itt terem a: *Cephalaria transsilvanica*, *Senecio erucifolius*, *Artemisia pontica*, a *Centaurea cyanus*, határunkban kizárólag itt, *Cerinth minor*, *Torilis anthriscus*, *Falcaria vulgaris*, *Erodium ciconium*, *Trigonella coerulea*, *Medicago elongata*, *Astragalus Onobrychis*, *Calepina irrigularis*, *Ornithogalum umbellatum*, *Trisetum flavescens*, *Agropyron cristatum*, *Anchusa italica*, *Senecio vernalis* stb.

Az Irizsethát és Szilvás emelkedések szikeseit, amióta magántulajdonba mentek át, az illető birtokosok próbálgatják szántogatni, miért is a rajtok azelőtt díszlett halophyták száma ugyancsak megcsappant. Mindamellett még most is látható rajtok, habár szálanként a: *Triglochin palustre*, *Hordeum Gussoneanum*, *Beckmannia eruciformis*, *Crypsis aculeata*, *Atropis distans*, *Acorellus pannonicus*, *Camphorosma ovata*, *Atriplex littorale* és *microsperma*, *Buda rubra*, *Tunica saxifraga*, *Gypsophila muralis*, *Ranunculus pedatus*, *Lepidium crassifolium*, *Bupleurum*, *tenuissimum*, *Statice Gmelini*, *Aster Tripolium*, *Plantago maritima*, *Achillea asplenifolia* és seregesen a *Matricaria chamomilla*.

A város, mint már föntebb említém, a kiirtott Árpádliget helyett 1910-ben 2 új igen díszes és terjedelmes angolparkot létesített. Az egyik a régi vásártéren a vasúti állomás mellett van középkött

humuszos talajon; a másik pedig a tiszai gőzhajóállomásnál, a volt ártéren igen kövér iszapos-homokos területen. Mindkettőt válogatott díszfák, különféle díszcserjék, fenyőfák s pompás szőnyegágyak ékesítik. Tisztásaikon szépen gondozott pázsit van. A tiszaparti u. n. „Új Árpádligetnek“ különösen érdekes a növényzete, ahol több olyan növény is előfordul, még pedig igen tömegesen, amelyek a park létesítése előtt határunkban nem tenyésztek. Ott található pl. a: *Crepis capillaris*, *Aster annuus*, *Leontodon taraxacoides*, *Lactuca viminea*, *Hypochaeris radicata* és a *Sherardia arvensis* igen nagy mennyiségben. Mindkét parkban gyakori pedig a: *Holcus lanatus*, *Cynosorus cristatus*, *Eragrostis megastachya* és *pilosa*, *Chenopodium ficifolium*, *Myosotis arvensis*, *Trifolium dubium*, *Lactuca viminea* és *Lapsana communis*.

Megjegyeztem már fentebb, hogy az óbcesei határ legkülsőbb része a középdunai flóratájékhoz tartozik, a hová t. i. a diluvialis telecskai dombok végső nyúlványai beágaznak. Sajátságos, hogy ezen határrésznek a flórája is sok tekintetben elüt a tiszai flóratájékhoz tartozó keleti terjedelmesebb határrészletnek növényzetétől. Különösen érdekes a külső határ bozótos árokpartjainak vegetációja. Olybá tűnik az fel általában, mintha csak a Fruskagora hegylánc lankás lejtőinek formációját szemlélné az ember. Szinte jól esik a szemnek a várost környező növénytenyészet egyhangúsága után ezt a változatosságot látni, amit nyújt a következő növények csoportozata: *Cynanchum vincetoxicum*, *Linaria genistifolia*, *Seseli hippomarathrum*, *Amygdalus nana*, *Veronica spicata*, *Campanula cervicaria*, *bononiensis*, *Inula conyza*, *Anthemis tinctoria*, *Crupina vulgaris*, *Chondrilla juncea*, *Origanum vulgare*, *Cytisus Austriacus*, *Silene longiflora*, *Turritis glabra*, *Lepidium graminifolium*, *Thalictrum flexuosum*, *Veronica Teucrium*, stb., amelyek jobbadán hegyvidéki növények s hihetőleg a nem messze fekvő Fruskagora szerémi hegyláncról kerültek ide, a határunkban egyebüttl termő következő hegyvidéki növényekkel együtt: *Anthyllis vulneraria*, *Trigonella coerulea*, *Vicia serratifolia*, *Erodium ciconium*, *Euphorbia epithymoides* és *pannonica*, *Hypericum acutum*, *Cynosurus cristatus*, *Melica ciliata*, *Sternbergia colchic.* *Parietaria*, *Filago germanica*, *Centaurea indurata*, *Hypochaeris radicata*, *Leontodon taraxacoides*, *Crepis capillaris*, *Taraxacum serotinum*, *Galium pedemontanum*, *Satureja vulgaris*, *Galeopsis specioca*, *Teucrium chamaedrys*, *Ajuga genevensis*, *Echium italicum*, *Anchusa italica*, *Linaria italica*, *Orlaya grandiflora*, *Sisymbrium Loeselii*, *Brassica elongata*, *Calepina irregularis*, *Cerasium brachypetalum*, *Lavatera thuringiaca*, *Erodium ciconium*, *Stipa capillata*, *Epilobium hirsutum*, *Geum urbanum*, *Sanguisorba minor*

és polygama, *Onobrychis viciaefolia*, *Vicia sordida*, *lathyroides*, *tetrasperma* stb. Hogy a Fruskagora hegylánc csakugyan érezteti az említett növényekben flóránkkal a hatását, ebbeli feltevésem annyiban indokolt és jogosult, amennyiben tény az, hogy mentől inkább távolodunk a Fruskagorától, annál inkább gyérülnek eme felsorolt növények; úgy hogy a tőlünk északra fekvő: Adán, Zentán közülök a legtöbb már egyáltalán nem is tenyészik s viszont mentől inkább közeledünk délre az említett hegységhez, annál seregesebben díszlenek néhány kivételével ezen növények a közbeeső községek határaitban, míg magán a hegyen, eredeti lakóhelyükön, ubiquistáknak mondhatjuk azokat.

Hogy csakugyan van florisztikai kapcsolat flóratájékunk és a szerémségi flórakörnyék között, az imént előadottakon kívül bizonyítja ezt Zorkóczynek: „Újvidék és Környékének Flórája“ című munkája is, amelyben nem kevesebb, mint 130 olyan virágos növény van felsorolva, amelyek a Duna túloldalán húzódó Fruskagoráról szállottak le a mély síkra, köztük akárhány érdekesebb és ritkább növény is, amelyeket többször magam is láttam és gyűjtöttem a bácskai oldalon, így az: *Erianthus strictus* az újvidéki szőlők között, a *Ruscus Hypoglossum*ot és *aculeatus* a kaboli kalugyerzárdá dunaparti erdejében, a *Muscari transsilvanicum* az újvidéki temetőben, a *Crocus reticulatus*, *Tamus communis*, *Paris quadrifoliatus*, *Galanthus nivalis*, *Cephalanthera alba*, *Orchis fuscata*, *Arum maculatum*, *Kochia prostrata*, *Scabiosa ucranicata*, *Knautia silvestris*, *Lactuca quercinata*, *Carpesium cernuum*, *Doronicum hungaricum*, *Inula germanica*, a különféle *Campanulák*, *Ajuga Laxmannii*, *Galeobdolon*, *Melittis*, *Galeopsis pubescens*-et, *Satureja intermedia*, *Salvia glutinosa*, *Globularia Willkommii*, *Symphytum tuberosum*, *Myosotis sparsiflora*, *Anchusa Barrelieri*, *Digitalis ambigua*, *Chaerophyllum aromaticum*, *Peucedanum Cervaria*, *Helleborus odoratus*, *Ranunculus auricomus*, *Isatis*, *Hesperis silvestris*, *Arabis Turritata*, *Dianthus Armeriastrum*, *Stellaria Holstei*, *Polygala amara*, *Circaea lutetiana*, *Lathyrus nigra* és *pannonicus*, *Vicia silvatica*, *Cytisus nigricans* stb., amelyeknek nagy részét a bácskai bökényi, begécsi, vizicsi, futaki és kaboli dunai erdőkben, vagy a nyílt területeken, lépten-nyomon megtalálhatjuk.

De a közös vonás mellett szólt az óbecsei nem régen kiirtott Árpádliget is, amelynek az irtással együtt eltűnt 64 növénye közül a legtöbbet ma is fellelhetjük a Fruskagora árnyas berkeiben.

A szerémségénél sokkal kisebb hatással van azonban flóránkra a keleti szomszédos flóratájék, az u. n. „Bánsági v. Aldunai“. Természetesen, mert kétszerte is távolabb esik tőlünk, mint az előbbi,

de meg nyilván azért is, mert azon vidékkel hírül sem állunk olyan élénk összeköttetésben és gyakori érintkezésben, mint pl. a törvényházunk székhelyével: Újvidékkel s a környékünket sertéssel, szőlőoltványokkal, borral, szilvával, pálinkával, cementgyári s kőszénbánya-munkával, valamint kavicsal és terméskővel ellátó s Péterváradon híres és népes búcsújáráshellyel bíró Szerémséggel.

Mindamellett Wágnernek: „A delibláti kincstári homokpuszta növényvilága“ című művének tüzetes leírása s kifogástalan adatai után következtetve alighanem alapos és jogos abbeli feltevésünk, hogy egy pár növényünk bizonyára a bánsági flóratájékról költözött hozzánk, annál is inkább, mert ezen néhány ritkább növényünk vidékünkön sehol sem észlelhető egyebütt s hozzánk legközelebb csakis a delibláti homokpusztán tenyészik, a hová ezeknek nagy része viszont az Alduna közvetítésével Keletbalkánról s általában a Fekete-tenger vidékéről került. Ilyen növényeink a következők: *Hypericum elegans*, *Xanthium echinatum* (italicum), *Acorellus pannonicus*, *Amarantus albus*, *Astragalus contortuplicatus*, *Medicago elongata*, és *Geranium dissectum* f. *byzantinum*, *Vicia lutea*, *V. Biebersteinii*, *Senecio vernalis*, *Camphorosma ovata*, *Silene longiflora*, *Ajuga Laxmanni*, *Prunus nana* és részben a *Sternbergia* is. Sőt a legnagyobb valószínűség szerint a jeles jövevény: a *Vicia picta* is az aldunai szoroson át vándorolt be hozzánk keletről a bánsági flóratájékon keresztül, habár ott most nem is észlelhető.

Óbecse utcái és beltelkei szépen vannak fásítva és házi kertekkel is ellátva. A főbb utcák többnyire boglárfával (*Platanus orientalis*), vadgesztenyével, itt-ott hársfával, bignoniával, Sophorával, s akáccal vannak szegélyezve. Néhol a jharfa (*Acer Negundo*) is látható, pl. a Thán utcában. A vadnarancs (*Maclura*) némely utcában, így a: Fecske-, Szegedi- és Fürdő-utcában díszsövénynek van ültetve.

A külvárosok utcáit többnyire hatalmas akác és eperfák díszítik. Itt-ott nyárfa, ecet- és papirosfa is látható. Az eperfának nálunk az eléggé kultivált selyemtenyésztésnél jut nagy szerep, de a gyümölcséből újabban pálinkát is égetnek. Sok úri háznál szépen gondozott gyümölcsös és díszkert is látható. Igen szép díszkert van: dr. Alföldy főorvosnál, dr. Balaton főszolgabírónál, dr. Galambos Pálnál, Dégi állatorvosnál, a Galambos Dezső-féle úrilaknál, az alsóvárosi plébánián, Vissy kir. közjegyzőnél stb. A nemes gyümölcs-termelés a pórkertekben is kezd már lassan-lassan meghonosodni, de a virágtenyésztés ezekben még mindig a régi közönséges fajokra szorítkozik. Nem igen látható itt egyéb, mint *Hyacinthus*, *Tulipa*, *Fritillaria*, *Paeonia*, *Viola tricolor*, *Narcissus*, *Dicentra*, *Lilium*, *Iris*

germanica, Florentina és pumila, Aquilegia, Vinca, Saponaria, Cheiranthus, Matthiola, Dianthus, Salvia, Convallaria, Chrysanthemum, Verbena, Petunia, Calendula, Aster chinensis, Reseda, Phlox, Tagetes, Scabiosa atropurpurea, Calliopsis, Gladiolus, Georgina, Zinnia, Xeranthemum, Satureja, Ocymum, Santolina, Rosa centifolia, Syringa és Anthirrinum.

Az utcák, udvarok, kertek, sőt a kerítésfalak ruderális, vagyis gyomnövényei is számosak. A csalán persze, mint az emberi lakások hűségese kísérője, mindenütt otthonos. Jól jegyzi meg erről Kerner a Pflanzenlebenjében (I. Cap. 18. Seite), midőn ezt írja: „ . . . Die Nessel ist ein Fremdling in der Urwüchsigen Pusztenflora, und gehört zu jenen Gewächsen, die den Menschen überall hinbegleiten, wo er sich eine wohnliche Stätte errichtet“.

A Chenopodiumok, Atriplexek, Setariák, Digitaliák, Eragrostisok, Bromusok, Malvák, Anthriscusok, Verbena, Lámiumok, Ballota, Veronicák, Solanum, Datura, Hyosciamus, Arctiumok, Lactucák, Asperugo, Nepeta, Geranium pusillum, Euphorbiák, Rumexek, Sedumok, Bryonia alba, Portulaca, Polygonumok, Amaranthusok, Stellaria, Melandrium, Senecio vulgaris, Capsella, Lepidiumok, Erysimum, Sisymbriumok, Sinapisok, Plantágók, Artemisia vulgaris, Camelinák, Leonurus, Xanthiumok, stb. lépten-nyomon alkalmatlankodnak. Mint érdekesebb ruderális növények említendőek a: Galinsoga parviflora, Silybum Marianum, Artemisia annua, Nicandra physaloides s a Melissa officinalis, amelyek itt is, ott is teljesen elvadulva tenyésznek.

Említésre méltó, hogy újabban az Amarantus albus is lakosította nálunk magát; felcsapott faluvégi növénytársaságnak kivált a Ferencsatorna mellett a rakodóparton, ahol feltűnő térfoglalásával ugyancsak legénykedik s a gyomok között maholnap ő lesz az úr.

*

Ezekben voltam bátor Óbecse határát s annak florisztikai arculatát általános és legfőbb vonásaiban megrajzolni. Részletekbe az alábbi feldolgozás keretében bocsátkozom. Lehetőleg pontos és megbízható adatok révén óhajtottam e leírást összefoglalni, amiért is évek hosszú során át kutattam, vizsgálódtam, jegyezgettem, Horatiusnak a sikerült költeményről mondott ezen jeles szavait tartván szem előtt: „Nonum prematur in annum“.

Miután ezen tekintélyes területnek minden zegezugát az egyes évszakokban sok éven át újra és újra tüzetesen átkutattam, elérkezettnek láttam az időt, hogy jelen szerény ismertetésem napvilágot lásson.

A mezei füvet és virágot oly ékes ruhába öltöztető isteni gondviselésé legyen ezért a dicsőség és hála, aki legkisebb szolgájának a szívébe oltotta a növények szeretetét s aki erőt, kitartást nyújtott neki fáradságos munkájában.

A kedves olvasó pedig vegye ezt az egyszerű leírást oly szívesen tőlem, amily igazi és őszinte örömmel nyújtom én ezt neki, aki igen boldognak érzem magam, hogy kutatásaimmal a drága magyar haza tudománycsarnokának felépítésében egy kis homokszemmel, avagy kavicscsal talán én is hozzájárulhattam.

A szerző.

Embryophyta Siphonogama — Virágos csirás növények.

A) alcsoport: *Angiospermae*. — *Zárva termők*.

a) osztály: *Monocotyledoneae*. Juss. — *Egyszikűek*.

I. rend: *Pandanales*. — *Pandanuszképűek*.

1. család: *Thyphaceae*. DC. — *Gyékényfélék*.

1. *Thypha*. L. gyékény.

1. *T. latifolia*. L. — *Széleslevelű*. Gy. Álló vizekben és vizenyős árkokban terem. A Ferenc-csatorna szélein, az alsóréti párhuzamos és lecsapoló árkokban, a Tisza holt ágaiban és a Csikérben. Az ármentesítés előtt a rétekben nagy területet lepett el; ma már csakis szórványosan fordul elő. Közhasznú alkalmazása: szatyroknak, ponyváknak, köteleknek, kosaraknak, hordódongaeresztéknek, stb. ismeretes.

2. *T. angustifolia*. L. — *Keskenylevelű* Gy. Az előbbivel közösen terem, de annál sokkal ritkább. Kettős pákájáról, vagyis buzogányáról könnyen felismerhető. Használata az előbbivel azonos.

3. *T. minima*. Hoppe. — *Apró* Gy. — Az Alsórétben diákkoromban még gyakran szedtem, flóránkból azonban ma már teljesen kiveszett.

2. család: *Sparganiaceae*. Engl. — *Békabuzogányfélék*.

2. *Sparganium*. L. — *Békabuzogány*.

4. *Sp. ramosum*. Huds. (*Sp. erectum* L.) *Ágas* B. A gyékénnyel vegyesen fordul elő; leggyakoribb az Árpádliget körül lévő posványban s az alsóréti lecsapoló árkokban. Gyökerének főzete vesebajoknál sikerrel használható, mert nagyon jó vizelethajtó.

5. *Sp. simplex*, Huds. — *Egyszerű* B. Eddig csakis konyhakeréteszetem vízvezető árkában találtam néhány példányban.

Sp. minimum, Fr. — *Sp. natans*. L. Az ármentesítés határunkból kilakosította.

3. család: **Pandanaceae**. DC.

6. *Pandanus utilis*. Bory és 7. *P. Javanicus*. Hort. Némely úri házban nagyon kedvelt szobai díszlombok.

II. rend: *Helobiae*. — *Mocsáriak*.

1. család: **Potamogetonaceae** Engt. — **Békaszörfélék**.

3. *Potamogeton*. L. — *Békaszörfő*.

8. *P. natans*. L. — *Úszó B.* Az úri bosztánok mocsaras árkaiban és a sörgyár mellett a holt Tiszában nő, de csak szálanként. Levelei borban megfőzve emésztési zavaroknál pompás hatásúak.

9. *P. lucens*. L. — *Üveglevelű B.* A Ferenc-csatornában, a Csikérben a csárda mellett s a holt Tiszában Rohonczy Gida kastélyával szemben csoportosan található.

10. *P. perfoliatus*. L. — *Galléros B.* Az előbbiekkal vegyesen nő, de azoknál sokkal ritkább. Pár év óta a Ferenc-csatornában nagyon elszaporodott, kivált a tiszai Türr-zsilip körül és a Szuvadulában. A magyar nemzeti múzeum centuriája részére általam begyűjtve.

11. *P. crispus*. L. — *Fodros B.* Igen sok van belőle a holt Tiszákban, Ferenc-csatornában és Csikérben. A ferenc-csatornai vashídnál már többször kaszálni kellett, mert a hajózást akadályozta.

12. *P. pusillus*. L. — *Apró B.* A Bélabarában, Ferenc-csatornában, úgyszintén az Árpádliget körül levő mocsárban eléggé közönséges volt, de újabban, mint veszem észre, évről-évre kevesebb lesz.

13. *P. pectinatus*. L. — *Fésűs B.* A Ferenc-csatornában és a Csikérben itt-ott található.

14. *P. acutifolius*. L. — *Hegyeslevelű B.* A Tisza vizenyős ártelein imitt-amott felbukkan. 1907-ben Törökbecsével szemben kubikgödörökben sokat találtam, mikor a Tisza kiöntött; nálunk ez is pusztulófélben van.

A Potamogetonok sűrű csoportjait a halak igen szívesen keresik fel ívás idején, hogy ikráikat azok közé rakják. *P. coloratus*. Horn., *P. densus*. L. *P. gramineus* L. határunktól a Tisza szabályozása folytán búcsút vettek.

4. *Zannichellia*. L. — *Vizhúr*.

15. *Z. palustris*. L. — *Fogas V.* Az úri bosztánok vizenyős árkaiban s az alsóréti Irizset és Szilvás széksós vizű árkaiban szálanként található, de nagyon ritkán. Nálunk kiveszőfélben van.

2. család: **Najadaceae**. Rich. — **Hinárfélék**.

5. *Najas*. L. — *Hinár*.

16. *N. minor*. L. — *Apró H.* Flóránkban nagy ritkaság. Jelenleg

ismeretes egyedüli lelőhelye az Alsórétben a Ferencsatorna déli oldala mellett húzódó vizenyős árok, ahol 1908-ban néhány példányban szedtem. Valamikor a kistréti fokokban nagyon közönséges volt; az ármentesítés azonban onnan végkép kilakosította.

Najas marina. L. — *Najas maior*. Roth. Valamikor az előbbivel vegyesen nőtt; évek óta azonban teljesen nyoma veszett.

3. család: **Juncaginaceae**. Rich. — **Hutszafélék.**

6. *Triglochin*. L. — *Hutsza*.

17. *Ir. Palustre*. L. — *Savanyú H.* Az Alsórétben a Ferencsatorna átszivárgása által keletkezett vizenyős legelőn szórványosan található; az irizseti vizenyős széksős helyekről, ahol azelőtt előfordult, úgy látszik, végleg kiveszett. A Csikér partján is otthonos, de évről-évre gyérül.

18. *Tr. maritimum*. L. — *Sziki H.* Az Irizset és Szilvás magaslatok vizenyős széksős helyeinek lakója.

Scheuchzeria palustris. L. Kis deákkoromban a rétek turfás talaján még szedtem, de a nyolcvanas évek elején eltűnt.

4. család: **Alismaceae** Endl. — **Hidőrfélék.**

7. *Alisma*. L. — *Hidör*.

19. *A. Plantago*. L. — *Vizi H.* (Vizi útifű). Mocsarakban, iszapos, vizenyős árokban mindenfelé nagyon gyakori. Az alsóréti lecsapoló árokban helyenkint 1 méter magasságú példányok is találhatóak. Imitt-amott, kivált a Csikér szélén, mint f. *A. minimum*. Kit., majd meg mint f. *A. lanceolatum*. With. fordul elő. — A tőkéje és a levele kiváltképen mérges.

8. *Sagittaria*. L. — *Nyílfü*.

20. *Sagittifolia*. L. — *Nyillevelű Ny.* A rétek ármentesítése előtt nagyon közönséges volt; azóta azonban folyton gyérül s most már ritkában található. Leginkább az alsóréti lecsapoló árok és a Tisza kiöntéseinek a lakója. — Mogyorós, lisztes gyökerét a pásztorok: „gyékénytöve“ néven néha megsütve eszik és ízletes csemegének mondják. Leveleinek teáját a köznép sárgaság ellen issza.

5. család: **Butomaceae**. Lindl. — **Virágkákafélék.**

9. *Butomus*. L. — *Virágkaka*.

21. *B. umbellatus*. L. — *Ernyős V.* A Csikér és Ferencsatorna nádasainak szélén az úri bosztánok vizenyős helyein, úgyszintén a lecsapoló és parallelárkokban tömegesen terem. Leggyakoribb mégis konyhakertészetem vízvezető árkában, a felsóréti füzesek mellett a

holt Tiszában és a Ferencsatorna déli oldala mellett elterülő alsóréti mocsárban. A pásztorok ennek is sütik a gyökerét: „böngyöle“ néven és eszik, de a magvával együtt: „radix et semen junci floridi“ néven valamikor gyógyszerül is szolgált.

6. család: **Hydrocharitaceae** DC. — **Békatutajfélék.**

10. *Hydrocharis*. L. — *Békatutaj.*

22. *H. Morsus ranae*. L. — *Közönséges B.* A Ferencsatornában, a Csikérben és a Tisza árterein mocsáros helyeken néhol tömegesen fordul elő s vízen úszó szíveskerekded leveleivel és fehér virágaival igen tetszetős látványt nyújt.

Helodea (Elodea) Rich. — *Átokhinár.*

23. *H. canadensis*. Rich. — *Kanadai Á.* Az óbecsei határ új növénye. 1915. év tavaszán fedeztem fel a Ferencsatornában a tiszai zsilip nyugoti oldalán nagy mennyiségben a tiszai fürdőház téli kikötője mellett. — In confinio Óbecseensi est nova planta alicunde per naves, vel rates huc importata, quae ad cataractas canalis Ferencsatorna: „Türr zsilip“ nominatas ab anno 1915. in maxima summa viget.

11. *Stratiotes*. L. — *Kolokán.*

24. *Str. aloides*. L. — *Vizi K.* (Vizi aloe.) Ezen igen érdekes vízi növény nemrégiben még nagyon el volt terjedve úgy az Alsó-, mint a Felsőréthben. Az ármentesítés után azonban a száma nagyon megcsappant, annyira, hogy ma már csakis itt-ott található, még pedig a Szmikszállástól nem messze a rétpart alatt húzódó lecsapoló árokban és bolgárkertészetem vízvezető csatornájában a Barna András-féle szállás tájékán.

25. *Vallisneria spiralis*. L. Ezen, hazánkban ritka növényt pár év előtt a Ferencsatorna Szuvadulának nevezett részén fedeztem fel, ahol 3 példányban tenyészik. — A hajózás révén kerülhetett ide, valószínűleg Budapestről.

III. rend. *Glumiflorae* — *Pelyvászvirágúak.*

1. család: **Gramineae** Juss. — **Pázsittűfélék.**

12. *Hordeum*. L. — *Árpa.*

26. *H. vulgare*. L. — *Négysoros Á.*

27. *H. hexastichon*. L. — *Hatsoros Á.*

28. *H. distichon*. L. — *Kétsoros Á.* Mindhármát nagyban művelik, a legutóbbit főleg sörfőzésre és Kneipp-féle igen egészséges malátakávénak használják. Keményítőjéből a maltum, maltose nevű cukor készül. Szalmája és pelyvéja jó takarmány.

29. *Hord. murinum*. L. — *egér árpa*. Nagyon közönséges, úton-útfélen, töltések oldalán, kerítések mellett stb. Mielőtt kikalászol, elég jó legelőt ad, szénája azonban nagyon silány. Ha a gabona fölibe szórják, jó tárlólegelőt szolgáltat.

30. *H. Gussoneanum*. Parlat. — *Sziki Á.* (Ürgefarok.) Szikes vízpartokon és mezőkön, az Irizset és Szilvás magaslatokon és a Csikér szikes partjain nagyon közönséges. Legelőnek egyáltalán nem való. A *H. hintellum* (Deg.) alfajhoz közeledő szőrösködő alakja a tipikussal vegyest néha szintén előkerül.

31. *H. maritimum*. With. — *Tengeri Á.* A bosztánok és a Tisza partjának homokos helyein szálankint található. A *H. marit. pubescens*. Guss. itt-ott szintén látható. Haszontalan gyom.

13. *Triticum*. L. — *Búza*.

32. *Tr. vulgare*. Vill. — *Közönséges B.* A *Tr. hybernum* L. őszi búza és *Tr. aestivum* L. tavaszi búza fajtáit nagyban termesztik. — Óbecsén a gabonakereskedés úgy a Tiszán, mint a Ferencsatornán és a vasúton is igen élénk. Az óbecsei hírneves búzát a budapesti gabonatőzsdén külön jegyzik. Kár azonban, hogy a pár év előtt Bihar megyéből importált és széltében: „Sági-fajtának“ nevezett fakó színű, jobbára csakis keményítőtartalmú búza, a régi óbecsei, jó hírnevű piros, áttetsző és síkértűs búzát kezdi lassankint kiszorítani. A Ságifajta, úgy mondják, nagyobb hozamú a régi fajtánál, azért is kapták fel annyira a gazdák, de viszont az is bizonyos, hogy minőség, főleg síkértartalom tekintetében a régi fajtának messze mögötte marad s így annak régi jó hírnevén, sajnos!, nem csekély csorbát ejt. A kopaszbúzát nálunk ritkábban vetik, valamint a járóbúzát is. A világ emez egyik legáldásosabb növényének általános használata ismeretes. A búzakeményítő amylum tritici, ruhakeményítésen kívül hintőpornak, pilulák kandirozására, csirizkészítésre, borogatásokra, klystirezésre, stb. alkalmaztatik.

33. *Tr. compositum*. L. — *Sokkalászu B.* Egyesek újabban kísérleteznek a termesztésével, azonban nem nagy sikerrel, mert a mellékkalászaik többnyire meddők maradnak.

Agropyron Gärtn. — *Búzalevelű pászit*.

34. *A. caninum*. R. Sch. (*Triticum caninum* L.) — *Ell. B.* A botrai dülőútak és a határút bozótjaiban Dungyerszky Bogdán, dr. Milkó, Horváth Lukács és Kaszás Péter szállása mellett, úgyszintén a felső ugarok kezdetén a járásszéli árokban nem ritka. Nem nagyértékű legelőt ad.

35. *A. repens* Beauv. (*Triticum repens* L.) — *Taraczk B.* (Pernyefű.) A gazdák és kertészek érthető bosszúságára a szántóföldeken

és kertekben igen gyakori. Taraczkjának kiírtása elég gondot okoz. A taraczkját a sertések szívesen kitúrják és rágcsálják, mert édeskések. Taraczkja: „rhizoma v. radix graminis albi“, vagy „mellago graminis“ néven orvosságnak is szolgál, mert laxatív hatású, ára mm. 24 kor. Erős főzete jó hatású a tüdőkatarrhusnál. A gilisztás gyermekeknél is jó sikerrel alkalmazható. Tartalma: mannit, mézga, keményítő és 22% cukor. — Csacsihízalásra is nagyon használható; a füve egyike a legjobb szénaféléknek és legelőknak, de azért mégis írtandó, mert gyökérzete ellepi és elnyomja a hasznos gazdasági növényeket. Írtása főleg grubberolással, mély szántással és takarmánynövény-termeléssel eredményes, amely utóbbiak, főleg a búkköny, csalamádé és rozs, jól sűrűn vetve, a taraczkot elfojtják.

36. *A. cristatum*. R. Sch. *Triticum cristatum*. Schrel. — *Tarajos B.* — Itt-ott a botrai utak bozótjaiban és a kishegyesi országúton Börösök Vida szállása táján kökényesben találtam. Nálunk ritka. Kiveszőfélben van. Jó homokkötő növény.

37. *A. intermedium*. Beauv. (*Triticum glaucum* Desf. *Triticum intermedium* Host.) — *Hamvas B.* Mesgyéken és utak szélén az egész határban látható. Eszteleczky György szuavadulai kertészetének kútgémje tövében nagy csoportozatot alkot; jó legelőt és szénát szolgáltat s jó talajkötő.

Haynaldia villosa Schur.

A *Triticum villosum* L. — Deákkoromban a szállásunk kertfala mellett még szedtem, azóta azonban sehol sem találtam, úgy látszik, flóránkból teljesen kiveszett.

14. *Lolium*. L. — *Vadócz.*

38. *L. perenne*. L. — *Útszéli V. v. Angol perje*. Évelő növény. Elsőrendű takarmányfű. Terem különösen utak mellett, gyepeken, de vetik is főleg kerti pázsitnak, kerti ágyásszegélyeknek és a szállásokon gyepnek és kaszálónak. Nagyon gyorsan bokrosodik és egész éven át kitünő zöld takarmányul szolgál. A szállások gyeppei részben e növényből állanak. A talajban nem válogatós. Vörös lóherével vegyesen vetni igen ajánlatos. Kat. holdankint 35—40 kgr. magszükséglet kívántatik belőle. A *L. tenue* L. és *L. ramosum* Richb. változatait nálunk nem tenyésztik.

39. *L. italicum* A. Br. (*L. multiflorum* Lam.) — *Olasz perje*. — Évelő. Kár, hogy csak 2—3 évig tart, mert rendkívül becses takarmányfű. Gyorsan fejlődik, s jó évben 4—5 kaszálást is ad. Legcélyszerűbb más fűnemekkel vegyesen vetni. Nálunk kevesen vetik. Vadon itt nem nő. Elsőrendű takarmányfű.

A *L. temulentum*. L. Szédítő V. flóránkból már évek óta hiányzik.

15. *Secale*. L. — *Rozs*.

40. *S. cereale*. L. — *Gabona rozs*. Újabban az óbecsei határban is kezdik itt-ott természeteni főleg zöld takarmány gyanánt. Többnyire a kalászában terem az ú. n. anvarozsgomba (*Secale cornutum*), amely hivatalos gyógyszer s méhvézésnél mint összehúzó orvosszeret használják. Az ú. n. szentjánosnap i rozs, ha júliusban elvetik, még azon év őszén takarmányt is szolgáltat, a következő évben pedig bőséges szemtermést is ad.

Secale sylvestre. Host. — *Secale Fragile* M. B. — Az alsóréti homokosok felszántásával eltűnt.

16. *Brachypodium*. P. B. — *Szálkaperje*.

42. *Br. sylvaticum* R. et. Sch. — *Erdei Sz.* Csakis az Árpádliget árnyas helyein található. Igen ritka. Csekély értékű takarmányt szolgáltat.

17. *Cynodon Rich.* — *Csillagpázsit*.

43. *C. Dactylon* Pers. (*Capriola Dactylon*. L.) *Közönséges Cs.* (*Cincintula*, vérezőfü.) — Kertekben, szőlőkben, szállási gyepeken, töltésoldalakon, különösen pedig kukoricásokban közönséges s tarackja miatt igen alkalmatlan gyom. Különben nagyon jó legelőt ad főleg a tarlómezőkön. Jó homokkötő pázsitfü. Amerikában : „Bermunda Grass“ néven takarmánynak termelik.

18. *Digitaria*. Scop. — *Ujjas Muhar*.

44. *D. sanguinalis* Scop. — *Pirók Ujj.* (*Panicum sanguinale* L. Zöldséges kertekben, szőlőkben, általában művelt talajon mindenütt fellelhető. Fiatalon a jószág szívesen megeszi, egyébiránt terhes gyom.

D. ciliaris Koel. Az alsóréti homokos mezők felszántása eltűntette.

19. *Beckmannia* Host. — *Czinczor*.

45. *B. erucaeformis* Host. — *Hernyós Cz.* Füzerei a szárra lapultak és pihenő hernyókhoz hasonlítanak. Az Irizset és Szilvás szikes, vizenyős árkaiban fordul elő, de nem gyakori. Pusztulófélben van. Nedves, sziksós talajon közepszerű takarmányul szolgál.

20. *Sorghum Pers.* — *Czirok*.

46. *S. vulgare* Pers. — *Seprőcirok*. Kukoricaföldek mesgyéire szokták vetni. Bugájából seprő készül. Ezen célra legjobb és legszebb az u. n. olasz seprőcirok. Magva takarmányul és baromfi eledelül

szolgál. A pulykák különösen szeretik. Az aleppoi cirkot másképp: tönkölykását *S. halepense* Pers., a cukorcirkot. *S. saccharatum* Pers. és a szentföldi cirkot *S. Palaestinum* Pers. csalamádé helyett helyenkint vetik; mint zöld takarmány mind a három eléggé jó; évenként többször lehet őket kaszálni. Az utóbbinak magva baromfieladélnak kitűnő.

21. *Andropogon* L. — *Fenyérfű*.

47. *A. Ischaemum* L. — *Vérállító F.* (Sikárfű.) Sovány, száraz legelőkön csoportosan és szálanként is bólingat a szélről ingatva. Kovasav tartalmú. A jószág csakis szorultságból eszi, máskülönben érintetlenül hagyja.

Crysopogon Trin. v. *A. Gryllus* L. Valamikor az alsóréti homokokon bőven termett; azok felszántásakor nyoma veszett.

22. *Panicum* L. — *Köles*.

48. *Echinochloa Beauv.* — *Kakasláb fű.* (*Echinochloa crusgalli* Beauv.) *Pan. crusgalli* L. — *Vízi K.* (Vízi kakaslábű, réti vadmuhar.) Kertekben és az Alsórét nedvesebb helyein sokszor igen hatalmas és bokros példányokban található. Mocsáros helyeken egész violaszínű s igen hosszú fűzérű példányok is előfordulnak, melyek f. *Echinochloa oryzoides* (Ard.) Fritsch. = *Pan. crusgalli* v. *longiseta* Trin. = *E. crusgalli* v. *aristata*. Reicheul. = *P. stagnium* Host. név alatt különíttetnek el. — Zölden a jószág nagyon szívesen fogyasztja; mint szénának a tápértéke csekély.

49. *P. miliaceum* L. — *Köles K.* Nagyban termesztik sárga és sötétvörös fajtában, különösen a réteken. Utóveteménynek főleg repce és őszi árpa után igen ajánlatos. 11% fehérje és 57% keményítő tartalmú kásája tápláló; hurkatölteléknek is használják, azonban lassanként a legszegényebb néposztály is a rizskásával cseréli fel. Szalmája és pelyvéja igen jó takarmány különösen lónak, szarvasmarhának és birkának; magvával sertéseket is hizlálnak.

Digitaria humifusa Rich. = *P. glabrum*. Gaud. = *P. lineare* Krock. Az alsóréti homoki bosztánok lakója volt; azok felszántása azonban tőlünk elköltöztette. Alkalmatlan gyom volt.

23. *Typhoides* Mneh. (*Baldingera* L.) — *Pántlikafű*.

50. *T. arundinacea* Mneh. (*B. arundinacea* G. M. Sch.) (*Phalaris arundinacea* L.) — *Zöld P.* (a nép hibásan Komócsinnak nevezi). Terem a Botra körül lévő nedves árokban, továbbá a felső holt Tisza kiszáradt medrében, a Ferenc-csatorna és a Csikér nádasainak szélén. A szarvasmarha szívesen legeli, mert jó takarmányfű, azonban csak II. rendű.

51. *B. picta*. L. (*Phalaris picta* L.) — *Csikos P.* Csokrokba igen használt és kedvelt kerti díszfű.

24. *Leersia*. Sw. — *Durcza*.

52. *L. oryzoides*. L. (*Homalocenchrus oryzoides* L., *Oryza clandestina* A. Br., *Ehrhartia clandestina* Wigg.) — *Rizsképű D.* Az Alsórét lecsapoló árkában egy ízben a Paukovits tanya körül észleltem. Nálunk fölötté ritka. Az idén a Ferenc-csatorna nádasai szélén, ahol a Szuvadulát keresztezi, tömegesen találtam. Nagy érdes, reszelős szélű levele miatt a jóság nem fogyasztja. — Aliquando ante liberationem pratorum: Alsó-, Felső-, Kistrét ob inundationem in margine stagnorum abunde inveniebatur; postea disparuit. Nunc autem ad utramque ripam canalis Ferenc-csatorna in margine arundineti ubique copiosissime occurrit. Pro centuriis musei nation. Hungarici a me lecta et rite praeparata.

25. *Setaria*. P. B. — *Muhar*.

53. *S. verticillata*. P. B. (*Pennisetum verticillatum* Baum.) — *Ragadó M.* — Kertekben, szőlők között igen közönséges, ruhába kapaszkodó kalászu növény. Amíg ki nem kalászol, a jóság szívesen fogyasztja. A f. *S. vert. robusta* (A. Br.) szintén többször előfordul a f. *S. vert. ambiguával* (Guss.) egyetemben.

54. *S. viridis*. P. B. — *Zöld M.* Főleg zöldséges kertekben gyakori. Ennek nincsenek ragadó sertéi. Kalászolás előtt a jóság ezt is szereti, egyébként alkalmatlan dudva. Ágas szétterülő apró alakja f. *S. Weinmanni* R. et *S. a tiszai* ártér és a bosztánok homokos helyein itt-ott látható.

55. *S. glauca*. P. B. — *Rókaszinű M.* Aratás után különösen a buzatarlókat sűrűn ellepi és rozdsaszínű murváiról már messziről észrevehető. A tarlómezőket jórészt ez a növény alkotja, de tápértékre nézve nem sokat ér.

56. *Setaria italica*. P. B. (*Panicum germanicum* Roth.) — *Olasz muhar*. — Igen kedvelt és az egész határban nagyban termesztett kitűnő I. rendű takarmánynövény, amelynek szénája 10·8 fehérjét és 38·5% szénhidrátot tartalmaz. A *S. italica* var. Metzgeri Hack. fajváltozatát újabban szintén termelik határunkban.

57. *Phalaris Canariensis*. L. Kertekben néhol madáreleség gyanánt termesztik. Az én kertemben elvadulva is nőtt.

26. *Tragus*. Desf. — *Tövisperje*.

58. *Tr. racemosus*. Desf. (*Lappago racemosa* Schreb.) *Nazia racemosa*. (L.) O. K. — *Bojtorjános T.* Az óbecsei határban igen

ritka; mindössze néhány példányt találtam belőle a bosztánok homokos helyein az Alsórétben. Értéktelen gyomnövény.

27. *Stipa*. L. — *Hajka*.

59. *St. capillata*. L. — *Kunkorgó H.* Óbecsén csakis a temetők begyepesedett sírdombjai között található. Igen hegyes toklása miatt legelőnek nem alkalmas, mert a jószágban könnyen kárt tehet. Beköltözött növényünk. A magyar nemzeti múzeum centuriái számára begyűjtöttem.

A *St. pennata*. L. — *Árvalányhaj*, az óbecsei határban most nem tenyészik; évekkel ezelőtt a bosztánok homokos helyein itt-ott szedtem.

28. *Anthoxanthum*. L. — *Borjúpázsit*.

60. *A. odoratum*. L. — *Szagos B.* Az Árpádligetben itt-ott tenyészett, de a liget kiirtásakor nyoma veszett. Megszárítva kumarintartalmánál fogva igen kellemes szénaillatot áraszt. A takarmány közé keveset keverni nem rossz; évelő növény, mely minden talajban megterem, II. rendű takarmányfű.

29. *Alopecurus*. L. — *Ecsetpázsit*.

61. *A. pratensis*. L. — *Mezei E.* A tiszai, ferenc-csatornai és vasúti töltések oldalain s a felsőréti városi kaszálón eléggé gyakori. Rendkívül tápláló, I. rendű takarmányfű, árterek és öntözhető rétek begyepesítésére fölötte alkalmas. A legkorábbi takarmánynövény, április elején már fogasztható.

62. *A. aequalis*. Sobol. (*A. fulvus* Sm.) — *Kesely E.* Az Árpádliget vizenyős helyein, az ártereken, a kiszáradt holt tiszai mederben és a Csikér partján szórványosan előfordul. Tápláló takarmányfű, ha tömegesen nő, igen jó ló- és marhalegelő. Egy-nyári növény.

63. *A. geniculatus*. L. — *Bütykös E.* A Tisza partján a hajóállomás mellett s az Alsó- és Felső-rét vizenyős árkaiban hatalmas, bokros példányokban is díszlik. Szintén jó takarmány, kivált szarvasmarhának és lónak. Egy-nyári növény.

A. agrestis. L. — Határunktól búcsút vett.

30. *Crypsis*. Ait. — *Bajúszfű*.

64. *Cr. aculeata*. L. (*Antitragus aculeatus* Schur. *Pallasia aculeata*. (L.) — *Bübos B.* — A Ferenc-csatorna és Csikér mellett heverő száraival a nedves széksós helyeket sokszor egészen ellepi, a Szuvadulában is otthonos. Gazdaságilag nincs jelentősége.

31. *Heleochloa*. Host. — *Mocsárpázsit*.

65. *H. schoenoides*. Host. (*Crypsis schoenoides* L.) — *Ecset M.* (pácófarok). Áradásos helyeken, pl. Árpádliget körül, a tiszai ártereken, kubikgödörökben és vizenyős árkokban, barafenekeken különösen őszi felé tömegesen jelentkezik. Értéktelen gyomnövény.

66. *H. explicata*. Hack. *Crypsis alopecuroides* Pill. et Mitterp. (*Heleochloa alopecuroides* Host.) (pácófarok). Kertekben és a rétek homokos, széksós nedves helyein igen közönséges pázsit kivált ősszel. A jószág ezt nagyon szereti, eléggé tápláló legelőül szolgál.

32. *Phleum*. L. — *Komócsin*.

67. *Phl. pratense*. L. — *Mezei K.* A vasúti és tiszai töltések oldalain szálánként látható. Szereti az agyagos, nedves, televényes talajt. Nálunk nem termesztik, pedig megérdemelné, mert rendkívül tápdús évelő, I. rendű takarmányfű kivált zöldjében és van is Óbecsén neki való talaj bőven. Lónak különösen jó szénát ad, ami-
ben 85% fehérje és 41% szénhidrát van.

68. *Phl. phleoides*. L. (*Phl. Boehmeri* Baumg.) — *Violaszinű K.* — Az előbbivel vegyesen fordul elő, de annál sokkal ritkább; közép-szerű juhlegelőül szolgál.

33. *Agrostis*. L. — *Tippan*.

69. *A. alba*. L. (*A. stolonifera*. L.) — *Tarackos T.* (hasznos fű). A Csikér völgyében, a Szuvadulában és más vizenyős helyeken a gyönyörű szép zöld pázsitot ez képezi. Rendkívül jó, I. rendű takarmányt ad. Az év folyamán többször kaszálható. A nedves helyek begyepesítésére kiválóan ajánlható, mert gyorsan növekvő és bokrosodó évelő pázsitfű.

70. *A. vulgaris*. With. — *Czerha T.* A Felsőréthben a volt méhes mellett; az Alsóréthben pedig a Ferenc-csatorna átszivárgásaiban, továbbá a Berényi-féle botrai tanya alján s a Weinberger, Szabó Zoltán és Szmik-féle tanyák szomszédságában lévő alsóréti vizenyős kaszálókon seregesen nő. Ez is jó, I. rendű réti szénát és legelőt ad.

71. *A. elegans* Thore. és

72. *A. nebulosa* Boiss. mint csokrokba alkalmas kerti díszfüveket helyenkint tenyésztik.

34. *Apera* Adans. — *Széltippan*.

73. *A. Spica venti* Beauv. (*Agrostis Spica venti* L. v. *Anemagrostis* Sp. *venti* Trin.) — *Harmattartó Sz.* — Mivelt talajon, kivált az árpádligeti faiskola homokos, iszapos földjében dúsan tenyészik;

a Ferenc-csatorna torkolata körül a zsilip mellett sem ritka. Nem tápláló takarmányfű, hanem kellemetlen gyom.

A. interrupta (L.) P. B. A homokos bosztánföldek felszántásakor, ahol azelőtt előfordult, határunkból elköltözött; itteni emlékét herbariumom őrzi.

35. *Calamagrostis* Adans. — *Nádtippán* v. *Siska*.

74. *C. Epigeios*, Roth. — *Nádképű* S. A tiszai ártéren és a kubikgödörökben, valamint a felsőréti füzesek közt, továbbá az alsóvárosi plébánia-szállás vetéseiben és a mészárszéekföldön évről-évre elég számban található; nehezen irtható gyom. Gyakran f. *C. Epigeios intermedia* (Gmel) is előfordul.

75. *C. Pseudophragmites*, Hall. (*C. littorea* DC.) — A Tisza árterein és a vasúti töltések kubikgödreiben sokszor látható. Ez is terhes gyomnövény.

C. Calamagrostis, L. *C. lanceolata*, Roth. — Valamikor az alsóréti homokosok lakója volt.

36. *Hierochloe* Gmel. — *Márialű*.

76. *H. odorata*, Whlbg. — *Illatos* M. A bosztánok nedves homokos részein főleg árkokban és mesgyéken szálszálankint található. Pompás homokkötő. Száritva, kumarintartalmánál fogva igen kellemes illatú szénát szolgáltat, amit azonban csakis más szénafélékkel keverve tanácsos adagolni.

H. australis, R. et Sch. — Az alsóréti homokos bosztánok felszántásakor ez is eltűnt.

37. *Holcus*, L. — *Selyemperje*.

77. *H. mollis*, L. — *Puha* S. — Az Árpádliget tisztásain látható, ahol csoportosan nő. II. rendű jó évelő takarmányfű; a sovány talajra igen alkalmas.

78. *H. lanatus*, L. — *Gyapjas* S. Az előbbivel vegyest nő s előfordul még a Ferenc-csatorna töltésoldalán is a zsilip tájékán, ez is jó, II. rendű takarmányfű, tisztán, vagy vegyítve szintén silány talajon.

38. *Arrhenatherum* P. B. — *Cigányzab* v. *Francia Perje*.

79. *A. elatius*, L. (*A. avenaceum* P. B. v. *Avena elatior* Presl.) — *Közönséges* C. — Ezen tekintélyes növésű s igen tápláló, I. rendű pásztfű Óbecsén a ritkábbak közé tartozik s jobbadán a vasúti töltések oldalán, a temetőben s itt-ott a kökényesek között tenyészik. Becses tápértékénél fogva megérdemelné a mesterséges tenyésztest, annál is inkább, mert a nyirkos talaj kivételével minden föld-

ben jól díszlik, gyorsan nő és rendkívül bő termő; lovaknak különösen adható, úgy zölden, mint szénának, évenként néha 3—4 kaszálást is ad.

39. *Avena*. L. — *Zab*.

80. *A. sativa*. L. — *Abrak Z*. Nagyban termesztett takarmánynövény.

81. *A. orientalis*. Schreb. — *Zászlós v. Diadalzab*. — Egyesek ezt is művelik, de nagyon csekély mennyiségben.

82. *A. fatua*. L. — *Héla v. vad Z*. — A gazdák bosszuságára az egész határban mindenütt előfordul, különösen nagy mennyiségben a vetések szélein és kiritkult részein. Zölden a jószág megeszi, de érett állapotában semmi sem kedveli. Nagyon kellemetlen gyomnövény, amelynek néha a természetesebb és a kopaszodó változata az *A. glabrata* Peterm. is előkerül.

40. *Deschampsia*. P. B. — *Sédbuza*.

83. *D. caespitosa*. Beauv. (*Aira caespitosa*. L.) — *Pázsitos S*. — A Felső- és Alsórét áradásos helyein a ritkább évelő növények közül való; kaszálás v. legeltetés után gyorsan sarjadjik és bokrosodik. Nagyon hálás takarmánynövény, kivált juhlegejtetésre, nem elsősorú ugyan a tápértékét tekintve, de rendkívül bőtermő.

84—5. *Aira capillaris*. Host. *A. biaristata*. (G. G.) *A. caryophyllea*. L. Téli csokrok számára nagyban termesztett kerti dísfüvek.

41. *Koeleria*. Pers. — *Fésűperje*.

86. *K. pyramidata* (Lam.) *Domin*. (*K. cristata*. Pers.) — *Taréjos F*. — A temetőekben és a vasúti töltések oldalán bőven. Szintén nagyon jó takarmánynövény, néha hatalmas példányokban is látható, amelyek azelőtt f. *K. pyramidata* Lam. néven különítették el, míg a tőalak is a *K. pyramidata* elnevezés alá nem került.

42. *Phragmites* Trin. — *Nád*.

87. *Ph. communis* Trin. (*Ph. Phragmites* L. = *Arundo Phragmites* L.) — *Fedő N*. — Óbecsén a 70-es években még erdőket alkotott a réteken; ma már nagyon kevés terem belőle. A Ferenc-csatorna szélén többnyire ültetve van, kisebb csoportokban előfordul még a Botra alján lévő vizenyős árokban a déli oldalon, a rétek vizenyős árkaiban és a Csikérben. Az alsó holt Tisza szélén is kezd terjedni. Közhasznú alkalmazása ismeretes. Fiatalon a jószág szívesen legeli. Bő cukortartalmánál fogva tápláló takarmány. A Tisza árterein néha igen hosszú kúszó példányokban az u. n. f. *Arundo repens* Meyer. fordul elő. A Ferenc-csatorna szélein pedig a tőalakal vegyesen itt-ott mint *Ph. flavescens*. Cust. is előkerül.

43. *Melica*. L. — *Gyöngyperje*.

88. *M. ciliata*. L. — *Prémes Gy.* — Beköltözött növényünk; néhány év óta a központi szerb temető bozótos, gyepes, régi sírdombjain nagyban tenyészik. A vásártéri új parkkal került hozzánk; néhol a kertekben, mint díszfüvet tenyésztik s bugáját téli csokrokba használják. Takarmánynak nem sokat ér. — In territorio Óbecseensi est planta nova per nemus: Erzsébetliget importata, ubi nunc non crescit quidem, ast in coemeterio centrali graec. orient. Serborum supra tumulos et inter virgulta Syringae vulgaris abunde invenitur. In planitie hungarica: „Nagyalföld“ dicta alibi rarissime inveniri potest, in monte autem Titelensi praerupto in dumetosis frequenter occurrit.

44. *Dactylis*. L. — *Ebir*.

89. *D. glomerata*. L. — *Csomós E.* — Szálanként mindenfelé található; legjobban szereti azonban az árnyékos, nedves, agyagos helyeket. Rendkívüli jóságánál és bő termőképességénél fogva megérdemelné ezen kiváló, I. rendű évelő, tartós pázsitfű, hogy külön is termesszék, mint egyikét a legtápdúsabb takarmányfűveknek. A lovak különösen kedvelik. A beteg kutya és macska leveleit rágcsálja és fájós gyomrát gyógyítja vele. Kaszálás után gyorsan sarjadzik.

45. *Cynosurus*. L. — *Ebfarkaperje*.

C. cristatus. L. — *Taréjos E.* — Valamikor a járási legelőkön diszlott. Azok felszántásakor határunkból eltűnt. 4 év előtt az új Árpádligetbe visszakerült, ahol a pázsitos helyeken közönséges, II-od rendű jól bokrosodó, évelő aljfű, amely mindenféle állatnak jó. Az árnyékban is jól tenyészik. Sűrű alacsony gyepet alkot s azért pázsitnak is alkalmas és virágágyak szegélyezésére is jó.

46. *Sclerochloa*. Beauv. — *Köperje*.

90. *Sc. dura*. Beauv. (*Poa dura*. L.) — *Közönséges K.* — A Botra dűlőútjainak közepét jobbadán ez a fű gyepesíti be; a Felső-rét és Kisrét legelőjét is nagyobbbrészt ez képezi. Legelőnek azonban nem való, mert nem is tápláló, de meg bugája igen éles lévén a jószág száját rontja. Különben is nagyon korán elszárad, úgy, hogy nyáron már semmi legelőt sem nyújt.

47. *Poa*. L. — *Perje*.

91. *P. annua*. L. — *Egynyári P.* — Nagyon közönséges pázsitfű; mindenütt található. Az utcákat, vásárteret, téglagödröket és szállási legelőket jobbadán ez gyepesíti be; egész éven át folyamatosan virágzik és hullatja a magvát, miáltal nagyon megsűrűsödik. — Kitűnő birka- és libalegelőt ad.

92. *P. trivialis*. L. — *Sovány P.* — Az Árpádliget és a tiszai füzesek vizenyős, árnyékos helyein tömegesen tenyészik. Kitűnő szénát szolgáltat. Évelő I. rendű takarmányfű.

93. *P. nemoralis*. L. — *Ligeti P.* — Az előbbivel vegyesen tenyészik. Gyenge erdei szénát ad ugyan, de mivel az árnyas helyeket kedveli, fák alá, gyümölcsösök és sétahelyek begyepesítésére igen ajánlatos. Évelő növény.

94. *P. pratensis*. L. — *Mezei P.* — Évelő. Úgy zölden, mint szénának a legkitűnőbb, I. rendű takarmánynövények egyike. A szálási gyepeket részben ez alkotja, mint f. *Poa subcaerulea* E. B. is gyakori. A tiszai füzesek árnyas helyein néha, mint *P. prat. b. angustifolia* Sm. is előkerül.

95. *P. bulbosa*. L. — *Hagymás P.* — A legelőkön, temetőekben és szállási gyepeken itt-ott bokrokat alkot, kalászkái igen sokszor levelesek (varietas: *Poa vivipara* Koel. = *P. crispa* Thuill.) Ez is jó legelő.

96. *P. compressa*. L. — *Összenyomott P.* — A *Poa* durával vegyesen nő s nem épen oly haszontalan növény ugyan, mint az, de elég gyenge birkalegelőül szolgál.

P. palustris. L. — *P. fertilis* Host. — Az alsóréti homokokon tenyészett, de nyoma veszett. Jó takarmányfű.

97. *Poa amabilis*. L. — Kertekben helyenkint tenyésztik s Makartcsokrokba használják.

48. *Eragrostis*. P. B. — *Tőtíppan*.

98. *E. minor*. Host. (*E. poaeoides* P. B.) — *Közönséges T.* — Zöldszénes kertekben, parkokban és utak mentén igen kellemetlen gyom. Téli csokrokba használják mind a három fajtát.

99. *Er. megastachya*. Lk. — *Nagy T.* — A ligeti faiskolában hatalmas példányokat szedtem.

100. *E. pilosa*. Beauv. — *Szőrös T.* — A homoki bosztánok lakója volt, s most újra előkerült.

49. *Molinia*. Schrank. — *Pipatű*.

101. *M. coerulea*. L. — *Kék P.* — Csak szálankint található a Ferenc-szatórna alsóréti átszivárgásaiban. Évelő növény. Posványos talajba nagyon ajánlható, mert a tippannel együtt jó réti szénát és legelőt szolgáltat. Tőlünk búcsúzkodni készül. A *M. coer. f. robusta*. Prahl. alakját újabban nem találom.

50. *Glyceria*. R. Br. — *Harmatkása*.

102. *Gl. aquatica*. L. — *Fodros H.* — A Tisza árterein, a Ferenc-szatórna szélein, a Csikérben, a Bélabarában és a lecsapoló ár-

kokban igen közönséges. Fiatalon kivált a fejős teheneknek igen jó takarmány. Ha az *Ustilago longissima* Lév. nevű gomba meglepi, akkor zölden etetve a jószágnak árt; szárítva nem veszélyes. Gyökerének s leveleinek a korhanytalaj képződésében, kivált a lápok kiszáraitásánál, nagy szerep jut. Nálunk tévesen csáténak nevezik. Tapogatóval többnyire ezen vízi fű között szoktak halászni.

103. *Gl. fluitans*. L. — *Valódi H.* — Egyoldalú bugájával a lecsapoló árkok vízszélein és a Szuvadulában szokott bólintgatni. Magva kásaként ehető, szalmája pedig II. rendű takarmányt nyújt főleg szarvasmarhának. Néha, mint *Gl. fl. plicata* Fries. s az Irizset vizenyős szikesein, mint *f. versicolor* Haussk. is található.

51. *Atropis*. Rupr. — *Mézpázsit*.

104. *A. distans* Gris. (*Glyceria distans* Wahl.) — *Sziki H.* — A Csikér, Szuvadula, Irizset és Szilvás magaslatok vizenyős, széksós területeinek egyik jellemző növénye. Elég jó, II. rendű takarmány. A szikesek begyepesítésére igen ajánlatos; néha, kivált a kiirtott Árpádligeten keresztül a Tiszához vezető gyalogút mindkét oldalán a kertészlakás és a város között nedves szikes talajon, mint *A. limosa* Schur. is seregesen tenyészik.

52. *Catabrosa*. P. B. — *Szűkperje*.

105. *C. aquatica*. Beauv. — *Vizi Sz.* — Nálunk egyedül a Csikérben találtam a PocsKayhalom táján. Igen ritka. Elég jó takarmányfű.

53. *Festuca*. L. — *Csenkesz*.

106. *F. elatior*. L. (*F. pratensis* Huds.) — *Réti Cs.* — Főleg a vasúti és tiszai töltések oldalain terem, de az országutak árkaiban, valamint a római sáncon is fel-felbukkan. Úgy szénának, mint pedig legelőnek I. rendű, kiváló takarmánynövény, miért is megérdemelné a nagyban való termesztést. Évelő. A vérmes, nedveses talaj kedvelője.

107. *F. pseudovina*. Hack. — *Juh Cs.* — Évelő. Bokros példányokban előfordul a réti legelőkön, még gyakrabban a szállási gyepeken és a temetők begyepesedett helyein. Az Irizset és Szilvás puszták szikes talaján, mint *F. rutila* Hack. is tenyészik s „Vörösnadrág“ a neve. Középszerű takarmányfű. A birkák különösen szeretik és mohón falják. Még a legszárazabb talajon is megterem s elég jól díszlik ott is, ahol már jobb fű nem nő. A nedves talajt azonban nem tűri.

108. *F. duriuscula*. L. — *Kemény Cs.* — Az előbbivel vegyesen terem. Ez is jó birkalegelőt szolgáltat tisztán és vegyítve is. Évelő.

109. *F. amethystina*. L. — *Lilaszinű Cs.* — A római sáncon és a szállási gyepeken itt-ott található; a kövér agyagos talajt különösen kedveli.

110. *F. gigantea*. L. — *Óriás Cs.* — Az Árpádliget nyirkos helyein és a tiszai füzesekben terem. Sok jó minőségű szénát szolgáltat s kivált zölden etetve nagyon pompás takarmány; évelő növény.

111. *F. arundinacea*. Schreb. — *Nádas Cs.* — Az előbbivel vegyesen és a Botra alján levő nedves árokban dr. Balaton főszolgabíró szőlője alján találtam. Jó, I. rendű legelőt ad, tartós növény, a nedvesebb talajt szereti.

54. *Bromus*. L. — *Rozsnok.*

112. *Br. mollis*. L. — (*Br. hordeaceus*. L.) — *Puha R.* — Mindenfelé, még falkerítések tetején is nagyon közönséges. Tizedrendű takarmánynövény; a birka szereti, de addig kell legeltetni, míg ki nem kalászol. A talajban nem válogatós.

113. *Br. asper*. Murr. (*Br. Benekeni* Syme.) — *Érdes R.* — Az Árpád- és Erzsébetligetben szálszálankint; a turjai úti faiskola kerítése mellett tömegesen.

114. *Br. sterilis*. L. — *Meddő R.* — Úton-útfélen terem. Különösen a vasúti töltések oldalán gyakori. Kikalászás előtt meglehetősen III-ad rendű szénát ad.

115. *Br. secalinus*. L. — *Gabona R.* — Vetések között és a tetetők kaszálóin nagyon otthonos; amíg zöld, a jószág megeszi, megérve ízetlen. Általában terhes gyom; magva szívós, nem rothadó, amiért idők múltával is kicsírázik.

116. *Br. racemosus*. L. — *Fürtös R.* — Hellyel-hellyel gyakori, különösen a botrai utak mentén. Gyomnövény.

117. *Br. arvensis*. L. — *Ugar R.* — Mindenfelé el van terjedve; egyesek szerint tarlóba őszi legelőnek érdemes volna vetni. Mint *Br. commutatus* Schrad. néha szintén előkerül.

118. *Br. squarrosus*. L. — *Berzedt R.* — Óbecsén igen ritka. A Felső-rét száraz legelőin szálszálankint. Kiveszőfélben van. Haszontalan gyomnövény.

119. *Br. inermis*. Leyss. — *Árva R.* — A kishegyesi és szenttamási országutak árkaiban, különösen pedig a vasúti töltések oldalain igen elterjedett évelő takarmányfű. Másodrendű takarmányfű ugyan, de azért úgy legelőnek, mint kaszálónak egyaránt igen ajánlatos, mert minden állat nagyon kedveli és mindenféle talajon díszlik s jól tűri a szárazságot. Szonomár Elek földbirtokos már vetette s nagyon dicsérte. Szénájának tartalma: 9·7% fehérje és 45·8% szénhidrát.

120. *Br. tectorum*. L. — *Fedél R.* (Vadzb.) — Falkerítéseken, omladékokon, a téглаégető telepeken, tégladarabok között, országutak mentén, a szállásokon stb. mindenütt közönséges. Mikor már kikalászol, akkor silány takarmány; egészen fiatalon a jószág szívesen legeli.

121. *Br. Japonicus*. Thunb. — *Japáni R.* — (*Br. patulus* M. et K.) A vasúti állomás mögött levő mélyedés kavicsrakásain tömegeesen szedtem 1915. június havában. Délvidékről importálhatták a kavicsszállítmánnyal. Szintén gyomnövény.

55. *Zea*. L. — *Kukorica*.

122. *Z. Mays*. L. — *Uri K.* (Tengeri.) — Sok fajtában és nagy mennyiségben termelik határunkban. Áldásos volta minden tekintetben ismeretes. Újabban kerti dísznek is ültetik csövestől hegyeivel lefelé, amiből igen tetszetős díszbokr fejlődik.

*

Az óbecsei kertekben többféle díszfüvet is szoktak ültetni, amelyek a szabadban is gyönyörködtetők, de többet közülük Makart-csokrokba is szívesen használnak. A nálunk általában tenyésztett díszpázsitfűvek a már felsoroltakon kívül a következők:

123. *Briza maxima*. L.

124. *Briza media*. L.

125. *Briza Minor*. L.

126. *Arundo Donax*. L. Óriási dísznád. Osztrogonác tanító és Szonomár földbirtokos kertjében remek példányt láttam belőle.

127. *Ceratochloa pendula*. Schräd.

128. *Coix lacryma*. L. Olvasócirok v. Jóbkönnye. Kékesszürke fénylő magvait olvasószemek gyanánt szokták használni.

129. *Eleusine coracana*. Gärtn.

130. *Gynerium argenteum*. Nees. Pampasfű. Gyönyörű díszfű.

131. *Lagurus ovatus*. L.

132. *Melica altissima*. L.

133. *Gymnothrix japonica*. Kunth.

134. *G. latifolia*. Schult.

135. *Pennisetum longistylum*. Hochst.

136. *P. Rüppelianum*. Rich.

137. *P. Cenchroides*. Rich.

Aegilops caudata. L.

Aegilops ovata. L. a homokos bosztonákból,

Lepturus pannonicus. Kauth. az irizseti szikeseokról,

Elimus arenarius. L. a homokokról,

Brachypodium sylvaticum,

Brachypodium pinnatum. R. Sch. az Árpádligetből eltűntek. Ez utóbbi a központi szerb temetőben újabban felbukkant és jó nagy foltot képez.

2. család: **Cyperaceae** DC. — **Sásfélék.**

56. *Carex*. L. — **Sás.**

138. *C. vulpina*. L. — **Róka S.** — A legközönségesebb sások egyike, vizenyős, mocsáros helyeken mindenütt fellelhető.

139. *C. nemorosa*. Lumn. — **Berki S.** — Az Árpádligetben a népkert és a lövölde között lévő kiszáradt árokban néhány példányban láttam, úgyszintén a felsőréti füzesekben is, de úgy látszik, hogy kipusztult.

140. *C. praecox*. Schreb. — **Korai S.** — Az alsóréti tiszai töltések oldalán és a füzesek közt nagyon közönséges.

141. *C. stricta*. Good. — **Zsombék S.** = *C. Hudsonii* A. Benn. — A Csik és Bélabara zsombékjai ezen sásból képződtek.

143. *C. Michelii*. Host. — **Korhadó S.** — Az Árpádliget és a füzesek tisztásain, de nem gyakori.

144. *C. distans*. L. — **Ritkás S.** — A határ vizenyős helyein mindenütt található.

145. *C. silvatica*. Huds. — **Erdei S.** — Az Árpádliget árnyas, bokros helyein a zsilip felé eső részen néhány példányban szedtem, de egy idő óta hiába keresem.

146. *C. riparia*. Curt. — **Parti Sás.** — Főleg a Ferencsatorna széleinek lakója, de más vizenyős helyekről sem hiányzik.

147. *C. hirta*. L. — **Borzas S.** — Vizenyős helyeken mindenütt otthonos.

148. *C. disticha*. Huds. — **Kétsoros S.** — A Bélabarában és az alsóréti lecsapoló árkokban csoportosan nő.

149. *C. muricata*. L. — **Sulymos S.** — A legközönségesebb sások közül való; az összes vizenyős helyek lakója.

150. *C. divisa*. Huds. — **Csatés S.** — Elég közönséges a mocsáros helyeken mindenütt, de leginkább a szikes helyeken.

151. *C. remota*. L. — **Ritkás S.** — Az Árpádliget és a tiszai füzesek nyirkos helyein.

152. *C. gracilis* Curt. (*C. acuta* Auct. v. *C. rufa*. L.) — **Éles S.** — Mocsároknak, különösen a Csikérben gyakori.

153. *C. tomentosa*. L. — **Molyhos S.** — Nagyon közönséges minden álló vízben.

154. *C. flava*. L. — **Sárga S.** — A Csikér zsombékos helyein itt-ott. Nálunk nagy ritkaság. Kiveszőfélben van.

155. *C. Oederi*. Ehrh. — Öder S. — A Csikérben és Ferencsatornában bőven.

156. *C. fulva*. Good. — Pej Sás. — Minden mocsárban állandóan.

157. *C. rostrata*. With. (*C. ampullacea*. Good.) — Bögrés S. — Igen közönséges a vizenyős helyeken majdnem mindenütt.

158. *C. acutiformis*. Ehrh. (*C. paludosa*. Good.) — Posvány Sás. — A legközönségesebb és legelterjedtebb sások egyike.

159. *C. vesicaria*. L. — Hólyagos S. — Szintén nagyon elterjedt növény kivált a Botra alján levő mocsáros árokban.

160. *C. Pseudocyperus*. L. — Villás S. — A Csikérben és a Ferencsatornában helyenkint csoportosan.

A sások kevésbé értékes, savanyú szénát szolgáltatnak. Inkább a talajjavításnál jut nekik szerep, kivált az ingoványos talajon, ahol zsombékokat képezve, pl. a *C. stricta*, elkorhadt gyökereik és leveleik által a föld televényesedését nagyban előmozdítják, általában jó alompótlók is.

C. supina. Wahlenb.

C. paradoxa. Willd.

C. flacca. Schreb.

C. stenophylla. Wahlenb. — Határunkból elköltöztek.

57. *Cyperus*. L. — Palka.

161. *C. fuscus*. L. — Barna Palka. — A tiszai ártéren, továbbá a kiirtott Árpádliget nedves, iszapos helyein sokszor feketélik tőle a talaj. Nem sokat érő takarmányt szolgáltat. Mint f. *C. virescens* Hoffm. is gyakran látható a tőalakkal elegyesen. A magyar nemzeti múzeum centuriái számára begyűjtöttem.

58. *Pycnus* Beauv. — Sárga Palka.

162. *P. flavescens*. (L.) Rctb. (*Cyperus flavescens*. L.) — Sárgálló P. — A tiszai homokos ártéren a többi palkákkal vegyesen nő. Csekély értékű takarmányt ad.

59. *Acorellus* Palla. — Sziki Palka.

163. *A. pannonicus* (Jacqu.) Palla. (*Cyperus pannonicus* Jacqu.) — Barna Sz. P. — Az Alsórétben az Irizset és Szilvás puszták szék-sős árkaiban, a kiirtott Árpádliget makkosa helyén s a Csikér kiszáradt, szikes medrében itt-ott előfordul. Nálunk gyérül. Gazdasági jelentősége nincs.

60. *Chlorocyperus* Rikli. — Rókaszinű P.

164. *Chl. glomeratus*. (L.) Palla. (*Cyperus glomeratus*. L.) — Csomós R. P. — A tiszai ártér egyik legjellemzőbb növénye, ahol

mindenütt gyakori s rókaszínű fűzéreivel már messziről elárulja magát. A Ferencsatorna révén importált növényünk. Hasznavehetetlen dudva. A magyar nemzeti múzeum centúriái részére begyűjtöttem. — Memoratu dignum, quod quisbusdam annis prae multitudine huius plantae territorium rufescit, aliis autem annis loco isto vix unicum exemplar inveniri potest.

165. *Cyperus Papyrus*. L. cserépben ápolt dísnövény. A nálunk honos palkáknak korhadásuk révén a talajképzésben jut némi szerep. Az exotikus palkák közül azonban az egyik ehető gumójával, a másik olajával s gyógyhatású és fűszernek való tökéjével nyújt hasznót.

61. *Schoenus*. L. — Csáté.

166. *Sch. nigricans*. L. — Kormos Cs. — A Ferenc-satorna és Csikér tözeges helyein itt-ott látható. Pusztulófélben van.

A *Cladium mariscus*. L. és

Eriophorum angustifolium. Roth. a rétek ármentesítése óta flóránkban teljesen hiányoznak, holott annak előtte közönségesek voltak.

62. *Heleocharis*. R. Br. — Tódisz.

167. *H. palustris*. R. Br. — (*Scirpus palustris*. L.) — Árva T. (Árva káka.) — A határ összes vizenyős helyein mindenütt otthonos s a legtöbb helyen csoportozatokat alkot; közepes alompótló és jó talajkötő.

168. *H. acicularis*. R. Br. (*Scirpus acicularis*. L.) — Szőr T. — A tiszai ártéren sok helyen, mint sűrű merev serte borítja a homokos-agyagos talajt, kiváltképpen Gerber sörgyáros szivattyútelepe körül. Haszna nincs. A magyar nemzeti múzeum centúriái számára begyűjtöttem.

63. *Schoenoplectus*. Rchb. — Káka.

169. *Sch. lacustris* Palla. (*Scirpus lacustris*. L.) — Tavi Káka. — Ez a legmagasabb fajta káka, amely állóvizeinkben mindenütt csoportosan nő. Hajlékony szárát kötözésre és fonásra használják.

170. *Sch. Tabernaemontani* Palla. (*Scirpus Tabernaemontani* Gmel. Sc.-glaucus Sm.) — Hamvas K. — Az előbbivel vegyesen terem, de annál sokkal ritkább. Leggyakoribb az alsóréti párhuzamos árokban a bosztánok előtt. Hajlékony, szívós szára szintén fonásra alkalmas.

Schoenoplectus triqueter Palla.

Sch. setaceus Palla.

Sch. supinus Palla.

Heleocharis ovata. R. Br.

Scirpus radicans. Schk.

Trichophorum austriacum. Palla. Az ármentesítés valamennyit távozásra készítette határunkból.

171. *Isolepis gracilis*. L. Cserépben ápolat díszfü.

64. *Holoschoenus*. Lk. — *Szürke Káka*.

172. *H. vulgaris*. Lk. (*Scirpus Holoschienus*. L.) — *Szürke Káka* — Vízpartokon helyenkint csoportosan nő. Jó talajkötő, takarmánynak azonban nem jó.

65. *Dichostylis Beauv.* — *Csomós Káka*.

173. *D. Micheliana*. (L.) Nees. — *Sallangos Cs. K.* — A tiszai ártér iszapos helyein a Cyperusokkal vegyest igen nagy területeket lep el s jó homokkötő. — Némelykor nagy tepsialakban terül el, más-kor meg alig diónagyságban fordul elő. A magyar nemzeti múzeum centúriái részére begyűjtöttem.

66. *Bolboschoenus*. Asch. — *Tengeri káka*.

174. *B. maritimus*. (L.) Palla. (*Scirpus maritimus*. L.) — *Villás T.* — Minden állóvizünkben otthonos; sokszor mint f. *B. macros-tachys* Willv. fordul elő, kivált az alsóréti párhuzamos árokban. Savanyú szénának használják, de 3 élű s szájröntő szára miatt a jószág nem szívesen fogyasztja.

IV. rend. *Spathiflorae*. — *Torzsavirágzatúak*.

1. család: *Araceae* Juss. — *Kontyvirágfélék*.

67. *Acorus*. L. — *Kálmos*.

175. *A. Calamus*. L. — *Orvosi K.* — Nem régen még igen közönséges volt az óbecsei rétekben; ma már csakis szálankint s igen ritkán lehet reábukkanni főleg az Árpádliget megett levő posványban. Gyökere (rhizoma v. radix calami aromatici, ára mm. tisztítva 40 kor.), a benne lévő illó olaj s az acorin és calamin nevű glikozid miatt nagyon jó stomachicum és izgató szer borban főzve bélrenyheségnél, felfúvódásnál és étvágytalanság ellen. — A tempore liberationis pratorum ab inundatione fluvii Tibisci manifeste rarior apparet.

176. *Richardia Aethiopica*. Kunth. v. (*Calla Aethiopica*. L.)

177. *R. albomaculata*. Hook. — *Staniclivirág*. — Szép nagy leveleiért és tölcsérforma fehér virágburokjáért gyakran ápolat és kedvelt szobanövény.

178. *Philodendron pertusum*. Schott.

179. *Anthurium Scherzerianum*. Schott.

180. *A. magnificum*. Schott.

181. *Dieffenbachia Seguine picta*. Schott. Mind gyönyörű szobai díszlombok, amelyeket úri házaknál itt-ott tenyésztenek.

A *Pálmák* családjából is egyik-másikat nagy gonddal ápolja az úri közönség, a legkedveltebbek nálunk:

182. *Phönix reclinata*. Jacq.

183. *Ph. tenuis*. Roxb.

184. *Chamaerops excelsa*. Thunb.

185. *Ch. humilis*. L.

186. *Chamaedorea lunata*. Lich.

187. *Latania borbonica*. Lam. v. (*Liwistona chienensis*. Mort.) a jóízű latániaalmát termi.

188. *Liwistona australis*. R. Br. v. (*Corypha australis*. L.)

Arum maculatum. L. — Az Árpádliget kiirtásával egyidejűleg ez is búcsút vett tőlünk; itteni tenyészetének emlékét herbariumom szárított példánya őrzi.

2. család: **Lemnaceae Juss. — Békalencsefélék.**

68. *Lemna*. L. — *Békalencse*.

189. *L. minor*. L. — *Apró B.* — Álló vizekben az egész határban nagyon közönséges; az Árpádliget mellett a mocsár csupa zöld tőle; a kacsák nagyon szeretik. Főzetét a köznép sárgaság ellen issza, külsőleg pedig májdaganatoknál a porát borogatásra használja.

190. *L. trisulca*. — *Keresztes B.* — Csakis az Árpádligetet környező posványban találtam. Ritka. Kiveszőfélben van.

191. *L. gibba*. L. — *Púpos B.* = (*Telmatophace gibba*. Schleid.) Az előbbiekkal társasan nő.

69. *Spirodela* Schleid. — *Tólcse*.

192. *Sp. polyrrhiza*. (*Lemna polyrrhiza*. L.) — *Bojtos B.* — Posványos helyeken mindenfelé gyakori.

V. rend: **Liliiflorae. — Liliomvirágúak.**

1. család: **Juncaceae. Borle. — Szittyófélék.**

70. *Juncus*. L. — *Szittyó*.

193. *J. effusus*. L. — *Béka Sz.* — A Ferencsatorna és Csikér vízszélein nagy csomókat képez s a partokat a beomlástól nagyban védelmezi. Szívós gaza, mint a gyékény, kisebb tárgyak fonására, vagy kötözésre alkalmas; fiatalon a jószág megeszi, de tápláló takarmánynak éppenséggel nem mondható.

194. *J. glaucus*. Ehrh. — *Fakó Sz.* — Nagyon szereti a nedves szikes helyeket; az előbbivel vegyesen nő, de az Irizset és Szilvás

szikes tócsáit is koszorúzza. Szalmáját üveg- és porcellánárúk csomagolására jól lehet használni.

195. *J. bufonius*. L. — *Villáságú Sz.* — A Csikér, Ferencsatorna és a Tisza nedves, homokos szélein a kíséreti fokokban, az Árpádliget kiszáradó laposaiban és az iszapos kubikgödörökben nagyon otthonos. Az Árpádliget végén, a makkoson túl lévő mocsár szélén mint *F. J. fasciculatus Bert.* is előfordul.

196. *J. conglomeratus*. L. — *Bunkós Sz.* — Különösen a Csikérnek jellemző füve, ahol helyel-hellyel egész területeket ellep.

197. *J. articulatus*. L. (*J. lamprocarpus* Ehrh.) — *Bütykös Sz.* — Különösen sok van belőle a vasúti töltések vizenyős kubikgödreiben, valamint a tiszai ártéren az óbecsei-aracsi komp mellett. Eltérései közül néha, mint *f. J. macrocephalus* Viv., néha pedig, mint *f. J. adscendens* Host. is megjelenik a mondott helyeken.

198. *J. compressus*. Jacqu. — *Sivatag Sz.* — Valamennyi Szittyó között a legközönségesebb. Az alsóvárosi plébániai szállás mellett is találtam az országúti vizenyős árok szélén.

199. *J. Gerardi*. Lois. — *Gerard Sz.* — Az előbbivel vegyesen nő, de annál ritkább; a csiki csárda tájékán és a Szuvadulában a Botra alján s az Eszteleczy-féle konyhakertészet mellett leginkább el van terjedve.

J. obtusiflorus. Ehrh.

J. diffusus. Hoppe. — Flóránkból teljesen kivesztek.

Luzula campestris. DC. a homokos bosztánokból eltűnt.

2. család: *Liliaceae*. DC. — **Liliomfélék.**

71. *Asparagus*. L. — **Nyúlárnyék.**

200. *A. officinalis*. L. — *Spárga Ny.* — Határunkban szántóföldeken, különösen kukoricavetésekben igen gyakori. Pikkelyes, fiatal, húsos hajtásait főzelék gyanánt az óbecsei piacon többször árulják az újvidéki zöldségtermelők, de a helybeli konyhakertészetekben tudtommal eddig még nem termesztik. Asparagin tartalmánál fogva úgy a gyökerének, mint pedig vörös bogyoinak főzete húgyhólyag, vese- és májbajoknál sikeresen használható. Magvának főzete a nemi szerveket izgatja.

72. *Muscari* Tournef. — **Gyöngyike.**

201. *M. racemosum*. L. — *Fürtös Gy.* (apró kígyóhagyma). — Óbecsén a legnagyobb ritkaság. Egyszer találtam a belvárosi rk. temetőben; előfordul azonkívül szálankint a Csókity-féle régi árok partján s a határút kökényesei között, Kapás Péter szállása mellett. Évről-évre kevesebb lesz. Gyakorlati haszna nincs.

202. *M. comosum*, Mill. — *Üstökös Gy.* (kék v. nagy kígyóhagyma). — Az előbbinél már sokkal gyakoribb. A vetések közül lilaszínű üstökével sokszor kikandikál. Az egész határban mindenfelé található, csak az ártereken nem. Alkalmatlan gyom.

203. *M. moschatum*, Willd. (pézsmajácint) kellemes illatú virágaiért és a

204. *M. botryoides*, L. sötétkék, v. rózsapiros virággömbjeiért gyakran ültetett kerti virágok.

73. *Gagea Sal.* — *Tyúktaréj.*

205. *G. arvensis*, Pers. — *Ugari Ty.* (kígyóhagyma). — Az alsó ugarak és Botra szántóföldjein helyenkint tömegesen, a szállási földeken ritkaság.

206. *G. minima*, Schult. — *Kis Ty.* — Az előbbivel vegyesen nő, de annál ritkább.

207. *G. pratensis*, Dum. (*G. stenopetala* Pers.) — *Kéthagymájú Ty.* — Eddig csakis az alsóvárosi temető gyepes helyein találtam, ahol évről-évre elég számban megjelenik.

Gagea lutea, Schult. — Az Árpádligettel együtt ez is eltűnt.

208. *Aphyllanthes monspeiensis*, L. — *Szegfűliliom.* — Nagyon ékes lila virágaiért kertekben tenyésztik; az alsóvárosi plébániai kertben is sok van belőle.

74. *Allium*, L. — *Hagyma.*

209. *A. rotundum*, L. — *Ereszes H.* — Az óbecsei határban ez az egyetlen vadon termő hagyma, ez is rendkívül ritka. Néhány példányt szedtem belőle a Dungyerszky-féle szállás vetéseiben; a többi vadhagyma még a szomszédos határokból is hiányzik, egyedül az

A. atropurpureum, W. et H. tenyészik 10—15 példányban Péterréve közelében a moholi országúton levő domb alján vetésben.

A. ampeloprasum, L.

A. vineale, L.

A. ursinum, L.

A. atropurpureum, W. K. — Határunkból kiveszték. Az *Allium ursinum*tól a néhai Árpádliget valamikor, kivált langyos eső után, valóságos fokhagymaszagú volt.

Művelés alatt levő hagymák Óbecsén a következők:

211. *A. Cepa*, L. — *Vöröshagyma*, amit főleg a bolgár kertészek nagy mennyiségben termesztenek, még pedig leginkább a „Pogácsa“, „zittai“ és „makói“ fajtákat.

212. *A. Schoenoprasum*, L. — *Metélőhagyma.* — Leveleivel a húslevest szokták meghinteni és ízesíteni.

213. *A. Porrum*. L. — *Póré hagyma*.

214. *A. sativum*. L. — *Fokhagyma*, őszi és tavaszi fajtában.

215. *A. fistulosum*. L. — *Társasághagyma*, különösen bablevesbe használják.

216. *A. ascalonicum*. L. — *Mogyoró h.*, igen ízletes kivált ecetes ugorka és paprikakonzervekben.

Kneipp a vöröshagyma levét hideg vízbe kifacsarva, bélgiliszta ellen nagyon ajánlja.

75. *Ornithogalum*. L. — *Madártej*.

217. *O. umbellatum*. L. — *Ernyős M.* — A Botra és a temető gyepes helyein, útszélein található, de ott is ritka. A határban egyebütt nem tűnt szemembe.

Főzetét tejben eskóros kisgyermekkel itatják.

218. *O. refractum*. W. et. K. — *Csilláros M.* — Az előbbivel vegyesen nő, de annál ritkább.

219. *O. chloranthum*. Sauter. (*O. Boucheanum*. Aschers.) — *Vetési M.* — Virágai kívül-belül szélesen zöldcsíkosak, erről könnyen felismerhető. Az alsó és felső ugarakon, a Botrában és a temetőkben nagyon sok van belőle; néha annyira ellepi a vetéseket, hogy a gabonát el is fojtja. A szállásokon azonban sehol sem láttam. Kártékony gyom, amely főleg téli mély szántással irtható.

220. *O. pyramidale*. L. — *Pyramisalakú M.* — A szabadkai-óbecsei vasúti töltés oldalán itt-ott látható s nagyritkán a vetések közt is pl. Komáromy György szállásán.

221. *O. nyrenaicum*. L. — A vasútépítések révén importált növényünk, mely a vetések közt itt-ott mutatkozik.

A *Scilla bifolia*. L. vidékünkéről teljesen hiányzik.

222. *A. scilla maritima*. L. v. (*Urginea Scilla*. Steinheil.) — Tengeri hagyma cserépben, sokaknál ápoltatik s levelének v. nagy zöld hagymájának nyálkás hártyáját összehúzó képességénél fogva a köznép szúrásai, vagy vágási sebekre sikerrel alkalmazza. Hagymája: *bulbus scillae*, v. *radix scillae*, v. *radix squillae* néven hivatalos gyógyszer: köptetőszer, hányásra és nyálkaelválasztásra ingerel. Erősen húgyhajtó (diureticum) és szívbántalmakban is használják. Patkányirtásra is rendkívül alkalmas. (Lásd Természettudományi Közlöny 1915. márc. 15. füzetét.)

223. *Lilium candidum*. L. — *Fehér liliom*, hagymáját mérges kelevényekre kötik, hogy gyorsabban megkeljenek és kifakadjanak, tyúkszemre is jó.

224. *L. croceum*. Chaix.

225. *L. auratum*. Lindl.

226. *L. tigrinum*. Gawl.
 227. *L. speciosum*. Thunb. (*L. lancifolium*. Hort.), többnyire Haarlemből (Hollandia) importált gyönyörű kerti virágok.
 228. *Tulipa Gesneriana*. L. — Tulipán.
 229. *Hyacinthus orientalis*. L. — Jácint.
 230. *H. candicans*. Bak. Fokföldről.
 231. *Fritillaria imperialis*. L. — Császárs Korona v. Harangvirág. — Minden része mérges.
 232. *Hemerocallis flava*. L. — Sárga lilium.
 233. *H. fulva*. L.
 234. *Asphodeline lutea*. Reichb.
 235. *Agraphis cernua*. Link.
 236. *Endymion nutans*. Dumort.
 237. *Convallaria majalis*. L. — Gyöngyvirág. — Virága porrá törve jó tüsszentő szer; a gyöngyvirágecet főfájást gyógyít; virágainak nedve szemvíznek jó. Virágjának mm. szárítva 160 K, gyökerének mm. pedig 60 K.
Polygonatum officinale. All.
Polygonatum vulgare. Desf.
Polygonatum multiflorum. Mönch.
Polygonatum latifolium. Jacqu.
Paris quadrifolia. L. — Az árpádligeti egykori termőhelyeiken ma aranykalászokat lenget a zefir.
 238. *Agapanthus umbellatus*. Herit. — Kék tubarózsa Fokföldről.
 239. *Yucca gloriosa*. L.
 240. *Y. filamentosa*. L. szép télálló díszlombok.
 241. *Polyanthes tuberosa*. L. — Tubarózsa. — Jávából rendkívül kellemes átható illatot árasztanak porcellánszerű fehér virágai.
 242. *Paradisica liliastrium*. Bertol.
 243. *Aloe Tourn.* Több fajtában, melynek kivonatát *succus inspissatus*, a pilulae laxantesbe és az életelixirbe (elixirium ad longam vitam) használják; igen jó hashajtó (*purgans drasticum*) és emmenagogum.
 244. *Funkia alba*. Andr. Japánból.
 245. *F. ovata*. Spr. Kékvirágú.
 246. *F. Japonica*. Thunb.
 247. *Dracaena regina*. L.
 248. *Dr. nutans*. L.
 249. *Dr. indivisa*. L.
 250. *Aspidistra elatior*. Morr. Japánból pl. dr. Milkónál.

251. *Plectogyne variegata*. Link. Gyönyörű kerti virágok, vagy szobai díszlombok, amiket főleg úri házaknál gyakran láthatni.

3. család. Amaryllidaceae R. Br. — Hóvirág-félék.

76. *Sternbergia*. W. et K. — Sárka.

252. *St. colchiciflora*. W. et K. — *Kikircsvirátú* S. — Ezen igen érdekes sárga virágú hagymás kis növény, mely az Alföldön a legnagyobb ritkaság, évről-évre megjelent eddig szeptember havában 20—30 példányban kizárólag az alsóvárosi temető gyepes útján mindjárt a kis halottak temetőjébe vivő út bejárata mellett. Egyebütt határunkban nem találtam. Pár év óta azonban ezen temetőben feltűnő elterjedést mutat s a központi szerb temetőben is meghonosodott. A m. nemz. múzeum centúriája részére virágos és termésses példányokban begyűjtöttem.

A. Leucoium, aestivum. L., mely 10 év előtt még nagyon gyakori volt az alsóréti vizenyős helyeken, most teljesen hiányzik flóránkból.

Tamus communis. L. — Nem régen még az Árpádliget gyakori folyondára volt; azzal együtt azonban nyoma veszett.

253. *Amaryllis formosissima*. Heist. Ablakokban sokszor ápolt gyönyörű hagymás növény.

254. *Galanthus nivalis*. L. — *Kikeleti hóvirág*, kertekben itt-ott ültetve van. Csokrokba kötve is árulják a piacon, azok azonban a szerémi hegyekről valók a *Helleborus viridis*-sel, *Ruscus aculeatus*-sal és *Anemone Pulsatilla*-val együtt, amelyekkel együtt kínálgatják.

255. *Narcissus Tazetta*. L. — Gibraltár hegyeiről származik.

256. *N. Jonquilla*. L.

257. *N. poeticus*. L. — *Fehér nárcisz*.

258. *N. Pseudo-Narcissus*. — *Csupros nárcisz* (Vajvirág). — A nárciszok mind mérges növények.

259. *Freesia refracta*. Hort.

260. *Agave Americana*. L.

261. *Chionodoxa Luciliae*. L. — Kisázsiból származó, igen szép növény.

262. *Brodiaea coccinea*.

263. *Br. congesta*.

264. *Br. grandiflora*. — Kaliforniából való remek növények.

265. *Eucharis amazonica*. Lindl. — Illatos fehér virágú terem-növény.

266. *Crinum scabrum*. L. — Józsgú ernyőalakú virágokkal szobanövény.

267. *Clivia nobilis*. Lindl. (*Hymanthophyllum Aitonii*. Hook.)

268. *Cl. miniata*. Lindl. — Gyakran ápolts és kedvelt kerti és szobanövények.

4. család. **Iridaceae** R. Br. — Nöszziromfélék.

77. *Iris*. L. — Nöszzirom.

269. *I. Pseudacorus*. L. — Sás N. (sárga liliom). — Az alsórégi parallel árokban, különösen Pillischer Emánuel földje mellett igen sok van. Helyenkint a lecsapoló árkokban is látható. A Ferencsatorna és Csikér mellett nem láttam. Gyökerének főzetével a vérhast és vérfolyást gyógyítják.

Iris sibirica. L.

Iris spuria. L. — Határunkból kipusztultak. Egyébként mérges növény.

270. *Iris pumila*. L. — Apró N. (kis kék liliom). — Igen szép, ibolyaszínű, vagy sárga virágaiért gyakran ültetik a kertekbe és a sírokra. A temetőben néha elvadulva található.

271. *Iris germanica*. L. — Pompás N. (Nagy kék liliom.) — Igen gyakori kerti virág, sokszor még a kertfalakra is ültetik. Gyökerének főzetével a vízibetegséget gyógyítják.

273. *I. florentina*. (Fehér N. v. violagyökér.) A gyökere: „*Rhizoma Iridis* v. *radix Iridis*“ hivatalos gyógyszer, szagjavító, hintőpor és fogporba való; azonkívül a gyermekek fogzásakor rágszálásra a szájba adják.

274. *Crocus sativus*. All. = *Cr. Officinalis*. L. — Fűszeres sáfrány. — Kertekben itt-ott ültetve van. Morvay Ákos főhadnagy egy időben a Botrában jókora területen kísérletezett a termesztésével. Bibéje: „*stigmata croci*“ hivatalos gyógyszer, fájdalom- és görcscsillapító, (menstruációt elősegítő) külsőleg borogatásokra használják mirigygyulladásoknál; azonkívül fűszer és festőszer is.

275. *Gladiolus communis*. L. — gyönyörű színváltozatokban termesztett kerti virág.

276. *Ixia patens*. L.

277. *I. maculata*. L.

278. *I. viridiflora*. Lam.

279. *I. conica*. Salisb.

280. *I. incarnata*. Jacq. — Remek szép virágok.

A **Bromeliaceae** Juss. családjából nálunk tenyésztik a

281. *Pitcairnia furfuracea*. Hook. igen szép amerikai dísznövényt, amelynek leveleinek alja mintha korpával volna behintve.

Az egyszikűek osztályába tartozók közül tenyésztik még Óbecsén a **Cannaceae** Juss. családjából a

282. *Canna indica* L. és *C. speciosa*. L. dísznádat igen sok-

féle változatban és gyönyörű színekben. A *Commelinaceae* R. Br. családjából az azurkék virágú

283. *Commelina coelestis*. Willd. kerti növény.

284. *Tradescantia virginiana*. L.

285. *Tr. discolor*. Sm.

286. *Tr. viridis*. Hort.

287. *Tr. zebrina*. Hort., előszeretettel használt vedernövények.

Az *Orchidaceae* Juss. kosborfélék családjából az óbecsei határban eddig csak az *Orchis palustris* L. 1915.-ben és az

288. *Epipactis latifolia*. L. volt található 1908.-ban a felsőréti füzesek között levő kaszálón két példányban; ahonnan az egyiket kiásva és földdel együtt dézsába rakva hoztuk haza Vörös Béla városi főjegyzővel. — Az idén azonban már hiába kerestem. — A Nepálból származó

289. *Cypripedium venustum*. Wall. gyönyörű tarkavirágú teremnövény.

290. *Cattleya Skinneri*. Lindl. remek rózsaszín virágú szobanövény.

Orchis morio. L.

Orchis coriophora. L.

Orchis militaris. L.

Ophrys aranifera. Huds.

Cephalanthera pallens. Rich. — Egykori termőhelyieken vigan szántogat ma a szorgalmas földmívelő.

b. osztály: *Dicotyledoneae*. — *Kétszikűek*.

A) alosztály: *Archyclamydeae* (*Apetalae* et *Dialipetalae*). — *Ösburkiák*.

I. rend: *Salicales*. — *Fűzképűek*.

1. család: *Salicaceae*. Rich. — *Fűzfélék*.

77. *Salix*. L. — *Fűz*.

291. *S. fragilis*. L. — *Csőrege F.* — A tiszai füzeseket részben ez alkotja. Az Árpádliget mellett és a Botra alján levő vizenyős árokban is található. Leveleinek főzete szélszorulás ellen jó borban megfőzve. Kérge „cortex salicis“ hivatalos gyógyszer. Salicin glikozid van benne (C 13. H 18. O 7.), amelyből salicilsav lesz. Tartalmaz azonkívül: csersavat, nátriumsókat és káliumot. Ize fanyar, összehúzó. Belsőleg használják hurutos bántalmaknál, számarkőhőgésnél, csúznál és emésztési zavaroknál. Külsőleg, azt mondják, a haját növeszti.

292. *S. alba*. L. — *Fehér F.* — A Tisza partján egész erdőket

alkot. Néhol tetemes vastagságúvá növekszik. A szállásokon több helyen ültetve van kutak és sertéspocsolyák mellé.

293. *S. triandra*, L. (*S. amygdalina*, L.) — *Mandolalevelű F.* — Az alsóréti szivattyútelep közelében néhány példány van belőle.

294. *S. purpurea*, L. — *Csigolya F.* — A Tisza szélén közönséges, kivált a Ferenc-csatorna torkolatától lefelé.

295. *S. viminalis*, L. — *Kötő F.* — Sok van belőle a törökbecsei csárdán alul az ártéren.

296. *S. cinerea*, L. — *Hamvas F.* — Az óbecsai határban nem gyakori. Vojta János főmérnök udvarán elég nagy fává növekedett. Nálunk ennek a barkáit szokták szentelni virágvasárnapján.

297. *S. babylonica*, L. — *Szomorú F.* — Kertekben és udvarokban kutak mellé ültetve sokszor látható. Az árpádligeti faiskolában is van belőle néhány szép példány. Óbecsén a fűzfavesszőfonással többen sikerrel foglalkoznak s belőle igen sokféle dísz tárgyakat, majd meg kosarakat, székeket, stb. fonnak. A nemesfűz termelése nálunk mindamellett még igen kezdetleges, holott volna arra alkalmas talaj bőven.

75. *Populus*, L. — *Nyárfa*.

298. *P. alba*, L. — *Fehér Ny.* — Főleg a Tisza partján gyakori; a szállásokon is itt-ott látható pl. özvegy Milanov Máriánál, stb. Magvát borecetben áztatva az eskórosoknak adják; puha fája fűtésre kevésbé, hanem inkább teknők és vályúk készítésére alkalmas. Levele a hárs, fűz, éger és kőrisfáéval együtt takarmányhiány idején erdei lombtakarmány gyanánt jól felhasználható.

299. *P. nigra*, L. — *Fekete Ny.* — Az Árpádliget leghatalmasabb fáit ez alkotja. A sok varjufészek itt a fekete nyárfákon van. A Freund-féle réti szálláson gyönyörű hatalmas példányok vannak belőle. Gyakori a füzesek között is úgy a Felső-, mint pedig az Alsórét mellett. Az utcákon és szállásokon ültetve van, pl. Nagy István félegyházinál. Gyantás bimbóiból (gemmae Populi ára 40 kor. mm.) készül a kitűnő hatású topolyafabalzsam, amely az égési helyeken bedörzsölve a vízhólyag képződését megakadályozza.

300. *P. italica*, Mnch. (*P. pyramidalis* Rozier.) — *Jegenye Ny.* — Valamikor még a főbb utcák is ezzel voltak fásítva Óbecsén, ma már csakis elvétve látható. Az Árpádliget nagy köröndje ezzel van körülültetve, van néhány példány belőle a ferencsatornai zsilipnél is és néhol a szállásokon.

301. *P. canescens*, Smith. — Remek terebélyes példány volt belőle a Goldstein-féle bolt mellett a halás utcában, de kivágták. Most határunkban sehol sincs.

A *P. tremula*, L. rezgő nyárfa nálunk most nem honos.

302. *Juglans regia*. L. — *Diófa*. A magyaroknak igen kedves fája; a szőlőkben és kertekben gyakori. Fája kiváló díszbútorfa; gyümölcse jóízű táplálék úgy éretten, mint zölden befőttnek. Pálinkát is ízesítenek vele. Levelei (folia juglandis, ára mm. 16 kor.) és a zöld dióhéj (cortex nuccum jugl. extern, ára mm. 24 kor.) hivatalos gyógyszer skrophulás bajokban infusum, de sikerrel használják emésztési zavarokban is, valamint külsőleg syphilitikus és skorbutikus daganatoknál és kelevényeknél. Levelének forrázata külsőleg legyek és tetvek ellen jó. Tartalma: juglandin alkaloid, nucitannsav, calciummangan és juglon, sárgavörös színű test, amely a levegőn fekete regiansavvá változik. Magvának olaja főrészben: myristinből, laurinsav és linolsavból áll. Majd mint ételolaj, majd pedig, mivel száradó olaj, olajfestményekhez firniszként alkalmaztatik.

2. rend: *Fagales*. — *Bükkfaképek*.

1. család: *Betulaceae*. Rich. — *Nyírfélék*.

76. *Corylus*. L. — *Mogyoró*.

303. *C. Avellana*. L. — *Közönséges M.* — Kertekben itt-ott tenyésztik s néha teljesen el is vadul. Olajos gyümölcse igen jó ízű, sokféleképen használják kivált a cukrászok; vesszeje a rossz diákok réme, de használható abroncsnak, puskavesszőnek stb. A mogyorófaszén a lőporgyártásnál nyer alkalmazást.

304. *Betula pubescens*. Ehrh. (*Betula alba*. L.) — *Fehér nyírfa*. — A városháza udvarán néhány példányban ültetve van s igen jól díszlik. Törzséből nyerik márciusban fűrés által meleg napon déltájban az u. n. nyírvizet, amely savanykás-édeses ízű s különösen szélszorulásnál, kő és vesebántalmaknál jótékonyan hat; levelének és kérgének főzete is hasonló hatású s különösen hasznos még a bőrküütségeknél, csúzos bántalmaknál és a húgyhólyag bajainál. Levelét (folia Betulae) a droguista mm.-kint 10 koronáért vásárolja. Fája is rendkívül értékes és sokoldalú hasznót nyújt, többi között belőle készül a legjobb csizmadiaszög; vesszejéből kitűnő seprő készül; belőle nyerik a nyírolajat is, aminek a bagariabőrgyártásnál veszik hasznát.

2. család: *Fagaceae*. Engl. — *Bükkfafélék*.

77. *Quercus*. L. — *Tölgy*.

305. *Qu. Robur*. L. (*Qu. pedunculata*. Ehrh.) — *Kocsányos T.* — Az Árpádliget makkosát legnagyobbbrészt ez alkotja. A tölgyfakéreg: „*cortex quercus*” hivatalos gyógyszer. Jótékony hatását főleg a benne levő csertannának (acidum tannicum) és galluszsavnak (lae-

vulin) köszöni. Hatása: összehúzó (adstringens) azért kivált bélhurutnál befecskendezésre használják, de fürdőknek és hintőpornak is alkalmazzák. Makkja sertéstáplálék, pörkölve mint makk-kávé gyermekeknek emésztési zavaroknál adagoltatik. Fájának kitűnő volta és sokféle alkalmazása ismeretes. Mint fajváltozatai a: *Qu. pyramidalis*. Bosc., a *Qu. fastigiata*. Lam. és a *Qu. pendula*. Lodd. néha díszkertekben ültetve vannak.

306. *Qu. austriaca*. Willd. (*Qu. Cerris*. Lerch.) — *Cser T.* — Az Árpádligetben néhány fa van belőle.

3. rend: *Urticales*. — *Csalánképűek*.

1. család: *Ulmaceae*. Endl. — *Szilfélék*.

80. *Ulmus*. L. — *Szilfa*.

307. *U. glabra*. Mill. (*Ulmus campestris*. L.) — *Mezei Sz. v. Kopasz Szil.* — Vadon is nő, de több helyen ültetve is van kivált a szállásokon. Kitűnő szerszámfát szolgáltat; lombját a juhok igen szeretik. A szilfát sokféle hernyó lepi. A feltűnőbb mindkét fajváltozata: *U. maior*. Auct. és *U. minor*. Schur. előfordul nálunk.

308. *U. laevis*. Pall. (*U. pedunculata*. Foug. *U. effus*. Willd.) — *Vénic v. Kocsonyás Sz.* — Szintén művelve van helyenkint, de az előbbinél sokkal ritkább.

309. *Celtis occidentalis*. L. és

310. *C. australis*. L. Díszkertekben pompás sötétzöld lombozatukért itt-ott művelik.

2. család: *Moraceae*. Endl. — *Eperfafélék*.

79. *Morus*. L. — *Eperfa*.

311. *M. alba*. L. — *Selyem E.* — Főleg utcákon és országutak mentén mindenütt nagyban ültetik a kiterjedt selyemtenyésztés végett. Fája esztergályos munkákra és szerszámfának jó; gyümölcsét a sertések és a baromfiak nagyon szeretik. Újabban pálinkát is égetnek belőle s levelei elvermelve főleg a kérődzőknek jó téli takarmánnyal szolgálnak. Szomorú eperfa fajtáját kerti dísznek ültetik (alsóvárosi plébánia, Eszteleczky-kertészet stb.).

312. *M. nigra*. L. — *Savanyú E. (Török eper)*. — Nálunk nagyon ritkán látható. Egy példány van belőle Koncsek Antal kántortanító kertjében; gyümölcsét sokan kedvelik s cukorba is befőzik. Gyümölcséből készül az eperszörp, syrupus mororum, amely ízesítőül szolgál cukros almasavtartalmánál fogva.

313. *Broussonetia papyrifera*. L'Hérit. v. (*Morus papyrifera* L.) — *Papírosfa*. — Miután igen lombos fa, utcákra és parkokba ültetik.

80. *Cannabis*. L. — *Kender*.

314. *C. sativa*. L. — *Vetett kender*. — Óbecsén kevésbé művelik, pedig megérdemelné a nagyban való termelést is hozzá, mikor kivált a rétekben páratlan jó talaj kínálkozik művelésére. Az országutakon sokszor elvadulva található, még pedig többnyire a magvas példányai. Mindenféle alkalmazása eléggé ismeretes. — *Herba cannabis indicae* hivatalos gyógyszer (illanó olajat, cannabin-gyantát és cannabínin alkaloidot tartalmaz). Keleten a haschisch nevű bódítószert készítik belőle, orvosilag hypnoticum, azaz fájdalom- és görcscsillapító. A levele és a szára mérges.

81. *Humulus*. L. — *Komló*.

315. *H. Lupulus*. L. — *Felfutó K*. — Kertekben és szőlőkben sokszor felfut a kerítésekre és bozótokra. Galambos Sándor földbirtokos réti szállásán kísérletezett a termesztésével, de nem nagy sikerrel, mert a komló ára egy idő óta roppantul ingadozik. „*Glandulae lupuli o. lupulinum*” = komlókeserű a sörgyártásnál jó alkalmazásba, de élesztőnek (párnak) is használják; a gyógyászatban pedig a húgyszervek betegségeinél veszik hasznát és bélgilisztát is űznek el vele; rostjából némely vidéken durva takaró-, vagy zsákszöveteket készítenek.

316. *H. Japonicus*. Sieb. et Zucc. dísziszalag.

317. *Ficus carica*. L. — *Fügefá*. — Némelyik kertben sikerrel tenyésztik. Télen takarni kell.

318. *Ficus elastica*. Roxb.

319. *F. australis*. W. Igen tetszetős szobadíszek. Tejnedvökből készül a kaucsuk.

3. család: *Urticaceae*. Endl. — *Csalánfélék*.82. *Urtica*. L. — *Csalán*.

320. *U. urens*. L. — *Apró Cs*. — Igen közönséges a lakások közelében. Alkalmatlan dudva. A következővel együtt fiatal baromfinak, különösen kispulykáknak, libáknak, kacsáknak aprítják és kukoricadarával keverve adják nekik. Szőrözetének hangyasavtartalma miatt a csalánütéssel az idegzésbát és a köszvényt gyógyítják. Főzetét újabban vesebajok gyógyításánál is nagyon dicsérik. Levelének mm.-ját 16—20 kor. veszi a droguista, felaprított gyökereinek mm. pedig 40 kor.

321. *U. dioica*. L. — *Nagy Cs*. — Az előbbivel együtt igen közönséges főleg utcákon, szállásokon. Nagyon sok van belőle a bácsföldvári országúton is a Botra árkában. Gyakorlati alkalmazása az előbbiével közös; rostjaiból néhol durva csalánszövetet készítenek.

Sok hernyónak tápláló füve; levelének ára szárítva mm. 20 kor., magváé pedig 30 kor.

Parietaria erecta. M. K. — Határunkból kipusztult.

IV. rend: *Santalales*. — *Zsellérképűek*.

1. család: *Santalaceae*. R. Br. — *Zsellérfélék*.

83. *Thesium*. L. — *Zsellérke*.

322. *Th. ramosum*. Hayne. — Ágas Zs. — Gyepes helyeken a temetőkben, a római sáncon a Tatity-féle szállás mellett s a kis-hegyesi országút árokpártjain csoportosan, a vasúti töltések oldalán pedig szálsankint található.

323. *Th. linophyllum*. L. (*Th. intermedium*. Schrad.) — *Lenlevelű Zs.* — A bosztánok és a tiszai ártér homokos helyein a törökbecsei csárdán alul s a vasúti töltéseken nő, de ritka.

Viscum album. L. — Az Árpádliget fehér nyárfáin a kiirtás előtt varjűfészekszerű bokrokat alkotott.

V. rend: *Aristolochiales*. — *Farkasalmaképűek*.

1. család: *Aristolochiaceae*. Lindl. — *Farkasalmafélék*.

84. *Aristolochia*. L. — *Farkasalma*.

324. *A. Clematitis*. L. — *Közönséges F.* — Óbecsén nagy ritkaság. Mindössze a tiszai füzesek közt található a Felsőréttel mellett s itt-ott a törökbecsei csárda és Bácsföldvár között. Mérges gyökerét (*radix Aristolochiae vulgaris*), azelőtt altesti bajoknál használták, ma már csakis az állatgyógyászatban nyer alkalmazást s a vad-húst és a külső sebeket orvosolják vele.

325. *A. Siphon*. L. — *Pipavirág*. — Beárnyékolásra, mint felfutó növényt néhol alkalmazzák.

VI. rend: *Polygonales*. — *Keserűtűképűek*.

1. család: *Polygonaceae*. Juss. — *Keserűtűfélék*.

85. *Polygonum*. L. — *Keserűtű*.

326. *P. amphibium*. L. — *Vidra K.* — Sok van a Tisza holtágaiban, az úri bosztánok kubikgödreiben, a Bélabarában és a Csik-érben. Az ártéren a kukoricaföldeket s a káposztásokat is megváltozott formában néha egészen ellepi s a köznép tévesen húnýornak nevezi.

327. *P. Persicaria*. L. — *Baracklevelű K.* — A hajóállomáshoz vezető út töltésoldalain s az Árpádliget körül igen közönséges. A Tisza holt ágainak a szélén is helyenkint tömegesen nő.

328. *P. Hydropiper*. L. — *Borsos K.* — Az Alsórétt mélyen fekvő

ingoványos helyein vizes esztendőkben rendkívül szapora, más években csak szálankint kerül elő. Levelei rágcsálva igen csípős borsízűek. Fűve mérges.

329. *P. aviculare*. L. — *Porcsin K.* (Porcfü.) — A földkerekség legelterjedtebb növényeinek egyike. Az udvarokat, utakat, utcákat, tartókat jórészt ez füvesíti be. Ropogós fűvét a libák és sertések nagyon szeretik. Teája vese- és húgyhólyagbetegségeknél használatik; ára mm. 35—40 kor. Sokféle változatok képzésére hajló növény. Legfeltünőbb változata az igen ágas, földreterült s igen hosszú szárú u. n. *f. P. humifusum*. Jord., amely a tiszai iszapos ártereken s a kertekben néhol igen gyakori.

330. *P. lapathifolium*. L. — *Lapulevelű K.* — Sok van belőle a felsőréti nedves árkokban s az Árpádliget körül levő mocsárban.

331. *P. minus*. Huds. — *Keskenylevelű K.* — Az előbbivel vegyesen nő.

332. *P. mite* Schrank. — *Szelid K.* — Vizenyős árkokban, szikkadó barafenekekben, kubikgödörökben mindenütt közönséges.

333. *P. tomentosum*. Schrank. — *Molyhos K.* — Leveleinek alsó lapja ezüstös, molyhos. A Tisza nedves, homokos árterein mindenütt otthonos, de gyakori a rétek lecsapoló árkaiban és a Csik völgyében is.

334. *P. Convolvulus*. L. — *Szulák K.* (Folyófü.) — Kerítéseken felkúszva, vetésekben, szőlőkben gyakori. A tarlóföldeken jó legelőt ad, kivált a sertések szívesen legelik.

335. *P. orientale*. L. — *Pulykatakony*. — Kertekben sokszor művelve van, mint dísnövény,

336. a *P. Fagopyrum*. L. — *Pohánka és*

337. a *P. tataricum*. L. — *Tatárka*. — Határunkban nem termesztetnek.

P. arenarium. W. K. — A homokos bosztánok felszántásakor tőlünk búcsút vett.

338. *P. dumetorum*. L. — A vasútépítéssel költözött hozzánk, de igen ritka. Gyökere Tunmann leírása szerint a Pharm. Zentralhalleban 1906. igen pompás hatású hashajtószer, amit a rheumgyökér és a szennalevelek helyett bízvást lehetne alkalmazni.

86. *Rumex*. L. — *Lórom* (Lósóska).

339. *R. Acetosa*. L. — *Sóska L.* — Többnyire művelve található, mint konyhakerti növény, de vadon is előfordul.

340. *R. Acetosella*. L. — *Madársóska. L.* — Nagyon gyakori a tiszai árterek száraz, homokos helyein, de többször láttam a mészár-

székeföldön is. Teája nagyon jó hatású az odvas fogak és a bűzös szájak öblögetésére.

341. *R. crispus*. L. — *Bodros* L. — Igen közönséges kerítések mellett és a szállási nedves árkokban. Gyökere (*radix lapathi acuti* v. *oxylapathi* néven) orvosság; főzete nagyon jó hideglelősöknek és vérhasnál, az ótvaros gyermekek fejét is sikeresen mosogatják vele.

342. *R. Hydrolapathum*. Huds. — *Parti* L. — Vizek szélein, nádasok közt gyakori. Itt-ott hatalmas példányokban látható. Gyakorlati haszna egyező az előbbiével.

343. *R. maritimus*. L. — *Sárga* L. — A Tisza iszapos, áradásos helyein tömegesen nő.

344. *R. aquaticus*. L. — *Vizi* L. — A Ferencsatorna és Csíker partjain eléggé közönséges.

345. *R. sanguineus*. L. — *Véres* L. — A külvárosok utcáin árkokban és kerítések mellett igen sokszor alkalmatlan dudva.

346. *R. conglomeratus*. Murr. — *Gyűrűs* L. — Kertekben itt-ott látható. Az alsóvárosi temetőben kövér példányokban évről-évre megjelenik.

347. *R. limosus*. Thuill. (*R. palustris*. Smith.) — *Mocsári* L. — A vízi lóronnal vegyesen nő.

348. *R. patientia*. L. — *Paréj* L. — A belvárosi templom megett a kerítés árkában, a kántorlakás körül s egyébütt is gyakran látható, úgyszintén az alsóvárosi temetőben.

349. *R. scutatus*. L. — *Kereklevelű* S. — Oxálsavdús leveleiért mint igen jóízű főzeléket a határban mindenütt termesztik.

350. *Rheum officinale*. Baillon.

351. *Rh. palmatum* f. *Tanguticum*. L.

352. *Rh. rhaponticum*. L. — Díszkertekben többször ültetik hatalmas lombozatú leveleikért. Gyökereik *radix* v. *rhizoma rhei chinensis* v. *Rhabarbari* hajtószer (purgans) és emésztésjavító (digestivum).

VII. rend: *Centrospermae*. — *Központímagvúak*.

1. család: *Chenopodiaceae*. Endl. — *Libatopfélék*.

87. *Salicornia*. L. — *Somócsing*.

353. *S. herbacea*. L. — *Közönséges* S. — Igen ritkán látható az Irizset szikes térein; évről-évre gyérül s kiveszőfélben van, levéltelen ágas szára áttetsző hússzínű s a földi gilisztához hasonlít.

88. *Corispermum*. L. — *Poloskamag*.

354. *C. nitidum*. Kit — *Fényes* P. — Az alsóréti bosztánok ho-

mokos helyeiről egy-két példány van herbáriumomban. — Igen-igen ritka. Bevándorolt növényünk.

89. *Polycnemum* L. — *Torzon*.

355. *P. arvense* L. (P. majus A. Br.) — *Mezei T.* — Az egész határban a tarlókon mindenütt nagyon közönséges haszontalan heverő dudva.

90. *Salsola* L. — *Barlangó*.

356. *S. Kali* L. — *Közönséges B.* A tarlókon, főleg a járásföldeken tömegesen nő. Ágas-bogas gömbölyded példányait kivált ősszel és tavasszal a szelek sokszor úzik a sík területeken keresztül. A szegénység szűk esztendőben a gazát összegyűjti és tüzelőnek használja.

S. Soda L. — Tőlünk elköltözött.

95. *Camphorosma* L. — *Szikör*.

357. *C. ovata* W. K. — *Magyar Sz.* — A szikes területek legjellemzőbb növénye. Az Irizset és Szilvás pusztákon néha vörös foltokat képez. Ez is pusztulófélben van nálunk.

Suaeda maritima Dum. — Az Irizset puszta szikeseinek polgára volt, de ott most hiába keressük.

92. *Kochia* Roth. — *Seprőtű*.

358. *K. prostrata* Schrad. — *Lecsepült S.* A Szikör társaságában található, de ritkán, az Irizseten és Szilváson. A m. nemz. múzeum centuriája számára begyűjtöttem. — In confinio nostro rarius, ast in colle: „Csonthalom“ ad Bácsföldvár et in monte Titelensi praesertim circa ruinas palatii praepositurae quondam Titelensis copiosissime occurrit.

359. *K. sedoides* Pallas. — *Hamvas S.* A temetőekben és a római sáncokon itt-ott látható, de kiveszőfélben van.

360. *K. Scoparia* Schrad. — *Vesszős S.* Udvarokon, kertekben gyakran művelik, de könnyen el is vadul. Jó kóróseprűt szolgáltat. A gömbölyű fajtája: *K. trichopylla* nyári ciprus néven igen tetszetős gömbalakú dísnövény.

93. *Spinacia* Tournef. — *Spenót*.

361—2. *Sp. oleracea* L. — *Főzelék Sp.* — Művelik. Húsos levelei igen kedvelt korai zöldfőzeléket adnak. Nagy vastartalma miatt főleg vérszegényeknek kiválóan ajánlható táplálékul. Néha el is vadul. A *Sp. glabra* Mill. v. *Sp. inermis* Mönch. nem tüskés termésű fajtáját szintén művelik.

94. *Atriplex*. L. — *Laboda*.

363. *A. nitens* Schk. — *Fényes* L. — Főleg dülő-, vagy ország-utakon, árokpartokon és tarlókon, kertekben terem. A jószág zölden nagyon szívesen legeli.

364. *A. littorale* L. — *Parti* L. — Az irizseti és szilvási nedves árkok szélein közönséges gyom.

365. *A. hastatum* W. K. — *Dárdás* L. — Az előbbivel vegyesen nő, de igen gyakori az Árpádliget nyirkos helyein is. Egyik legfeltűnőbb változata f. *A. oppositifolium* DC., valamint a f. *A. microspermum* W. K. szintén nagyon közönséges, kivált az úri bosztánok nedves árkaiban.

366. *A. patulum* L. — *Útmenti* L. — Az egész határban mindenfelé nagy elterjedést mutat. Ez is szereti a jószág legelni.

367. *A. roseum*. L. — *Rózsás* L. — Különösen utcákon gyakori; az alsóvárosi templom udvarában is évről-évre közönséges.

368. *A. tataricum* L. — *Tatár* L. — Utak mentén, házak körül, töltések oldalán mindenütt otthonos. Valamennyi labodák közt ez a legközönségesebb. A szarvasmarha és a sertések ezt is szívesen legelik.

369. *A. oblongifolium* W. K. — *Hosszúlevelű* L. — Sírhantokon az összes temetőben, kertkerítések mellett, omladékokon s a vasúti állomással szemben a fűtőház mellett lévő mély árokban csoportosan tenyészik. — *Planta nostra ita in omnium suarum partium conformatione variare solet, ut diagnosis fixa et certa vix inveniatur, quae omnibus nostrarum regionum plantis bene correspondere possit. Discrimina praecipue apparent in forma foliorum inferiorum lanceolato — hastata, vel ovato — lanceolata dentata; item in colore totius plantae vel penitus viridi, vel omnino argenteoglauco.* — A m. nemz. múzeum számára 100 ívre valót begyűjtöttem belőle.

370. *A. hortense* L. — *Kerti* L. — A sárgás levelű fajtáját főzeléknek termesztik, pl. a szegényházban; a piroslevelűeket pedig dísznövénynak ültetik. Leveleit daganatokra is kötik, hogy megpuhuljanak.

371. *Beta vulgaris*. L. — *Cékla*. — Számos fajtában nagyban tenyésztik. A vörös céklát besavanyításra salátának, a többi pedig burgundirépa néven takarmánynak tenyésztik. A reszelt céklát lobos sebhelyekre, égési sebekre és mérges kelevényekre rakják, mert fájdalomcsillapító és hűsítő hatású. A *B. vulgaris altissima* = répacukor, természetével határunkban még nem igen foglalkoznak, pedig nagyon kifizetné magát, mert talajunk általában neki való volna.

95. *Blitum* L. — *Eperparéj*.

372. *Bl. virgatum* L. (*Chenopodium foliosum*, Aschers.) — *Veszős E.* — Kelemen József tanító kapuoszlopának tetején néhány példányban évről-évre megjelenik. Kovács városi esküdt szállásán szintén találtam régi nyárikemence helyén égett talajon. Egyébként határunkban nagy ritkaság. Eper-termését a gyermekek eszik.

96. *Chenopodium*. L. — *Libatop*.

373. *Ch. bonus Henricus* L. — *Kenő* L. Főleg a szállási kutak és lakások körül tenyészett, de egy idő óta nem igen találom rá.

374. *Ch. Vulvaria* L. — *Büdös* L. (*Büdös paréj*.) (*Ch. olidum*, Curt.) Szemétdombok körül, utcákon, falakon, azok tövében, kertekben, stb. mindenütt található. Trimethylamin tartalmánál fogva az egész növény igen kellemetlen szagú. Tinctúráját görcscsillapításra használják, főleg fej- és gyomorszaggyógyításoknál.

375. *Ch. polyspermum* L. — *Sokmagvú* L. Kertekben és nyirkos árkokban, különösen a réteken és a tiszai ártereken igen közönséges. A m. nemz. múzeum számára 100 ívre valót begyűjtöttem belőle. — *Hic et illic exemplaria quaedam spicato — racemosa, e racemo nempe et spicis parvis composita, qua f. C. acutifolium*. Kit. quoque dignoscuntur.

376. *Ch. urbicum* L. — *Faluszéli* L. — Utcákon, a tiszai ártereken, udvarokon és kertek körül, főleg a szállásokon, az egész határban nagyon otthonos.

377. *Ch. Botrys*. L. — *Báránylarkú* L. — Az óbecsei határban csakis 2 év óta tenyészik, még pedig az óbecsei—szenttamási műúton, ahol rengeteg mennyiségben fordul elő. A műútra hordott kavicscsal került ide. Azóta egyes kertekben (pl. alsóvárosi plébánia-kert) ültetik. Igen kellemes mirrhaillatot áraszt. Fűvének főzetével a korpás fejet mossák. Fűve összedörzsölve s ruha közé rejtve, igen jó molyűző szer. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

378. *Ch. hybridum*, L. — *Pokolvar* L. Alkalmatlan dudva a kertekben mindenütt. Dörzsölve szintén igen undorító szagú. Leveleivel a pokolvart szokták gyógyítani.

379. *Ch. murale*. L. — *Gáti* L. (Lisztes paréj.) Kerítések tövében, omladékokon, kertekben, udvarokon mindenütt található. Szaga ennek is igen bűzös. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

380. *Ch. ficifolium*, Sm. — *Kései* L. — Különösen a zöldséges kertek lakója s újabban a tiszai árterén is nagyon elterjedt. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

381. *Ch. album*. L. — *Fehér L.* (Sósparéj.) A legközönségesebb paréj; kertekben, tarlókon mindenfelé igen gyakori. Zölden a sertések nagyon szeretik, de más jószág is szívesen fogyasztja. A kövér talajnak egyik ismertető növénye.

382. *Ch. viride*. L. — *Zöld L.* — Az előbbi társaságát szereti. A *Fehér L.* virágzata füzéres, ezé pedig bogernyős. A jószág ezt is szereti. — *Glomerulis suis cymosis perbene a ch. albi glomerulis spicatis distingui potest.*

383. *Ch. opulifolium* Schrad. — *Kereklevelű L.* — Konyhakertekben főleg a szállásokon sokszor alkalmatlan dudva. A városban a külső részeken néha a vert falkerítések tetején is tenyészik. — *Occurrunt nonnunquam formae quaedam, quibus diagnosis quoad folia apud Koch in Synopsi descripta haud bene congruit; nam foliis suis inferioribus minus obtusis, uno rhombeo-ovatis, oh. albo magis, quam formae typicae accedunt, et distinctio inter duas has species solummodo foliis superioribus oblongis integerrimis, ex una parte, et foliis superioribus elliptico-lanceolatis, ex altera parte, aliquatenus decerni potest.*

384. *Ch. glaucum*. L. — *Fakó L.* — Nagyon szereti a kövér, iszapos helyeket, vízállásos mélyedések széleit, ahol többnyire lecsepült és sokszor piros száraival egész szőnyeget von a talajra. Felül fényes zöld, alul szürke húsos leveleiről legott felismerhető.

385. *Ch. rubrum*. L. — *Vörös L.* — A Tisza homokos, iszapos árterein és az Árpádliget körül lévő mocsarak szélein nagyon gyakori; itt-ott seregesen lép föl és hatalmas példányokban tenyészik.

386. *Ch. botryoides*. Sm. (*Ch. crassifolium* R. Sch.) — *Kövélevelű L.* — Az előbbivel vegyesen nő.

387. *Ch. rhombifolium*. Mühl. — *Rhombuslevelű L.* — A hajóállomás és a tiszai fürdők körül találtam néhány példányban homokrakások tövében. Igen ritka, pár év óta hiába keresem.

388. *Phytolacca decandra*. L. — *Alkőrmös.* — Állítólag a törökök importálták hazánkba. Kertekben többször tenyésztik (pl. belvárosi parókia). A levele, gyökere, meg a gyümölcse mérgező hatású. Bogyóinak levélvel mégis bort és süteményt szoktak vörösre festeni. „*Radix, herba és baccae Phytolaccae seu Solani racemosi*” néven gyógyszerül, főleg hánytatóul szolgál. Ára a szárított bogyónak 60 kor. Miután gyorsan nő és szépen lombosodik, kivált árnyékos helyekre dísznövénynek ültetik.

389. *Boussingualtia baselloides*. Humb. — Quitóból származó kövélevelű gumós folyondár, ősszel virító zöldesfehér fürtös virágokkal. Nálunk nagyritkán folyosókat árnyékolnak be vele.

2. család: *Amarantaceae* Juss. — **Disznóparéjfélék.**

97. *Amarantus*. L. — *Disznóparéj*.

390. *R. retroflexus*. L. — *Dudva D.* Parlagokon, kertekben, művelt talajon, kivált a kövér, telekes helyeken mindenütt igen közönséges gyom. A sertések nagyon szeretik.

391. *A. viridis*. L. — *Tatár D.* — Az előbbivel vegyesen nő, legjobban szereti az érett trágyadombokat.

392. *A. Blitum*. L. (*A. commutatus* Kern. v. *A. prostratus*. Balb.) — *Kövér D.* — Az előbbiekkal közösen tenyészik, de azoknál sokkal ritkább. Az újvidéki-, óbecsei vasúti sínek közt az Alsóugarban.

393. *A. caudatus*. L.

394. *A. melancholicus*. L.

395. *A. hypochondricus*. L.

396. *A. salicifolius*. L.

397. *A. tricolor*. L.

398. *A. paniculatus*. L. hosszú színes füzereikért, mint disznóvények tenyésztetnek.

399. *Celosia cristata*. L. (Kakastaréj.)

400. *Celosia spicata*. L.

401. *Gomphrena globosa*. L. sokféle színkeverékben nagyon kedvelt kerti virágok.

A következő paréjfélék pedig vérpiros, barna és tarka-barka leveleikért a virágszönyeg-kertészetben nyernek alkalmazást. U. m.

402. *Achyranthes aurea reticulata*. Lem.

403. *Iresine Herbstii* Hook.

404. *I. Lindenii* Vauh.

405. *Alternanthera paronychioides* Hort.

406. *A. amoena*. Hort.

407. *A. spathulata*. Lem.

408. *A. tricolor*. Lind.

409. *Amarantus albus*. L. — *Fehér D.* Pár év óta észlelem határunkban, ahol egyre nagyobb elterjedést mutat. A szállások közt eddig még nem láttam, de annál bővebben terem a városban, utcákon s a város körül, főleg a Ferenc-csatorna partján a fa- és gabonarakodó állomás mellett; úgyszintén a felsőréti ártéri kukoricásokban, ahol 1915. év augusztus havában Petrovics Miklós 37. gyalogezredbeli századossal nyalábszámra gyűjtöttem, amiből 100 füve valót a m. nemz. múzeum centúriája számára is juttattam, amely azt a IV. centúria 341. száma alatt kiadta és ismertette. Thaisz Lajos a Term. Közlöny (1899.) 159. lapján, Moesz pedig a Botan. Közl. VIII. (1909.) 145.

lapján ezen érdekes újabb növényhonpolgárt szintén tüzetesen ismertették. — *Planta haec inquilina aliquomodo est huc importata, et nonnullis abhinc annis in confinio Óbecscensi magis magisque cotidie propagatur, ac dilatatur. Exemplaria per 100 arcus, a me collecta et rite praeparata, a museo nation. hungar. in centur. IV. sunt edita et in schedis ad flor. hung. exsicc. anno 1916. est haec planta sub nro. 341. nota reddita publicata.*

410. *Amarantus deflexus*. L. — *Lecsepült D.* — A vasúti állomáson a sínek között két év óta kiírthatatlan gyomként jelentkezik; Amerikából vándorolt hozzánk.

411. *A. crispus*. L. — *Bodor D.* — Néhány példányban az alsóvárosi plébánia kertjében észleltem. Szenttamáson a kálvária megettí téglavető gödrökben nagy mennyiségben honos; valószínűleg az onnan hozott példányok elhullott magva révén került óbecsei egyetlen termőhelyére. Szintén Amerikából került hazánkba.

3. család: *Portulacaceae* Juss. — *Porcsinfélék.*

98. *Portulaca*. L. — *Porcsin.*

412. *P. oleracea*. L. — *Kövér P.* — Főleg kertekben és szőlőkben gyakori, ahol földreterült húsos száraival alkalmatlan dudva. A kövér kerti földnek egyik ismertető növénye. Régente epebántalmaknál officinális volt is, néhol újabban a leveleit salátául és főzelékül használják.

413. *P. grandiflora* Hook. — *Kossuth-csillag.* — Chiléből származó dísnövény, amit piros, sárga, fehér stb. színű nagyvirágú, főleg a teljes virágú fajtáiért a kertészetben igen kedvelnek, mert e szép virágok egész a fagy beálltáig folyton virítanak.

4. család: *Caryophyllaceae* Fenzl. — *Szegfűfélék.*

99. *Herniaria*. L. — *Porczika.*

414. *H. glabra*. L. — *Kopasz P.* — Az Alsórét kemény agyagos, gyepes helyein pár év előtt igen sok volt; most csak szálamként található. Valamikor húgyhólyagbántalmaknál és szembajoknál mint orvosság használatos volt.

100. *Buda Adans.* — *Budavirág.*

415. *B. rubra* Dum. (*Lepigonum rubrum* Wahl. *Spergularia rubra* Presl. *Alsine rubra* Wahl. *Tissa campestris*. L.) — *Piros B.* A Szuva-dula, Ferencsatorna és Csikér nedves, homokos, széksós partjain, úgyszintén az árpádligeti makkos kiszáradt helyein igen közönséges.

416. *B. marina* Dum. (*Lepigonum medium*, Wahl. *Alsine marina*, Bess. *Spergularia Salina*, Presl.) — Széksós B. — Az előbbi társaságában nő.

101. *Scleranthus*, L. — Szikárka.

417. *Scl. annuus*, L. — Közönséges Sz. A bosztánok homokos részein néha tömegesen terem.

418. *Scl. verticillatus*, Tausch. — Lecsepült Sz. Évről-évre kevesebb lesz. Található az Alsó- és Felsőrét száraz legelőin; továbbá az újvidéki vasúti töltés tetején a sínpár között kavicsos, homokos talajon. Beköltözött növényünk.

Spergula arvensis, L.

Minuartia verna Hiern, = *Alsine verna*, Bart. — Határunknak búcsút mondtak.

102. *Arenaria*, L. — Homokhúr.

419. *A. serpyllifolia*, L. — Kukuk H. A szállásokon, árokpartokon és gyepeken szedtem (Dungyverszky új-szállás, Terék József szállás stb.). Legyakoribb azonban a temetők füves helyein, a bosztánok homokos részein, az árpádligeti faiskola iszapos talaján és a vasúti töltések tetején a sínek között. Egyik feltűnő és jellegzetes változata, mint *A. leptoclados* Guss. határunkban néha szintén előtűnik s különösen a tiszai homokos ártér lakója a zsilipen alul.

103. *Holosteum*, L. — Olocsán.

420. *H. umbellatum*, L. — Ernyős O. — A legközönségesebb tavaszi növények egyike. A *Draba verna* és a *Veronica hederifolia* társaságában a kerteket, vetéseket, szőlőket, ugarakat, temetőket sokszor már március havában tömegesen ellepi. Mírigyes fajtája *H. Heuffelii* Wierzb. különösen a homokos helyeken, mint hatalmas példányok szintén közönséges.

104. *Stellaria*, L. — Csillaghúr.

421. *St. media*, L. — Közönséges Cs. Főleg a kertkerítések északi árnyékos oldala mellett nyirkos talajon s a szőlők között igen közönséges. A szállásokon ritkának mondható. Kopasz szárának egyik oldalán egyenes szőrvonal húzódik végig; ez felőlő ismertető jele. A kamárimadarak a leveleit és magvát nagyon szívesen fogyasztják.

422. *St. Holostea*, L. — Olocsán Cs. Az Árpádliget bozótos helyein itt-ott látható volt. Máshol nem találtam. A ligettel együtt kipusztult.

423. *St. graminea*. L. — *Pázsitos* Cs. Sok van belőle a felsőréti volt méhes kertjében, továbbá az Alsórét szántóföldjein és a levezető csatornák gyepes partjain. A határ többi részein teljesen hiányzik.

Stellaria glauca. With. Határunkból kiveszett.

105. *Cerastium*. L. — *Madárhúr*.

424. *C. vulgatum*. L. (*C. triviale*. Link.) — *Pongyola* M. — Az egész határban igen közönséges. Terem főleg árokpartokon, töltések oldalán, legelőkön és a temetők gyepes helyein.

425. *C. anomalum* W. K. — *Sziki* M. — Az Irizset pusztá szikes mezein helyenkint bőven. A határ más részében csakis a rétek fekete agyagos helyein terem. A rétek felszántása óta tenyészik flóránkban. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

426. *C. semidecandrum*. L. — *Béna* M. — A temetők gyepes helyein otthonos, található azonkívül régi bozótos árokpartokon. (Kapás és Debelyácsky szállás mellett.)

427. *C. glomeratum* Thuill. — *Csomós* M. (*C. viscosum*. L.) — Az előbbivel közösen; az alsóréti gyepes helyeken különösen gyakori. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — Variat, et nonnunquam petalis nullis, qua f. *C. apetalum* Dum., etiam invenitur.

428. *C. brachypetalum*. Desp. — *Rövidszirmú* M. — A temetők és a tiszai védgátak gyepes helyein néhol tömegesen és hatalmas példányokban tenyészik.

429. *C. tomentosum*. L.

430. *C. Biebersteinii*. DC. ezüstszerű levelek és száraikért a szőnyegkertészetben nyernek alkalmazást.

106. *Malachium*. L. — *Lágyhúr*.

431. *M. aquaticum*. L. — *Vizparti* L. — (*Stellaria aquatica* Scop.) — Vizenyős, bozótos árkokban, a Botra körül, a tiszaparti füzesek szélein és a rétek lecsapoló csatornáiban mindenütt otthonos. Magva jó madáreleség.

Moehringia trinervia Clairv. Flóránkából teljesen kiveszett; pár év előtt az Árpádligetben még honos volt.

107. *Tunica*. L. — *Tunikavirág* v. *Éktű*.

432. *T. Saxifraga*. L. — *Kövi É.* — A száraz, sziklás területek kedvelője. Az Irizset kőkeménységű talaján szeptemberben díszlik.

433. *Gypsophila muralis*. L. — Az Irizseten és a Tiszaparton néhány példányban szedtem. Igen ritka.

Cucubalus baccifer L. — Az Árpádliget bozótjaival együtt elbúcsúzott.

108. *Saponaria*. L. — Szappanfű.

434. *S. officinalis*. L. — *TajtékHzó Sz.* A szállási kertek körül elvadulva többször található. Kerti virágnak nagyon szívesen ültetik; sok van pl. a szerb kápolna kertjében. Fűvének ára mm. 28 kor., theája hurutos bántalmaknál hasznos; (ára mm. 40—70 K) gyökerének főzete bujakórnál és mirigydaganatoknál sikerrel használtatik, külsőleg pedig a koszos embereket szokás vele mosogatni. Gyökerében *saponin* nevű kesernyész, édeskés nyákos anyag van, mely vízben habzik, amiért is selyem, gyapjú, csipke és más finom szövetek mosására, valamint nemes ércből készült edények, ékszerek stb. tisztítására használják, de mint köptetőszer a *senegagyökér* helyett is igen jól bevált.

109. *Vaccaria* Mönch. — Tinóöröm.

435. *V. segetalis* Garcke. (*V. parviflora* Mönch, *Saponaria Vaccaria* L.) — *Vetési T.* Rózsaszínű virágaival a vetések egyik ékessége. Határunkban mindenütt egyenletesen el van terjedve.

110. *Silene* L. — Szűnyogvirág.

436. *S. vulgaris* Garcke. (*S. venosa* Gilib., *S. inflata* Sm.) — *Hólyagos Sz.* A vasúti töltések jellemző növényei közé tartozik; azokon mindenütt közönséges, határunkban máshol igen ritka. Gyökere, mely saponintartalmú, „radix Behen albi“ néven hasonló bajokban, mint a szappanfű, orvosság.

437. *S. dichotoma* Ehrh. — *Kétkétágú Sz.* — Az Árpádliget és a tiszai füzesek szélein helyenkint előfordul. Ritka.

Határunktól búcsút vettek a:

Silene Otites. L. és

S. parviflora Pers. — Újabban beköltöztek a:

Silene conica. L.

S. multiflora Pers.

S. nutans. L., de úgy látszik nálunk állandóan nem honosodnak meg.

438a. *S. longiflora* Ehrh. — *Hosszúvirágú Sz.* — Az egész határban kizárólag a Vojtaszállás árkában a *Vicia peregrina* társaságában és a belvárosi rk. temetőben tenyészik, ahol néhol a gyepek helyeket és a régi sírdombokat tömegesen lepi el főleg a temető északi sarkában, ahová valószínűleg a Fruskagora hegységről importált cserjékkel kerülhetett. Érdekes, hogy a virágjának színe leg-

többnyire halovány-rózsaszínű, hasonlóan a *Saponaria officinalis* virágszínéhez, nem pedig halványzöld, mint a leírás szerint általában szokott lenni. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — *Planta haec omnino singularis et pulchra in regione nostra exclusive in fossa allodii Vojtaszállás in consortio Viciae peregrinae et in coemeterio parochiae R. cath. interioris in graminosis et supra tumulos vetustos gregatim occurrit, quorsum verosimiliter per virgulta e monte Fruskagora (Comit. Syrmienisi) est aliquandó importata. Memoratu dignum, quod flores eius apud nos plerumque non pallido-virides, sed floribus Saponariae officinalis similiter, dilute carnei sint.*

438b. *S. Armeria*, L.

439. *S. pendula* Lem. igen kedvelt kerti virágok.

111. *Lychnis*, L. — *Mécsvirág*.

440. *L. flos cuculi*, L. — *Kukuk M.* Az alsóréti nedves kaszálókön és a tiszai füzesek közt szálanként látható; igen szép piros virágú ritka növény.

441. *L. Chalcedonia* L. = égő szerelem dísnövény. A törökök hozták be; virága a máltai lovagok keresztjének mintájául szolgált.

442. *L. fulgens* Fisch. — Szibériából,

443. *L. Haageana* Lem. Japánból,

444. *L. grandiflora* Jacqu. Kínából,

445. *L. Sieboldii* Vauh. Japánból származó s igen kedvelt díszvirágok.

112. *Melandrium* Röhl. — *Mécsvirág*.

446. *M. noctiflorum* Fr. (*Silene noctiflora* L.) — *Estvéli M.* — A legközönségesebb növényeink egyike az egész határban. Utak, kertkerítések, bozótos helyek mellett, továbbá vetések és füzesek szélein mindenütt látható.

113. *Agrostemma* L. — *Konkoly*.

447. *A. Githago*, L. — *Vetési konkoly*. A vetések közt néha igen alkalmatlan gyom. Egyes gabonakereskedők újabban a magvát megveszik és a búza közé keverve annak mennyiségét lelkiismeretlenül ezzel szaporítják az egészség rovására, mert a lisztet mérges githagin tartalmánál fogva megrontja, kesernyessé, bódítóvá, a kenyeret pedig kékessé és ízetlenné teszi; különben „semen lolii officinarum” néven valamikor pörsenések és hólyaghurut ellen orvosság gyanánt szolgált. Eléggé tápláló magva darálva a sertésekkel ártalom nélkül feleltethető. Triörözzéssel és gyomlálással írtható.

448. *Agrostemma Coronaria*, L. (*Lychnis Coronaria* Lam.)

449. *A. Coeli rosa*. L.

450. *A. flos Jovis*. L. remek szép kerti virágok.

A szegfű nálunk vadon egyetlen fajtában sem terem; annál nagyobb előszeretettel tenyésztik kertekben és cserépben a szebbnél-szebb egy nyári és évelő fajtákat; így igen kedveltek a:

451. *Dianthus chinensis*. L.

452. *D. Hedwigi* Hook.

453. *D. imperialis* Lindl.

454. *D. plumarius*. L. (tollas szegfű, bokrai kiválóak szegélynek).

455. *D. barbatus*. L. (törökszegfű).

456. *D. Carthusianorum*. L.

457. *D. Cariophyllus*. L. (a legkedveltebb cserépszegfű; a mindig virító remontana fajokat és a törpe *Margitszegfűt* különösen szeretik, mert ezek a leghálásabbak a többnyáreltűek között).

458. *A. Viscaria oculata* Lindl. szintén kedves kerti virág.

VIII. rend: *Ranales*. — *Boglárkaképek*.

1. család: *Nymphaeaceae*. DC. — **Tündérrózsafélék.**

114. *Nymphaea*. L. — *Tündérróza*. (*Vizitök*.) (*Castalia* Salisb.)

459. *N. alba*. L. — *Fehér T.* (*Vizitök*.) (*C. alba* Woodv. et Wood.)
— Ma már csakis a Tisza holt ágában fordul elő Bácsföldvár felé, Rohonczy kastélyával szemben, de ott is kiveszőfélben van. Az ármentesítés előtt a rétek vizeit egészen ellepte. Virágjának theája álmatlanság ellen jó és lázellenes szer. Gyökerének főzetét a hiú leányok szeplő ellen mosdóvíznek használják.

A *Nuphar luteum* Sm. és *N. sericeum* Lang. — határunkból teljesen kipusztult. Még 10 év előtt mindkettő nagyon közönséges volt úgy a Felső-, mint pedig az Alsórétben; ma azonban már teljesen nyomuk veszett.

2. család: *Ceratophyllaceae* Gray. — **Tócsagazfélék.**

115. *Ceratophyllum*. L. — *Tócsagaz*.

460. *C. demersum*. L. — *Háromszarvú T.* (*Borzhinár*). A Ferencsatornában helyenkint igen alkalmatlan hinár, a Holttiszában is néhol seregesen lepi el a víz színét.

461. *C. submersum*. L. — *Egyszarvú T.* Az előbbi társaságában terem.

3. család: *Ranunculaceae* Juss. — **Boglárkafélék.**

116. *Ranunculus*. L. — *Boglárka*.

462. *R. circinatus*. Sibth. — *Terpedtsallangú B.* = (*R. divarica-*

tus Schrank.) Igen sok van belőle a Botra körül levő vizenyős árkokban.

463. *R. paucistamineus* Tausch. (*R. trichophyllus* Chaix.) — *Hináros B.* — A Ferencsatornában, a Tisza holt ágaiban s Alsórét lecsapoló árkaiban a víz színét néhol fehér lepellel vonja be.

464. *R. pedatus*. W. K. — *Ujjas B.* — Az Irizset nedves széksós helyein szedtem néhány példányban; nálunk nem gyakori.

465. *R. Sardous*. Crtz. (*R. Philonotis*. Ehr.) *Szardíniai B.* — Az egész határban igen közönséges különösen nedves árkokban. Az alsórégi párhuzamos árokban a Galambostanya mellett mint *F. R. mediterraneus* Gris. gyakori a réti és a szállási tarlómezőkön a f. *R. parvulus*. L. nyomul inkább előtérbe.

466. *R. lateriflorus*. DC. (*R. nodiflorus* Schur.) — *Kocsántalan B.* — Az Alsórét lecsapoló árkaiban, a Csikérben és a Tisza holt ágaiiban helyenkint tömegesen tenyészett, de újabban nem találok.

467. *R. Flammula*. L. — *Lángos B.* Alsórégi konyhakertészetem vízvezető árkában szedtem. Igen ritka.

468. *R. Lingua*. L. — *Nádi B.* — Hatalmas sárga virágaival a nádasokban itt-ott feltűnik. Leggyakoribb konyhakertészetem vízvezető árkában a tanya mellett és a Paukovits-féle szállásnál a lecsapoló árokban.

469. *R. polyphyllus*. W. K. — *Buglyos B.* A hináros boglárkával vegyesen található a Tisza holt ágaiban, de annál sokkal ritkább. Pusztulófélben van.

470. *R. acer*. L. — *Réti B.* — Kissé nedves legelőkön mindenütt otthonos. Az Alsórétben a Ferencsatorna mellett levő legelőt sokszor egészen sárgára festi, gyökerével a fogfájást gyógyítják.

471. *R. polyanthemus*. L. — *Sokvirágú B.* — A Tisza füzesei közt, az Árpádligetben, az Alsó- és Felsőréten itt-ott látható. Nem gyakori.

472. *R. repens*. L. — *Küszö B.* — Minden nedves helyen igen közönséges. Az alsóvárosi plébániai szállás nedves árkában, mint f. *R. prostratus* Flörke. is előfordul. A tiszai ártereken, kivált az aracsi komp táján, sokszor hatalmas kövér példányokban látható.

473. *R. Steveni* Andrz. — *Steven B.* a Tisza füzesei közt helyenkint látható.

474. *R. Haynaldi* Menyh. — *Haynald B.* Eddig csakis az alsóvárosi plébánia parkjának árnyékos pázsitos helyein tenyészik, még pedig elég nagy számban. — *Notis omnibus plantae nostrae characteristicis a denominatore Ladislao Menyhárh enumeratis quoad caulem primum nullum, potius stolonem, porro quoad formam et struc-*

turam foliorum, necnon carpellarum et quoad pilos, praesertim petioli longos, distantes et rufescentes, ad amussim investigatis et rite per-pensis, plantam nostram aequae hae notae, ac totus eius habitus a *R. repentis*, eiusque omnibus varietatibus, verbi gratia: a *R. prostrato* a *R. glabrato*, a *R. erecto*, *R. villosa* etc. distinctissimam ostendunt. Quin imo planta nostra diligentius non investigata ad *R. sardoum* potius, quam ad *R. repentem* pertinere videtur. Ast post diligentissimam strictam Menyharthianam plantae nostrae habitudo statim dedocet determinantis errorem, et formam revera repraesentat typicam, quod clarissimus dominus dr. Alexander Jávorka quoque visis non-nulis exemplaribus simili modo confirmavit. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

475. *R. arvensis*. L. — *Vetési B.* — A vetések közt úgy a szállásokon, mint pedig az ugarokban és réteken egyaránt gyakori gyom. Kénsárga virágocskáiról és tüskés terméseiről legott felismerhető. A Dungyerszky Bogdán-féle öreg szálláson, mint f. *R. tuberculatus* Kit. is található.

476. *R. sceleratus*. L. — *Torzsika B.* — A vízerekben igen közönséges. Az aracsi kompállomás mellett a Tisza iszapjában és az ott felhalmozott tutajok között igen hatalmas és kövér példányokban található. Nagyon mérges növény. Fűvét külsőleg aranyeres bántalmaknál szokták használni, de veszélyes.

477. *R. cordigerus* Viv. — *Sziveslevelű B.* — Az Irizset nedves szikes helyein némely évben tömegesen, máskor meg alig néhány példányban találtam.

A *R. trilobus* Desf. flóránkból pár év előtt teljesen kiveszett, azelőtt az Irizset lakója volt.

478. *R. Ficaria*. L. nálunk most nem honos, vidékünkön egyáltalán csakis a temerini kastély parkjában láttam.

479. *R. asiaticus*. L. Igen csinos és hálás kerti virág.

117. *Myosurus*. L. — *Egértarkfü.*

480. *M. minimus*. L. — *Apró E.* — Az Alsórétben egy alkalommal tömegesen találtam a Botra alján Varnyú István kaszálóján. Most ott nem terem. Egy ízben Rajsli Balázs kertjében is szedtem. Nálunk egyáltalán ritkának mondható s évről-évre majd itt, majd ott bukkan fel kevés példányban. Tavaly az aracsi kompállomás mellett leltam fel a Tisza kiszáradó iszapjában.

118. *Delphinium*. L. — *Szarkaláb.*

481. *D. Consolida*. L. — *Kék Sz.* — Vetések közt, főleg pedig országutak árokpartjain eléggé közönséges. „Delfinin és sztafiszagrin“

nevű mérget tartalmaz, amely a bőrt felhólyagosítja. A növény főzetét hashajtóul és hánytatóul használják, de gyomorégés ellen is alkalmazzzák. Külsőleg a növény nedve kenőcsben a rüh és más paraziták ellen, virágjainak nedve pedig gyulladásos szemeknél szemvíznek jó.

482. *D. orientale* Gay. — *Violaszínű Sz.* — Óbecsén sokkal gyakoribb az előbbinél. Hosszú virágfürtjeivel a vetésekből, kivált a kiritkultakból, tömegesen emelkedik ki s igen tetszetős lilaszínű virágaival azoknak valóságos ékessége. Az angolok vittek innen magukkal, a magvából kerti virágnak való tenyésztés céljából. A vasútak révén beköltözött növényünk. Különösen a magva mérges. — In tota regione Bács-Tibiscana inter segetes multo frequentior est, quam D. Consolida; et haec planta omnino singularis et revera pulcherrima saepius suos peramoenos, atrovioleaceos flores ostendit.

483. *D. Ajacis*. L. — Különféle színekben gyakran termesztett kerti virág. A dísz-szarkalábnak vannak sokféle színben pompázó évelő fajtái is, amelyek igen hálás és tartós kerti növények; nálunk azonban ezeket jóformán alig tenyésztik, pedig megérdemelnék az általános felkarolást. Mauthner vagy 10 ilyen fajtának a magvával szolgál.

119. *Clematis*. L. — *Bércse*.

484. *Cl. Vitalba*. L. — *Iszalag B.* — A Tisza füzéseiben Péterréve felé s néhol a kertekben a bokrokra felkúszva található. A növény minden részében hólyaghúzó mérget tartalmaz.

A *Cl. scandens* Borkh. változata nálunk nem honos.

485. *Clematis Viticella*. L.

486. *Cl. coccinea* Hort.

487. *Cl. coerulea* Lindl.

488. *Cl. grandiflora* Hort. több helyen tenyésztett kerti folyondárok.

A *Cl. recta*. L. és *Cl. integrifolia*. L. az óbecsei határból most teljesen hiányoznak; pár év előtt az Árpádliget körül még mindkettő található volt és az óárkokban.

120. *Nigella*. L. — *Kandilla*.

489. *N. arvensis*. L. — *Mezei K.* (Mezei Borzaskata.) — Vetések közt, ugarakon, tarlókon, utak mentén mindenfelé reátalálhatni.

490. *N. sativa*. L.

491. *N. damascena*. L. = *Borzaskata*.

492. *N. aristata*. Sm. — Igen kedvelt kerti virágok.

121. *Thalictrum*. L. — *Virnác*.

493. *Th. flavum*. L. — *Korpás V.* — A Tisza partján a Ferenc-

csatorna zsilipje körül találtam pár példányban. Nagy ritkaság; újabban a törökbecsei csárda körül is rátaláltam. Adorján környékén a tiszai ártéren igen közönséges. Mérges növény. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

494. *Th. angustifolium*. L. Jacqu. — *Szűklevelű V.* — A Tisza füzesei közt nedves talajon s az Alsórét vizenyős helyein a Ferencsatorna töltésének lábánál itt-ott látható. Ez is ritka nálunk s mint f. *Th. angustissimum* C. van képviselve határunkban.

495. *Th. flexuosum Bernh.* (Th. collinum Wallr.) — *Közönséges V.* — A szállások árokpártjain, gyepein itt-ott fel-felbukkan. Leggyakoribb a Kapás szállás mellett levő kökényes határút bozótjában, továbbá a Gortva- és Debelyácsky-szállásokon a Csókity-féle öreg-árokbán.

A *Th. aquilegifolium*. L. flóránkból teljesen kiveszett; 4 év előtt a Tisza füzesei közt, Törökbecse felé a sziget innenső vége táján még tenyészett egy pár hatalmas példányban. Ma már onnan is teljesen eltűnt.

122. *Adonis*. L. — *Hérics.*

496. *A. aestivalis*. L. — *Nyári H.* (Tyúkszemvirág.) — Kivált a kiritkult vetések közt temérdek sok van belőle. A növény magva és virágja valamikor gyógyszer volt máj- és vesebajoknál. Néha sárga-virágú példányok f. *A. citrina*. Hoffm. is láthatók.

497. *A. flammea*, Jacq. — *Lángszinű H.* Az előbbivel vegyesen terem s mindkettő mérges és alkalmatlan gyom, amely a vetőmag gondos tisztítása által irtható legjobban.

Adonis vernalis. L.

Caltha palustris. L.

Anemone ranunculoides. L. Régi emlékeket csakis herbáriumom exsiccátái őrzik.

498. Az *A. vernalis*. L. és

499. *A. autumnalis* — nálunk vadon nem találhatók, hanem néhol kertekben ültetve vannak.

500. *Aquilegia vulgaris*. L. (Harangvirág.)

501. *Aqu. Canadensis*. L.

502. *Paeonia officinalis*. L. (*Tubi-Pünkösdi rózsza*, v. *Bazsarózsza*) gyökerének nedvét nyavalyatörésnél és a havibajokat megelőző görcsöknel használják ellenszerül. Virágjának ára szárítva mm. 30 kor.

503. *P. herbacea*. L.

504. *Aconitum Napellus*. L. = *Sisakvirág*. — „*Tubera et folia Aconiti Napelli*“ aconitin, nepalin és pikroaconitin alkaloidák tartal-

mánál fogva, ideg és szívbántalmaknál orvosság. Tincturáját köszvény, rheuma és más bajok ellen is alkalmazzák főleg az állatgyógyászatban. Leveleinek (Herba Ac. Nap.) ára mm. 28 kor. Gyökereinek (Tubera v. radix A. N.) mm. 70 K. — Tubera aconiti Indici v. bish. néven az indusok nyílmérge, „jarba ré“ néven pedig főleg az oláhság méregszere.

505. *Helleborus viridis*. L. = *Présgyökér*, kertekben itt-ott (pl. Kovács Károly Huszkánál) tenyésztik s gyökerét „présgyökér“ néven a lovak bőre alá húzva vele a kelet gyógyítják. Gyökerének pora kenőcsbe használva jó tetűzsír; olajba keverve fülzúgás ellen jó. Nagyon mérges növény, kivált a gyökere.

A kökőrcsinnek *Anemone*. L. szintén egyetlen fajtája sem terem nálunk. A piacon néha csokrokba kötve árulják a leánykökőrcsint, amit azonban a Fruskagoráról hoznak. — Mérges növény, kivált a szára és a levele.

A *Berberidaceae* Vent. — *Sóskabokortélék* családját Óbecsén a

506. *Berberis vulgaris*. L. = *Sóskafa*, — bogyójának mm. 30 kor., gyökérhéjának mm. pedig 60 kor. — és a

507. *Mahonia aquifolium* Nutt. díszcserjék képviselik.

A *Calycanthaceae* Lindl. közül a

508. *Calycanthus floridus*. L. nálunk díszcserje, nagy, sötétbar-na illatos virágokkal, amelyek főleg este-reggel pompásan illatoznak.

IX. rend: *Rhoeadales*. — *Mákképűek*.

1. család: *Papaveraceae* Juss. — *Mákiélék*.

123. *Papaver*. L. — *Mák*.

509. *P. somniferum*. L. — *Kerti M.* Nagyban termesztik ízletes, olajdús magvaiért, kivált a kék fajtát. Sokszor el is vadul. A mák tejnedvében 17 féle, a gyógyászatban igen fontos alkaloid van, többi között a morphin, amit Sertürner német gyógyszerész fedezett fel benne, továbbá a codein, narcotin, codamin, gnoscopin, pseudomorphin, stb., stb. Tartalmaz továbbá 3 közömbös kristályos testet: meconin, meconisin és opionin. A legjobb ópiumot Karahissar vidéke szolgáltatja Kisázsiaiában. Az opium hungaricumot dr. Deér Endre Aszódon termelte nagyobb mennyiségben, amelyben sokkal több volt a morphin, mint a külföldiben. Narkotikus és hypnotikus hatása közismert dolog. — A dóverpor stb. belőle készül. A máktokok „Capita papaveris“ fájdalmat csillapító borogatásokra és belsőleg mint gyenge narcoticum használtatnak. A mákszemek, kivált a fehérek olaja emulsiókra és linimentumokra nagyon pompásak; az olajfestészetben is igen kedvelt a mákolaj. Virágja jó méhlegelő.

510. *P. dubium*. L. — *Bujdosó M.* — Óbecsén évekig kizáróan fehér virágúakat találtam; 1915. év folyamán azonban a központi szerb temetőben egy nagy csoport lángszínűre is rábukkantam. Előfordul, de csakis szálszálankint, főleg parlagokon, vetések szélén és a temetőkben.

511. *P. Rhoëas*. L. — *Pipacs M.* — Vetések közt és ugarakon némely évben seregesen lép fel, úgyhogy egész vörös tőle a tájék, máskor meg alig lehet pár szálat találni belőle. Szárított virágjait a droguista vásárolja s métermázsáját 140 koronával fizeti; rhoeadinsav és rhoeadin tartalmú; cukrok, szörpök és tinctúrák színezésére használják; teáját pedig torokgyulladásnál gargalizálásra, vagy langyosan megíva katarrhusoknál izzasztószerül alkalmazzák.

512—513. A f. *P. intermedium Beck.* és f. *P. uniflorum Balb.* nálunk mindkettő honos, kivált az előbbi.

514. *P. hybridum*. L. — *Csekély M.* — A vasúti töltéseknek volt eredeti lakója, most az alsóvárosi temetőben is igen sok van. Előfordul azonkívül helyel-helyel a szállásokon is, kivált vetések szélein és árokpartokon, így pl. a Varnyú-féle szállási iskola mellett, Terék József István fia, Dungyerszky Bogdán, dr. Tripolszky, dr. Gombos Dezső és Horváth Pál Bögre szállásán; a 3 utóbbi helyen többnyire a gyepek árokpartjain. Terem a kishegyesi műúton is. Igen hatásos bíborszínű virágairól és sertés, gerézdes, gömbölyű terméseiről legott felismerhető. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

515. *Papaver orientale*. L.

516. *P. bracteatum Lindl.* évelő díszpipacsok a kertekben művelve. Nagyon sokféle színváltozatban tenyésztik, azonkívül mint egy-nyári kerti virágot, úgy a mákot, mint pedig a pipacsot, még pedig egyszerű és telt fajtáiban a:

517. *P. glaucum*. L. = tulipánmákkal együtt.

124. *Chelidonium*. L. — *Fecskefü.*

518. *Ch. maius*. L. — *Vérehulló F.* — Óbecsén a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Kizárólagos lelőhelye most az Árpádliget, ahol az erdőszlaktól a zsilip felé menve, mindjárt a liget elején néhány példányban tenyészik nyirkos, árnyékos helyen. Újabban a Galambos Sándor-féle lakás kőfalának tetején is észleltem néhány példányt belőle a szegedi utcában. — Vidékünkön a temerini kastély parkjában, az istálló megett és a kertkerítéseken belül tömegesen terem. Néhány év előtt a Gyorgyevits-szállás kertjében is honos volt, most ott nem találok. Fűve „herba chelidonii majoris“ gyógyszer; narancsszínű igen mérges tejnedvének sanguinarin alkaloid tartalmánál fogva bőr-

vörösítő, lobos izgatószer, vizelet és hashajtó. Teája a sárgaság ellen is használatos. A szárított növénynek métermázsáját a droguista 24 koronával fizeti.

125. *Glaucium Tournf.* — *Szarvasmák.*

519. *Gl. corniculatum* Curt. — *Vereş Sz.* (Tyúkipipacs.) — Nagyon szórványosan található csakis a szállásokon, még pedig a vetések szélein és a kertfalakon, parlaghelyeken. Így pl. Rauch Ferdinánd, Buday Mihály, Balzam András, Kapás Péter, dr. Gerster, Tatity István stb. szállásán. — Nálunk mindig mint f. *Gl. tricolor Bernh.* fordul elő. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

520. *Gl. flavum.* Cr. művelt kerti virág; gyökerének teája vizeleti bajoknál sikerrel használtatik.

126. *Fumaria.* Tournf. — *Füstike.*

521. *F. Vaillantii* Lois. — *Deres F.* Vetések közt, ugarakon, kertekben az egész határban egyenletes elterjedést mutat. Nálunk többnyire mint f. *F. diffusa* Hauss. szerepel. Fűve keserű, nyálkás, sósízű. Teája orvosság, jó izzasztószer, gyomorerősítő, sárgaságnál, hysterikus bántalmaknál, székrekedésnél, blenorhaeánál, bőrbajoknál, kopaszodásnál jó szolgálatot tesz. Szárított fűvét métermázsánként a droguista 16 koronájával fizeti.

522. *F. rostellata* Knaf. (*F. prehensilis* Kit.) — *Nyügös F.* — A vasúti töltések oldalán néhol tömegesen nő, pl. Bácsföldvár felé.

Corydalis cava. Schw. — Az Árpádligettel együtt ez is búcsút vett határunktól.

523. *Diclytra* v. *Dicentra spectabilis.* DC = *Szívvirág.*

524. *D. formosa.* DC.

525. *D. eximia.* DC.

526. *Escholzia californica.* Lindl. Nagyon kedves kerti virágok; ez utóbbi jó mézélő növény.

527. *Bocconia frutescens.* L.

528. *B. cordata.* Will. remek díszcserjék.

2. család: **Cruciferae** Juss. — **Keresztesek.**

127. *Calepina.* Adans. — *Korvinfűve.*

529. *C. irregularis.* (Asso) Thell. (*C. Corvini* Desv.) — *Kóbor K.* — A vasútépítéssel került határunkba. Állandó lelőhelye nálunk most csakis az alsóvárosi temetőben, a Dudás-féle sírbolt oldalán van, ahol évről-évre hűségesen megjelenik. Azonban másutt is fel-felbukkan. Így pl. találtam az alsóvárosi plébánia szállásán a gyepen, a Br. Jó-

vits-féle szállás és a Terék József István fia szállásának árokpartján. Dr. Tripolszky szállásán az országúti akácfasor között. Láttam a Kutyahegyen is a bolgárkertészet mellett, továbbá a Botrában a Koncsek-féle tanya földje végén a dülőút mellett, de ezen utóbbi helyeken állandónak nem mondható, mert némelyik évben teljesen eltűnik, más években pedig ugyancsak ott ismét előkerül. A réteken egyáltalán sehol sem láttam.

128. *Neslia Desv.* — *Sömörge.*

530. *N. paniculata.* Desv. — *Parlagi* S. Ritka kőbornövény. Vetésekben és parlagokon található. 1905-ben egész sárga volt tőle Dsi-gurszky Gyókö szállásán a búzavetés; azon a tájon most is előfordul szálsankint. Koncsek kántortanító botrai búzavetésében is szedtem. Láttam azonkívül Börcsök Vida és Béla, dr. Tripolszky, Kovacsev Sztoján, Gyorgyevits és Debelyácsky Demeter szállásán is mindenütt, búzavetés között. Az ugar és réti vetésekben hiába kerestem. 1914. évben az alsóvárosi plébánia szállásán s a szomszédos Boár Tósa búzavetésében is igen sok volt. A vasutakkal került hozzánk. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — Est planta vagans, quae ex aliquo loco vegetationis suae saepius confestim disparet, mox autem eodem loco iterum repente apparere solet. Ita factum est iam iteratis vicibus v. gr. in alodio parochiali ad S. Anton.

129. *Myagrum. L.* — *Légyfogó.*

531. *M. perfoliatum. L.* — *Vetési L.* Óbecsén és általában a bácskai Tiszavidéken, sajátos, de a legnagyobb ritkaság. Kalocsa tájékán a vetésekben mindenütt igen alkalmatlan dudva. — Nálunk eddigelé mindössze néhány példányban szedtem, még pedig: Zsótér Andor tanyáján a szenttamási országút mellett búzavetésben; az alsó ugarban a túrjai út vasúti átjárója mellett a vetés szélében Varga József tanítóval; egyszer a felsőréti füzesek között levő vetésben és 1909. május havában Vörös Béla városi főjegyzővel a péterrévei országút mellett a csiki út kiágazásánál. Egyebütt a szorgos kutatás dacára eddig nem észleltem. — A műutak révén került ide.

130. *Lepidium. L.* — *Zsázsa.*

532. *L. perfoliatum. L.* — *Felemás Zs.* Érdekes növény. A felső levelei szárölelők, az alsók pedig szárnyasok és sallangosak. Igen közönséges gyepeken, árokpartokon, ugarakon, vasúti töltéseken és falkerítések tetején az egész határban.

533. *L. Draba. L.* — *Útszéli Zs.* (Békalencse.) Mindenfelé, úton-

útfélen közönséges. Néhol a vetéseket egészen ellepi és bennök nagy fehér foltokat képez. A kövér talaj egyik ismertető növénye. Borban főtt medvét máj- és lépбайокnál, valamint gyomorgyulladásnál sikerrel alkalmazzzák. Főzete, azt mondják, hogy a májfoltok és szeplő eltüntetésére alkalmas.

534. *L. campestre*. L. — *Mezei Zs.* Az előbbivel vegyesen nő, de annál sokkal ritkább. A város közvetlen közelében sehol sem láttam; leginkább a szállási gyepeken s a tiszai védgátok gyepes oldalain terem. Tömegesen nő Terék József István fia, Strazsamesterov Dinó, Zsitkov Ignát Áxin, dr. Gombos Dezső és Zsótér Andor szállásán a legelőkön.

535. *L. rudemale*. L. — *Nehézságú Zs.* Az egész határban mindenütt otthonos; bárhova térül-fordul az ember, mindenfelé szembe-tűnő. Sokszor még a falkerítések tetejét is tömegesen ellepi. — Teáját a köznép hideglelés ellen issza és hasznosnak mondja.

536. *L. crassifolium*. W. K. — *Pozsgás Zs.* — Csakis az Irizset szikes helyein láttam néhány példányt belőle. Nagy ritkaság.

537. *L. graminifolium*. L. — *Pázsitlevelű Zs.* — Legelőszőr az óbecsei—szabadkai vasút töltésoldalán szedtem a Csuszakeresztnél. Határunkban ma a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Kizárólagos lelőhelye jelenleg a Kapás Péter és Kiss szállások között lévő határút mellett a kökénybozót között van, ahol 4 példányban fedeztem fel s Kapás Pétert figyelmeztetve annak ritka voltára, felkértem, hogy legyen kissé gondja rá, hogy e növényt onnan ki ne irtsák. Egyáltalán e növényt sok évi és széleskörű botanizálásom alatt az óbecsei egyetlen lelőhelyén kívül még csakis a szlankameni (Szerém m.) konyhasósfürdő mellett a dombok alján találtam, 1909. júl. havában, ahol eléggé közönségesnek mondható s ahol a m. nemz. múzeum centúriája számára be is gyűjtöttem. 1916. év aug. havában Cservenkán a vasúti állomásról a községbe jövet a ferencsatornai hidfő bal oldalán is nagy mennyiségben találtam.

538. *L. sativum*. L. — *Kerti Zs.* — Nagyritkán salátának vetik és a kertek körül elvadulva is nő.

131. *Thlaspi*. L. — *Tarsolyfű*.

539. *Th. arvense*. L. — *Vetési T.* — Vetések szélén, országutakon, árokpartokon és szállási gyepeken terem még pedig legtöbbször szálsankint, kivéve a réti vetéseket, ahol tömegesen lép föl, pl. Székgyógyszerész szállásán. Úgy tapasztaltam, hogy a kötöttebb fekete agyagtalajt sokkal jobban kedveli, mint a többi földet. Leveleit a csúszos tagokra kötözik és fájdalomcsillapítónak mondják.

540. *Th. perfoliatum*. L. — *Általbíró T.* A tarlókat, vetéseket és gyepes helyeket a *Holosteum umbellatum*-mal és *Draba vernával* tavasszal sokszor egészen ellepi és fehér mezbe öltözteti.

132. *Capsella Vent.* — *Pásztortáska.*

541. *C. bursapastoris* Mönch. — *Közönséges P.* — A határban mindenfelé otthonos. Rendkívül hajlandó különféle varietások képzésére. Mint legfeltűnőbb változata említendő nálunk a f. *C. integrifolia Schlecht.* A Pásztortáskának a gyógyászatban is jut szerep. Teájával a csúszós bántalmakat, rendetlen havi vérzést, vérhányást és a vesefővenyt gyógyítják. Orrba dugva zúzott füve adstringens hatásánál fogva a vérzést elállítja, vértisztító, húgyhajtó hatású is. Vágott sebre is jó kötni, mert a sebet összehúzza és a vérzést megszünteti. A növény szaga és íze a foghagymára emlékeztet. — Szárított fűvét a droguista megveszi és 100 kilogrammonként 20 koronával fizeti. (Franz Wilhelm et Co. Wien Kolonitsgasse 2. A.) Az igen drága kanadai *Hydrastis-gyökeret* teljesen helyettesítheti. (Természett. Közöny 1916. évi febr. füzet 98. oldal.)

133. *Alyssum*. L. — *Ternye.*

541. *A. calycinum*. L. — *Csészés T.* száraz mezőkön, árokpartokon, gyepeken és a vasúti töltéseken sehol sem ritka.

542. *A. desertorum*. Stah. (*A. minimum Willd.*) — *Apró T.* — A csészéje virágzás után lehulló; az előbbivel vegyesen terem, különösen gyakori a felsőréti száraz marhalegelőn. A Ferencsatorna töltésoldalán a zsilip mellett néha 1 dm. magas példányokban is található.

543. *Alyssum Benthami* Tournf.

544. *A. saxatile*. L. — nagyon hálás szegélyvirágok. Az előbbi egy-nyári s fehér, az utóbbi pedig évelő és sárga virágú.

134. *Berteroa*. DC. — *Hamuka.*

545. *B. incana*. DC. (*Alyssum incanum L.*, *Farsetia incana*. R. Br.) — *Fehér H.* — Országutakon, árokpartokon és vasúti töltések oldalán elég gyakori. Legközönségesebb mégis a rétpartokon, a bácsföldvári, szabadkai, kishegyesi és szegedi országutakon.

135. *Draba*. L. — *Daravirág.*

546. *Dr. verna*. L. (*Erophila verna*. DC.) — *Tavaszi D.* — Töméntelen mennyiségben lepi el kora tavasszal a vetéseket, ugarföldeket és legelőket. A Jordán-féle számos varietas képzésére nálunk is nagyon hajlandó.

Draba nemorosa. L. — A kiirtott Árpádliget állandó polgára volt.

136. *Armoracia*. F. Wett. — *Torma*.

547. *A. rusticana*. G. M. Sch. (*Cochlearia Armoracia*. L., *Roripa rusticana*. Gren.) — *Orrtekerő T.* — Művelik, de sokszor el is vadul. Belőle készül a tormaszesz (*spiritus cochleariae*). Száritott virágjait és leveleit a droguista mázsánként 80 koronával fizeti. A Tormagyökér nedve bőrvörösítő, belsőleg a vérkeringést élénkíti, izgató hatású, a kólikát gyógyítja, bélférges ellen használ, fog- és fejfájást gyógyít. Az állatoknál a felfúvódás ellen használják. Fűvének theája belsőleg vízibetegség ellen hasznos. Csípős szagát illó kéntartalmú olaja okozza.

548. *A. macrocarpa* Baum. — *Hólyagos v. Magyar T.* (*Cochlearia macrocarpa*. W. K.) Konyhakertészetem vízgyűjtő medencéjének oldalán, valamint az Árpádliget megett levő mocsárban a zsilip közelében hatalmas példányainak hófehér virágai már messziről látszatosak.

137. *Camelina* Crantz. — *Gomborka*.

549. *C. sativa*. Cr. — *Magvas. G.* — Kénsárga virágairól és fűzöld leveleiről könnyen felismerhető. Vetések közt kivált az ugarakban és a szállásokon néhol látható. Gyakorinak azonban nem mondható. Magva 30% olajat ad, hasonló a repceolajhoz, ami főleg világításra alkalmas; ezért érdemes volna termesztetni, meg takarmányozásra való olajpogácsájáért is, amely 33% fehérjét és 29% szénhidrátot tartalmaz. Szára fájdalomcsillapító szer.

550. *C. silvestris*. Wallr. — *Hamvas G.* — Halványsárga virágairól és hamvas külsejéről legott felismerhető. Rendkívül gyakori az egész határban vetések között, ugarakon, házomladékokon és falke-rítésekben. Majd mint f. *C. microcarpa* Andr., majd pedig mint f. *C. macrocarpa* Heuff. lép előtérbe.

138. *Raphanus*. L. — *Retek*.

551. *R. Raphanistrum*. L. — *Repcsén R.* Nagy ritkaság Óbecsén. Egyetlenegyszer szedtem a lökért céltáblája előtt levő búzavetésben. — Kártékony dudva, mert a gazdasági növényeket elnyomja, a magvaival elgázósítja és gaza sok kártékony rovar tenyészhelye.

552. *R. sativus*. L. — *Kerti R.* — Sokféle fajtában művelik, de sokszor el is vadul; a hónapos reteknek *R. sat. Radicula Pers.*, a téli reteknek pedig *R. sat. niger* DC. a neve közhasznú alkalmazása ismeretes.

139. *Cardamine*. L. — *Kakuktorma*.

553. *C. parviflora*. L. — *Kisvirágú K.* Az alsórét vizenyős, gye-

pes helyein gyakori tavaszi növényke volt, újabban azonban csakis szálankint található.

554. *C. pratensis*. L. — *Réti K.* — Az előbbivel vegyesen található, de annál sokkal ritkább. Nálunk pusztulófélben van. Teája tüdőkatarrhusnál és vesekőbajoknál valamikor officinális volt. Külsőleg ótvárnál és nyitott kelevényeknek öblögetésre használják a főzetét.

140. *Roripa Scop.* — *Böjtfű.*

555. *R. austriaca* Bess. (*Nasturtium austriacum* Cr.) — *Osztrák B.* — Nagyon közönséges gyom vizenyős árkokban, töltések oldalán pl. a tiszai hajóállomás körül, a városban a gyalogjárdák mellett, s a külső határrészekén az országutak árkaiban.

556. *R. amphibia*. L. (*Nasturtium amphibium* R. Br.) — *Iszap B.* — Az Árpádliget mellett levő mocsarat s a réti lecsapoló árkokat virágzó nagy tömegével néha egészen sárgára festi. Feltűnő alakja a *R. auriculata* DC., mely a *R. austriaca* és *R. amphibia* fajvegyüléke.

557. *R. palustris* Bess. — *Mocsári B.* — Az előbbivel közösen található.

558. *R. silvestris* Bess. (*Nast. sylvestre* R. Br.) — *Közönséges B.* — A réteken és a városban minden nedves árokban igen közönséges gyom; előfordul azonkívül nyirkos, árnyékos helyeken a kertekben, a füzesek közt, az Árpádligetben és kerítések tövében is. A külső határrészekén azonban jóformán alig látható.

559. *R. Kernerii* Menyhárh. — *Kerner B.* Az Irizset pusztá nedves szikes helyein szálankint látható. Ritka. — *Diagnosis apud auctorem L. Menyhárh. descripta nostrae plantae optime congruit et imprimis „siliquis suis linearibus, teretibus, angustis, caule flexuoso et stylo brevi“ a R. pyrenaica et R. silvestri, quibus proxime accedit, perbene dignoscitur.*

141. *Arabis*. L. — *Ikravirág.*

560. *A. hirsuta*. Scop. — *Borzas I.* — A temetők gyepes helyein és a Kapás szállás kökényesei közt, valamint a Csókity-féle öreg-árokban eléggé otthonos. Egyebütt sehol sem találtam.

561. *A. auriculata* Lam. — *Füles I.* Az előbbivel vegyest terem s itt-ott a római sáncok árkában is pl. Tatity István szállása mellett.

562. Az *Arabis glastifolia*. Rechb. — Flóránkból teljesen kiveszett. Deákkoromban az Árpádligetben még szedtem, most nyoma sincs. — Érdekes, hogy a Dunabogdányból a műutak kövezésére ide szállított s a Ferencsatorna partján összehalmozott bazalt kötörmeléken pár év óta az *A. arenosa* Scop. f. *petrogena* Kern. több példányban évről-

évre megjelenik és vígan tenyészik, amely termőhelyről herbáriumomban is van 3 példány. A kötörmelék elhordásakor bizonyára nyoma fog veszni.

563. *A. glabra*. L. — *Kopasz T.* (*Turritis glabra* Bernh.) — Hatalmas példányokban található bozótos helyeken, főleg tüskösökben, kökényesekben pl. a Kapás-szállás, és a Horváth Lukács Bögre-szállás mellett. A Csókity-féle árokban sem ritka a Debelyácsky- és Gortva-tanyák közelében.

142. *Stenophragma Celak.* — *Lúdfü.*

564. *St. Thalianum Celak.* — *Közönséges L.* — (*Arabis Thaliana* L.) — *Sisymbrium Thalianum* Gaud.) Az alsóvárosi temető árokpartján néhány szalat szedtem. Nagy ritkaság.

143. *Erysimum*. L. — *Repcvény.*

565. *E. cheiranthoides*. L. — *Violás R.* Az Árpádliget szélén és a városi kertek körül néha szembetűnik. A határ távolabbi részeiben sehol sem található.

566. *E. repandum*. L. — *Fürtös R.* (Vadrepce.) — Parlagokon, utakon, szérűskertekben, omladékokon, falkerítések tetején, vetések közt, udvarokon az egész határban mindenfelé közönséges dudva. Ágas-bogas gazát összegyűjtik és a selyemhernyókat azon gubóztatják be. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

Erysimum canescens Roth. Határunkból eltűnt; pár év előtt a bosztánok homokos helyein még tenyészett pl. Buday Mihály szőlője mellett.

144. *Conringia Link.* — *Nyilas.*

567. *C. orientalis* Andrz. — *Napkeleti Ny.* (Vadborsó.) — Az óbecsei határban széleskörű elterjedést mutat, amennyiben vetések közt, parlagokon és szérűskertekben, sőt még faltetőkön is alkalmatlan dudva. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

145. *Sisymbrium*. L. — *Zsombor.*

568. *S. officinale* Scop. — *Szaporá Zs.* Nagyon közönséges gyom a szállási gyepeken, kazallhelyeken, utak mellett és parlagokon. Magvát bélférgek és vérhas ellen használják; theájával pedig a nehéz légzést és a hangszálak gyulladását gyógyítják.

569. *S. Sophia*. L. — *Sebforrasztó Zs.* (Kányafü.) — Telekes helyeken, parlagokon, vetések szélén, faltetőkön, utak mentén, omladékokon, szérűskertekben néhol sűrű tömegben mutatkozik. Az egész határban mindenütt előfordul, mégis a felső földeken gyakoribb, mint

a réteken. Összezúzott fiúvét a sebekre szokták kötni, mint gyógyszer. A jó kövér talajnak egyik ismertető növénye.

570. *S. Sinapistrum*. Cr. (*S. pannonicum* Jacqu.) — *Pannóniai* Zs. — A volt Zsótér Zoltán-féle öregszállás mellett a péterrévei—szenttamási út árokpartján találtam egy pár szálát belőle Rogiener Gyula káplánnal arra utazván Szenttamásra.

571. *S. Loeselii*. L. — *Borzas* Zs. — Kizárólagos termőhelye Óbecsén a régi magistrátusi (volt járásbírószági) épület udvara, ahol nagy számban fedeztem fel 1908. év szeptember havában s ahol most is tömegesen tenyészik. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

572. *S. orientale*. L. (*S. Columnae* L.) — *Hamvas* Zs. — Úton-útfélen látható, különösen pedig a trágyás helyeket kedveli.

573. *S. Irio*. L. — *Hosszúlevelű* Zs. Falkerítéseken és kövér területeken az előbbiekkal együtt található, de folyton gyérül.

Syrenia angustifolia Reichb. Határunkban most nem tenyészik, valamikor elég gyakori volt.

Alliaria officinalis Andr. Az óbecsei flórából teljesen kiveszett. Valamikor az Árpádliget árnyas helyeinek lakója volt, de az erdőnek ép azt a részét a város kiirtatta. 1910. május havában újra rábukkantam a vasúti állomás mellett, ahol a Zicsi-féle bódé északi oldalán 3 példányban tenyészett a liget szélén, de már onnan is eltűnt.

146. *Diplotaxis*. DC. — *Kányazsászsa*.

574. *D. tenuifolia*. DC. — *Keskenylevelű* K. (Vadrépa, v. Vadforma.) — Aratás után a szántóföldeket sokszor egészen ellepi és kénszínű virágaival azokat sokszor egészen sárgára festi. Virágait a méhek nagyon szívesen lepik; orsógyökereit pedig a sertések tavasszal kitérjék és csócsárolják.

575. *D. muralis*. DC. — *Kőfali* K. — Vasúti töltéseken Péterréve felé és kőfalakon helyel-hellyel előfordul, de nem gyakori.

Diplotaxis intermedia Schur. Egy ízben néhány példányban szedtem a Dungyerszky öregszállás legelőjén. Azóta is folyton figyelemmel kísértem és kísérem, de sem ott, sem másutt nem találtam rá.

147. *Brassica*. L. — *Káposzta*.

576. *Br. Rapa*. L. — *Kerekrépa* K. — Sokszor találni elvadultan. — A *tarlórépa* *Br. R. esculenta* Koch v. *Br. R. rapifera* Metzg. főzeléknek, kivált besavanyítva, az őszi repce: *Br. R. oleifera biennis* DC., a tavaszi repce: *Br. R. oleifera annua* DC. Óbecsén nagyban tenyésztetnek s kivált az őszi repce ezen fajtájának termesztése divatos. Gyö-

kere frissében lereszelve illó olajtartalma miatt orvosság és égési sebekre, mint fájdalomcsillapító szer „*radix brassicae sativae*” néven használtatik. — Az olajpogácsa v. szak kitünő erőtakarmány és a pontyhalászatnál pompás csalétek; méztartalmú virágja kitünő méhlegelő. Az első mézpergetést rendszerint a repcevirágzásból nyerik. A repceolaj eruca-rapin és behensavas glycerideket tartalmaz.

577. *Br. Napus*. L. — *Repce* K. (Bánáti repce.) Nagyon sokszor látható vad állapotban; de nagy ritkán termesztik is őszi és tavaszi repce gyanánt és főzeléknek is a következő nevek alatt:

Br. N. oleifera. DC és *Br. N. Napobrassica*. L.

578. *Br. Oleracea*. L. — *Főzelék* K. (Fejes K.) Újabban a Kistrétben, a bosztánokban, a bolgárkertekben s a tiszai homokos ártereken nálunk is nagyban és sikeresen tenyésztik. Igen jól jövedelmező kiviteli cikket is képez; még a középbácskaiak is pár év óta nagyban hordják Óbecséről. Különféle elfajzásait szintén nagyban termesztik Óbecsén, kivált a bolgár kertészek. Termesztett elfajzásai a következő nevek alá foglalhatók össze:

a) *Br. oler. capitata*. L. a tulajdonképeni fejes káposzta; a savanyú káposzta levele daganatokat és égési sebeket enyhít. Kneipp a káposztalevet gyomorfékelynél csillapítóul ajánlja.

b) *Br. oler. gemmifera* = *rózsa kél*, *bimbós kél*.

c) *Br. oler. acephala quercifolia*. DC. = *leveles kél*.

d) *Br. oler. acephala*. DC. = *zöld kél*.

e) *Br. oler. acephala crispa*. DC. = *bodor kél*, *barna kél*.

f) *Br. oler. sabauda*. L. = *olasz v. fejes kél*.

g) *Br. oler. gongyloides*. L. = *kalaráb*.

h) *Br. oler. botrytis v. cauliflora*. DC. = *virágkél-karfiol*.

i) *Br. oler. asparagoides*. DC. = *brokoli v. spárga kél*.

j) *Br. oler. vulgaris*. DC. = *pocakos marhakáposzta*.

k) *Br. oler. Sabellica*. DC. = *petrezselyemkáposzta*.

579. *Br. elongata*. W. K. (*Br. nova Vint. Sinapis laevigata* Poll. v. *Erucastrum elongatum*. Presl.) — *Nyúlánk* K. — Gyakori különösen az összes temetőkben; itt-ott a vasúti töltéseken és a Botrában is látható bozótos, száraz helyeken. Az új angolparkokkal került hozzánk.

Barbarea vulgaris. R. Br.

Isatis tinctoria. L. az óbecsei flórából most teljesen hiányoznak.

580. *Brassica nigra*. Koch. (*S. nigra* L.) — *Fekete* K. — Gyakorinak nem mondható; legtöbbször ugarokon és a kukoricások közt található; beczői a szárhoz simulnak. Magva sinigrin glykosidot tartalmaz, továbbá myronsavat (C_{10} , H_{10} , Ns_2 , O_{10}). Belőle készül a mustárliszt, mustárpapiros, (charta sinapisata), és a mustárszesz. Vízrel

leöntve a mustárlisztnak átható, szúrós szaga van, amely aetherikus olajtól származik. Hatása: bőrizgató, emetikum, carminativum, digestivum és emmenagogum.

148. *Sinapis*. L. — *Mustár*.

581. *S. arvensis*. L. — *Vetési M.* (Vadrepce.) Vetések közt, egyáltalán művelt talajon nagyon közönséges; levelei tojásdadok, beczői elállóak.

582. *S. alba*. L. — *Fehér M.* (Sárga repce.) Az előbbivel vegyesen nő; az árpavetések közt különösen gyakori; kertekben is gyakran terem, mint alkalmatlan dudva. Levelei szárnyasok és borzas beczői a szártól derékszög alatt elállanak. Fűve virágzáskor kaszáva, mint II-od rendű zöld takarmány használható, de csakis más takarmánnyal keverve. Magvából néha olajat sajtolnak és mustárfűszert készítenek. Myrosin és sinalbin glykosid van benne. Leöntve nincsen szaga; hatása: bőrvörösítő és hólyaghúzó; azonkívül emésztést elősegítő (digestivum). Jó méhlegelőt is szolgáltat.

149. *Coronopus* Hall. — *Varjúláb.* (*Senebiera* Poir. — *Táskarag.*)

582. *Coronopus procumbens* Gilib. — *Pikkelyes Varjúláb.*

583. *Sen. Coronopus* Poir. — *Pikkelyes T.* — Határunkban ez előtt ritka volt. Előfordul a Szuvadula agyagos, kissé székes medves helyein, a sugárútcából kivezető alsógari dűlőút elején az árokparton. Szedtem néhány példányban a túrjai úti vasúti átgázó mellett kukbikgödörben s egy ízben Varga József tanító gyűjtötte a topolyai úti szövethézeti bolt mellett a szenttamás—péterrévei úton. 1915. év folyamán roppant mennyiségben fedeztem fel a kishegyesi műúton. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

150. *Rapistrum* Boeth. — *Rekenyő.*

584. *R. perenne* All. — *Évelő R.* — Útféleken, árokpartokon, vasúti töltések oldalán mindenütt közönséges; néha hatalmas ágas-bogas példányokká fejlődik.

151. *Euclidium*. R. Br. — *Táskazár.*

585. *E. syriacum*. R. Br. — *Madárorró T.* (*Soria Syriaca* Desv.) — Az egész határban mindenütt igen közönséges; különösen az útteket roppant mennyiségben lepi el. A műutak építése révén költözött be határunkba. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

A kertekben nagy előszeretettel művelt keresztes virágú dísnövények nálunk a következők:

586. *Hesperis tristis*. L.

587. *Hesperis matronalis*. L. = pompás Estike.

588. *Iberis coronaria*. L.

589. *I. amara*. L.

590. *I. umbellata*. L.

591. *I. pinnata*. L.

592. *Lunaria annua*. L. (*Lunaria pachyrrhiza* Borb.) = Holdviola, v. Júdáspénze. Ezüstös fényű, széles, lapos terméseit szárítva szobadísznek használják (pl. Horváth szolgabírónál, Szonomár föld-birtokosnál stb.).

593. *Cheiranthus sempervirens*. L. = évelő sárga viola.

594. *Cheiranthus cheiri*. L. = sárga viola.

595. *Matthiola annua* Sweet. (*Cheiranthus annuus* L.) = viola v. nyári Levkója.

596. *Matthiola bicornis*. DC. = Kétszarvú viola, kivált estefelé és hajnalban rendkívül kellemes illatot áraszt.

597. *Matthiola incana*. L. = több nyáréletű Levkója.

598. *Aubrietia graeca* Adans.

599. *Arabis alpina*. L.

600. *Ar. nana Baumg.*, tündöklő fehér virágú növények, mindjárt a hó után virítanak.

601. *Aethionema cordifolium*. R. Br. gyönyörű karmazsinvörös virágokkal.

3. család: *Resedaceae*. DC. — Rezedafélék.

152. *Reseda*. L. — Rezeda.

602. *R. lutea*. L. — *Vadrezeda*. — Az egész határban mindenfelé egyenletes elterjedést mutat.

603. *R. luteola*. L. — *Fogas R.* Nálunk meglehetősen ritka. Leginkább a vasúti töltések oldalán látható s az Árpádliget körül, néha a vertfalak tetején, vagy házomladékokon is előtűnik. Fiúvéből jó sárga festéket lehet készíteni. A vasutak által került hozzánk.

604. *R. inodora Reichb.* — *Szagtalan R.* Szálankint a bosztánok és a tiszai ártér homokos helyein látható.

605. *R. Phyteuma*. L. — *Raponcz. R.* — A vasúti töltéseken és a szállási tarlókon sokszor tömegesen lép fel, a Botrában sem ritka.

606. *R. odorata*. — *Illatos R.* — Afrikából származó és több fajában tenyésztett és rendkívül kedvelt, illatos kerti virág. Kitünő méhlegelő.

A. *Capparidaceák* családjából a *Cleome speciosa*. L. fürtös pi-

ros virágú dísznövényt itt-ott tenyésztik, amely a napsütötte helyeket nagyon szereti.

X. rend: *Rosales*. — *Rózsaképek*.

1. család: *Crassulaceae*. DC. *Varjúhájfélék*.

153. *Sempervivum*. L. — *Körözsza*.

607. *S. tectorum*. L. — *Fülfű K.* — Háztetőkön, köfalakon nagyon sokszor látható ültetve, de többször el is vadul. Kisajtott nedvét a fájós fülbe csepegtetik, bélhurutnál, égési sebeknél, kelevényeknél, tyúkszemnél e növény nedve szintén sikerrel használható, a méhcsípés okozta dagاناتok lelappasztására is jó.

154. *Sedum*. L. — *Varjúháj*.

608. *S. acre*. L. — *Borsos V.* (Elevenfü.) — Falakon, árokpartokon és temetőkben nem ritka. Nedvével bőrbajokat gyógyítanak s hashajtónak is jó.

609. *S. boloniense* Lois. (*S. sexangulare*. L.) — *Hatszögű V.* — Az előbbivel vegyesen nő, de annál sokkal gyakoribb. Sokáig virító sárga virágaival, mint eleven füvel a templomi gyertyatartókat szokták díszíteni. Fűvének nedvét epebajoknál, hideglelésnél és húgyhólyag bántalmaknál sikerrel használják.

610. *S. maximum* Sut. (*S. Telephium*. L.) Zöldesfehér virágaiért termesztik. Összezúzott húsos levele égési sebekre, tyúkszemre téve enyhítőleg hat.

611. *S. Japonicum* Sieb.

612. *S. Fabaria* Koch. Rózsaszínű virágaiért gyakran ültetett kerti virág (pl. alsóvárosi plébánia kertje).

613. *S. reflexum*. L.

614. *S. glaucum*. W. K. Sok sírdomb ezekkel van teleültetve, kivált az alsóvárosi temetőben.

615. *Echeverria metallica*. Nutt.

616. *E. retusa*. L.

617. *E. secunda* Lindl. Nagyon szép húsos dísznövények Mexikóból, amelyek főleg a szőnyegkertészetben nyernek kiváló alkalmazást.

2. A *Saxifragaceae* Vent. — *Köröntőfélék* családjából a következőket tenyésztik határunkban:

618. *Ribes Grossulária*. L. — *Piszke*,

619. *Ribes rubrum*. L. — *Ribizli*,

620. *Ribes aureum* Pursh. — *Arany ribizke*,

621. *Ribes sanguineum* Pursh. — *Biborribizke*. — E két utóbbit tetszetős virágaiért és sűrű bokraiért díszcserjének ültetik.

622—23. A *Hortensia* (*Hydrangea*. L.) *arborescens*. L. és *Hydrangea opuloides* Lam. Igen kedvelt szobai dísznövények, amelyeknek virágai többnyire fehérek, vagy rózsaszínűek, de ha földjüket vasvitriolos vízzel öntözzük, akkor virágaik szép kékek lesznek.

A *Philadelphus Coronarius*. L. — Olasz jázmin, amiből jó pipaszár is készül.

624. *Deutzia crenata* S. et Z.

625. *Astilbe rivularis* Hamilt. Nagyon kedvelt díszbokrok.

626—627. 3. A *Platanaceae* Letsb. — *Boglárfafélék* családjából a *Platanus occidentalis*. L. és *Pl. orientalis*. L. — műveltetnek,

4. család: *Rosaceae* Juss. — **Rózsafélék.**

155. *Rosa Tournef.* — **Rózsa.**

628—629. *R. canina*. L. — *Csipke R.* — Elvadulva ritkán terem. Itt-ott a bozotos helyeken, kökényesek között látható, pl. a Kapászállás mellett. Leginkább a kertekben található ültetve vadrózsa néven és csipkebogyóiból a: „hecsepecs“ nevű rózsalekvárt főzik. A rózsák nemesítésénél úgy ez, mint a *R. sepium*. Thuill. oltó- és szemzőalanyul szolgál.

Művelve található: *Rosa sulphurea* Ait.

630. *R. fragrans* Red.

631. *R. sempervireus*. L.

632. *R. centifolia*. L.

633. *R. damascena*. L., amely két utóbbinak virágait flores rosae, íz- és szagjavítónak használják, s belőlük készül a rózsaméz (mel rosatum), a rózsajolaj (oleum rosarum) és a rózsacet, amely a szent Antal tüznél borogatásra használtatik.

Spiraea Filipendula. L. (*Filipendula hexapetala* Gilib.) — *Koloncos Bajnóca*. — Pár év előtt az Árpádliget gyepes tisztásain szedtem. Mostanában nem találom; úgy látszik határunktól végleg búcsút vett.

Spiraea ulmifolia Scop.

Sp. opulifolia. L.

Sp. salicifolia. L.

Sp. lobata Murr.

Sp. tomentosa. L.

Sp. Douglasii Hook. — Gyakran ültetett és kedvelt félcserjék.

156. *Rubus*. L. — *Szeder*.

634. *R. caesius*. L. — *Hamvas Sz.* — Az Árpádliget és a tiszai füzesek bozótjaiban igen közönséges. Egyik válfaja a *R. agrestis*. W. K. tarlókon sokszor látható, mint kúszó növény.

635. *R. Idaeus*. L. — *Málna*. — Kertekben ízletes terméseiért tenyészttik. A málnaszörp kellemes hűsítő ital, amely gyógyszerül is szolgál, különösen láz ellen.

A szamócának, v. földiepernek főleg a következő válfajait termesztik nálunk:

636. *Fragaria vesca* L. — Leveleinek (folia *Fragariae*) ára szárítva mm.-kint 20 kor.

637. *Fr. virginiana* Will.

638. *Fr. chiloensis* Ehrh.

639. *Fr. grandiflora* Ehr.

157. *Agrimonia Tournf.* — *Párló*.

640. *A. Eupatoria*. L. — *Bojtorjános P.* (Apró bojtorján). — Bozotos helyeken, kökényesek között, országutak szélein, régi árkokban ritkán látható. Legtöbb van a Kapás-szállás mellett a határúti bozótok között, továbbá a Horváth Lukács-féle szállásnál, a Csókity-féle öregárokban és a római sáncon a bácsföldvári határ mellett Tattity István szállása közelében. A köznépnél nagyon nagy becsben tartott házi orvosság. Teáját hasrágásnál, nehéz vizezésnél, sárgaságnál, úgyszintén sebek borogatására használják; füve (herba *Agrimoniae*) mmázsánkint 24 kor.

158. *Geum*. L. — *Gyömbérgyökér*.

641. *G. urbanum*. L. — *Szegfűszagú Gy.* (Szegefűszagú fű.) — Évekkel ezelőtt csakis az Árpádligetben észleltem. 3 év óta 2 példányt az alsóvárosi plébánia parkjában is látok belőle; hihetőleg a cserjék hozatalával került ide. Nálunk igen ritka. Vidékünkön csakis a temerini kis erdőben gyakori. Gyökerét borban főzve diareánál és hasgörcsöknel csillapító szerül, külsőleg pedig sebek öblögetésére sikerrel használják.

642. *G. coccineum* Sibth.

643. *G. montanum*. L. — Disznővények.

159. *Potentilla*. L. — *Pimpó*.

644. *P. anserina*. L. — *Liba P.* — Libalegelőkön, utcákon, szálási gyepeken, kissé nedves homokos helyeken, pl. a Szuvadulában, a Ferencsatorna partján és az Árpádliget körül nagyon közönséges.

Füvének teája borban főzve állítólag a vérhast gyógyítja, külsőleg pedig a sebeket orvosolja.

645. *P. reptans*. L. — *Kúszó P.* — Nedves árkokban, vizenyős helveken ötös tenyeres leveleiről és indás száráról könnyen fölismerhető. Használata az előbbiével azonos. Teája tejben adagolva a fehér-folyást is gyógyítja.

646. *P. argentea*. L. — *Ezüstös P.* — A szállási gyepeken, füves árokpartokon és a temetőekben otthonos.

647. *P. supina*. L. — *Heverő P.* — A Tisza iszapos árterein és az árpádligeti faiskola homokos helyein tömegesen. A szállásokon nagy ritkaság.

648. *P. arenaria* Borkh. (*P. cinerea* Chaix.) — *Hamvas P.* — A temetőekben s itt-ott az országutak árokpartjain igen gyakori koratavaszi növény, amely virágaival sokszor jókora sárga foltokat képez. Tartós, enyhe ősz idején, mint pl. 1909. év őszén, szintén szokott virágozni.

A *Potentilla inclinata* Vill. = *P. canescens* Bess. 1907. év folyamán az alsóvárosi plébánia szállásán az árokparton 2 példányban találtam. Azóta azonban teljesen nyoma veszett; határunk árkaiból és a tüskösökből is eltűnt.

Potentilla recta. L. — A római sáncoknak,

P. Tormentilla Crantz. = *P. erecta* Hamae. pedig a rétek felszántása előtt, azok tözeges területeinek lakója volt, gyökere a ratan-hagyökeret pótolhatja.

160. *Sanguisorba*. L. (*Poterium*.) — *Vérfű*.

A vasúti töltések egyik jellemző növénye. Azokon mindenütt igen gyakori; egyebütt sehol sem láttam.

649. *S. muricata* Gremli. (*S. polygama* Garcke Pot. *polygamum*. W. K.) — *Sokterméjű V.* — Nagyon jó juhlegelőt ad más növényekkel vegyest. Élő, koratavasztól késő őszig zöldel, erősen sarjadzik s a letiprást igen jól tűri; a talajban nem válogatós, csak mészben nagyon szegény ne legyen.

650. *Sanguisorba officinalis*. L. — A rétek ármentesítése előtt azok nedves kaszálóin díszlett.

651. *Cliffortia ilicifolia*. L. — A Fokföldről származó örökzöld cserje; nálunk díszbokor.

161. *Amygdalus* Tourni. — *Mandola*.

652. *A. nana*. L. (*Prunus nana* Zucc.) — *Törpe M. (Hangabarack.)* — Határunkban vadon egyedül az óbectsei, péterrévei és szenttamási

szállások összeszögelésénél található kökényes között a Kapás szállás közelében. A kertekben itt-ott ültetve van pl. Szulóczky Bertalammál. — Ezen növényt Óbecséről a növényteni szakosztály 1916. május 10-én tartott 213. ülésén mutattam be több érdekes növénytársával Budapesten. L. Bot. Közl. XV. köt. 3—4. füz. 124. és (36.) lap. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem, amely azt 1916-ban a IV. Centúria 355. száma alatt kiadta és ismertette.

A rózsafélék családjába tartozó fák közül Óbecsén a következők műveltetnek:

653. *Amygdalus communis*. L. (*Prunus Amygdalus* Hokes.) — *Mandola*. — Keserű és édes magvú. A keserű magvakban amygdalin glykosid van, amelyből a nagyon mérges kéksav lesz; az édes mandula, mandulakorpa, emulsiók és cosmetikus szerek készítésére szolgál, azonkívül a háztartásban való alkalmazása is ismeretes.

654. *Persica vulgaris* Mill. (*Prunus Persica* Zucc.) — *Őszi barack*.

655. *Armeniaca vulgaris* Lam. (*Pr. Armeniaca* L.) — *Sárga barack*.

162. *Prunus*. L. — *Szilva*.

656. *Pr. spinosa*. L. — *Kökény Sz.* — A kishegyesi országúton Börcsök Vida szállása mellett, a határúton köröskörül s itt-ott a szállások közt található. Tüskeboronát és seprűket készítenek belőle. Dércsípte gyümölcse ehető, azonban meglehetősen fojtós. — Vérhas és hasmenés ellen nagyon jó orvosság. Virágját szárítva a droguista mm.-kint 130 kor. veszi.

657. *Pr. domestica*. L. — *Szilva*.

658. *Pr. Myrobalana*. L. — lószemű szilva.

659. *Pr. mahaleb*. L. — szagos meggyfa, v. sajmeggy.

660. *Pr. insititia*. L. — *Kökényringlő*.

661. *Pr. Padus*. L. (*Padus vulgaris* Host.) — Zelnice.

662. *Pr. avium*. L. (*Cerasophora dulcis* Fl. Wett.) — Cseresznye. A szárított cseresznyeszár ára mm. 90 kor., a gyanta (gummicer.) 30 kor.

663. *Pr. Cerasus*. L. (*Cerasophora acida* Fl. Wett.) = Meggy. A szárított meggylevél (folia cerasi aciduli) mm. 15 kor.

664. *Pr. italica* Borkh. — *Ringlő*.

665. *Mespilus germanica*. L. — Nászpolya (Lasponya).

666. *Cydonia vulgaris*. L. — Birsalma = *C. oblonga* Mill.

667. *Cydonia Japonica* Mill. — Ékesvirágú díszbokor.

668. *Pyrus Malus*. L. — Almafa. = *Malus pumila* Mill.

Pyrus communis. L. — Körtefa. = *Pirus piraster* Borkh. — A vadkörtefa nálunk nem tenyészik.

669. *Crataegus oxyacantha* Jacqu. és

670. *Cr. coccinea* Jacqu. — *Galagonya*. Díszcserjék.

671—672. *Kerria japonica*. L. (*Corchorus Japonicus*, Thunb.), tojássárga virágú japáni díszcserjécske.

5. család: *Leguminosae* Juss. — Hüvelyesek. (*Papilionaceae*. L. — Pillangósak.)

163. *Genista*. L. — *Rekettje*.

673. *G. tinctoria*. L. — *Nyúl R.* — Az Árpádliget körül néhány szálat találtam; gyakoribb a Tisza füzesei közt Törökbecse felé és itt-ott előfordul a határút bozótjai között is a Dungyerszky-, Horváth Lukács- és Kapás Péter-féle szállás közelében. Levele theának főzve a lesóványodás és a Bright-féle vesekór ellen jó. Azonkívül húgyhajtó, hashajtó és fájdalomcsillapító spartein és skoparin tartalmánál fogva.

164. *Cytisus*. L. — *Zanót*.

674. *C. austriacus*. L. — *Buglyos Z.* — A *Cytisus*ok több fajtája közül az óbecsei határban vadon csakis ez az egyféle található, még pedig régi árokpartok bozótjai között. Így a Csókity-féle árokparton a Debelyácsky-szállás mellett s helyenkint a határút bozótjaiban különösen a Kapás-szállás mellett.

675. *Laburnum vulgare* Griseb. = *Cytisus Laburnum*. L. — *Sárga akác* (v. aranyeső). — A magva *cytisin* tartalmánál fogva mérges, hányásra ingerlő.

676. *Cyt. purpureus* Scop. és

677. *Cyt. sessilifolius*. L. — Kertekben gyakran ültetett díszcserjék.

165. *Ononis*. L. — *Iglic*.

678. *O. spinosa*. L. — *Tövises I. v. Gilicetüsök*. — A régi legekön, országutakon és árokpartokon elég közönséges. Herbáriumomban van egy példány a római sáncokról, amely hosszú mirigyszőrös virágzati tengelye által, mint *O. semihircina* Simk. különül el. — A gyökere hivatalos gyógyszer, „*radix ononidis* v. *restis Bovis*” néven. Ára mm. 20—48 kor. Ononin, ononidin és onocerin tartalmánál fogva izgató vizelethajtó; máj- és lépbajokban a savógyülemlesek ellen és idült hólyaghurutnál szintén sikeresen használják. Gyökerének métermázsját a droguista 48 koronával fizeti. Amíg tövisei nem szúrósak, addig a jószág megeszi.

166. *Galega*. L. — *Kecskeruta*.

679. *G. officinalis*. L. — *Orvosi K.* — Kissé vizenyős árkokban, nedves réteken mindenütt található. Leggyakoribb mégis az Árpád-Éget körül, a Ferencsatorna torkolatánál, a hajóállomás körül és az alsóréti lecsapoló árkok szélein. Levele és füve elég jó takarmányt ad. Füve valamikor: „herba rutae caprariae“ néven orvosság volt mint vizelethajtó és katarrhus-csillapító. Újabban Lévai Jenő óbecsei kereskedő nagyban szállította Párisba, Londonba és Amerikába, ahol keserű kivonati anyagát stomachicumnak dolgozták fel.

167. *Anthyllis* Riv. — *Szapuka*.

680. *A. polyphylla* Kit. — *Nyúl Sz.* — Egyedül a vasúti töltések oldalán található, kiváltképen a bácsföldvári vonalág mentén. A vasutak építésével került határunkba; azelőtt nálunk ismeretlen volt. Füve másodrendű takarmány; meszes talajon mindamellett érdemes vetni, mert ott jól díszlik és a birka szívesen fogyasztja. Száritott virágjának mm. 20 kor.

168. *Glycyrrhiza*. L. — *Édesgyökér*.

681. *Gl. echinata*. L. — *Tüskés É.* (Csicskara.) A Tisza füzesei között és az ártereken tömegesen nő. A rétekben is gyakori és sok helyen alkalmatlan gyom. — Fűvét egész fiatalon a jószág legeli. Megfásodó kórója fűtésre igen alkalmas. Gyökere édeskés ízű glycyrrhizin glycosid tartalma miatt.

682. *Gl. glabra*. L. — *Valódi É.* — Szerda József szállási kertjében néhány példányban ültetve van. Ez az igazi édes gyökér, amit a boltokban is árulnak s amiből a fekete cukor is készül. Gyökere: *radix Liquiritiae* néven hivatalos gyógyszer.

169. *Lotus*. L. — *Kerep*.

683. *L. angustissimus*. L. — *Csinos K.* — Az Irizset és Szilvás puszták szikes helyein itt-ott.

684. *L. corniculatus*. L. — *Szarvas K.* — A réteken és a szállási gyepeken mindenütt otthonos; kitünő takarmánynövény, főleg a kérdőzök mohón legelik, de csakis virágzás előtt, mert a virágja keserű ízű.

685. *L. tenuifolius*. (L.) — *Keskenylevelű K.* — A Csikér, Bélabara és Ferencsatorna nedves szikes partjain helyenkint bőven. Ez is jó mezőt ad.

686. *Lotus siliquosus*. L. (*Tetragonolobus siliquosus* Roth.) — *Gatyás szárnyashere*. — Nálunk nagy ritkaság. Eddig csakis a Szu-

vadula nedves gyepes helyein és az alsóréti lecsapoló árkok szélén szedtem néhány szálát belőle.

687. *Tetragonolobus purpureus*. Mönch. Dísnövény.

170. *Trifolium*. L. — *Lóhere*.

688. *Tr. pratense*. L. — *Réti L.* (Vörös lóhere.) Szálankint itt-ott látható. A termesztésével egyesek kísérleteznek, de nem nagy sikerrel, mert az óbecsei földekben kevés a mésztartalom, amit ez a herefajta igényel. Pompás takarmány, amelynek szárított szénája: 15.3% fehérjét és 35.8% szénhidrátot tartalmaz. A virágja pompás méhlegelő.

689. *Tr. medium* Huds. — *Közepes L.* — Az Árpádliget nedves helyein néha rá lehet bukkanni, bőven terem alsóréti vízvezetékem árkában. — Nagyon tápdús legelőt ad.

690. *Tr. montanum*. L. — *Hegyi L.* — Nagyon ritka. Az Árpádliget tisztásain és a tiszai füzesek gyepes helyein olykor-olykor feltűnik. A belvárosi kath. temető kaszálóin is láttam néhány példányt belőle.

691. *Tr. repens*. L. — *Gyökerező L.* — Nálunk ez a leggyakoribb lóherefaj. Található tarlókon, szállási gyepeken, nedves árkokban, stb.; legtöbb van belőle mégis a rétek alacsony fekvésű, kissé nedves helyein. A legkiválóbb réti legelők egyikét szolgáltatja. Virágja (*Flores Trifolii repentis*) mmkint 30 kor.

692. *Tr. angulatum* W. et. K. — *Sziki L.* — Az Irizset és Szilvás puszták nedves szikesein gyéren.

693. *Tr. campestre* Schreb. (*Tr. procumbens* L.) — *Hasaló L.* — A Tisza füzesei közt helyenkint bőven és a ferencsatornai zsilip mellett.

694. *Tr. dubium* Kerner. (Trif. minus Sm.) — *Apró L.* — A zsilip mellett és az új Árpádliget pázsitos helyein bőven. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

695. *Tr. hybridum*. L. — *Korcs H.* — Az Alsó- és Felsőréti nedves árkaiban és vízjárta helyein bőségesen terem. Kitiünő legelőül szolgál. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

696. *Tr. fragiferum*. L. — *Eper L.* — A kiírtott Árpádliget nedves, gyepes helyein és a réti legelőkön néhol igen gyakori. Ez is pompás takarmánynövény. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

697. *Tr. parviflorum*. Ehrh. — *Kisvirágú L.* — Az Irizset és Szilvás kopár, szikes helyein néha előkerül.

698. *Tr. filiforme*. L. — *Fonálalakú L.* — Egyedüli termőhelye

eddig a zsilipen alul elterülő alsóréti nedves kaszáló, ahol magas fű közt bőven terem. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — Specimina quaedam caule 2—3 pollicari interdum etiam f. *Tr. minimum* Gaud. exhibent.

Trifolium arvense. L. — A bosztánok homokos helyein 1897-ben, habár szálankint, de előfordult. Ma már hiába keressük. Úgy látszik, hogy flóránkból teljesen kipusztult.

699. *Tr. svaveolens*, L. var. *flor. aureis*. L. Kerti virág.

171. *Astragalus*. L. — *Bóka*.

700. *A. glycyphyllos*. L. — *Édeslevelű B.* — Határunkban kizárólagos lelőhelye az Árpádliget volt, amelynek bozótos, árnyékos helyein találtatott. A liget kiirtásakor ez is eltűnt. Leveli összerágva édes ízűek.

701. *A. Cicer*. L. — *Hólyagos B.* — Az óbecsai határban ritkának mondható. Előfordul itt-ott az országutak árokpartjain, a Botra bozótos helyein, pl. dr. Balaton szőlője mellett, a temetőkben és a Csókity-féle árok surjános helyein Gortva József földje végén, ahol igen hatalmas példányokká is fejlődik. Dr. Milkó lovag szállása mellett is szedtem a határuői bozótban.

702. *A. Onobrychis*. L. — *Vitorlás B.* — Az előbbivel vegyesen terem. Közönséges azonkívül a vasúti töltések oldalán, a rétpartok alján s azok szakadékaiban, valamint a Ferencsatorna töltésein. Néha ez is feltűnő nagy példányokká fejlődik.

703. *A. austriacus* Jacqu. — *Osztrák B.* — A kaszálókön, temetők füves sírdombjain, országutak árokpartjain s a szállási gyepeken mindenütt otthonos. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

704. *A. contortuplicatus*. L. — *Csavart B.* — A ferencsatornai zsilipen alul a Tisza homokos árterét 1903-ban töméntelen mennyiségben lepte el; szinte bajos volt lecsepült szárai között járni-kelni. Azóta azonban ott folyton gyérült és kiveszőfélben volt. A mult, 1914. év nyarán roppant mennyiségben fedeztem fel az aracsi kompjárás fölött a tiszai ártéren, ahol birkanyájak legelésztek rajta; ott most is igen gyakori. A m. nemz. múzeum számára 100 ívre valót begyűjtöttem. — Una est plantarum in territorio inundationis fluvii Tibisci characteristicarum, quae annis quibusdam ibidem copiosissime se ostendit, ita ut pascua gregium efficiat. Planta nostra cum descriptione et icone Reichenbachiana XXII. (1903.) p. 96. tab. MMCC ad amussim convenit. Planta ad usum mus. nation. hung. a me collecta in centur. IV. sub. nro. 358. est publicata.

172. *Trigonella*. L. — *Lepkeszeg*.

705. *Tr. coerulea* Sér. (*Melilotus coeruleus* Lam.) — *Kék L.* — Igen gyakori a Tisza füzesei között, a Botra bozótos helyein, a rétpartok alján és azok szakadékaiban. Száritott állapotban az egész növény átható feketecukor szagú nagy kumarintartalmánál fogva. Pompás mézelő növény.

Trig. monspeliaca. L. — Vidékünkön csakis a bácsföldvári „Csonthalom” tetején tenyészik.

173. *Melilotus* Adams. — *Somkóró*.

706. *M. officinalis*. L. — *Orvosi S.* (Mézkerép.) — Igen közönséges a réteken, vetések között és nedves árkokban az egész határban. Fűvét a jószág szívesen fogyasztja, amely herba meliloti néven gyógyszer (ára 12 kor. mm.-kint) a virágjával együtt (ára mm. 30 kor.). Kumarintartalmánál fogva szagjavító, de daganatlappasztó flastrom is készül belőle, amely különösen tejcsomóknál, csúzos daganatoknál és mirigylobnál használatos.

707. *M. albus* Desr. — *Fehér S.* — Az előbbivel többnyire vegyesen nő, de annál sokkal ritkább; legtöbb van belőle mégis a Ferencsatorna és Csík partján, valamint a tiszai füzesek közt és a rétek kissé nedves árkaiban. A szállások közt nagyon néha látható. Igen jó méhlegelőt ad.

708. *M. macrorrhizus* Pers. — *Nagygyökerű S.* — Az Irizset és Szilvás nedves, szikes árkaiban. Ritka.

709. *M. dentatus* Pers. — *Fogas S.* — Az előbbi társaságában található. — A somkóró minden egyes faja kitűnő tápdús takarmánynövény.

174. *Medicago*. L. — *Lucerna*.

710. *M. sativa*. L. — *Takarmány L.* (Here.) — Rendkívül kedvelt és nagyban termesztett takarmánynövény. Nálunk a muharon, zabos bükkönyön, csalamádén, zöldrözson és gypszenán kívül jóformán csakis a lucernát termelik takarmánynak. A virágzáskor kaszált zöld lucerna 4.5% fehérjét és 9.6% szénhidrátot, a jól száritott lucernaszéna pedig 16.0% fehérjét, 31.6% szénhidrátot és 2.5% zsírt tartalmaz. Termesztése legjobban sikerül a kisréti iszapos helyeken és az alsóréti mély humuszrétegű barafenekeken, ahol 10—12 éven keresztül is állandóan díszlik, a felsőföldeken azonban már néhány év letelte után kezd kiritkulni és gyeppé felfordulni. Sokszor elvadulva is látható, kivált a vasúti töltések oldalán; a virágjának színe változó. Van sötét violaszínű, feketés, fehér és sárga virágzatú is. A

mocskoszöld színű fajtája a *M. falcata*-val való vegyüléke, amely f. *M. varia* Mort. és *M. falcato-sativa* Rehb. néven különítetik el. A tavaszi fogasolás a gipsszel, portrágyával és trágyalével való trágyázás a lucernásra valódi áldás.

711. *M. falcata*. L. — *Sarlós L.* (Sárkerep.) — Terem füves helyeken és bozótokban, különösen a Botrában, temetőekben, a rétpartok alján és a szállási gyepeken. Nagyon jó takarmánynövény. Szénája 15.0% fehérjét és 32.7% szénhidrátot tartalmaz.

712. *M. lupulina*. L. — *Komlós L.* — Gyepes helyeken mindenütt feltűnik apró, gömbös, sárga virágzatával. A legelő jószág mohón falja. Különösen a réti legelők létesítésénél jut fontos szerep neki. Az ikrásszörű hüvelyű fajtáját f. *M. Willdenowii* Bönkh. névvel szokták nevezni.

713. *M. minima*. L. — *Borsókás L.* — Az Alsó- és Felső-rét kiszáradt legelőin honos. Jó homokkötő növény.

714. *M. media* Pers. — *Közép L.* — Bozótos és füves helyeken, kivált a botrai utak mentén, a temetőekben és a határúti surjánok között (Kapás szállás) nem ritka. Homokon a *M. sativat* lehet vele helyettesíteni; terméshozama azonban azémál jóval kevesebb.

715. *M. elongata* Rochel. — *Nyúlánk L.* — A Botrában szép nagy példányokat szedtem a Krausz-féle szőlő gyümölcsösében, fű között, úgyszintén a zsilip melletti gyepes helyeken is; egyebütt határunkban újabban nem észleltem. Évekkel ezelőtt csakis a szabadka-—óbecsei vasút töltésoldalán termett, de ott most nem találom.

175. *Onobrychis* Tournef. — *Baltaczin*.

716. *O. viciaefolia* Scop. (*O. sativa* Lam.) — *Takarmány B.* — (Német here esparcet.) — Csakis a vasúti töltések oldalán látható, ahol szép rózsaszínű virágaival ékeskedik. A vasútak építése előtt nálunk ismeretlen volt. Kitűnő takarmány és mézelő növény, amely különösen a homokos, kavicsos, meszes talajt kedveli. Megfelelő földben nagyon megérdemelné a termesztést, mert igen hálás élő növény. 13% fehérje és 32% szénhidrát tartalmánál fogva a szénája igen értékes takarmány akár zölden, akár besavanyítva, avagy száraz és barna szénának használva.

176. *Vicia*. L. — *Bükköny*.

716. *V. sativa*. L. — *Takarmány B.* — Vadon is tenyészik vetések közt, de leginkább zabbal keverve vetik, mint igen pompás lótakarmány növényt. Kitűnő mézelő növény is.

717. *V. villosa*. L. — *Szöszös B.* — Vetések szélén, főleg a bosz-

tánok és a kistréti homokos területeken, valamint bozótos árokpartokon nem ritka. Szintén jó takarmánynövény, kivált sovány homokos területekre.

718. *V. Cracca*. L. — *Kaszanyüg*. — Terem vetések között, különösen a bosztánban és a réti földeken. Ez is takarmánynak való.

719. *V. angustifolia* Roth. — *Keskenylevelű B.* — Vetések között mindenütt észlelhető.

720. *V. pannonica* Jacqu. — *Dunamelléki B.* — Vetések közt (pl. Szmik tanya) és vasúti töltések oldalán néha csoportokat alkot. Különösen a szőrös vitorlájú fajtája:

721. *V. purpurescens* DC. honos nálunk.

722. *V. narbonensis*. L. — (f. *serratifolia* Jacqu.) *Fogus B.* — Az Árpádliget nedves tisztásain itt-ott termett, de a ligettel együtt búcsút vett tőlünk.

723. *V. Faba*. L. — *Ló B.* — A kertekben sokszor művelik, darálva lóabraknak nagyon jó, de a tejhozamot és a hízást is elősegíti nagy fehérjetartalmánál fogva. Többször el is vadul.

724. *V. picta* Fisch. et Mey. — *Ékes B.* — Alefeldnél: *Ervum pictum*, Kitaibelnél: *Vicia biennis*, Hazslinszkynél: *Vicia cumana* néven szerepel. Ezem szép és hatalmas bükkönyfaj országunk flórájának ugyan egyik ritkasága, azonban nem új honpolgára, mert 1808-ban Kitaibel Debrecenben gyűjtötte, 1863. óta pedig hazánkban itt-ott mások is többször föllelték, akiknek exsiccatait a nemzeti múzeum őrzi. Így pl. Simonkai Kisújszálláson és Karcagon is szedte a „Villogó” pusztán. Dégen is itt gyűjtötte; Hazslinszky és Borbás Szolnokon, Lányi Szeged vidékén, Thaisz Lajos Földeákon, Karlován, Beodrán és Aracson találta.

Eredeti hazája Reichenbach *Icones Florae Germanicae* és *Helveticae* műve szerint, úgyszintén Ascherson *Synopsis*a szerint Örményország és Oroszország. Ascherson többi közt ezt írja róla: „Bei uns, — nämlich in Mitteleuropa — kommt nur in Ungarn, in Ueberschwemmungsgebiet der Theiss, selten in Komitat Jász-N.-Kun-Szolnok vor“.

Az óbecsei határban 1914. év őszén találtam először a tiszai ártéren az aracsi kompátjáró fölött. Azon a tájon most is fellelhető, ahol egyre nagyobb tért foglal. Az áramlásos talajt, a homok és szőke-agyag ártéri üledéket kedveli, ahol mélyreható évelő gyökeréből csillag alakban 2 méter hosszú tőhajtásokat bocsát, mintegy pöndörítő háló ráborul a szomszédos növényekre. A kiírtott Árpádliget nyugati szélén szintén tömegesen találtam Bihari Gyula tanárral 1915. év szeptemberében.

A viciák: *Eucracca* — *sectiojához* tartozik s a: v. Craccához áll legközelebb, amittől azonban stipulái félszigony alakjával s vitorlájának ibolyaszínével stb. felőlően különbözik. Virágzatának alkata és színe nagyban emlékeztet a *Galega officinalis*éra. Tüzetes leírását Ascherson és Reichenbach is közli, aki színes ábráját is adja műve 239. oldalán.

A juhok mohón fogyasztják; takarmányozásra, ártéri legelőnek tehát alkalmas volna annál inkább, mert úgy látszik élő növény. Borbás is ajánlja egyik művében az ártereken a *Vicia villosa* helyett inkább ezzel kísérletezni.

Vicia picta non est quidem novus inter plantas Hungariae civis, ast omnino singularis et insignis raritas est in hoc regno. Prima vice Kitaibel legit eam Debrecini anno 1808., ab anno 1863. autem in patria nostra hic et illic alii quoque invenerunt, quorum exemplaria exsiccata magna ex parte herbarium musei nationalis hungarici cecidit. Simonkai ad oppidum Kisújszállás (Comit. Jásznagykúnszolg.) et prope Karcag in praedio: „*Villogó*“ nominato invenit eam. Praeterea alii botanici quoque legerunt, sic v. gr. Degen, Hazslinszky, Borbás, Lányi, Thaisz, etc., et quidem fere omnes in regione Tibiscana. Secundum testimonium Reichenbachi et Ascherson-Graebner plantae nostrae locus originalis est Armenia et Rossia-Australis, unde aliquo modo in Hungariam est importata. In Óbecse prima vice mense Septembr. 1914. inveni et legi in territorio inundationis fluvii Tibisci in salicetis supra virgulta scandentem, ubi nunc quoque viget. Postea anno 1915. item mense Sept. ad marginem extirpatae sylvae: „*Árpádliget*“ in maxima summa similiter inveni cum mŕte Julio Bihari de Rumex, ubi nunc quoque gregatim vegetat, et quidem communiter in consortio = *Picris echinoidis* et *Galegae officinalis*, cuius posterioris inflorescentiae adeo suam ipsius similem exhibere solet, ut nisi discrimen etiam inter cetera alia earum organa accuratius et diligentius investigatum fuerit, facile utraque planta ob inflorescentiam simillimam primo obtutu inter se confundi possit. — Diagnosis apud Reichenbach in opere eius: *Icones florum Germ. et Helv. descriptae* perbene nostrae plantae congruit, omniumque suarum partium conformatio et figura cum icone Reichenbachiana, in pagine 239. eiusdem operis accurate depicta et colorata eximie convenit. Caeteroquin planta nostra multum undequaque ad *Viciam craccam* praesefert similitudinem, ast praesertim stipulorum forma semisagittata, necnon colore violaceo floris vexilli, item caule, foliolisque penitus glabris et lucidiusculis, etc. ab illa differt notabiliter. Utrum planta nostra biennis sit tantum an perennis, adhuc non est res diiudicata, ideoque quaestio haec investi-

gationi ulteriori relinquitur. Oves, sicuti experiebar, avide pascebantur illam, ac devorabant; quamobrem is pabuli et pascuorum instar, praesertim in inundatis pro *Vicia villosa*, verosimiliter apte inservire et adhiberi possit. Plantam nostram 10. November. 1915. in sessione Sectionis Botanicae Budapestini publicavi et notam reddidi (vide Botanikai Közlemények XV. volum. 1916. IV/25. 1—2. fascic. pag. 69. et (15.)), et qua exsiccata, a me praeparata, a museo nationali hungarico in centuria IV. sub. nro. 365. est edita, ac divulgata. (Confer. Schedam ad floram hungar. exsiccata a sectione Botan. Musei Nation Hung. editam Centuria IV. 1916.)

725. *Vicia peregrina*. L. — *Idegen B.* — Egyetlen termőhelye határunkban Óbecsétől délre van, nem messze a várostól, a Ferencsatorna partján Vojta János igazgató-főmérnök szállásán a Ferencsatorna telke és az ő birtoka között húzódó gázos, gyepes határárokban, ahol 1916. évi június hóban több száz példányban fedeztem fel, amikor is a Flora hungarica exsiccata számára 193 példányban 100 ívre valót gyűjtöttem belőle. Ezen érdekes növény hazánkban a legnagyobb ritkaság számba megy, amire eddig még nem igen találtak, habár a budapesti magvizsgáló állomás és a malmok a rostaaljában lévő gyommagvak között ennek a magvát is többször észlelték. A rendelkezésünkre álló eddigi megbízható adatok, pontos megfigyelések és följegyzések tanúsága szerint hazánk területén korábban mindössze Fiume határában észleltetett, ahol 1870-ben Anna Mária Smith angol botanikusnő gyűjtötte, akinek egyik példányát a budapesti nemz. múzeum növénytára örzi. Egyéb korábbi honi termőhelyéről azonban sem a nemz. múzeum, sem pedig más hazai herbáriumok, sem pedig a szakirodalom, még Höck: „Ankömlinge in der Pflanzenwelt Mitteleuropas während des letzten halben Jahrhunderts“ című jeles munkájában sem tesz említést. Rajtam kívül újabban csakis Zsák Zoltán találta Izbég határában vetés közt ugyancsak 1916. év folyamán egyetlen példányban, amely 1917. január 10-én a növényteni szakosztály ülésén ezen növényről tartott előadásom alkalmával a saját példányaimmal együtt szintén bemutatott. A szakirodalomban növényünk éppenséggel nem ismeretlen, sőt az behatóan foglalkozik vele. Így pl. többek között Ascherson—Gräbner Synopsis-ának VI. kötetében az 578. lapon tüzetes leírását per longum et latum közli. Reichenbach: *Icones Florae Germanicae et Helveticae* című jeles művének XXII. kötetében a 185. lapon szintén behatóan ismerteti s ugyanezen kötet 246. tabuláján sikerült színes ábráját is bemutatja. Koch a Synopsisában, Nyman pedig a Conspectusában szintén leírja. Az említett auctorok által ismertetett diagnózis szerint a *V. peregrina*

a *V. angustifoliához* hasonlít legjobban, amitől azonban sok tekintetben lényegesen különbözik. Mindkettő az ú. n. *Viciae annuae* = egy-nyári *Vicia*-csoporthoz tartozik, a száruk szegletes, többnyire kapaszkodó s a leveleivel együtt rövid szőrökkel fedett; pálháik félszigonyalakúak és kihegyezettek, leveleik pedig elágazó kacsban végződők; ebben áll a közös vonásuk. A faji bélyegeik pedig a következők: a) a *V. angustifolia* alsó levélkéi visszástojásdadok és kicsípetten tompavégűek; virágai levélhonaljiak, legtöbbször kettésével állók és bíborpiros színűek; mind az öt csészefoga egyenesen előre álló; hüvellyel felfelé állók, szétterpeszkedők, szálasok és kopaszok; magvai pedig gömbölyűek, sötétbarnák s számuk legtöbbször 10. A *V. peregrinának* pedig úgy az alsó, mint a felső levélkéi egyformán hosszúkak-keskenyszálasok s törformán fulánkös hegyűek; virágai szintén levélhonaljiak, de kizárólag magánosok és sötét ibolyaszínűek; az öt csészefog közül a 4 felső nem egyenesen előre álló, hanem horgosan hátragörbülő; hüvelyei többnyire lecsüngők, szélesedők, csőrösek és reányomott szőröktől selymesen pelyhesedők; végül magvainak száma többnyire 4, amelyek laposan gömbölydedek, olajzöldszínűek és feketén márványozottak, pettyezettek. Gyakorlati alkalmazását és tápértékét illetően a szakirodalom nem nyújt felvilágosítást. Táperejének mennyiségét és minőségét a vegyvizsgálat lesz hivatva kideríteni; hihetőleg ez is tápláló takarmányt szolgáltatna. Annyit láttam, hogy a juhok az eléjük dobott néhány szálát mohón fogyasztották. — Növényünk eredetileg a mediterrán flóra tartozéka; a Földközi tengeri tartományokban tényleg mindenütt honos, így Spanyol, Olasz, Portugál, Délfrancia és Görögországban; úgyszintén Dalmáciában, Montenegróban, Albániában, Boszniában, Szerbiában, Törökországban, Kisázsiaiban és Északafrikában. A budapesti nemzeti múzeumban ezen termőhelyekről több példányban van képviselve; honi lelőhelyről az általam adományozottakon kívül egyedül az említett fiumei példánnyal szerepel. A Haynald-féle herbáriumban Pancictól van egy példány a Belgrád és Aleximác között lévő területről. Óbecsére olasz munkások révén, vagy a közeli Szerbiából importáltatott, amivel az óbecseiek élénk üzleti összeköttetésben állnak. Növényünket óbecsei termőhelyén igen kedves növénycsoportozat vette körül, amelynek tagjai voltak többi között a: *Neslia paniculata*, *Bupleurum rotundifolium*, *Galium tricornis*, *Delphinium orientale*, *Melampyrum barbatum*, *Conringia orientalis*, *Euphorbia falcata* és *exigua*, *Bifora radians*, — *Papaver hybridum*, *Althaea pallida* és *hirsuta*, *Silene longiflora*, *Centaurea solstitialis*, *Kentrophyllum 'natum*, *Stachys germanica*, *Echium italicum*, *Anchusa Gmelini*, *Euclidium syriacum*, *Vaccaria*

segetalis, *Lathyrus tuberosus* és *aphaca*, *Vicia pannonica*, *segetalis* és *striata*, stb., stb., amely növények kaleidoskopszerű tarka-barkaságukban igen kellemes érzést váltottak ki a szemlélőből. — In confinio Óbecseensi unicus locus natalis huius plantae omnino insignis est haud procul ab oppido ad ripam canalıs Ferencsatorna in fossa quadam graminosa in allodio archigeometrae Joannis Vojta, ubi mense junii anni 1916. plus quam 300 exemplaria inveni. Planta nostra rarissime occurrit in Hungaria. Hucusque Anna Maria Smith invenit eam in Fiume anno 1870, cuius 1 exemplar in herbario musei nationalis hung. custoditur. De aliis autem locis natalibus in regno Hungariae neque litteratura botan., inter cetera nec opus Höckianum: „Ankömmlinge in der Pflanzenwelt Mitteleuropas während des letzten halben Jahrhunderts“ mentionem facit. — Praeter exemplaria, a me inventa, unicum exemplar invenit adhuc Zoltán Zsák item anno 1916. et quidem inter segetes ad Izbég (Comit. Pestinensi), cuius exemplar simul cum meis in sessione Sectionis Botanicae die 10. Januarii 1917. Budapestini est a me publicatum et notum redditum. — In litteratura scientiae amabilis planta nostra nequaquam est ignota, econtra per longum et latum pertractatur notitia eius. Sic. v. gr. Ascherson—Gräbner in Synopsi volum. VI. pag. 578. accurate describit diagnosim; item Reichenbach in op. Icones Florae Germ. et Helv. XXII. vol. pag. 185. notam facit, imo in tab. 246. figuram eius coloratam quoque depingit. Koch in Synopsi et Nyman in Conspectu similiter describunt. — V. peregrinae habitus et indumentum caeteroquin *Viciae angustifoliae* valde accedunt. Utraque planta ad sectionem sic dictam: „*Viciae annuae*“, pertinet, quarum duarum plantarum *characteres communes* in his sequentibus apparent:

Caulibus angulatis, plerumque
ascendentibus, ramosis, et sicut
tota planta breviter pilosis;
Stipulis approximative
sagittatis, rectangule furcatis
foliis cirrho ramoso terminatis.
et acuminatis;

Differentiae specificae autem inter eas sunt:

Viciae angustifoliae:
Foliolis inferioribus obovatis emarginato-retusis.
Floribus axillaribus, plerumque subgeminis, purpureisque coloris.

Viciae peregrinae:
Foliolis cunctis, inferioribus et superioribus nempe similiter elongatis, linearibus, angustis, semper mucronato-aculeatis.

Dentibus calycis omnibus 5 porrectis.
Leguminibus patentibus, linearibus,
 glabris.
Seminibus praesertim 10, globosis, fus-
 cis.

Floribus axillaribus, exclusive solita-
 riis, atrovioleaeique coloris.
Dentibus calycis superioribus 4 sursum
 erectis, i. e. uncinato revolutis.
Leguminibus plerumque deflexis oblon-
 gis; rostratis et adpresse sericeo-
 puberulis.
Seminibus praecipue 4—6 appanato
 globosis, olivaceis et nigro-mar-
 moratis.

Vicia peregrina itaque motis istis eminentibus ab omnibus aliis Viciis bene distinguitur. — Oves etiam hanc plantam avidè pascebantur, ideoque ni fallor, haec planta quoque apte pabulari possit. Secundum relationem Reichenbach: „crescit in cultis, vineis, incultis, imprimis in ditione florum mediterraneae. In Gallia austr. Italia, Helvetia, Tirolia austr., in littore Austriaco: Triest, Istria, Fiume, Croatia, Dalmatia, Hercegovina, Mostar, Trebinje, Montenegro, — Hinc inde introducta, sicut in Styria. Floret Apr.—Jun.“ (Vide Icones Florae Germ. et Helv. vol. XXII. Leguminosae pag. 185. et tab. 246.) Ad Óbecse verosimiliter vel ex Italia, vel e Serbia est importata, quacum seduli Óbecseenses mercaturam, ac commercium frequens faciunt. Planta nostra in consortio amoeno et pervenusto est inventa, ubi praeter eam aliae quoque plantae omnino singulares et notabiliores crescebant, quarum nomina superius in textu hungarico cum *Neslia paniculata* et sociis sunt adnotata et enumerata.

726. *V. hirsuta* Koch. (*Ervum hirsutum* L.) — *Borzas B.* — Igen gyakori a Tisza füzesei között Törökbecse felé, a homokos bosztánokban és az árpádligeti faiskola homokos-iszapos talaján. Elég jó takarmányt szolgáltat.

727. *V. tetrasperma* Koch. (*Ervum tetraspermum* L.) — *Négy-magvú B.* — A ferencsatornai zsilipen alul a tiszai füzeseket néhol egészen ellepi; egyebütt nem észleltem.

728. *V. grandiflora* L. — *Nagyvirágú B.* — Az árpádligeti új parkban némely években gyakori, máskor meg kiveszni látszik.

A f. *V. sordida* W. K. néha szintén látható, úgyszintén a f. *Biebersteinii* Bess. is.

729. *V. Hungarica* Heuff. — *Magyar B.* — Az Árpádliget tisztásain, a Tisza füzesei között, s a temetők gyepes helyein eléggé gyakori. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

730. *V. Sepium*, L. — *Sövény B.* — A szállási vetések között és kertkerítésekre, bozótokra felkészve néha látható; igen tápláló növény, szereti a mészben bővelkedő nyirkos talajt.

731. *V. Ervilia* Willd. Itt-ott művelik.

732. *V. lathyroides*. L. — *Pici B.* — A tiszai védtöltés és az alsórégi párhuzamos árok füves helyein gyakori.

733. *V. lutea*. L. — *Sárga B.* — A kiírtott Árpádliget gyepes helyein nem ritka.

734. *V. segetalis Thuill.* — *Vetési B.* — Vetések közt az egész határban egyenletes elterjedést mutat.

177. *Lathyrus*. L. — *Lednek.*

735. *L. tuberosus*. L. — *Gumós L.* (Földi mogyoró.) Illatos élénkpiros virágaival a vetések egyik ékessége. Gumóit a sertések kitérjék és nagyon szeretik. Virágait a méhek szívesen lepik.

736. *L. pratensis*. L. — *Réti L.* — A Tisza füzesében és az Árpádligetben tenyészik. Jó méhlegelő s úgy zöldjében, mint szénának jó takarmány.

737. *L. paluste*. L. — *Mocsári L.* — A tiszai kubikgödörökben s a rétek vízenyős árkaiban tömegesen nő. Ez is mézelő és takarmánynövény.

738. *L. hirsutus*. L. — *Borzas L.* — A kiírtott Árpádliget bozotos helyein és az alsórégi párhuzamos árok partján helyenkint tömegesen. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem, amely azt a IV. centúriában 367. sz. alatt ismertette.

739. *L. silveste*. L. — *Erdei L.* — Az Árpádliget és a füzesek árnyékos helyein csoportosan termett, de a ligetirtáskor eltűnt.

740. *L. megalanthus* Steudel. (*L. latifolius* L.) — *Széleslevelű L.* — Az előbbivel vegyest volt található.

741. *L. Aphaca*. L. — *Leveletlen L.* — Rengeteg sok van belőle a ferencsatornai zsilipen alul a Tisza füzesei között. 1916-ban az újdéki vasút mentén árpavetésben is tömegesen találtam.

742. *L. Nissolia*. L. — *Kacstalan L.* — Az alsórégi parallelárok mellett magas fűben itt-ott szedtem, de pár év óta nyoma veszett.

743. *L. odoratus*. L. — *Dísznövény*; jó mézelő növény.

744. *L. sativus*. L. — *Szegletes L.* — Művelik. Magva tápláló eledel, a zsiszik nem bántja. Szalmája II. rendű széna.

178. *Coronilla*. L. — *Koronilla.*

745. *C. varia*. L. — *Tarka K.* — Egyenletes elterjedést mutat az egész határban. Gyakori vetések közt, árokpartokon, bozótokban töltések oldalán.

746. *C. Emerus*. L. — *Dísznövény.*

A hüvelyesek közül a felsoroltakon kívül határunkban még a következő növényeket termesztik.

747. a) Fák: *Robinia Pseudacacia*. L. — Akácfa. Fája kitünő haszonfa; virágja a legkitünőbb méhlegelők egyike.

748. *R. umbraculifera*. DC. Gömbákác.

749. *R. pendula* Hort. Szomorúákác.

750. *R. pyramidalis* Hort. Pyramisákác.

751. *R. hispida*. L. — Pirosákác.

752. *R. glutinosa* Sim. — Enyvesákác.

753. *Sophora Japonica*. L. — Japánákác. — Igen hálás fa. Szép sötétzöld lombzatú és fája is igen hasznos.

754. *S. J. pendula*. L. — Szomorú sophora.

735. *Gleditschia triacanthos*. L. — Krisztus koronafa.

756. *Ulex europaeus*. L. — Sülzanot.

757. *Caragana arborescens* Link.

b) Cserjék: *Cercis Siliquastrum*. L. — Júdásfa.

758. *Amorpha fruticosa*. L. — Ámorfa.

759. *Erythrina cristagalli*. L. — Korallfa.

760. *Colutea arborescens*. L. — Dudafürt.

761. *C. cruenta*. L. — Pukkantyúfa az Árpádliget szélén.

762. *Clitoria Ternatea*. L.

763. *Clanthus puniceus* Soland.

764. *Cl. Dampieri* Hort.

765. *Spartium junceum*. L. Nyúlzanot.

766. *Glycine chinensis* Sims. v. *Wistaria chinensis*. DC. Kék-virágú kúszócserje.

c) Fűneműek: *Phaseolus vulgaris*. L. Bab.

767. *Ph. nanus*. L.

768. *Ph. multiflorus* Lam.

769. *Ph. coccineus*. L.

770. *Pisum sativum*. L. — Borsó; az ú. n. „Pelusckke“ borsó a homokon a legkitünőbb takarmánynövény. Nagy fehérje és szénhydrát tartalmánál fogva a szénája, szalmája, száraz hüvelye és korpája pompás takarmány: szarvasmarhának, juhnak és lónak. A magva pedig tápláló hizlalószer lónak, disznónak, ürünek.

771. *P. quadratum*. L. Lófogú borsó.

772. *P. saccharatum* Reichb. Cukorborsó.

773. *Cicer arietinum*. L. Csicseriborsó.

774. *Ervum Lens*. L. (*Lens esculenta* Mönch.) Lencse.

775. *Lupinus augustifolius*. L. Kávébab.

776. *L. albus*. L. Spanyolviola. — Ennek főleg a lapos magvú

fajtája a homok zöld trágyázására alkalmas s a magva, ha a lupinotoxin mérgező anyagot gőzölés és áztatás által kivonják belőle, nitrogénben gazdag hízaló takarmányt nyújt, főleg juhoknak.

777. *L. varius*. L.

778. *L. hirsutus*. L.

779. *L. pilosus*. L. Dísznövények.

780. *Mimosa pudica*. L. Szemérmes érzőke.

781. *Acacia lophanta* Willd. Sárga virágú, kedves szobanövény.

782. *Acacia decurrens* Willd. Ámpolanövény.

783. *Hedysarum coronarium*. L. — Szép piros- v. fehérvirágú dísznövény; pompás mézelő növény.

784. *Apios tuberosa* Mönch. (*Glycine Apios* L.) Ibolyaillatú hússzínű virágokkal bíró felfutó díszcserjéske; gumója, mint a burgonya élvezhető s magvai a borsóéhoz hasonló ízűek.

XI. rend: *Geraniales*. — *Gerelyképűek*.

1. család: *Geraniaceae*. DC. — *Gerelyfélék*.

179. *Geranium*. L. — *Gerely*.

785. *G. pusillum*. L. — *Apró G.* — Gyepes helyeken, kőfalakon, kertekben, kerítések mellett és a szőlőkben nagyon közönséges. Mint egyik igen jellegzetes és feltűnő alakja a f. *G. malvaefolium* Baumg. szintén előfordul különösen a Botrában és a temetőben.

786. *G. dissectum*. L. — *Metélt G.* — Az alsó- és felsőréti töltések fekete agyagtalaján néhol csoportosan található; néha mint f. *G. byzantinum* is előfordul. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

787. *G. columbinum*. L. — *Galamb G.* — Az előbbi társaságában terem. A szállásokon sehol sem láttam.

788. *G. molle*. L. — *Puha G.* — A szállási vetések között, mesgyéken és kertkerítések mellett néhol tömegesen.

789. *Geranium pyrenaicum*. L.

790. *Geranium Robertianum*. L. — Flóránkból kiveszett. Az utóbbi környékünkön a temerini kastélykertben található.

180. *Erodium*. L. — *Gémorr* (Gólyaorr).

791. *E. cicutarium*. L. — *Büröklevelű G.* — Az egész határban egyenletes elterjedést mutat. Terem ugarakon, szántóföldeken, gyepes helyeken. Orsógyökereit a sertések tavaszkor nagyon szeretik rágni.

792. *E. ciconium* Willd. — *Gólyaorrú. G.* — Nálunk eddig egyedül a Botra-szőlők között volt található, ahol pl. a Barna Mihály-féle

szőlőföld és dr. Balaton főszolgabíró nyaralója mellett a dűlőút mentén a lucernás végében sok van. 1915. év folyamán a központi szerb temető sírdombjai közt is rátaláltam.

793. *Pelargonium zonale* Willd. — Muskátlí.

794. *P. Radula* Ait.

795. *P. odoratissimum* Ait. — Almamuskátlí.

796. *P. roseum* Willd.

797. *P. tricolor* Curt.

798. *P. Antonianum* Curt.

799. *P. superbum* Vent. — Igen kedvelt szoba és kerti virágok.

800—801. 2. Az *Oxalidaceae* DC. családjából határunkban vadon nem tenyészik egy sem. Azonban, mint dísznövényeket, főleg ágyásszegélyeknek ültetik: a sárgavirágú *Oxalis corniculata*, L. — *Fürtös madársósokát*, és a pirosvirágú *Oxalis esculenta* Linck. — *Ehető madársósokát*, amely Mexikóból ered és lisztes gumója főzelék.

3. A *Tropeolaceae* Juss. — *Sarkantyúkatfélék* családjából mint szívesen ültetett dísznövények ezek:

802. *Tropaeolum majus*, L. — (Drága Rubirom.) Péruból való, igen hálás virág, amelynek bimbóit és terméseit savanyítva Kápri helyett lehet használni, szirmai pedig „*herba Nasturcii Indici*” néven súly ellen orvosság.

803. *Tr. aduncum*, L.

804. *Tr. Lobbianum* Paxt. Kolumbiából származik; a virágámpolnák díszé.

805. *Tr. pentaphyllum* Lam. Montevideói ékes folyondár.

4. család: *Linaceae*, DC. — *Lenfélék*.

181. *Linum*, L. — *Len*.

806. *L. catharticum*, L. — *Béka Len*. — A tiszai ártér nedves kubíkgödreiben itt-ott nagyritkán látható.

807. *L. austriacum*, L. — *Osztrák L*. — Országutak mentén szálszálanként látható, így pl. a kishegyesi, szenttamási és szegedi utakon. Sokkal gyakoribb a vasúti töltések oldalán, amiket néha egészen kékre fest virágaival. A temetők gyepes helyein sem ritka.

808. *L. perenne*, L. — *Bokros L*. — Az előbbivel vegyesen nő, de annál sokkal ritkább, — a vasutakkal került flóránkba.

809. *L. usitatissimum*, L. — *Házi len*. — Nálunk nagyritkán termesztik rostjaiért és olajdús magvaiért. A lenmagolaj (*oleum lini venale*), a lenmagolajpogácsa (*placenta lini*) és a lenmagliszt (*farina lini*) a gyógyászatban is nagyban használtatik; az utóbbi nagyon hatásos a puhító borogatásoknál.

810. *L. grandiflorum* Desf. f. *perenne*. Kedvelt és sokáig virító dísznövény.

5. A **Zygophyllaceae** R. Br. — Királydinnyefélék családjából határunkban egy sincs képviselve.

811. A *Tribulus orientalis* Kerner. Környékünkön csakis a temerini vágóhíd mellett található.

6. A **Rutaceae** Juss. — közül a Rutát:

812. *Ruta graveolens*. L. Jó illatú sátorozó virágaiért, mint kerti növényt művelik; teája és olaja orvosság görcsök és bélszelek ellen. Levele (Folia rutae hortensis) ára mm. 50 kor.

813. *Ptelea trifoliata*. L. Díszcserje.

814. *Citrus*. L. Citromfa. Egyesek próbálkoznak a szobában való tenyésztésével, de nem nagy eredménnyel.

7. A **Simarubaceae** DC. családjából a Bálványfa v. Ecetfa.

815. *Ailanthus glandulosa* Desf. = (*Rhus Cacodendron* Ehrh. v. *Rh. Hypselodendron* Moench.) Nagyban ültetett díszfa, kertekben, utcákban udvarokon, országutakon. Kinából származik. Gyakran el is vadul és földből előtörő sűrű hajtását sokszor nagyon bajos kiirtani. Nálunk ez a leggyorsabban növekvő fa. Fája igen puha s azért tüzelésre is alig alkalmas.

8. A **Polygalaceae** Juss. — Tejelőkefélék határunkban nincsenek képviselve.

9. A **Euphorbiaceae** Juss. — *Kutyatejfélék*.

182. *Euphorbia*. L. — *Kutyatej*.

816. *E. helioscopia*. L. — *Napraforgó* K. — Terem különösen zöldséges kertekben, árokpartokon, kövér szántóföldeken, szérűhelyeken és ugarokon. A sovány földet nem szereti.

817. *E. palustris*. L. — *Mocsári* K. — A Tisza holt ágai mellett, a Csikér és Ferencsatorna partján és a réti lecsapoló árkok szélén igen közönséges.

818. *E. lucida* W. K. — *Fényes* K. — A Tisza árterein, kiváltképpen pedig a nedves kubikgödrökben s a holt Tisza partjain néhol hatalmas és kövér példányokká fejlődik. Mint f. *E. latifolia* Wim. sem ritka. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

819. *E. Gerardiana* Jacq. — *Pusztai* K. — Az országutak árokpartjain, a Ferencsatorna töltésoldalán, a szállási gyepeken és az útvásártéri gödrökben tömegesen terem. A m. nemz. múzeum számára begyűjtöttem.

820. *E. cyparissias*. L. — *Farkas* K. — Legelőkön, utak mellett, tarlókon az egész határban honos. Az Irizset széksósainak mint f. *E. salsicola* Menyh. is előfordul. Mint a többi kutyatej, ez is nagyon

mérges. Tejnedve a szemölcsöt lemarja, és erős drasticum, azaz hashajtó.

821. *E. panonica* Host. — Magyar F. — Határunkban gyakori-
nak éppen nem mondható. Legtöbbszörre országutak mentén és száll-
lási gyepeken nő, így pl. Terék József István fia és Dungyerszky
Bogdán szállásaán, ahol a gyepeken igen alkalmatlan és haszontalan
gyom, mert a jószág nem eszi, a füvet pedig beárnyékolja és elnyomja.

822. *E. peplus*. L. — Dudva K. — Ritka. A szállási kertekben
néhol fel-felbukkan, így pl. ifjú Komáromy György szállásán a Var-
nyú-féle iskola mellett. Az alsóvárosi plébánia parkjában is találtam
12 példányban.

823. *E. exigua*. L. — Apró K. — Ugarokon, vetések közt és tar-
lókon kivált őszi felé lépten-nyomon alkalmatlankodik. Mint f. *retusa*.
L. szintén található. A m. nemz. múzeum centúriája számára be-
gyűjtöttem s a IV. Centúriában 339. sz. alatt 1916-ban már meg is
jelent.

824. *E. platyphylla*. L. — Nagylevelű K. — Zöldséges kertek-
ben, leginkább pedig kiszikkadt barafenekben igen otthonos. Sok-
szor mint f. *E. literata* Koch. van képviselve.

825. *E. virgata* W. K. — Vesszős K. — Országutak mentén és
száraz legelőkön mindenfelé otthon érzi magát.

826. *E. falcata*. L. — Vetési K. — Vetések között és ugarakon,
tarlókon az egész határban, kiváltképen pedig a szállásokon alkal-
matlan dudva. Sokszor, mint f. *acuminata* (Lam.) St. — Am. szintén
előfordul. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem s a
IV. Centúriában 1916-ban 340. sz. alatt már meg is jelent.

827. *E. esula*. L. — Kissár K. — Vetések közt, utak mentén, a
vasúti és tiszai töltések oldalán, a szállási gyepeken eléggé gyakori.
Mint f. *E. lanceolata* Gren. Godr. és f. *E. subracemosa* Schur. néha
szintén előkerül. Magvában erős hashajtó olaj van. (L. Természett.
Közlöny 1916. febr. füzet 99. oldal.)

828. *E. erythrosperma* Kerner. — Pirosmagú K. — Nálunk nagy
ritkaság. Egyszer szedtem mindössze tömegesebben a régi Zsótér
Zoltán-féle tanya legelőjén, ahol ma már nem otthonos.

829. *E. salicifolia* Host. — Füzlevelű K. — Eléggé gyakori utak
szélén, mesgyéken és töltés-oldalakon.

Az Euphorbiák mérges tejnedvet tartalmazó s helyet hiába fog-
láló haszontalan dudvák.

183. *Mercurialis*. L. — Szélfű.

830. *M. annua*. L. — Egy nyári. Sz. — Nálunk ritka kóbor nő-
vény. Eddig csakis a belvárosi rk. plébánia kertjében s a Botrában

Kovács József Huszka földjén szedtem, egybeült nem találtam. Theája kliszტიzésre jó; különben mérges növény.

10. A *Buxacea* Kl. családjából a *Buxus sempervirens*, L. — Puszpángfa örökzöld leveleiért s nyírható és könnyen idomítható bokraiért díszkertekben szívesen tenyésztik. Leveleinek nedve a hajat megbarnítja.

832—833. A *Ricinus communis*, L. — Lópurgácia és *R. africanus* L. különféle változataiban, mint pl. *R. Zanzibarensis*, *R. sanguineus*, *R. pallidus*, *R. variegatus* stb. dísznövényként ápolgatik. Magva és olaja: „*semen cataputiae maioris* és *oleum ricini*, v. *palmae Christi* v. *Castoris*“ néven hánytató és hashajtószer, kivált az állatgyógyászatban. A hányást a magban levő ricin nevű mérges fehérjeanyag okozza. Olaja gépkenésre kitűnő. A *Calypha Mosaica* L. dísznövény.

834. *Callitriche verna*, L. — A Ferencsatonna importálta határunkba, de újabban nem találom.

XII. rend: *Sapindales*. — Szapindusképűek.

1. család: *Celastraceae*. R. Br. — Kecskerágófélék.

184. *Evonymus* Tournf. — Kecskerágó v. Papsipka.

835. *E. vulgaris* Mill. (*E. europaea* L.) — Csikos K. — Vadon csakis a Botrában terem a bácsföldvári országút árokpártján a Mócsáné-féle tanyán túl a szerb patikárus szőlője felé; kertekben azonban sokszor ültetik díszcserjének. Termése rózsaszínű és papsipka alakú. Ősszel igen tetszetős látványt nyújt. Fájából fogpiszkáló, cipőszeg és pipaszár készül. Szene rajzolásra és puskapor-gyártásra alkalmas. Magvából lámpaolajat lehet sajtolni, amely hajkenőcsnek is jó, mert féregűző. Gyümölcse *officinalis*, *drasticum* és köptetőszer. Leveleinek teája inyfájást gyógyít.

836. *E. verrucosus*, L. az Árpádligettel együtt eltűnt.

837. *E. Japonica* Thunb. Díszcserje pl. Sági pénztárnok kertjében. *Celastrus scandens* L. kúszó díszcserje É.-Amerikából.

838. 2. Az *Anacardiaceae* Juss. családjából a Szömörcczét *Rhus Cotinus*, L. (*Cotinus coggygria* Scop) szép bugájáért, amely az árvalányhoz nagyon hasonlít, néhol díszkertbe ültetik. Gyökerének sárga festő anyagával a bőrt színesítik. Levele és kérge cserzésre jó.

839. 3. Az *Aquifoliaceae* DC. — családjából a Magyalfát *Ilex Aquifolium*, L. díszcserjének művelik örökzöld, bőrnemű, fénylő, tűskés lombjaiért.

840—841. 4. A *Staphyleaceae* Bartl. családjából a Hólyagfa *Staphylea pinnata* L. és *St. trifoliata* L. Amerikából származó igen

kedvelt díszcserjék. Magva olajtartalmú, amely gyengén hashajtó. Leveleinek nedve a seblázt csökkenti.

5. Az **Aceraceae**. DC. családjából az

842. *Acer Pseudoplatanus*. L. — Hegyi Juhar díszkertekben itt-ott ültetve van. Fehér, szívós, habos, fényes fája asztalos és esztergályos munkákra kitűnő; tűzifának is elég jó.

843. *Acer platanoides*. L. — Jókori J. szintén díszfa s használata az előbbiével azonos.

844. *Acer campestre*. L. — Mezei J., nyírott sövénynek, kivált a francia kertészetben igen alkalmas és használatos.

845. *A. tataricum*. L. díszcserjének ültetik; fájából ostornyél készül.

846. *A. Negundo*. L. (*Negundo aceroides* Moench.) kőrislevelű juhar v. jávorfa. Díszcserjének nagy előszeretettel ültetik, mert gyors növesű; nyírott sövénynek is igen szép, pl. a vasút állomás mellett. Fehérfoltos levelű fajtáját (var. *foliis variegatis*) különösen kedvelik. Néha szép nagy fává növekedik, pl. az Árpád- és Erzsébetligetben. Kár, hogy az ákác paizstetve (*Lecanium robiniarum*) ezt is nagyon lepi és pusztítja.

847. 6. A **Hippocastanaceae** DC. családjából az *Aesculus Hippocastanum*. L. — Vadgesztenye díszfaként ültetve van. Gyönyörű példány van belőle a Gombos szőlőben.

848. *Pavia rubra* Link. (*Aesculus Pavia* L.) piros vadgesztenye és

849. *P. flava* DC. (*Aesculus flava* Ait.) sárga vadgesztenye díszfák. Az előbbinek péppé gyúrt gyümölcse halbódító szer gyanánt szolgál a halászsoknak.

850—851. 7. **Balsaminaceae** Rich. családja az *Impatiens parviflora* DC. és *Balsamina femina* Gärtner. v. *Impatiens Balsamina* L. = Szép ember v. Legényvirággal van képviselve. Ez utóbbi Keletindióból származó, nagyon változó virágú igen kedvelt dísznövény.

XIII. rend: **Rhamnales**. — **Bengeképűek**.

1. család: **Rhamnaceae**. R. Br. — **Bengefélék**.

185. *Rhamnus*. L. — **Benge**.

852. *Rh. cathartica*. L. — *Varjútövis* B. — Az Árpádligetben egy pár bokor vadon nő. Kérgét (*cortex Rhamni Cathartici*) a droguista 60 koronáért fizeti mm. — Bogyója, mint hashajtó a tamarindalekvárt pótolja. Kérge anthracinon-vegyületet tartalmaz, amiért is a bélféregűző *zitvármagot* (*Semen Cinae*) és a hashajtó *cascara-kérget* bátran helyettesítheti. (Termitt. Közlöny 1916. febr. füzet 96. l.)

853. *Rh. Frangula*. L. — *Kutya B.* — Kertekbe díszcserjének

ültetik. Kérgének ára mm. 26 kor. Faszenét a puskaporgyártásnál használják; bogyója az előbbiével együtt hashajtószer és festékanyagot is tartalmaz.

854. *Pittosporum undulatum* Baks. ausztráliai örökzöld díszcserje, illatos virágokkal. Kedvelt szobanövény.

855. 2. A *Vitaceae* v. *Ampelidaceae* Kunth. családjából a bortermő szőlőt *Vitis vinifera* L. különféle fajváltozatokban évről-évre jobban és jobban termelik még a tanyákon is. Szabó Zoltán t. szolgabírónak a bácsföldvári országút mellett terjedelmes és gyönyörű mintaszőlőtelepe van, amely meglepő és szakszerű berendezésénél és kezelésénél fogva valósággal iskola gyanánt szolgálhat a tudnivalóknak. A Botrában Osztrogonác Ferenc, Koncsek Antal és Popovits tanítóknak, továbbá: Vissy kir. közjegyzőnek, dr. Balaton főbírónak, Rajsli Sándornak, Gébell Erneszt örökösének, dr. Martinovits ügyvéd és Popovits Voin gyógyszerésznek, a kültelkeken pedig Galambos Sándornak és Zsótér Zoltánnak van szakszerűen kezelt szőlője. A köznép éppen az ő szép példájukon felbuzdulva kapott újra kedvet a phylloxéra pusztítása után a már-már teljesen abbanhagyott szőlőültetéshez, amiért őket méltó elismerés illeti. A Botra már századok óta állandóan szőlőtermő hely; s aligha nem innen ered a neve is, mert görögül Botrüsz szőlőt jelent.

856. *Psedera quinquefolia* Greene. = (*Parthenocissus quinquefolia* Planch. = *Ampelopsis quinquefolia* L. v. = *A. hederacea* Mich.) = *Vadszőlő*. — Lugasoknak, folyosók, ablakok, falak, stb. befuttatására nagyon szívesen ültetik. — Újabban a *Parthen. tricuspidata* Planch.-ot is ültetik ripacsos falak befuttatására.

XIV. rend: *Malvales*. — *Mályvaképek*.

1. család: *Malvaceae* Juss. — *Mályvafélék*.

186. *Malva* L. — *Papsajt* v. *Mályva*.

857. *M. silvestris* L. — *Erdei M.* — Lakások körül, kerítések mellett s azok tetején, bozótokban, trágyadombok körül stb. az egész határban egyenletes elterjedést mutat. Levelei a pépes borogatásoknál (kataplazma) használatos; azonkívül (infusumokba) forrázatokba. Hatása ingercsillapító; a virágai nyálkaválasztó hatásúak (mucilaginosum). Leveleinek teája székrekedésnél, bélbajoknál, vérhasnál és hólyaghurutnál használatos.

858. *M. pusilla* With. (*M. borealis* L.) — *Közönséges M.* — Udvarokon, utcákban, kertekben mindenütt otthonos. A sertések, juhok és libák szívesen fogyasztják. A gyógyászatban használata az előbbiével azonos.

859. *M. neglecta* Wallr. (*M. rotundifolia* L., *M. vulgaris* Fr.) — *Kereklevelű M.* — Az előbbivel vegyesen nő, de a kövér telekes helyeket különösen kedveli s azoknak egyik ismertető növénye. Gyakorlati haszna az előbbienekével egyező. Leveleinek theáját tonsillitis follicularisnál (mandola-mirigylobnál) szájöblögetőnek is használják. Leveleit a droguista veszi, ára 40 kor. mm.-ként.

860. *M. moschata*. L. — *Pézsma M.*

861. *M. crispa*. L. — *Bodor M.*

862. *M. Alcea*. L. — *Csillagszőrös M.* — Kedvelt kerti virágok. A *M. crispát* a Botrában már elvadulva is láttam.

187. *Althaea*. L. — *Ziliz v. Fehér Mályva.*

863. *A. officinalis*. L. — *Orvosi Z.* — Nagyon gyakori a Tisza árterein, a kubikgyödrökben, a réteken, a Ferencsatorna és a Csikér nedves partjain. A szállásokon sehol sem találtam. Virágja, levele, gyökere gyógyszer. Virágja, 90 kor. á. m. izzasztó herbathea, különösen a légzőszervek hurutos bántalmainál, leveleinek — ára 18 kor. mm. — főzete is hasonló hatású. Gyökerei bőséges nyálkatartalmúak; hámozva veszik, mmázsáját 80 koronáért. Főzete ingercsillapító, lázellenes szer (diaphoreticum) és daganatlappasztó. A tőalak mellett a f. *A. grandiflora* Wiesb. és f. *A. micrantha* Wiesb. is előfordul főleg az Árpádliget melletti mocsár partján.

864. *A. pallida* W. K. — *Halavány Z.* — Terem országutak árkaiban bozótok között; így pl. a bácsföldvári és szegedi országúton, a Kapás szállás és a Horváth Lukács szállás körül a határúton. Nálunk eléggé ritka növény.

865. *A. hirsuta*. L. — *Borzas Z.* — Sok van itt-ott a szőlők bozótos helyein, úgyszintén az alsóréti partok alján. A szállások közt nagyon gyéren látható utak mentén és surjános árokpartokon pl. a kishegyesi országúton.

866. *Althaea rosea* Cav. = Mályvarózsa. — Kertekben többféle színváltozatban művelik, mint dísnövényt. A fekete virágú: var. *Althaea rosea flore nigro.* = Fekete Mályva virágja igen szép festéket szolgáltat, amivel a cukrokat, süteményeket, szörpöket és bort pompásan lehet festeni, mert teljesen ártalmatlan. Igen jól fizetik. Érdeemes volna nagyban termesztetni, mert határunk talaja nagyon alkalmas neki. Festékje igen jó kémlelőszer (indikátor) is a vegyészetben a sav- és lúgmérésnél; a hiú leányok szemöldöküket feketítik vele.

Althaea cannabina. L. — Deákkoromban az alsóréti partszakadékokban szedtem; azóta határunkban teljesen nyoma veszett.

178. *Lavatera*. L. — *Paizssajt*.

867. *L. thuringiaca*. L. (*L. vitifolia* Wierzb.) — *Thüringiai P.* — Országutakon, árokpартokon, bozótokban, szállási kertfalak mellett igen közönséges.

868. *L. trimestris*. L. — Rózsaszínű, v. fehér virágaiért igen kedvelt kerti növény.

189. *Hibiscus*. L. — *Varjűmák*.

869. *H. ternatus* Cav. (*H. Trionum* L.) — *Dinnyés V.* — (Vad-mák.) — Különösen sok van a kukoricások között és a szállási bosztánokban, de a tarlókon sem ritka. Levelei olyanok, mint a görög-dinnyéé; termése hólyagszerűen felfűvódott és violaszínű kiálló erekkel, mint a szitakötő szárnya, át és átszött. A méhek, különösen bőséges poráért, szívesen látogatják. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

870. *H. syriacus*. L. — *Mályvafa*. — Sokféle virágú, igen kedvelt és elterjedt díszcserje. A városháza kertjében nagyon szép és hatalmas kék virágúak vannak.

190. *Abutilon* Gärtn. — *Sárga mályva*.

871. *Avicennae* Gärtn. (*Sida Abutilon* L.) — *Selyem S.* — Különösen a Tisza partján szokott előfordulni, ahol az agyagos száraz iszapban igen otthonosan érzi magát. Sok van a tiszai töltés oldalán és az ártéren is, kivált az aracsí új kompjárás körül, ahol nagy területeket ellep, a Sós-féle gyógyfürdő lecsapoló árkat a Kutyahegy felé hatalmas példányaival néhol egészen beárnyékolja. A szállásokon hiányzik. Néha a városi kertekbe is belopózdik, pl. az alsóvárosi plébánia kertjébe. Levele bársonyos, vakandtapintatú. Használata a mályvákéval megegyez. — In inundatis fluvii Tibisci similiter una est plantarum ibidem characteristicarum, ubi praecipue solo arenoso-argilloso coenoso gregatim crescít, et nonnunquam 1 metr. altiora exemplaria quoque inveniuntur. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem s a IV. Centúriában 1916-ban 344. sz. alatt már meg is jelent.

872. *Ab. campanulatum* Lam.

873. *Ab. insigne* Planch.

874. *Ab. venosum* Lem.

875. *Ab. Darwini* Hook. Kedvelt szobanövények.

2. A *Tiliaceae* Juss. — Hársfafélék családjából, mint árnyatadó díszfák, kertekben és utcákon ültetve vannak:

876. *Tilia platyphyllos* Scop. = (*T. grandiflora* Ehrh.), *Tilia cor-*

data Mill. (T. parviflora Ehrh.), *Tilia tomentosa* Mönch. (T. argentea Desf.). Virágjok igen kellemes illatú. Theája kitűnő izzasztószer (diaphoreticum) köhögésnél és gyomorhurutnál. Jó görcscsillapító, vértisztító, idegizgató, toroköblögető. Felfűvódás ellen klisztimnek jó. Pompás méhlegelő. A hársfaszénből jó fogpor készül, Fájából bútörök, szobrok és más dísz tárgyak faraghatók. Virágja a droguistáknál igen keresett árucikk; ára mázsánként 100 kor.

XV. rend: *Parietales* — *Ibolyaképűek*.

1. család: *Guttiferae*. Eng. — *Orbánfüfélék*.

191. *Hypericum*. L. — *Orbánfü*.

877. *H. perforatum*. L. — *Közönséges O.* — Nagyon elterjedt utak mentén és a temetők gyepes, bozótos helyein. — Virágjából piros festék készül, valamint a szentiván olaj is (*Oleum Hyperici*), amely az égési sebeket enyhíti. Fűve a jószágnál (antihelminticum) bélféregűző. Theája ágybavizelés, májbaj, felfűvódás, vesebajnál hasznos. Határunkban egyik feltűnő változata a *H. augustifolium* Koch. is képviselve van.

878. *H. elegans*. Steph. — *Csinos O.* — Egyetlenegyszer találtam 1907-ben a szabadkai országút mentén a Sági-féle fakeresztől néhány lépésre az árokparton, vetés szélében.

879. *H. acutum* Mnch. (*H. tetrapterum* Fr.) — *Négyélű O.* — 1915-ben igen sok példányban díszlett a kiirtott Árpádliget elején lévő kaszálón.

2. család: *Elatinaceae*. Cambes. — *Fenyőkefélék*.

192. *Elatine*. L. — *Fenyőke*.

880. *E. Alsinastrum*. L. — *Pocsolya F.* — Az Alsórét ingoványos, áradásos helyein, így pl. a plébánia-földön 1907-ben zöld szőnyeggel vontta be a talajt. Azóta folyton gyérül.

881. *E. Oederi* Moesz., *E. Hydropiper* L. — *Cseplesz F.* — Az előbbi társaságban nő, de sok van néha az üríbosztánok árkaiban és az Árpádliget mellett levő ingoványos helyeken is.

882. *E. hexandra* DC. — *Hatporzós F.* — Az előbbiekkal vegyesen terem.

883. *E. triandra* Schk. — *Háromporzós F.* — Ugyanott, ahol a többiek, de azoknál sokkal ritkább.

3. család: *Tamaricaceae* Desv. családjából a

884. *Tamarix gallica* L. — *Tamariska* kedvelt díszcserje. Szépen díszlik a tulipánkaszinó parkjában.

885. *Myricaria germanica* Desv. (*Tamarix germanica* L.) — *Csermelyciprus*. — Itt-ott tenyésznek a városi kertekben kutak mellé ültetve.

886. 4. család: A **Ternstroemiaceae** v. **Camelliaceae** Desv. családjából a *Camellia Japonica* L. (*Thea Camellia* Hoffm.) ritkán kultivált gyönyörű cserépvirág.

5. család: **Violaceae**. DC. — **Ibolyafélék**.

193. *Viola*. L. — **Ibolya**.

887. *V. odorata*. L. — *Illatos I.* — Vadon csakis a temetőkben tenyészik, ültetve azonban kertekben sok helyen látható. Levelei és virága gyógyszer rákos betegségnél és mellbajnál. Levelének mm.-ja szárítva 40 kor., virágjának pedig 300 kor. Nagyon jó mézelő növény. Gyökerét violintartalmánál fogva mint hánytatószer Geiger „*Pharmacopoea universalis*” című munkájában a hírneves *ipecacuanhával* egyenértékűnek mondja. (Természett. Közlöny 1916. évi febr. füzet 98. oldal.)

888. *V. austriaca* Kerner. — *Osztrák I.* — A temetőkben, a Botra egyes helyein és a vasúti töltéseken néhol csoportosan.

889. *Viola arvensis* Murr. — *Mezei I.* — Vetések között itt-ott igen közönséges, pl. dr. Tripolszky és Szmik gyógyszerész réti tanulmányán; sokat láttam az alsórégi „párhuzamos árok” oldalain is.

890. *V. hirta* L. — *Borzas I.* — A Botrában és a tiszai védgátak oldalán eléggé közönséges. A nagy szerb temetőben is terem.

891. *V. elatior* Fries. — *Magastermetű I.* — Egyedül a tiszai füzesek közt Törökbecse felé és az Árpádligetben találtam. Ritka. Pusztulófélben van.

892. *V. silvestris* Lam. — *Ligeti I.* — *Viola mirabilis* L. — Itt-ott az Árpádliget elején nőtt, míg a ligetet ki nem irtották.

893. *Viola pumila* Chaix.

893/a. *V. stagnina* Kit., flóránkból teljesen kiveszett; kilakoltatta az ármentesítés az alsó- és felsőrégi ingoványos helyekről őket.

894. *Viola tricolor*. L., *grandiflora* L. mmázsája 30—45 kor.

895. *V. altaica* Pallas., gyönyörű nagy és változó színű virágaiért igen kedvelt kerti növények.

6. A **Begoniaceae** DC. családjából a

896. *Begonia rex*. Putz.,

897. *Beg. discolor* R. Br.

898. *Beg. Boliviensis* DC.

899. *Beg. rosaeflora* Hook. gyönyörű cserépnövények.

7. A **Loasaceae** DC. familiájából a

900. *Bartonia aurea* Lindl. fénylő aranyvirágaiért újabban a kertek egyik nyári díszé.

8. A **Cactaceae** DC. — **Kaktuszfélék** közül különféle fajtákban többek igen kedvelt cserépnövények. Így: a

901. *Phyllocactus angulifer* Lem.

902. *Ph. Ackermanni* Haw.

903. *Ph. phyllanthoides* DC.

904. *Opuntia vulgaristus* Mill. — Medvetalp.

905. *Mammillaria* Haw. — Bimbókaktusz.

906. *Cereus flagelliformis* Mill. — Kígyókaktusz, pl. Reisli Sándoréknál.

907. *Echinocactus horizonthalinus* Lem. — Sünkaktusz.

908. *Melocactus communis* DC. — Dinnyekaktusz.

909. *Echinopsis Eyriesii* Zucc.

910. *Ech. multiplex* Zucc.

911. *Ech. Decaisneana* Lem.

912. *Mesembryanthemum cordifolium*. L = jégvirág v. bojtvirág.

913. *Mes. crystallinum*. L. — Szőnyegágyások szegélyezésére különösen kedveltek.

914. *Epiphyllum Altensteinii* Pfr.

915. *Ep. truncatum* Haw., gyönyörű szép biborvirágú növények, amelyek Maclurába oltva különösen díszlenek pl. a temerini kastélykertben.

XVI. rend: *Myrtiflorae*. — *Mirtusképűek*.

1. család: **Thymelaeaceae** Juss. — **Boroszlánképűek**.

194. *Thymelaea* Scop. — *Passerina* L. — *Cicó*.

916. *Th. passerina* (L.) Coss. (*Passerina annua* Wick.) — *Egy-nyári C.* — (*Lygia Passerina* L. — v. *Stellera Passerina* Baumg.) — Tarlókon az egész határban általánosan el van terjedve. Leggyakoribb mégis az Eszteleczky-féle konyhakertészet mellett levő szántóföldeken a Szuvadulában.

2. Az **Elaeagnaceae** R. Br. családjából az Olaj Ezüstfa.

917. *Elaeagnus angustifolia* L. és

918. *El. argentea* Pursin igen szép és rendkívül illatos virágú díszcserjék. Ez utóbbiból sok van az alsóvárosi plébánia-kertben s egy igen szép példány a Pandek-féle kereskedés ajtaja előtt a szeged utcában; a méhek nagyon szívesen látogatják a virágait.

919. *Hypophaë rhamnoides*. — A két új parkban igen kedvelt díszcserje.

3. család: **Lythraceae Juss. — Füzényfélék.**195. *Lythrum*. L. — **Füzény.**

920. *L. salicaria*. L. — **Réti F.** — A határ vizenyős helyein általában honos; leggyakoribb mégis a felső holt Tisza kiszáradó fenekén, s az Alsórét áradásos helyein és lecsapoló árkaiban. A Csikér és Ferencsatorna partján kevésbé gyakori.

A f. *L. longistylum* Koch. és f. *L. canescens* Koch. szintén közönségesek.

921. *L. virgatum*. L. — **Vesszős F.** — Az előbbi társaságában sokszor fellelhető, de annál sokkal ritkább.

922. *L. hyssopifolia*. L. — **Izsóplevelű F.** — Különösen nedves, széksós árkokban található és kubikgödrökben; sok van a Csik völgyében is az iszapos talajon, ahol majd mint f. *L. erectum* Menyh., majd pedig mint f. *L. depressum* Menyh. lelhető fel.

923. *L. tribracteatum* Salzm. (L. Salzmani ford.) Az előbbi kisebbje szokott lenni. A Tiszavidéken Adorján mellett a Papér tiszai toroklatánál nagy mennyiségben találtam, ahol a m. nemz. múzeum centúriája számára be is gyűjtöttem, ami a IV. Centúriában 1916-ban 380. sz. alatt már meg is jelent.

924. *Cuphea platycentra* Beuth. kedvelt dísznövény.

196. *Peplis*. L. — **Tócsahúr.**

925. *P. portula*. L. — **Mocsári T.** — Ingoványos helyeken eléggé otthonos. Így az úríbosztánok nedves, mocsáros árkaiban, s az Alsórét lecsapoló árkaiban, 1907-ben az alsórégi plébánia földeket az árvíz után mintegy zöld szőnyeggel vontá be.

4. A **Myrtaceae** R. Br. családjából a

926. *Callistemon lanceolatum* DC. bíborpiros hímekkel kiváló szobadísz.

927. *Melaleuca splendens* v. *fulgens* R. Br. — Szép örökzöld bokor üvegházakban. Belőle és rokonaiból desztilláltatik az *Oleum cajaputi*, amely hasznos szer rheumatikus bántalmaknál.

5. A **Punicaceae** R. Br. familiájából a

928. *Punica granatum* L. — Gránátalma, többnyire dézsákban nevelt díszcserje, igen szép telt virágokkal. A gyümölcsének savanykás leve igen hűsítő ital, amiért is forróságot csillapít, gyökerének kérge „*cortex radidis granati*” és virágjai: „*granatorum flores balaustiorum*” száj- és toroköblítő, bélféregűző (antihelminticum) és daganatlappasztó. 22% csersav van a gyökerében.

6. A **Onagraceae Juss.** v. **Oenotheraceae Endl.** — **Ligetszépefélék.**

197. *Oenothera*. L. — *Ligetszépe*.

929. *Oe. biennis*. L. — *Kétnyári L.* — A Tisza partján agyagos-homokos talajon a füzesek közt sokszor mutogatja kénsárga tölcséres virágait.

930. *Oe. grandiflora* Ait.

931. *Oe. suaveolens* Pursch.

932. *Oe. muricata*. L.

233. *Oe. rosea*. L. — Kerti virágok.

934. *Fuchsia fulgens* Lindl.

935. *F. coccinea* Ait.

936. *F. globosa* Lindl. Igen kedvelt cserépvirágok.

198. *Epilobium*. L. — *Füzike*.

937. *E. parviflorum* Schreb. — *Apróvirágú F.* — Vizenyős, nedves árkokban, nádasok szélén a Ferencsatorna és a holt Tisza-ágak mentén, valamint az alsóréti lecsapoló csatornáknál nagyon közönséges.

938. *E. palustrae*. L. (*Chamaenerium polustre* Scop.) — *Mocsári F.* — Az előbbi kísérője szokott lenni, de korántsem oly gyakori, mint az.

928/a. *E. irsutum*. L. — *Borzas F.* — Néhány példányban szedtem a Ferencsatorna töltése mellett húzódó lecsapoló árokban az Alsórétben a Pandek-féle szőlő közelében, de most ott nem találok. 1918-ban a Holttiszán nádasában, a Ferencsatorna ótorkolata közelében, nagy mennyiségben találtam.

339. *Clarkea elegans* Dougl. és

940. *Cl. pulchella* Pursch. Kaliforniából származó igen kedvelt egynyári kerti virágok.

941. *Godetia rubicunda* Spach.

942. *G. Lindleyana* Spach. szintén hálás virágok.

943. *A. Circaea Lutetiana* L. — Az óbecsei flórából teljesen kiveszett. Azelőtt az Árpádliget bejáratától jobbra-balra gyakori volt, de a liget ezen része, sajnos, ki lett irtva. Vidékünkön a temerini „Kis-erdőben” nagyon gyakori.

199. *Trapa*. L. — *Sulyom*.

944. *Tr. natans*. L. — *Csemege S.* — Valamikor a Tisza kiöntéseiben, kiváltképen pedig a kisréti fokokban roppant mennyiségben termett, úgy, hogy gyümölcszeit, amely gesztenye-ízű, a piacon is árulták. Deákkoromban a halászokat elégszer láttam bosszankodni,

mikor a hálójuk hal helyett telerakodott sulyommal, amit a partra hánytak ki, a torkos és inyenc diáksereg örömére. Ma már alig látható belőle egy-két példány a holt Tisza ágában Rohonczy Gida gyöngyszigeti kastélyával szemben. Rövid időn belül, előreláthatólag ez a növény is végbúcsút mond az óbecsei határnak.

7. család: **Halorrhagidaceae**. R. Br. — **Süllőhinárfélék.**

200. *Hippuris*. L. — *Lófark*.

945. *H. vulgaris*. L. — *Vizi Lófark*. — Ez is kiveszőfélben lévő növény határunkban. Pedig nemrégén még igen közönséges volt. Most kizárólag a Ferencsatornával párhuzamosan húzódó lecsapoló árokban tenyészik, az Alsórétben, de lassan-lassan onnan is kipusztul, mert a víz egyre apad az árokban.

201. *Myriophyllum*. L. — *Süllőhinár*.

946. *M. spicatum*. L. — *Füzéres S.* — Nagyon közönségesnek mondható határunk minden álló vizében; úgy a Tisza holtágaiban, mint a Csikérben, mint pedig a lecsapoló csatornákban és a Ferencsatornában, ahol pl. a botrai vashid mellett néha irtani is kell, mert a hajózást gátolja.

947. *M. verticillatum*. L. — *Gyűrűs S.* — Az előbbivel vegyesen nő, de híriül sem oly gyakori.

XVII. rend: *Umbelliflorae*. — *Ernyősvirágúak*.

1. család: **Araliaceae** Juss. — **Borostyánfélék.**

202. *Hedera*. L. — *Borostyán*.

948. *H. Helix*. L. — *Repkény B.* — Sokszor látni egyes udvarokon, pl. Reisli Sándornál, öreg fákra, kertkerítésekre, stb. felkúszni. Itt-ott üvegezett folyosók befuttatásánál lugas gyanánt használják. Csakis a nagyon öreg, legalább is 25 éves példányok virágoznak, még pedig ősszel, mérges fekete bogyóikat pedig tavasszal érlelik. A virágzó ágak levelei tojásdadok s így elütők a többtől, amelyek 5 karélyúak. A virágzó hajtások dugvényaiból faalakú példányok nevelhetők, amelyeket a kertészek *Hedera arboreának* neveznek. Virágjait a méhek nagyon kedvelik. Leveleit valamikor gyógyszerül használták sorvadásnál és nyavalyatörésnél.

949. *Aralia Sieboldii*, v. *Japonica* Thunb.

950. *A. spinosa*. L.

951. *A. papyrifera* Hook. Igen szép díszlombok.

2. család: Umbelliferae Juss. — Ernyősök.

203. *Eryngium Tournf.* — Ördögoldalborda.

952. *E. campestre*. L. — Mezei Ö. — Általános elterjedést mutat országutak mentén, árokpartokon, bozótos helyeken, régi árkokban, a Botrában, gyepeken, legelőkön, különösen a szállások között. Gyökerének sárgarépa íze van, jó vizelethajtó. Dr. Csapó a vízkórságot gyógyította vele. Fiatal hajtása spárga-módra készíthető.

953. *E. amethystinum*. L. — Igen díszes ametisztzsinű kerti virág.

954. *E. planum*. L. — Flóránkból pár év előtt teljesen eltűnt.

204. *Bupleurum Tournf.* — Búvaktű.

955. *B. rotundifolium*. L. — Kereklevelű B. — A tiszavidéki vetések egyik legjellemzőbb növénye. Határunkban is a vetésekben mindenütt otthonos. A nagynéha ugarnak hagyott területeket pedig hatalmas példányaival egészen ellepi. Leveleit pépes borogatásnak használják köldöksérvnél, csúznál és mandulagyulladásnál. — In regione Bács-Tibiscana ubique una est plantarum characteristarum segetalium. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

956. *B. tenuissimum*. L. — Gindár B. — Nálunk nem gyakori. A Ferencsatorna partján a Szuvadulában, továbbá a Csikér völgyében s az Irizset és Szilvás széksós helyein szórványosan található.

205. *Falcaria Host.* (Prionitis Dum.) — Sarlófű.

957. *F. vulgaris* Bernh. (Pr. *Falcaria* Dum.; *Falcaria Rivini* Host. v. *Sium Falcaria* L.) — Közönséges S. — Nagyon közönséges a Botra bozótos helyein, különösen a szakadékokban és aljon a Balaton-szőlő alatt; továbbá régi árkokban, pl. a Csókity-féle árkokban a Debellyácsky- és Gortva-szállások mellett, úgyszintén a határút bozótjai között, a Kapás-szállás környékén, valamint az Árpádligeti faiskolában.

206. *Pimpinella*. L. — Földtömjén.

958. *P. Saxifraga*. L. — Hasznos F. — Terem gyepes helyeken, országutak mentén, árokpartokon, a szőlők között, különösen pedig a temetőkben. Mindkét főbb fajváltozata a f. *P. glabra* Neilr., és a f. *P. nigra* Willd. előfordul. Fűvét a birka mohón legeli, de más jószág is megeszli. Leveleinek nedvével a hiú leányok a szeplőt irtják. Gyökerének főzetével fogfájást, köhögést és bélrenyheséget gyógyítanak; pastillák is készülnek belőle, amelyek különösen nehéz légzésnél jótekhony hatásúak, mert nyálkaválasztók. — Ára mm. 46 kor.

959. *Pimpinella Anisum*. L. — *Ánizs*.

960. *Foeniculum officinale* All. = *F. vulgare* Mill. — *Édes kömény*. — Egyesek a kertekben kísérleteznek a tenyésztőkkel, mert igen hasznos fűszernövények, amennyiben aetherikus-olajtartalmú illatos magvaik sokoldalúlag használatosak majd cukorsüteménybe, piskótába, majd likőrökbe, pálinkába, majd mell- és gyomorbetegségeknel az olaját cukorra csepegtetve használják (elaeosaccharum anisi), különösen pedig kólikánál, azonkívül tej- és vizeletválasztó fokozásánál, majd meg a szélindításnál és mellhurutnál alkalmazzák a magvának főzetét. Levele azonkívül fűszer gyanánt is szolgál, kivált vizes és kovászos uborka savanyításnál.

961. *Apium graveoleus* L. — *Zeller*. — A bolgárkertészek nagyban és sikerrel termesztik. Nagygyá és zsenge gumójává fejlődik különösen kissé széksős, kövér láptalajakon, ha bőségesen öntözik. Gumói igen ízletes salátát szolgáltatnak, a leveleit is fűszerül használják. Salátája, jobban mondva annak olaja, az apiol, pompás vizelethajtó és tüdőhurutoszlató. Néha elvadulva is található, így pl. Eszteleczky György szuavadulai kertészete mellett a kút környékén, ahol vad állapotban való tenyészetét már évek óta figyelem.

962. *Petroselinum sativum* Hoffm. (*Apium Petroselinum* L.) — Úgy leveleiért, mint gyökereiért több fajtában nagyban termesztett konyhakerti növény. A petrezselyem magva mint kitünő vizelethajtó használatos főleg az állatgyógyászatban; összezúzott levele daganatlappasztó és fájdalomcsillapító.

963. *P. crispum* Mill. — Bodor petrezselyem leveleit metélésre használják.

207. *Sium*. L. — *Békaország*.

964. *S. latifolium*. L. — *Széleslevelű B.* — Az áradásos helyeken, vizenyős árkokban, nádasok szélén mindenütt föllelhető. Gyökere az epilepsiánál orvosság.

965. *S. erectum* Huds. (*S. angustifolium* L., *Berula angustifolia* Koch.) — *Keskenylevelű B.* — Az előbbi társaságában tenyészik. Mindkettő mérges növény, kivált a levele és a tőkéje.

208. *Angelica*. L. — *Angyalka*.

966. *A. silvestris*. L. — *Erdei A.* — Nagyritkán lehet rátalálni. Eddigi kizárólagos lelőhelye határunkban az Árpádliget, amelynek vizenyős helyein szórványosan fordul elő. Gyökere, amely illóolaj és angelikasav tartalmú, igen hatásos gyógyszer gyomorhurutnál, kólikánál, bélfűvódásnál és nehéz lélegzésnél. Az angelikaszesz rheumánál és hátfájásnál sikeres bedörzsölőszer.

209. *Oenanthe*. L. — *Borgyökér*.

967. *Oe. fistulosa*. L. — *Bördös B.* — Vizenyős, mocsaras árokban s a Tisza holt ágaiban igen közönséges. A Ferencsatorna nádásainak szélén és az Árpádliget mellett levő posványokban szintén otthonos. Gyökere kőbántalmaknál és kólikánál jó orvosság. Mérges növény, kivált a levele és tökéje.

968. *Oe. aquatica* Poir. (Os. *Phellandrium* Lamk.) — *Bösövény B.* — minden vizenyős árokban otthon van. Gyümölcse: *semina phellandrii aquatici*, az állatgyógyászatban légcsőhurutnál használatos és jó diuretikum is.

969. *Oe. media* Griseb. — *Középső B.* — Az Irizset és Szilvás nedves-széksős árkaiban szórványosan található.

210. *Pastinaca* Tournf. — *Pasternák*.

970. *P. sativa*. L. — *Kerti P.* — Nedves réteken, kaszálókön s az Árpádligetben vadon nő. Kellemes ízű gyökereiért azonban nagyban termesztik is. Azt mondják, hogy gyökere száraz hektika ellen gyógyszer, de takarmányrépa helyett is termesztethető.

971. *Anethum graveolens*. L. — *Kapor.* — A konyhakertekben nagyban termesztik. Néha el is vadul. Közhasznú alkalmazása a háztartásban ismeretes. Magvának olaja (oleum aethereum anethi) vizeletelhajtó és bedörzsölésre is igen hasznos. Fűvének theája kólikánál jó; összemorzsolt levelei pedig daganatlappasztók.

211. *Peucedanum*. L. — *Disznókömény*.

972. *P. alsaticum*. L. — *Buglyos D.* — Régi árokpártokon, pl. a Debelyácsky-, Kapás- és Horváth Lukács-féle szállások körül, s itt-ott a római sáncokon található pl. a Tatity Stevó-szállás mellett.

973. *P. palustre*. L. (*Thysselinum palustre* Hoffm.) — *Vizi D.* — Az Alsórét vizenyős árkaiban nem ritka.

974. *P. oreoselinum*. L. — Határunkból elköltözött.

212. *Daucus* Tournf. — *Sárgarépa v. Murok*.

975. *D. Carota* L. — *Vad S.* — Országutak mentén, száraz legelőkön, szállási gyepeken, temetőken, töltések oldalán mindenütt igen közönséges. A konyhakertészetben ízletes répáiért különféle fajtákban nagyban termesztik. A nantesi fajta a legtetszetősebb alakú, színnű és ízű. Leveleitől a házi nyulak szőre fényes lesz, azért ajánlatos hébekorba ezt is etetni velük. Ujabban úgy a gyökere, mint a levele állati eledelül (főleg csikóknak) is szolgál.

213. *Caucalis*. L. — Ördögbocskor.

976. *C. daucoides*. L. — Vetési Ö. — A vetésekben a gazdák nagy bosszúságára igen gyakori, főleg a mesgyéken és a kiritkult helyeken. Teljesen hasznavehetetlen gyom következő két társával egyetemben. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

977. *C. muricata* Bischoff. — Rűcskös Ö. — Az előbbivel egyformán el van terjedve. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — Inter duas has species praecipuum distinctionis momentum in fructuum fabrica et structura constituitur, et quidem quod aculeorum ipsorum secundariorum longitudinem et formam apice hamatam, vel cuspidē sursum flexam attinet.

978. *C. latifolia*. L. (*Turgenia latifolia* Hoffm.) — Széleslevelű Ö. — Az óbectesi határban igen ritka. Eddig csakis a Jung-szállás, a Komáromy György és Szmik-szállás vetéseiben találtam. Tömegesen csakis a legutóbbiében. 1916. év június havában a Gyarmathy-féle szőlő mellett levő buzatáblában is sokat találtam. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

214. *Torilis* Adans. — Szamárturbolya v. Koldustetű.

979. *T. Anthriscus* Gmel. — Bojtorjános Sz. — Igen elterjedett mezőkön, szántóföldeken, különösen pedig a Botra alján, bozotos helyeken az Árpádliget szélén és az ottani szántóföldek mesgyéin.

980. *T. arvensis* Lk. (*T. Helvetica* Gmel. *Caucalis arvensis* Huds.) — Svájci Sz. — Az előbbi társaságában terem, de annál sokkal ritkább.

Heracleum Sphondylium L. — Flóránkból az Árpádliget jó részének kipusztításával kiveszett.

215. *Anthriscus* Hoffm. — Turbolya.

981. *A. scandix*. (Scop.) Asch. (*A. vulgaris* Pers.) — Közönséges *T.* — Az utcákon, kerítések mellett alkalmatlan gyom. Igen sok van belőle pl. Gálffy Balázs Deszkás háza mögött az új templom udvarában.

982. *A. trichospermus* Schult. — Zamatos *T.* — Árnyékos, nyirkos helyeken terem, kivált az Árpádligetben és a faiskolákban. Száritott füvének (*herba cerefolii*) ára mm. 40 kor. Friss leveleit salátának és leves-ízesítőnek használják.

216. *Conium*. L. — Bűrök.

983. *C. maculatum*. L. — Foltos *B.* — Mindenféle gyakori, mégis legtöbb van a Botra körüli árkokban, a felső ugari árokban és a szál-

lások körül, parlagokon, stb. Coniin alkaloid tartalmánál fogva igen mérges növény. Fűvét a droguista veszi 16 koronáért mmázsáncént antipasmodikum; magvát pedig mm. 20 kor.

217. *Bifora* Hoffm. — *Pakilincs*.

984. *B. radians* M. B. — *Poloskaszagú P.* — Főleg kiritkult búzavetések között terem. Összedörzsölve az egész növény undorító poloskaszagot áraszt; úgyszintén meleg esőzés után már messziről érzik kellemetlen szaga.

218. *Seseli* L. — *Gurgulya*.

985. *S. Hippomarathrum* L. — *Szilkes G.* — Nagy ritkaság, kizárólag a Kapás Péter-féle szállás mellett szedtem a határút bozótjai között, ahol néhány példányban terem.

986. *S. annuum* L.

987. *S. varium* L. — Határunkból kivesztek.

Levisticum officinale Koch. — Művelik a kertekben fűszer gyanánt különösen a szerb asszonyok. Leveleivel levest ízesítenek. Gyökere (*radix Levistici*) ára 30 kor. mm., gyógyszer theának készítése különösen haspuffadásnál, kólikánál. Jó vizelethajtó is. A köcsögöket is szokták vele kimosni, mert azt tartják, hogy a tej ezáltal ízeesebb lesz.

988. *Coriandrum sativum* L. nálunk ritkábban termesztett fűszernövény, nagyon jó szélindító (*aqua carminativa*). Lévai Jenő a Tiszaparton termelte; ott most évről-évre magától nagy mennyiségben tenyészik. A m. nemz. múzeum számára begyűjtöttem s a IV. Centúriában 1916-ban 387. sz. alatt már meg is jelent.

989. *Orlaya grandiflora* L. — A kiírtott Árpádliget bozótos füves helyein itt-ott látható s a temetőekben is kezd meghonosodni. Azt hiszem a teknővájó cigányok importálták, mert éppen azon a helyen tanyáztak hónapokig a ligetben, ahol most terem.

Helosciadium inundatum Koch.

Aegopodium Podagraria L.

Selinum Carvifolia L.

Chaerophyllum temulum L. — Flóránkból teljesen kipusztultak. Deákkoromban még valamennyit gyűjtöttem, most hiába keresem őket.

A *Cicuta virosa* L. — Gyűjteményemben szintén óbecsei lelőhelyéről van szedve a Ferencsatorna széléről, de most már nyoma veszett.

3. család: **Cornaceae**. DC. — **Somfélék**.219. *Cornus* L. — *Som*.

990. *C. mas*. L. — *Húsos S.* — Nálunk vadon nem nő. Kertekben itt-ott ültetve van, pl. alsóvárosi plébániakert, árpádligeti faiskola, stb. — Gyümölcse befőzve és lekvárnak igen használatos. Különösen vérhas ellen jó. Fájából igen erős bunkósbót készül. Sárga virágait kora tavasszal a méhek igen lepik.

991. *C. sanguinea*. L. — *Veresgyűrű S.* (Gyűrűcze.) — A botrai szőlők alján s az Árpádligetben helyenkint vadon nő. Díszkertekben szívesen használják becserjésítésre, mert gyors növéssű és nagy árnyat adó. Virágait a méhek szeretik; bogyóit pedig télen a madarak fogyasztják.

992. *Aethusa cynapium* L. — 3 példányban találtam az: u. n. libadöglő-csárda mellett egyik táviróoszlop bozótos tövében 1915. év őszén. Igen mérges.

Carum carvi L. — Egyetlen példányát az Alsórétből herbariumom őrzi. Határunkból eltűnt.

B) alosztály: *Metachlamydeae*. — *Forrtszirmúak*.

I. rend: *Ericales*. — *Hangaképzűek*.

1. család: **Ericaceae**. Desv. — **Hangafélék**.

993. *E. carnea*. L.

994. *Rhododendron ferrugineum* L. — *Havas Szépe*.

995. *Azalea pontica* L. = *Loiseleuria pontica* Desv. — Cserepekben ápolt igen helyes díszcserjécskék.

II. rend: *Primulales*. — *Kankalinképzűek*.

1. család: **Primulaceae**. Vent. — **Kankalinfélék**.

220. *Anagallis*. L. — *Tikszem*.

996. *A. arvensis*. L. — *Mezei T.* — Müvelt talajon, vetések közt, kertekben, tarlókon mindenütt található. Valamikor gyógyszerül használták veszett kutyamarás, epilepsiánál, örültségnél, veselobnál stb. Virágját a méhek szeretik. A f. *A. carnea* Schrank. nálunk szintén honos.

997. *A. femina* Müll. (*A. coerulea* Schreb.) — *Kék T.* — Az előbbi társaságában szép kék virágocskáival gyönyörködteti a természetbúvárt.

221. *Hottonia*. L. — *Békaliliom*.

998. *H. palustris*. L. — *Mocsári B.* — Az Alsórét lecsapoló ár-

kaiban itt-ott fellelhető, különösen a Tripolszky- és Szmik-tanyák környékén. Kiveszőfélben van.

222. *Androsace*. L. — *Gombafű*.

999. *A. maxima*. L. — *Nagy G.* — Határunkban nagy ritkaság. Az alsó ugarokon pár szálat találtam belőle a turjai országút mentén.

223. *Lysimachia* Tournf. (Naumburgia.) — *Lizinka*.

1000. *L. Nummularia*. L. — *Pénzlevelű L.* — Az Árpádliget és a tiszai füzesek árnyas, nedves helyeit néha egészen elborítja. Az Alsó- és Felső-rét árkaiban sem ritka. A szállásokon sehol sem láttam. Theája állítólag vérhas, vérköpés és hektika ellen jó. Sebet is hasznos vele mosogatni és száját öblíteni, mert a szájbüzt megszünteti.

1001. *L. vulgaris*. L. — *Közönséges L.* — A rétek nedves árkai-
ban, különösen pedig a Szuvadulában és a nádasok szélén igen álta-
lános. Leveleinek nedve orrvérzést szüntet és vérhast orvosol, füstje
pedig jó légyűző. Az indás példányok is gyakoriak, melyek f. *L. palu-*
dosa Baumg. néven különíttetnek el.

1002. *L. punctata*. L. — *Pettyegetett L.* — Az előbbivel társasan
nő, de annál sokkal ritkább.

A Primulaceák családjából több nagyon kedvelt szobai és kerti
növényt is tenyésztene, így:

1003. *Cyclamen Europaeum*. — *Tengeri ibolya*.

1004. *C. Persicum* Mill.

1005. *C. grandiflorum* Hort. — Gumóik mérgesek.

1006. *Primula praenitens* Ker. = *Pr. Sinensis* Lindl.

1007. *Pr. veris*. L.

1008. *Pr. acaulis*. L.

1009. *Pr. auricula*.

1010. *Pr. cortusoides*. L.

1011. *Pr. Japonica* A. Cyr.

1012. *Pr. officinalis* Jacq.

2. A *Myrsinaceák* családjából, mint szobadész ápoltatik az

1013. *Ardisia crenulata* Vent. — Kinából, fényes levelekkel és
igen sok skarlátpiros fényes gyümölcsökkel.

3. család: *Plumbaginaceae*. Juss. — *Istácfélék*.

223/a. *Statice*. L. — *Lelleg*.

1014. *St. Gmelini* Willd. — *Sziki L.* — Határunkban kizárólag
az Irizset száraz, szikes helyein nő a Deutsch- és Boromissza-tanyák
mellett; azonban ott sem gyakori. Földreterülő, fényes, bőrnemű

leveleiről s egy oldalra hajló lilaszínű virágzatáról könnyen fölismerhető. Gyökere tannintartalmánál fogva adstringens s így vérzéscsillapító és hasmenés ellen is jó.

1015. *St. sinuata*. L., különösen a f. *St. candidissima* L. kedvelt kerti virág. Ápolt növények még nálunk ebben a családban:

1016. *Armeria vulgaris* Willd.

1017. *Ar. elongata* Hoffm.

1018. *Ar. alpina* Willd.

1019. *Ar. canescens* Host., amelyek főleg a szőnyegkertészetben a szegélyezéseknél nyernek alkalmazást.

1020. *Plumbago Capensis* Thunb. — Haloványkék, tölcséres virágait egész késő ősziig folyton fejleszti. *Plumbagin* nevű hólyaghúzó anyag van benne; gyökere „*radix Deutariae*” néven fogfájást szünttet. Némelyik koldus fekélyt idéz elő vele a testén, hogy annál nagyobb szárazságot gerjessen maga iránt.

III. rend: *Contortae*. — *Sodortszirmúak*.

1. család: *Oleaceae*. Lindl. — *Olajfafélék*.

224. *Syringa*. L. — *Orgona*.

1021. *S. vulgaris*. L. — *Közönséges O.* — Igen kedvelt díszcserje, amely néha meglehetősen fává is növekszik. A Botrában és a szállásokon néhol vadon nő. Virágja pompás méhlegelő.

1022. *S. Persica*. L. — Kevésbbé illatos virágú díszcserje.

1023. *S. alba* Ren. — Fehér virágú orgona itt-ott szintén művelve van.

1024. *Ligustrum vulgare* Tournf. — *Fagyal*. — Nagyon hálados díszcserje; illatos virágait a méhek nagyon lepik, bogyóit pedig a madarak télen át szívesen csipegetik. Nyírott sövénynek nagyon alkalmas. Bogyójának kékes nedve jó kémlelőszer (indikátor) a sav- és lúgmérésnél. Levelének és virágjának főzete kelevényeknél és égési sebeknél enyhítőleg hat, azonkívül szájbúzt szüntet, főfájást és csonthasogatást enyhít. Fája jó csizmaszőveget szolgáltat.

1025. *Fraxinus excelsior* L. — Magas kőrisfa. Művelik. Kitiñő szerszámfát szolgáltat és szép kocsik készülnek belőle. Leveleit a kőrisbogár: *Lytta vesicatoria* pusztítja. Friss kérgének nedves oldalát vágott sebre kötni igen jó, mert enyhítőleg hat. Héjának és levelének főzete nehéz légzést, húgykövet, májbajt és vízkórságot gyógyít. Nedvében mannit nevű alkohol van, amely hashajtószer.

1026. *Forsythia viridissima* Lindl. — Kinából származó, sárga virágú, kora-tavasszal, a levelek kihajtása előtt virító díszcserje, amit

újabbban nagyon felkaptak. Szépen díszlik az alsóvárosi plébánia kertjében s az új angol-parkokban. Lukas ágaiból jó pipaszár készül. Korai virágait a méhek seregesen lepik.

1027. *Koelreuteria paniculata* Lindl. — Szép díszfa, pl. az alsóvárosi plébánia kertjében, az Árpádligetben s a törökbecsei műút mellett, mint szegélyfa, ez is pompás méhlegelő.

1028. *Chionanthus Virginica* L. — Igen csinos díszbokor.

2. család: **Gentianaceae.** Juss. — **Tarnicsfélék.**

225. *Blackstonia* Huds. (*Chlora* L.) — *Gyikpohár.*

1029. *Blackstonia serotina* Beck. (*Chlora serotina* Koch.) — *Kései Gy.* — Nagyon kóbor növény. Némely évben a Tisza nedves árterein a füzesek között csoportosan tenyészik, más években pedig nyomtalanul eltűnik, majd meg ismét előtűnik.

226. *Centaurium* Hill. (*Erythraea* Rich.) — *Ezerjófű.*

1030. *C. pulchellum* Druce. (*E. pulchella* Fr.) — *Csinos E.* (Vadpaprika.) — Nedves, vizenyős helyeken, kaszálókön díszlik. Sok van az Árpádligetben a Makkos körül; továbbá az alsóréti vizenyős kaszálókön, a Ferencsatorna és a Csik partján. Virágzó füve (*herba Cent. minoris*, ára mm. 30—60 kor. pompás házi gyógyszer „*centaurin*” nevű keserű anyag tartalmánál fogva kivált gyomorgyengeség-nél (*digestivum amarum et stomachicum amarum*) étvágygerjesztő, gyomorerősítő és izzasztószer gyanánt is szolgál, azonkívül kitűnő keserűpálínkat lehet vele készíteni. Többféle fajváltozata van, amelyek közül nálunk különösen a f. *E. emarginata* W. K., f. *E. ramosissima* Pers. és f. *E. tenuiflora* Link. honosak. Néha tiszta fehér virágú példányok is láthatók.

E. Centaurium Pers. — Flóránkból az Árpádliget nagy részének kiirtása folytán teljesen kiveszett; 1897-ben még ugyanott szedtem.

1031. *C. uliginosum* Beck. = *E. linariaefolia* Lam. — A gyűjteményemben levő 2 példány az alsóréti homokos bosztánföldeket jelzi lelőhely gyanánt, de ott mostanában a szorgos keresés dacára sem találom; úgy látszik határunktól ez is végső búcsút vett.

227. *Nymphoides* Hill. (*Limnanthemum* Gmel.) — *Tündérfátyol.*

1032. *N. peltata* Ktze. (*L. nymphoides* Link. *Villarsia nymphoides* Vent.) — *Vizi T.* — A holt Tisza ágaiban helyenkint csoportosan tenyészik; azonban évről-évre ez is szemlátomást fogytán van.

Menyanthes trifoliata L. — Deákkoromban nyalábszámmra szedtem az Alsó- és Felső-rét mocsaraiban; az ármentesítés azonban határunkból ezt is teljesen kilakoltatta.

A Tarnicsfélék közül a kertekben néha mint dísznövények tenyésztetnek a:

1033. *Gentiana acaulis* L.

1034. *G. lutea*. L.

1035. A *G. Pneumonanthe*. L. határunkból kipusztult; a réti kaszálók lakója volt.

3. család: **Apocynaceae**. R. Br. — **Meténgfélék**. — Családjából nálunk vadon nem tenyészik egy sem. Ültetve vannak a következők:

1036. *Vinca minor* L. — *Télizöld*. — Főleg sírokra és kertkerítések mellé ültetik. Leveleinek tartalma nagyon keserű, összehúzó, erősítő, vértisztító anyag, amely főleg hasmenés, bél- és tüdőelnyálkásodás ellen hasznos. Mint szájvíz a szájpenészt tünteti el; nedve orrvérzést is állít és a zavaros bort is megtisztítja.

1037. *Vinca major*. L.

1038. *V. herbacea* W. K. — Ez utóbbi lombhullató (terem pl. az alsóvárosi plébánia kertjében).

1039. *Nerium Oleander* L. — *Leándér*, főleg dézsákban nagyban művelt, rózsaszínű, piros és fehér virágú díszcserje. Levele igen mérges. Kérgének porával az egeret és patkányt lehet pusztítani.

1040. *Apocynum Androsaemifolium* L. — Dísznövény. Rózsaszínű virága belülről nagyon ingerlékeny és bogárfogó.

4. család: **Asclepiadaceae**. R. Br. — **Krepinfélék**.

228. *Cynanchum*. L. — *Méregölő*.

1041. *C. Vincetoxicum* R. Br. (*Vincetoxicum officinale* Mönh.) — *Orvosi M.* (Vadpaprika.) — Nagyritkán akad rá az ember. Többnyire bozótos helyeken, szállási árokpártokon terem. Így a Rauch-, Komáromi György-, Debelyácsky-, Szonomár, Gortva József- és Kapás Péter-féle szállásokon. Gyökerének főzete szívbetegségeknél és a torokgyulladásnál haszonnal jár, különben mérges növény.

A *Pamutkrepint*. — *Asclepias syriaca* L. — Néhai Sóti György a kertjében még tenyészttette; ma azonban Óbecsén már senki sem tilteti. Mérges növény.

A Kinából származó *viaszvirág*ot

1042. *Hoya carnos*a R. Br. — átható, kellemes illatú és mézdús virágaiért cserepekben lécecskékre felfuttatva sok házban tenyésztik.

IV. rend: *Tubiflorae*. — *Csővesvirágúak*.

1. család: **Convolvulaceae**. Vent. — **Szuláktfélék**.

229. *Calystegia* R. Br. — *Folyófü*.

1043. *C. Sepium*. L. — *Nagy F.* — Igen gyakori a nádasok szé-

lén, nedves réti árkokban, füzesek közt, kerítések mellett, s az Árpádliget nedves helyein, ahol cserjékre, bozótokra, nádra, stb. feltekerődzik. Mérges növény.

1044. *Convolvulus* Winde. — *Szulák*.

1045. *C. arvensis*. L. — *Kis Sz.* (Mezei folyófü.) — Községes: árokpартokon, utak mentén, mezőkön, legelőkön, szántóföldeken és kertekben, ahol sokszor alkalmatlan és csaknem kiírthatatlan gyom. A malacok és birkák szívesen fogyasztják, a jó tarlómezők egyik fűvét ez képezi, de azért kivált gyomlálással, mély szántással és kapás-növények ültetésével pusztítani kell, mert kúszó szárai a kertben és a gabonaföldeken a növényzetet behálózzák és elfojtják.

1046. *Pharbitis purpurea* Asch.

1047. *Calystegia* (v. *Calycostegia*) *candicans* Roth.

1049. *Convolvulus Dahurica* Sims.

1050. *Ipomoea purpurea* L., piros hajnalicska.

1051. *Ip. violacea* L., kék hajnalicska.

1052. *Convolvulus tricolor*. L.

1053. *Mirabilis Jalapa*. L. (*Nyctago hortensis* Juss.), pompás mézelő növény.

1054. *Mir. longiflora*. L. — Nagyon kedves egynyári kerti virágok.

230. *Cuscuta* Tournf. — *Aranka*.

1055. *C. lupuliformis* Krock. — *Egybibéjű A.* — Tekintélyes növényű arankafaj; a tiszai ártéren fűzfákra felkúszva sokszor látható, kivált a szivattyútelep környékén. Nálunk főleg a f. *C. monogyna* Koch. változata honos.

1056. *C. Epithymum* Murr. — *Herefojtó A.* — Az ajakos és pillangós növényeket különösen pusztítja. A lóherén és lucernán a f. *C. trifolii* Bab. alfaja gyakori, amely a heréseket néhol teljesen tönkreteszi. Irtásának többféle módja közül a legcélrányosabb a következő, amennyiben ezen módszer szerint az anyanövény nem pusztul ki. T. i. az arankafoltot, szélesebben, mint amilyen terjedelmű, legtanácsosabb éles élű lapáttal 3—4 újjnyi mélységre gondosan megnyesni, nem törődve azzal, hogy ezáltal az anyanövény teteje is lenyesetik. A nyesedéket azután földestül, arankástul gondosan össze kell gyűjteni, még pedig ponyvába, azután szabad területre vinni és ott megégetni. A lenyesett here, v. lucerna aztán arankamentesen igen buján fog kihajtani és tovább tenyészni.

1057. *C. Europaea*. L. — *Fonát A.* — A kenderen, csalánon, ördögcérnán, fűzfán, sőt paprikán is élősködik.

1058. *C. Epilinum* Weihe. — *Lenfojtó* A. — Előfordulása a lentermesztéstől függ. Ha az nagyobb mérvet ölt, akkor ez az arankafaj is felüti fejét, egyébként pedig nem igen mutatkozik.

1059. *C. obtusiflora* Humb. — *Tompacimpájú* A. — Két év óta észlelem csak határunkban. Először a szállásomon találtam tömegesen *Heliotropium europaeum*on élőködve; az idén az aracsi kompjárás fölött észleltem a tiszai ártéren *Mentha Pulegium*on parazitáskodva.

2. család: **Polemoniaceae.** Lindl. — **Csatavirágfélék** családjából a:

1060. *Polemonium coeruleum* L.

1061. *Phlox Drummondii* Hook.

1062. *Phlox paniculata* L.

1063. *Phl. perennis* L.

1064. *Ph. decussata* L.

1065. *Cobaea* v. *Rosenbergia scandens* Cav.

1066. *Gilia achilleaefolia* Benth.

1067. *G. aggregata* Don.

1068. *G. capitata* Dougl.

1069. *G. tricolor* Benth. — Mint kerti díszvirágok tenyésztetnek.

3. család: **Borraginaceae.** Lindl. v. **Asperifoliaceae.** L. — **Borágófélék** v. **Érdeslevelűek.**

231. *Heliotropium.* L. — *Kunkor.*

1070. *H. europaeum.* L. — *Európai K.* (Sömörfü.) — Az egész határban igen közönséges úgy a tőalak, mint pedig egyik feltűnő fajváltozata a f. *H. gymnocarpum* Borb. Néhol nagy mennyiségben lepi el a tarlókat és kukoricásokat, úgy hogy egész szürke már meszsziről töle a talaj. Régente gyógynövény volt epebajnál, gyomorhurtnál és fekélyek borogatásánál. Most nem használatos ilyen célra. Virágait a méhek szívesen látogatják. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

1071. *H. supinum.* L. — *Henye K.* — Kiszáradt barafenekeken, vízjárta völgyekben itt-ott tömegesen volt látható pl. a Bélabara völgyében a Bartusz-tanya körül, továbbá a Csik és Szuvadula laposai-ban, valamint az alsóvárosi plébánia külső szállásán az útszéli völgyben, de pár év óta teljesen nyoma veszett.

1072. *H. Peruvianum.* L.

1073. *H. corymbosum* R. et Pap. — *Vanília.* — Igen kedvelt, kellemes illatú kerti virágok.

232. *Asperugo*. L. — *Magiszák*.

1074. *A. procumbens*. L. — *Henye M.* — Kóbor növény, amely a kövér talajt kedveli. Található házfalak és kertkerítések mellett, kivált pedig bozótos helyeken. Igen kövér példányokban látható a Botra dülőúttjai mellett, pl. Beretka Ferenc I. dülőben fekvő földje végén. A szállásokon hírül sincs úgy elterjedve. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

233. *Lappula* Gilib. (*Echinosperrum* Sw.) — *Koldustetű*.

1075. *E. Lappula* Lehm., *Lappula Myosotis* Mönch., *Lappula echinata* Gilib. — *Bojtorjános K.* — Nagyon gyakori úton-útfélen, tarlókon, vetések közt, faltetőkön, romokon stb. Igen alkalmatlan és haszontalan dudva, melynek termései horgas sertéikkel a ruhába belekapaszkodnak. Az egész növény undorító egérszagú.

234. *Cynoglossum*. L. — *Ebnyelvűű*.

1076. *C. officinale*. L. — *Orvosi E.* (Bárány pirosító.) — A városban és közvetlen környékén sehol sem látható. A határ kiljebb eső részein sem gyakori. Egyszer szedtem a zombori vasút mentén a szenttamási országot árkában a Zsótér Andor-féle tanya tájékán. Itt-ott a Csókity-féle öregárokban s a határúti bozótok közt is terem. 1909. év június havában tömegesen leltem Kapás Péter szál-lásán, ahol a kertkerítés északi oldalán tenyészik. A gyökere valami-kor *officinale*s volt vérhasnál, gyomorhurutnál.

235. *Anchusa*. L. — *Atraczel*.

1077. *A. officinalis*. L. — *Orvosi A.* — Terem bőven utak men-tén, vasúti töltések oldalán, árokpартokon, temetőkbén és szállási gyepeken. Van többféle fajváltozata. Leggyakoribb a sárga virágú f. *A. ochroleuca* Baumg. és a f. *A. arvalis* Reichb. Régebben (herba et radix Buglossi v. ligulae bovis) néven gyógyszer volt búskomorság-nál, tüdőhurutnál, rekedtségnél és belső daganatoknál; most kevésbbé használatos.

1078. *A. italica* Retz. (f. *A. Gmelini* Ledeb.) — *Olasz A.* — Sokkal természetesebb az előbbinél, néha hatalmas ágasbogas példányokká fejlődik. Gyönyörű nagy azurkék virágaival a búzavetéseknek való-ságos dísze, kivált a szállásokon és a Botrában pl. Koncsek tanító földjén. Az Anchusák nagyon jó méhlegelőt szolgáltatnak. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — In regione Tibis-cana similiter una est plantarum segetalium characteristicarum, quae floribus suis azureis speciosis summum decus est segetum imprimis

triticearum. — Caeteroquin nostrae regiones multam huic plantae praebent variandi occasionem, et quidem ante omnia quod magnitudinem florum et styli, porro latitudinem foliorum, necnon stamina altius, et profundius inserta attinet. Ita enim his respectis communiter variare solet, ut diagnosis fixa et certa vix inveniatur, quae omnibus huius regionis plantis exacte correspondere possit.

1079. *A. Barrelieri* DC. (*Myosotis obtusa* W. K.)

1080. *A. Capensis*. L.

1081. *A. sempervirens*. L. — Igen kedvelt díszvirágok; az utóbbi az árnyékos helyet szereti.

1082. *Borrigo officinalis* L. — Helyenkint kertekben termesztik, pl. az alsóvárosi plébánia kertjében, mártásnak való uborkaízű leveleiért és méhlegelőül szolgáló égkékszinű virágaiért. Theája a szívgyengeségnél hasznos; leveleinek (herba boraginis) ára mm. 24 K, virágjainak ára pedig mm. 160 kor.

Lycopsis arvensis Baumg. — A közlegelők felosztása előtt azokon gyakori volt, most nyoma veszett.

236. *Nonnea* Med. — Gyászoska.

1083. *N. pulla* DC. (*Lycopsis pulla* L.) — *Biborszinű Gy.* (Bárányszopóka.) — Igen gyakori tavaszi növény ugarakon, vetések közt, gyepes helyeken, árokpartokon, országutak mentén, vasúti töltéseken és temetőkben. Méztartalmú virágait a méhek szívesen látogatják.

237. *Symphytum*. L. — *Nadálytő.*

1084. *S. officinale*. L. — *Fekete N.* — Nedves, vizenyős árkokban, mocsáros helyek szélein mindenütt otthonos. Gyökere (radix symph. v. *Consolidae majonis*) ára mm. 16—20 kor., hivatalos gyógyszer, s mint vizelethajtó, adstringensszer orrvérzés, aranyér és hasmenésszünetítő használatos. Az állatgyógyászatban is alkalmazzák. A csonttörésnél flastromnak használják (emplastrum ad rupturas). Egyik feltünőbb, alsó részében teljesen kopasz fajválfazata flóránkban a f. *S. uliginosum* Kerm.

238. *Lithospermum*. L. — *Gyöngyköles.*

1085. *L. officinale*. L. — *Kőmagvű Gy.* — Gyakorinak éppen nem mondható. Előfordul szálankint az Árpádliget és a tiszai füzesek cserjései között, továbbá a szállásokon bozótos helyeken, tüskösökben, pl. a Horváth Lukács, Dungyerszky Bogdán és Kapás Péter szállása körül. Fényes, fehér porcellánszerű magvai (semina milii

solis) összetörve és theának főzve állítólag vese- és húgyhólyag bajokat gyógyítanak, leveleiből készül az elég jó illatú eszethea.

1086. *L. arvense*. L. — *Mezei Gy.* — Az egész határban mindenütt közönséges, kivált parlagokon, legelőkön, árokpartokon, szőlők között, töltésteleken, temetőkben és kirítkult vetések közt.

1087. *Lith. purpureo* — *coeruleum* L. — Az Árpádliget jó részének kiirtásakor flóránkból eltűnt.

239. *Cerinth*. L. — *Szeplőlapú*.

1088. *C. minor*. L. — *Kis Sz.* — Nagyritkán bukkan rá az ember; a szállásokon itt-ott láttam gyepes árokpartokon, pl. Zsótér Andor öregtanya, Dungyerszky tanya, Zsivkov Ignyát Áxin tanya. A Botrában gyakoribb, pl. a Gébell nyaralótól délre, úgyszintén az alsó- és felsőréti tarlókon. Kitűnő méhlegelő. A Botrában többnyire mint barnafoltos virágú fajváltozat, mint f. *C. maculata* M. B. terem.

240. *Echium*. L. — *Kígyószisz*.

1089. *E. vulgare*. L. — *Terjőke K.* (Ökörnyelvfü.) — Nagyon közönséges utak mellett, legelőkön, vasúti töltések oldalán, temetőkben és szállási gyepeken az egész határban. Ez is pompás méhlegelő; azt mondják róla, hogy teájától a dajkák teje szaporodik.

1090. *E. altissimum* Jacq. (*E. italicum* L.) — *Olasz K.* — Az országutak egyik legjellemzőbb növénye, legközönségesebb mégis a bácsföldvári és szegedi országúton, ahol néha 1—2 méter magasságú példányok is láthatók. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

241. *Myosotis*. L. — *Nefelejts*.

1091. *M. palustris* With. — *Mocsári N.* — Gyakori a Botra körül és a rétek vizenyős helyein, kivált konyhakertészetem vízvezető árkában; továbbá a holt Tisza ágaiban, úgyszintén a Ferencsatorna és Csikér nádas szélein.

1092. *M. arvensis*. L. (*M. intermedia* Link.) — *Mezei N.* — Terem az Árpádliget gyepes tisztásain és a temetők füves helyein.

1093. *M. hispida* Schlecht. — *Borzas N.* — A Felsőréti száraz, kopár legelőin és az Irizseti szikár talaján sokszor tömegesen nő.

1094. *M. stricta* Link. — *Sudár N.* — Az előbbi társaságában honos, de elég ritka.

1095. *Myosotis semperflorens* Link.

1096. *M. sylvatica* Hoffm. (*M. alpestris* Schm.)

1097. *M. azorica* Wats. Tündöklő kék virágaikért a kertekben nagyon kedveltek.

1098. *Omphalodes verna* Mönch. — *Köldökmag*. Szintén kerti virág.

4. család: **Verbenaceae**. Juss. — **Vasfűfélék**.

242. *Verbena*. L. — *Vasfű*.

1099. *V. officinalis*. L. — *Közönséges V*. — Az egész határban általános elterjedést mutat. Utak mentén, parlagokon, töltéseken, árokpartokon, legelőkön, szállási gyepeken mindenfelé otthonos. Virágait a méhek nagyon lepik. Fűve az uborkasavanyításnál használatos, mert azt mondják, hogyha ezt is az ecetbe teszik, tőle a paprika és uborka kemény, ropogós marad. De orvosságnak is használják Plinius e szent fűvét (*herba sacra*) máj-, vese- és lépbajoknál, mint teát, főfájásnál pedig összetörött szárát, mint borogatást.

1100. *V. supina*. L. — *Henye V*. — Kiszáradt barafenekeken nő. Így pl. az új plébánia szállásán, a Botra körül a Szuvadula völgyében. Egy példányt a városban is találtam Milovanov Szimó háza tövében az utcai téglajárda hézagában. Nálunk eléggé ritka. Vidékünkön Adorján mellett az u. n. Papér (= bolondosfok) tiszai torkolatánál tömegesen nő, ahonnan a m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

1101. *Verbena Chamaedrifolia* Juss. — Buenos-Ayresből származik, roppant sok fajváltozatban ápolt, sokáig virító hálados kerti virág.

1102. *V. hybrida*. L.

1103. *V. triphylla*. L. (*Aloysia citriodora* Orteg.) — Peruból származó félcserje, levele citromszagú, cserépben ápolják.

Verb. venosa Gill.

1104. *V. Aubletia*. L., mint kerti virágokat tenyésztik.

1105. *Lantana Camara*. L.

1106. *Lantana crocea* Jacq. — Többnyire cserepekben ápolt igen változó virágú s csaknem állandóan nyíló díszcserjécskék, amelyek dugványokról (percelés) könnyen szaporíthatók.

1107. *Clerodendron fragrans* Willd. (*Volkameria fragrans* Vent.) — Japánból eredő hálás disznövény.

5. család: **Labiatae**. Juss. — **Ajakosak**.

243. *Mentha*. L. — *Ménta*.

1108. *M. arvensis*. L. — *Tarló M*. — A réti tarlókon sokszor csoportosan jó elő; a szállásokon nagy ritkaság.

1109. *F. M. hirsuta* Beck. — Az Inizset széksós helyein terem.

1110. *M. aquatica*. L. — *Vizi M.* — Vizenyős árkokban mindenütt gyakori; különösen sok van az Árpádliget körül lévő mocsár szélén, a Ferencsatorna, a holt Tisza és a Csikér nádasai között még pedig sokszor, mint f. *M. arvensis-aquatica* Wirtg.,

f. *M. tomentosa* DC.

f. *M. purpurea* Host. — Teája nehéz vizelésnél, veseköveknél és szívbajoknál hasznos. (Herba menthae albae) mm. 10 kor.

1111. *M. longifolia* Huds. (*M. spicata* Borb. *M. Silvestris* L.) *Lo. M.* — Az országutak árkaiban sokszor csoportosan nő; így a szenttamási, kishegyési, péterrévei, bácsföldvári országutakon.

1112. *M. verticillata*. L. (*M. sativa* L.) — *Vetési M.* — Vetések között és tarlókon néhol gyakori. Mint f. *M. pallidiflora* Nechritz is többször látható.

1113. *M. Pulegium*. L. (*Pulegium vulgare* Mill.) — *Csombor M.* (Köszvényfű.) — A Tisza homokos árterein és az Árpádliget körül itt-ott egész oázisokat alkot. Helyenkint tiszta fehér virágokkal tenyészik. A felső földeken és a szállásokon sehol sem láttam. Teája jó hatású, székszorulásnál, asthmánál és kimaradt havibajnál. Fűvének (herba Pulegii) ára mm. 10 K. Kitűnő méhlegelő is.

1114. *M. crispa*. L. = *Fodorménta* (Herba menthae crispae) mm. 40 kor.

1115. *M. piperita*. L. = Borsos ménta (Herba menthae piperitae) mm. 60—90 kor., néha kertben műveltetnek. Morvay Ákos bécsi főhadnagy a Botrában kísérletezett a termesztésökkel. Mindkettő hivatalos gyógyszer. Leveleinek teája és olaja (folia et oleum menthae piperitae) emésztést elősegítő (digestivum), szélhajtó (carminativum), idegességet csillapító, nagyon pompás hatású hysteriánál, hypochondriánál és gyenge periodus eseteiben is. Külsőleg izgató, frissítő fürdőkre és szájbúz ellen használatos, azonkívül izzasztószer. A mentholvaselin rheumatikus és neuralgikus bántalmaknál bedörzsölésre, lanolinnal keverve fagyos testrészekre borogatásnak, a mentholkrémet fogtisztításra, főfájásnál pedig mint migrénpálcikát is alkalmazták; kitűnő baktériumölő tulajdonsága van a méntakámfornak (mentolnak). Asthmánál inhalatókra használják. A promencli-cukorkák (rotulae m. pip.) szintén ezzel vegyítve készülnek. A syrupus menthae piperitae az állatgyógyászatban mint ízjavító használtatik.

244. *Lycopus*. L. — *Vizi Peszterce* v. *Peszérce*.

1116. *L. europaeus*. L. — *Európai P.* — Vizenyős árkokban a város környékén mindenütt otthonos; a rétek medves helyein s az Árpádliget lecsapoló árkában is sok van. Valamikor gyógyszer volt hasrá-

gásnál, vérfolyásnál és hideglelésnél. Csersavtartalmú nedve a vász-
nat megfeketíti.

1117. *L. exaltatus*. L. — *Magas P.* — Sokkal gyéreb az előbbi-
nél. Eddig csakis az Árpádliget vizenyős helyein, a holt Tisza náda-
sai szélén a Rohonczy kastéllyal szemben és konyhakertészetem
mellett a parallel-árokban szedtem; a f. évben seregesen lépett fel a
kiírtott Árpádliget vizenyős helyein. A m. nemz. múzeum centúriája
számára begyűjtöttem.

245. *Salvia*. L. — *Zsálya*.

1118. *S. verticillata*. L. — *Ló Zs.* — Az Árpádliget körül bozotos
helyeken, szállási kertfalak mellett, országutak árkaiban és a vasúti
töltések kubikgödreiben néhol csoportosan terem.

1119. *S. austriaca* Jacq. — *Polyhos Zs.* — A szállási gyepeken
és a temetők füves helyein eléggé gyakori, másutt nem tűnt szemem-
be. A kanászok négyyszögletes szárának zsenge belső részét „*rekenye*”
néven enni szokták és jó ízűnek mondják. A m. nemz. múzeum cen-
túriája számára begyűjtöttem.

1120. *S. nemorosa*. L. (*S. silvestris* L.) — *Erdei Zs.* — A legkö-
zönségesebb zsálya határunkban. Gyepes helyeken, legelőkön, ország-
utak mentén mindenütt rábukkan az ember. Virágjának színe általa-
ban sötétkék, azonban fehér-, viola- és rózsaszínű fajtában is látható.
kivált az óbecsei—csiki úton a csárda közelében.

1121. *S. Aethiopsis* L. — *Szerecsen Zs.* — A temetőkben és a szál-
lasi gyepeken sokszor látható. Az alsóvárosi plébánia szállásán régi
kazalok helyén kövér talajon hatalmas, húsos példányok szedhetők.
Gyapjas kövér leveleit a köznép daganatokra kötözi még pedig ha-
szonnal. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

1122. *S. officinalis*. L. — *Kerti Zs.* — Igen kedvelt kerti növény.
Hivatalos gyógyszer. A kerti zsálya leveleiben keserű kivonati anyag,
csersav és illó olaj van. Leveleinek főzete összehúzó képességénél
fogva igen pompás hatású öblítő mandulagyulladásnál, toroklobnál,
fogvérzésnél kivált foghúzás után, foginydaganatnál, torokgyíknál.
Nagyon jó izzadást szüntető tea, azonkívül orvosság máj- és vese-
bajoknál, súlynál, sorvadásnál, kólikánál, tüdőnyálkásodásnál és hu-
rutos bántalmaknál. Kitűnő gyógyító hatását már a régiek is ismer-
ték; azért közmondás volt róla: „Hogyan halhatna meg az ember,
mikor zsálya nő a kertben?” Szárított levelei porrá zúzva a legjobb
és legegészségesebb fogport szolgáltatják. A fogat hófehérré teszik és
nagyon jó szájízt kölcsönöznek. A zsálya azonkívül kitűnő mézelő

növény is, amiért ezen áldott virág megérdemli, hogy minden kertben helyet juttassanak neki.

1123. *Salvia nutans* a római sáncokon tenyészett.

1124. *S. pratensis*. L. — Óbecse növénytenyészetéből most teljesen hiányzanak, deákkoromban az alsóréti bosztánok homokos mezőin még gyűjtöttem.

1125. *S. coccinea*. L.

1126. *S. patens* Cav.

1127. *S. splendens*. L.

1128. *S. fulgens*. L.

1129. *S. argentea*. L. — Kerti virágok, a legutóbbi pompás szégyelnövény. Valamennyi zsálya igen jó mézelő növény.

246. *Lamium*. L. — Árvacsalán.

1130. *L. purpureum*. L. — *Piros Á. v. Tátkanai*. — Nagyon gyakori növény az egész határban gyepes helyeken, házak körül, erdei tisztásokon az Árpádligetben, ugarakon, konyhakertekben és szőlők között. Virágja pompás mézelő növény.

1131. *L. amplexicaule*. L. — *Bársonyos Á.* — Az előbbivel vegyesen nő, de annál később virágzik. Különösen sok van az ugarinak hagyott kukoricaföldeken.

1132. *L. maculatum*. L. — Flóránkból teljesen kiveszett az Árpádliget irtásakor, amelynek bejáratánál honos volt.

247. *Stachys*. L. — Tisztesfű.

1133. *St. recta*. L. — *Hasznos T.* — Határunkban gyakorinak nem mondható. Leginkább bozótos, kökényes helyeken bukkan rá az ember, így a Botrában a Gébél-szőlő mellett, a rétparti szakadékokban pl. Szabó Zoltán és dr. Gombos tanyája tájékán, a határút surjánjai között a dr. Milkó, Dumgyerszky, Horváth Lukács, Sárvári Matyas és Kapás Péter szállása környékén, továbbá a Csókity árkában a Debelyácsky- és Gortva-szállás mellett és Börcsök Vida földje végén a hegyesi úti kökényes között.

1134. *St. annua*. L. — *Tarló T.* (Tarlóvirág.) — Esős nyáron rengeteg mennyiségű virágaival egészen fehér mezbe öltözteti a tarlókat és mézillattal tölti be a levegőt. A legkitünőbb mézelő növények egyike, amelynek tömeges fellépése, vagy a kedvezőtlen nyár folytán esetleges elmaradása az év mézmenyiségét roppantul befolyásolja.

1135. *St. germanica*. L. — *Német T.* — Országutak árokpártjain, kökénybokrok között pl. Börcsök Vida szállása mellett a kische-

gyesi országúton, a felsőugarak és járásföldek között lévő árokban, a szállási kertek környékén s a római sáncok árkáiban (pl. a Tatity szállás mellett) itt-ott látható, de tömegesen sehol sem lép fel. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

1136. *St. palustris*. L. — *Seppedéki T.* — Nedves, vizenyős árokban, nádasok szélén mindenütt szembeötlők szép piros virágaival.

1137. *St. lanata* Jacq. — Szőnyegvirágnak használják ezüstszerű leveleiért.

1138. *St. tuberifera* Naud. (*St. affinis*), japáni növény, gumócskái kisütve ehetőek.

Stachys silvatica. L.

Betonica officinalis. L. — Az Árpádliget nagy részének kiirtásával, amelynek szélén tenyészték, határunktól végbúcsút vettek.

1139. *St. arvensis*. L. — Deákkoromban a tarlókon még itt-ott szedtem; azóta azonban a szorgos kutatás is eredménytelenül maradt.

248. *Ballota*. L. — *Peszterce*.

1140. *B. nigra*. L. — *Fekete P.* — Kertekben, kertfalakon, kerítések mellett, szőlők között, a botrai partszakadékokban, stb. igen alkalmatlan dudva. Virágját a méhek szívesen látogatják. Van tiszta fehér virágú fajváltozata is, f. *B. alba* L. — Összedörzsölt füve ruha közé téve jó molyűző. Teája az állatgyógyászatban görcscsillapító szer.

249. *Glechoma*. L. — *Repkény*.

1141. *Gl. hederacea*. L. — *Kétiksz R.* — Határunkban gyakoriak nem mondható; a szállásokon alig láttam néhány helyen egy pár szálát, pl. dr. Tripolszky, Dungyerszky, Rauch, Terék József, új plébánia és Gyorgyevits szállásán. Legtöbbet láttam belőle az Árpádliget tisztásain; a gazdasági ism. iskola kerítése mellett a város felé eső részen és a tiszai védgátak oldalán. Ez is jó méhlegelő. 4 poródaja páronként áll egymás fölött és tökéletes 2 x alakot mutat. Leveleinek teáját a hektikások vérhányás ellen isszák és herba hederæ terrestris néven tavaszi kúrának is használják bélrekedés ellen.

1142. *Gl. hirsuta* W. K. — A kiirtott árpádligeti rész árnyas, cserjés területe volt a lelőhelye. Ez is elbúcsúzott tőlünk.

250. *Nepeta*. L. — *Macskament*.

1143. *N. Cataria*. L. — *Illatos M.* — Kertkerítések mellett az egész határban helyenkint látható. Egyébiránt kertekben ültetni is szokták, kivált méhesek közelében. Az egész növény kellemes citrom-

szagú s nagyon jó méhlegelő. A rajok befogásakor a méhfüvön és fehér ürmön kívül ezzel is szokták a kaptárok belsejét bedörzsölni. Teája havi vérzést indít, sárgaságot és hysteriát gyógyít.

Nepeta nuda L. (*N. pannonica* Jacq.) — Az Árpádliget keleti sarkán sok évig termett; a liget kiírtásával azonban ez is eltűnt.

251. *Marrubium*. L. — *Pemetefű*.

1144. *M. vulgare*. L. — *Közönséges P.* (Vadkrumpli.) — Országutak mentén, árokpartokon, vasúti töltések oldalán, sertéslegelőkön és szállási gyepeken néha nagy tömegben lép fel, pl. a Rauch tanyán, az alsóvárosi plébánia szállásán, stb., szálankint azonban lépten-nyomon rátalálhatni. Nagyon kedvelt Kneippnövény. Keserű leveleinek teája igen felkapott házi gyógyszer hektikánál, tüdőelnyálkásodásnál, légcsőhurutnál, májbajnál, aranyérnél és gyomordaganatnál. Alfajai: f. *M. reromotum* Kit. és f. *M. praecox* Janka nálunk szintén homosak. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

1145. *M. peregrinum*. L. — *Fehér P.* — Az előbbinek hűsége kísérője; gyógyhatása is egyezik azével. Mindkettő jó méhlegelő. Füvének ára (*herba Marrubii albi*) mm. 20 kor.

252. *Sideritis*. L. — *Sármányvirág*.

1146. *S. montana*. L. — *Parlagi S.* — Tarlókon, kivált az ugarakon, járásföldeken és szállásokon mindenütt egyenletesen el van terjedve. A méhek ennek a virágját is lepik. Füvének (*Herba Syderitidis*) ára mm. 10 kor.

253. *Brunella*. L. — *Gyikfű*.

1147. *Br. vulgaris*. L. — *Közönséges Gy.* (Sömörfű.) — Sok van az Árpádliget tisztásain, vízerek füves szélein s néhol a szállási gyepeken pl. Rauch-szállás, Dungyerszky- és Gyorgyevits-szállás. Leveleinek pépjét sömörirtásra házi orvosságnak használja a köznép, s amennyire tapasztaltam, igen jó sikerrel. Teáját bélhurutnál, rendetlen havi vérzésnél, mint öblögető szert pedig torokgyulladásnál és szájpadlás-daganatnál dicsérik. Préselt füve a sebek vérzését elállítja összehúzó képességénél fogva. Jó mézelő növény.

1148. *Br. alba* Pall. (*Br. laciniata*. L.) — Határunkban eddig nem találtatott, holott más, hasonló vidékeken igen közönséges.

254. *Ajuga*. L. — *Infű*.

1149. *A. reptans*. L. — *Ostorindás. I.* — Egyedül az Árpádliget tisztásain találtam néhány példányban. Most nálunk egyáltalán sehol

sem terem. Levele izzasztó teának jó s összezúzva jó vérállító a sebeknél, mert csersavtartalmánál fogva összehúzó képességű.

1150. *A. Genevensis*. L. — *Közönséges I.* — Nálunk nagy ritkaság. Egyszer találtam a bácsföldvári és szenttamási utak árokpartjain. A szerb temető gyepes helyein is láttam néhány szálát. Állandó otthona azonban, úgy látszik, a Csókity árka a Gortva- és Debeljácsky-féle tanyák mellett és a határút kökényese a Kapás-, Dungyerszky- és Horváth Lukács-szállások tájékán. Valamikor Zsótér Andor ifjú régi szállásán és a Gyorgyevits-tanya gyepén is tenyésztett, de most ott nem látom. Jellegzetes alfaja a f. *A. hybrida* Kerner. a Csókity árkában találtatott. Újabban a felső parkban is nő.

1151. *A. Chamaepitys* Schreb. — *Kalinka I.* (Köszvényfű, v. sárga tarlóvirág.) — Az egész határban mindenütt közönséges; a tarlókat néha teljesen ellepi és sánga mezbe öltözteti. A legelő jószág nem igen nyúl hozzá, mert az egész növény igen átható rozmarinillatú, egyedül a birkát láttam, hogy szorultságból ezt is legeli. A méhek virágainak ajkain vígan döngicsélnek. Fűve állítólag jó izzasztó teát szolgáltat.

1152. *Ajuga Laxmanni* (L.) Benth. — Kizárólagos termőhelye nálunk a hármashatárdombon van az óbectsei—péterrévei és szenttamási határ összeszőgelésénél, ahol a *Prunus nana* társaságában tenyészik.

255. *Leonurus*. L. — *Gyöngyajak*.

1153. *L. Cardiac*a. L. — Szűrös Gy. — A város belterületén igen nagy ritkaság. Nem is láttam máshol, mint a Popovits-iskolától a ligetbe vezető utca szélső házának kertkerítése mellett az aljon, ahol néhány példányban évről-évre megjelenik. A szállásokon azonban eléggé gyakori, kertfalak mellett és bozótos árokpartokon. Így pl. az új plébánia szálláson, Rauch. Balzam, Buday Mihály, dr. Gombos, dr. Tripolszky, Dungyerszky, dr. Gerster, Sági Ferenc, Ham József, Kapás Péter, dr. Galambos és Glávásy Milán szállásán. A réti szállásokon azonban sehol sem terem. Levelének keserű teája jó étvágygerjesztő. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

256. *Teucrium*. L. — *Gamandor*.

1154. *L. marrubiastrum*. L. — *Pemete* Gy. (Ch. *Marrubiastrum* Reich.) — A Tisza füzesei között található kivált az Alsórét mellett és a Sós-féle lecsapoló árok partján a Kutyahegy közelében. Néha a város utcáiba is belopózik s az árkokban itt is meghúzódik, pl. Gerber sörgyára körül. Az Árpádliget vizenyős környéke is lelőhelye,

különösen a nyugati oldalon. Nagy ritkán a szállások árnyas helyein is felüti a fejét, pl. a Debelyácsky- és Gyorgyevits-szállás parkja mellett.

1155. *T. Chamaedrys*. L. — *Sarlós G.* — Határunkban ritkaság számba megy. Eddig csakis a felső ugarak és a járásföldek között levő árok partján találtam: a Várkonyi tanya tájékán. Leveleinek teája régente gyógyszer volt vérszegénység, vízibetegség és kösvény ellen. Ma már kevésbé használatos. Füve (herba Chamaedreos) mm. 20 kor.

1156. *T. Scordium*. L. — *Vizi G.* (Foghagymafű.) — Határunk vizenyős helyein mindenütt otthonos; legtöbb van belőle mégis a rétek lecsapoló csatornáiban. Valamikor mint gyógyszernek nagy híre volt; ráknál, pestisnél, thyphusnál, vérméngézésnél és idegláznál; ma már csakis izzasztó teának használják. Összedörzsölt füve ruha közé téve jó molyűző szer, (Herba scordii) mm. ára 40 kor.

1157. *T. Botrys*. L. — *Tömjén G.* — Előfordul a Botra gyepeiben s a határúti bozótok között Horváth Lukács, Kapás Péter és dr. Milkó szállása tájékán. A kishegyesi út árokpartjain is szedtem Börösök Béla és Dungyerszky Bogdán földje mellett.

257. *Scutellaria*. L. — *Csukóka*.

1158. *Sc. galericulata*. L. — *Kucsma Cs.* — Nedves, mocsaras helyeken, nádasok szélén gyakori. Így az Árpádliget körül lévő vizenyős árokban, réti csatornában, a holt Tisza szélén, a füzesek között s a Ferencsatorna és Csikér nádasai között.

1159. *Sc. hastifolia*. L. — *Dárdalevelű Cs.* — Az előbbi lakostársa, de annál sokkal ritkább.

258. *Satureja*. L. — *Pereszlény*. (Calamintha Tournf. — *Csombor*.)

1160. *S. acinos* Scheele (C. Acinos.) L. — *Csombor P.* — Tarlókön az egész határban igen közönséges.

1161. *S. Hungarica* Simk. (Calamintha rotundifolia auct.) — *Magyar Cs.* — A szállási gyepeken itt-ott honos. Pl. az új plébánia szállásán Salvia Aethiopis társaságában a szérűskertben. Dungyerszky Bogdán új szállásán, dr. Gombos, Zsótér Bandi és Debelyácsky tanyáján a gyepon szintén láttam.

1162. *S. villosa*. L. (C. villosa Pers.) — *Éklevelű Cs.* — Az előbbi társaságában található.

1163. *S. vulgaris* Fritsch. (Clinopodium vulgare L.) — *Szöszös P.* — Határunkban egyesegyedül a Csókity-árok és a határút bozótjai között honos a Kapás-szállás és a Debelyácsky-tanya tájékán. Leve-

leinek teája jó izzasztó szer hideglelésben és görcsökben szenvedőknek.

259. *Thymus*. L. — *Kakukfű*.

1164. *Th. Marshallianus* Willd. — *Alföldi K.* — Temetőekben, szállási gyepeken, vasúti és tiszai töltések füves oldalán, s az országutak árokpartjain terem. Néha a feltűnően kopaszodó fajtája a f. *Thymus glabrescens* Willd. is látható. Az egész növény igen kellemes illatú, nagyon pompás méhlegelő. Fűve teának emésztési zavaroknál, vizezési nehézségeknél, vérfolyásnál, csuklásnál, külsőleg fürdőkre, gyógyfűpárnákra használatos. A kakukfűkámfor = thymól, izgató s aromaticum (szagjavító), továbbá fertőtlenítő, antiszeptikus hatású. Olaja, mint bedörzsölő szer a rheumánál jó szolgálatot tesz. Fűvének (*Herba Serpilli*) ára mm. 18 K.

1165. *Th. Serpyllum*. L. — *Mezei K.* — Az előbbi társaságában fellelhető. Gyakorlati alkalmazása amazéval egyező. Fűvét „*herba-thymi*” néven szintén gyógyszerül használják különösen felöntés alakjában bélgörcs és gyomorfájás ellen. Ezt is szorgalmasan keresik a méhek.

Thymus vulgaris. L. — Igen illatos kerti virág.

260. *Origanum*. L. — *Majorána*.

1166. *O. vulgare*. L. — *Vad M.* — Kizárólagos tenyészhelye határunkban a Kapás szállás mellett levő kökényes, azonban ott is csak szálanként található. Fűve officinalis, erősítő fürdőnél, székrekedésnél, hurutos bántalmaknál, görcsös fájdalmaknál és kimaradt menstruációnál. Aetherikus olaja (*oleum origani vulgaris*) fogfájást csillapít. Fűve piros-barnára festi a gyapjúkelmét. Fűszernek is használatos, kivált sonkapácba.

1167. *Majoranna hortensis* Mnch. = *O. Majorana*. L. — *Majoranna*. — Pompás fűszer kolbászba és baromfipecsenyébe. Kertekben termesztik. Leveléből jó izzasztó tea is készül, szárítva tubáknak jó. Olaja bedörzsölve fejfájást és náthát szüntet.

1168. *Lavandula Spica* L. gyógynövény. Teája belsőleg ideggyengeség, kolika, hűdés és ájulás; külsőleg pedig hasogatás, csúz és rándulás ellen hasznos. A lavendulaecet és lavendulaolaj főfájást csillapít, mint bedörzsölő szer, de kozmetikai célokra és molyűzésre is szolgál erős, átható illatánál fogva.

1169. *Melissa officinalis* L. — *Méhtű*. — Leveli izgató, erősítő, fájdalomcsillapító és ízjavító szert adnak. Teája jó izzasztó, szélhajtó és menstruációt előidéző. A melissaszesz fogfájást és fejfájást csillapít. A méhek kiválóan kedvelik. A fűnek kellemes citromszaga van.

Kertekbe ültetik (pl. új plébánia kertje) (*Herba melissae*) mm. 50 kor. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

1170. *Rosmarinus officinalis* L. — *Rozmaring*. — Igen kedvelt cserépvirág, amit majdnem minden házban tartanak. Virágjából készül borszeszszel a magyar szépítő víz (*aqua reginae Hungaricae*). Leveléből párolják a rozmaringolajat (*oleum Rosmarini*), amely feregűző és kozmetikusszerek készítésére szolgál, de hysterikus görcsöket is csillapít, azonkívül ízjavító és abortívum. Levelének teája vese- és hólyagbántalmaknál pompás hatású. A rozmaringszesz cukorral kitűnő gyomorerősítő.

1171. *Satureja hortensis* L. — *Borsika*. — Szagos fűvét szobaillatosításra használják s néhol fűszerül a zöldbab eltevésénél.

1172. *Ocimum Basilicum* L.

1173. *O. minimum* L. = *Bazsalikum*. — Teája jó szájöblítő szer. Igen kellemes illatú szobaszagossító kerti virág, amely a pörkertekből ritkán hiányzik. A templomba menő leányok egy-egy szálát a kezökben szoktak tartani. — A bolgárkertészeknek is rendkívül kedves virága, amit soha el nem mulasztanak itt-ott a zöldegyesek szegélyeire ültetni. Fűve, ruha közé téve jó molyűző. Virágzás előtt júliusban lesarlózott fűvét árnyékban szárítva szagos olajok készítésére használják.

1174. *Hysopus officinalis* L. — *Izsóp*. — Sok kertben látható. Olaja és leveleinek teája gyógyszer. Ez utóbbi gyomor- és mellfájással, valamint bélférges ellen. Fűvét a kath. egyház a templomavatásnál szentelőül használja. Egyébként bibliai növény. Jó méhlegelő.

1175. *Coleus laciniatus* Lour. et Benth.

1176. *Gloxinia hybrida* L'Her.

1177. *Monarda didyma* L.

1178. *Dracocephalum austriacum* L. — Igen kedvelt kerti- és cserépnövények.

Galeopsis Ladanum L. — Flóránkból teljesen kiveszett; évek előtt a tarlókon az alsóugarban még itt-ott látható volt.

1179. *Galeopsis speciosa* Mill. — 1914. év szeptember havában a Ferencsatorna partján találtam néhány példányt belőle Mendey Dávid fakereskedő ölfaragásai között. Ugy látszik a fahordással került ide Boszniából; az idén udvaromban is nőtt.

6. család: **Solanaceae**. Juss. — **Burgonyafélék**.

261. *Solanum*. L. — *Ebszőlő*.

1180. *S. nigrum* L. — *Fekete E.* (Kutyabojó.) — Megművelt talajon, kertekben, bosztánokban, stb. kipusztíthatatlan gyom. „Sola-

nin“ glykosid tartalmánál fogva az egész növény mérges. A köznép leveleivel külsőleg a körömmérget és a daganatokat gyógyítja. Leveleinek (*Fol. solani nigri*) ára mm. 40 kor. Gyermekekoromban érett bogyóit ettük, s amennyire visszaemlékezem, ártalmatlanul, holott az említett mérreg a bogyókban is van. Tanácsos azonban mindenesetre óvakodni az élvezetétől.

1181. *S. miniatum* Bernh. (*S. rubrum* Lumm.) — *Vörösbogyójú E.* — Az előbbinek hűsége társa szokott lenni. A dr. Tripolszky-, Terek József-, Dugyverszky-, s az alsóréti Galambos-tanya, továbbá a Felsőréti alja a Perleg mellett mindmegannyi lelőhelyei e növénynek.

1182. *S. luteum* Mill. (*S. flavum* Kit., *S. villosum* Lam.) — *Borzas E.* — A tiszai védgátak oldalán s a Kisrét és Alsórét homokos helyein néha tömegesen nő. A Ferencsatorna torkolatán alul a tiszai ártéren, homokos, iszapos talajon 2 év előtt szintén igen sokat találtam; imitt-amott az alsóvárosi utcákon, a sósfürdő lecsapoló árkának partjain s az Árpádligetre dülő városi kertek alján is látható.

1183. *S. Dulcamara*, L. — *Keserédes E.* — Nyirkos, surjános helyeken terem. Így a tiszai füzesek közt, a holt Tiszák, Ferencsatorna és Csikér nádasai szélén; a Botra alján környeskörül, s a rétek vizenyős, bozótos árkaiban. A szállásokon ritkábban, csakis itt-ott elvétve látható. „*Stipites Dulcamarae* v. *caules Dulcamarae*“ scrophulánál és köszvélynél orvosság. Bogyóinak levét a hiú leányok szeplők eltüntetésére használják.

A Solanaceae közül, mint fűszer- v. tápnövényeket nagyban termelik nálunk a következőket:

1184. *S. tuberosum*, L. — *Burgonya.* — Sokféle válfajban: rózsza, császárkorona, hópehely, magnum bonum, kalarábkrumpli, kifli, kincsem-krumpli, stb. néven. A kék-krumplit határunkban már régóta nem látom.

1185. *S. Lycopersicum*, L. (*Lycopersicum esculentum* Mill.) — *Paradicsom.*

1186. *S. Melongena*, L. — *Tojásgyümölcs* v. *Paklizsán*, csakis a violaszínű termésűt, kivált a bolgárkertészek.

1187. *Capsicum annum* L. — *Paprika.* Az utóbbi időben a bolgárkertészek által határunkban is roppant nagy mennyiségben és sokféle fajtában termesztett konyhakerti növény, de csakis zölden való fogyasztásra és ecetben való eltevésre. Nálunk csörmő, vagyis örölni való paprikát ma még nem termelnek. A Capsicin nevű izgató hatóanyag van benne. Óbecsei magyarjaink a törött paprikát orvosságnak is használják pálinkában, még pedig hideglelés és gyomorgörcs ellen.

1188. *Solanum robustum* Wendl és

1189. *Solanum citrullifolium*. A. Br. lilaszín virágú és görög-dinnyelevelű tövises dísznövény.

262. *Lycium*. L. — *Ördögcérna* v. *Sefüsefa*.

1190. *L. halimifolium* Mill. (*L. barbarum* L., *L. vulgare* Dum.) — Gyepű Ő. — Dugványait valamikor szálankint krajcárjával fizették, olyan nagy becsben tartották, ma sok helyen kipusztíthatatlan gyom, különösen a temetőekben és a Botrában. Itt-ott az országutak mentén is előfordul, pl. Dungyerszky Bogdán új szállása mellett a kishegyesi országúton. A szállásokon több helyen ültetve van. A madárkák a ragadozók elől bokrai közé rejtőznek, a baromfiak pedig a nyári rekkenő hőségben nagyon szeretnek alatta hűsölni.

263. *Datura*. L. — *Maszlag*.

1191. *D. Stramonium*. L. — *Csattantó* M. (Bilindek v. tüskös-disznó.) — Vérmes ugarakon, trágyadombok körül, lakások közelében, töltésoldalakon és sertéslegelőkön: az egész határban mindenütt található. Állítólag a cigányok importálták Ázsiából. Az egész növény roppant mérges „daturin“ alkaloid tartalmánál fogva, de nagyon jó narkotikus gyógyszer is, főleg neuralgiánál, reumánál, elmebajoknál és görcsöknel. Leveleiből készül az asthmaszivarka, de festék is nyerhető belőlük. Leveleinek mázsája 30 kor., a magváé pedig 14 kor.

A kertekben mint dísznövényt ápolják a

1192. *Datura arborea* L. — Péruból származó, jó illatú, fehér virágú cserjét, úgyszintén az Egyiptomból származó kettős, sőt hármas tölcserű

Datura fastuosa L.

264. *Hyoscyamus*. L. — *Beléndek*. (Csalmatok.)

1193. *H. niger*. L. — *Bolondító* B. — Terem kövér talajon a Datura társaságában. Ez is igen mérges növény a benne levő „hyoscyamin“ alkaloidtól. De hathatós gyógyszer is fájdalom- és görcscsillapításnál, idegláznál. Leveleit megveszik 40—60 kor. mmázsánként, magvának ára pedig 40 kor. mm.

A f. *H. pallidus* Köt. tiszta sárga virágú fajváltozata nálunk szintén honos.

A kertekben mint dísznövények a következők műveltetnek:

1194. *Browallia abbreviata* Beuth. piros,

1195. *Br. Jamesoni*. L. narancsszínű

1196. *Br. elata*, L. kék,

1197. *Br. elongata* Humb. violaszínű virágokkal.

1198. *Nicotiana atropurpurea* L. Díszdohány.

1199. *Nicandra physaloides* L., pórkertekben, amely sokszor el is vadul.

1200. *Petunia nyctaginiflora* Juss.

1201. *Petunia violacea* Hook. — A Petúniák 1824. óta kerültek Amerikából Európába, amelyeknek fajváltozatai és vegyülékei a legkülönbélebb színű telejs és egyszerű késő őszi folyton nyíló hálás virágokat adják.

1202. *Salpiglossis sinuata* R. et P. — Sok változatban tenyésztik és

1203. *Physalis Franchetti* Hook.

1204. A zsidócserecske: *Physalis Alkekengi* L. évekkel ezelőtt az Árpádliget és a tiszai füzesek árnyas, nyirkos helyein itt-ott még látható volt, most azonban az egész Bács-Tiszamentéről hiányzik. Környékünkön egyedül a temerini „Kiserdőben“ honos, ahol bőségesen terem.

A dohányt pipázásra nálunk nem termelik, csakis, mint dísznövényt ültetik a kertekbe.

1205. *Atropa Belladonna* L. — Lévai Jenő termesztette az Árpádliget mellett. Ott most magától is terem.

7. család: Scophulariaceae. R. Br. — Tatógatók.

265. *Verbascum*. L. — Ökörfarkkóró.

1206. *V. phlomoides*. L. — Szöszös Ö. — Gyakori országutak és vasutak mentén, marhalegelőkön, parlagokon, s ősszel tarlókon is. Néha igen hatalmas példányokká fejlődnek. Levele és főleg virágja gyógyszer, ára 250 kor. mm. Különösen jó izzasztó teát ad (species pectorales) mellbajoknál.

1207. *V. Lychnitis*. L. — Csilláros Ö. — Leginkább utak mentén, a Botrában, vasuti töltések oldalán s árkaiban, főleg pedig a temetőkben látható. A szállásokon ritkábban fordul elő, leginkább a Csókity árkában és a határúti bokrok között. Használata az előbbiével azonos.

1208. *V. nigrum*. L. — Fekete Ö. — Nálunk elég ritka. Nagynéha bukkan rá az ember a tiszai ártereken, árnyas kukkögödrökben, a füzesek közt és az Árpádligetben.

1209. *V. Blattaria*. L. — Molyüző Ö. — Nagyon közönséges az egész határban, úgy a Tisza partján agyagos, iszapos helyeken, mint a réteken, országutak mentén, temetőkben és szállási gyepeken. — Leveleinek teája jó izzasztószer és bélféregűző; külsőleg a sebeket mosogatják vele. Fűve ruha közé rejtve molyüző. Legfeltűnőbb faj-

változata a mélyen szabdalt levelű f. V. *Pseudo-Blattaria* Schleich.

1210. V. *phoeniceum*. L. — *Lilaszínű Ö.* — Remek szép lilaszín virágú növény, amely nagy számban található az alsóvárosi s a többi temetők gyepes helyein és itt-ott a szállási legelőkön (pl. Terék József István fia, Dungyerszky, Zsótér Bandi, dr. Gombos, Rauchszállás, stb.)

266. *Melampyrum*. L. — *Csormolya*.

1211. *M. barbatum* W. K. — *Szakállas Cs.* (Fekete búza.) — Határunkban ritkaság. Tömegesen eddig csakis a Boár Tósa és Szmik-tanyán találtam búzavetésben; azonban ott sem állandó, mert némely évben teljesen hiányzik, másokban meg újra előtűnik. Búzaalakú fekete magva a lisztet elrontja, feketévé, kesernyéssé, a kovászt pedig szalonnássá teszi. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

267. *Limosella*. L. — *Iszaprojt*.

1212. *L. aquatica*. L. — *Törpe I.* — Az Alsórét és úribosztánok ingoványos helyeit 1902-ben indáival egészen beszőtte; most kiveszőfélben van. A tiszai ártereken, ha a Tisza tavasszal medréről kilép, kivált a törökbecsei csárdán alul és a kistiszai átvágás mentén iszapos helyeken itt-ott még előkerül, de évről-évre gyérül. A f. *L. tenuifolia* Nutt. nálunk szintén honos.

268. *Gratiola*. L. — *Csikorgótű*.

1213. *Gr. officinalis*. L. — *Orvosi Cs.* — Mérges növény „gratiolin” glikozid tartalmánál fogva. A rétek vizenyős helyein, a lecsapoló árkokban s a tiszai árteren a kubikgödrökben igen sok van belőle. Orvosságnak is használják a fűvét hánytatóul, hashajtóul, vízibetegség ellen, bélgilisztaűzőnek és sebek öblögetésére. A f. *Gr. augustifolia* Wierzb. itt-ott előkerül, ára (herba Gratiolae) mm. 20 kor.

269. *Odontites* Gmal. — *Fogfű*.

1214. *O. rubra* Gilib. — *Vetési F.* (*Euphrasia Odontites* L.). — Az Árpádliget körül s vizenyős árokpartokra dülő réti vetések szélén néha látható. — Kiveszőfélben van. Tinctúrájával az állatok szemét gyógyítják.

Orthantha lutea Kern. (*Euphrasia lutea* L.) — *Homoki F.* — Az alsóréti bosztánok homokos helyein évekkel ezelőtt még találtam; gyűjteményemben is van onnan belőle; ma azonban hiába keresem. Ugy látszik, ennek is nyoma veszett.

270. *Linaria* Tournf. — Gyűjtványfü.

1215. *L. vulgaris* Mill. — *Közönséges Gy.* (Sárga tátogató.) — Az egész határban egyenletes elterjedést mutat gyepeken, legelőkön, parlagokon, árokpartokon, utak mentén, tarlókon. Mégis legtömegesebben fordul elő a tiszai ártereken és a réti szántóföldeken, árkokban. Fiúvét a köznép láz ellen herbateának használja és szeplőt is írt vele, mérges.

1216. *L. genistifolia* Mill. — *Rekettyelevelű Gy.* — Kizárólagos lelőhelye határunkban a Csókity-féle öregárok a Debelyácsky és Gortva tanyak mellett, ahol eléggé gyakori és igen hatalmas példányokká is fejlődik.

1217. *L. italica* Trev. — *Olasz Gy.* — Kizárólag a központi szerb temetőben található, ahol a temetőcsőszház előtt lévő régi gyepes, bozotos helyen bőségesen terem. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

1218. *L. Cymbalaria* Mill. (*Cymbalaria muralis* Baumg.) — Igen helyes kis cserépnövényke; ablakokban sokszor látható (pl. dr. Kiss-nénél).

1219. *L. triornithophora* Willd.

1220. *L. alpina* Mill.

1221. *L. bibartita* Willd. — Kerti virágok.

271. *Chaenorhinum* Lge. — Tátos.

1222. *Ch. minus* Lge. (*Linaria minor* Desf.) — *Apró T.* — Eddig csakis az Eszteleczky-féle konyhakertészet mellett levő mocsár homokos partján találtam nagyobb mennyiségben a Szuvadulában. Máshol nem láttam.

272. *Kickxia* Dum. — Tátika.

1223. *K. spuria* Dum. (*Linaria spuria* Mill.) — *Kétszínű T.* — A tarlókon az egész határban nagy tömegben nő.

1224. *K. Elatine* Dum. (*Linaria Elatine* Mill.) — *Paizslevelű T.* — Az előbbinek hűséges kísérője s attól paizs v. dárdaalakú leveleiről legott megkülönböztethető. A tarlókat nagy tömegével néha puha, bársonyos lepelként vonja be. A jószág nem legeli.

273. *Veronica*. L. — Szigoráll.

1225. *V. hederifolia*. L. — *Borostyánlevelű Sz.* — A legkorábbi tavaszi növények egyike, amely ezrével és ezrével lepi el a vetéseket, ugarokat és tarlókat. A méhek szívesen látogatják.

1226. *V. Persica* Poir. (*V. agrestis* L.) — *Mezei Sz.* — Az előbbivel vegyesen nő.

1227. *V. polita* Fries. — *Városi Sz.* — Kertekben, szántóföldeken található. Gyönyörű sötétkék virágocskáival a tavasz egyik legszebb ékessége.

1228. *V. Chamaedrys*. L. — *Ösztörüs Sz.* — Határunkban igen ritka volt. Eddig csakis az Árpádliget árnyékos, tisztás helyein leltem fel; de a liget kiirtásakor onnan eltűnt.

1229. *V. Beccabunga*. L. — *Deréce Sz.* — Vizenyős helyeken általában el van terjedve. Dr. Csapó orvos használatát gyógyszernek igen dicsérte: sárgaság és skorbutikus (vér) bajok ellen.

1230. *V. Anagallis*. L. — *Pólé Sz.* — Az előbbi társaságában nő mindenütt nagy mennyiségben.

1231. *V. anagalloides* Guss. — *Mirigyszőrös Sz.* — Kiszáradt bárafenekeken, utcákon és kubikgödörökben sokszor látható.

1232. *V. sepyllifolia*. L. — *Kakuk Sz.* — Az Árpádliget és a tiszai füzesek nedves, gyepes tisztásain nő; nem gyakori.

f. *V. neglecta* Schmidt. szintén látható.

1233. *V. longifolia*. L. (*V. elatior* Ehr.) — *Hosszúlevelű Sz.* — Deákkoromban sok termett belőle az Árpádliget árnyas, nedves helyein a faiskola mellett; ma már teljesen nyoma veszett. Péterréve mellett azonban bőven terem.

1234. *V. prostrata*. L. — *Lecsepült Sz.* — A temetők gyepes helyein, a szállási gyepeken, a régi árkokban s itt-ott az országutak füves részein csoportosan tenyészik; a méhek nagyon szeretik.

1235. *V. Teucrium*. L. (*V. dentata* Schm.) — *Fogas Sz.* — Eddig csakis az óbecsei—csiki út füves helyén találtam néhány példányban a csárdától nem messze a vasúti átjáró közelében.

1236. *V. arvensis*. L. — *Ugari Sz.* — A temetők, szállási legelők és a szőlők füves térségein majd mint tőalak, majd pedig mint f. *V. polyanthemos* Thuill. nagyon sok van.

1237. *V. verna*. L. — *Tavaszi Sz.* — Az előbbi társaságában terem.

1238. *V. triphylla*. L. — *Ujjaslevelű Sz.* — A tarlókon itt-ott igen sok van; pl. a Botrában id. Schuchmacher Rezső földjén a déli lejtőn, továbbá az Alsó- és Felsőugarban szintén tarlóföldeken; a szállásokon kevésbé gyakori, alig látni belőle néhol egy-egy szálát.

1239. *V. praecox* All. — *Jókori Sz.* — Az előbbivel vegyesen terem.

1240. *V. spicata*. L. — *Macskafarkú Sz.* — Egyedül a Csókity-féle öregárok és a határút bokrai között terem.

1241. *V. scutellata* L. — *Pajzsos Sz.* — A kiírtott Árpádliget délkeleti oldalán lévő mocsárban itt-ott előbukkan.

Pedicularis palustris L. — Határunkból az ármentesítéskor eltűnt. Mint dísznövények ápoltatnak:

1242. *Anthirrinum majus* L. — *Tátogató* v. *Oroszlánszájvirág* sokféle színváltozatban; pompás mézelő növény.

1243. *Digitalis purpurea* L. — *Piros gyűszűvirág*, amelynek levelei gyógyhatásúak „digitalin“ glikozid tartalmuknál fogva. Különbösen a véredényrendszerre van hatással; a szív összehúzódásait gyorsítja, lassítja, vagyis működését szabályozza, ára mm. 60 kor.

1244. *Calceolaria arachnoidea* Grah.

1245. *Calc. rugosa* R. et Pav.

1246. *Angelonia grandiflora* Humb., violaszínű kellemes illatú cserépnövény.

1247. *Collinsia bicolor* Beuth.

1248. *Coll. grandiflora* Dougl.

1249. *Coll. verna* Nutt.

1250. *Mimulus cardinalis* Lindl. Kaliforniából.

1251. *Mim. luteus* L.

1252. *Mim. moschatus* Daugl. Oregonból származó pézsmailatú kedvelt kerti virág.

1253. *Pentstemon* Herit. = *Pentstemon Cobaea* Nutt. Texasból,

1254. *Pents. roseum* Don. Mexikóból,

1255. *Pents. speciosum* Dougl.

1256. *Chelone glabra* L.

1257. *Chelone barbata* Cav. igen felkapott kerti virágok.

Az *Alectorolophus goniotrichos* Stern. = *A. major* Rehb.

Al. minor Wimm. = *A. crista galli* M. B. és a *Scrophularia nodosa* L. az óbecsei növénytenyészetből teljesen kipusztultak. Gymnazista koromban a 80-as évek elején még bőven találtam őket az Alsórétben; ma már se híriük, se hamvuk.

8. család: **Orobanchaceae.** Juss. — **Szádorfélék.**

274. *Orobanche* L. — **Szádor.**

1258. *O. ramosa* L. — *Kenderfojtó Sz.* — A szádorféléket határunkban ez az egyetlen faj képviseli, de ez sem gyakori. Eddig egyedül az Alsórétben találtam a gör. kel. szerb hitközség földjén tiltott kender gyökerén élősködve. Sajátságos, hogy ezen óriási határban a többi szádorfajok egyáltalán hiányoznak, pedig anyanövényeik közül, amiken élősködni szoktak, igen sok található széltejben.

1259. *O. caryophyllacea* Sm.

1260. *O. gracilis* Sm.

1261. *O. coerulea* Vill.

1262. *O. Epithymum* DC.

1263. *O. Teucriti* Schultz. — Flóránkból teljesen kipusztultak.
1915. év nyarán az *O. caryophyllacea* Sm. ifjú Nagy János Félégyházt
szállásán lucernásban számos példányban újra előkerült.

9. család: **Lentibulariaceae**. Engl. — **Hízókafélék** (v. **Utriculariaceae** Endl.).

275. *Utricularia*. L. — *Rencze*.

1264. *U. vulgaris*. L. — *Hináros R.* — Eddig egyesegyedül az
Alsórétben leltem konyhakertészetem mellett a vízvezető árokban,
ott is keveset; másutt hiába kutattam. Húsevő növény.

10. család: A **Gesneriaceae**. Juss. családjából a

1265. *Gloxinia maculata* L.,

1266. *Gloxinia speciosa* L'Her.

1267. *Achimenes grandiflora* DC.

1268. *Ach. amabilis* DC.

1269. *Gesnera bulbosa* L. Mart. gyönyörű teremnövények.

11. család: Az **Acanthaceae** R. Br. családjából nálunk vadon
egy sem tenyészik. Dísznövények gyanánt művelik, azonban különö-
sen tetszetős leveleikért a következőket:

1270. *Acanthus longifolius* Host.

1271. *Eranthemum sanguinolentum* Hort.

1272. *Er. cinnabarinum* Nees.

1273. *Er. leuconeurum* Hort.

1274. *Thunbergia fragrans* Roxb.

12. család: **Bignoniaceae**. R. Br. családjából művelik a követ-
kező díszfákat és cserjéket:

1275. *Catalpa bignonioides* Walt. (*Bignonia Catalpa* L.) — Igen
szép példányok voltak pl. dr. Szász orvos lakása előtt az utcán, a
városi faiskolában, a társaskör udvarán, stb.

1276. *Paulownia imperialis* S. et Z. — Lilavirágú díszfa Japán-
ból, szép példányok vannak a Drázsity-féle ház telkén s az alsóvárosi
plébániakertben.

1277. *Tecoma radicans* L. — Igen szép felfutó díszíszalag pl. dr.
Vojnovits szőlőjében a présház mellett.

1278. *Calampelis scabra* = *Eccremocarpus scaber* R. et Pav.
Chiléből származó sárgáspiros virágú dísznövény.

13. család: **A Hydrophyllaceae.** Juss. családjából a

1279. *Nemophila insignis* Lindl.

1280. *Nem. maculata* Beuth. — Kaliforniából származó tetszetős kerti virágok.

1281. *Phacelia tanacetifolia* Juss. — Pórkertekben virág gyanánt tenyésztik, a legjobb méhlegelők egyike, de takarmánynak is használható, a köznép hibásan „nefelejsnek“ nevezi.

V. rend: *Plantaginales.* — *Utilapuképűek.*

1. család: **Plantaginaceae.** Juss. — **Utifűfélék.**

276. *Plantago.* L. — *Utifű.*

1282. *Pl. major.* L. — *Nagy U.* — Utak mellett, kivált nedves helyeken, vízpartokon, réteken töméntelen mennyiségben terem; néha borzas példányok is láthatók, amelyek f. *Pl. mutata* Menyh. nevet viselnek. Magvát az éneklő madarak kiválóan kedvelik. Gyökérének teája vizezési zavaroknál és tüdőbajnál használatos. Levelét törési dagamatokra és sebekre kötik, mert enyhítőleg hat. Fűvét a jószág, kivált a juh, szívesen legeli. „Herba Plant. latifoliae“, ára 16 K mm.

1283. *Pl. lanceolata.* L. — *Lándzsás U.* (Keskenylevelű U.) — Az előbbivel vegyesen nő s ép oly gyakori, mint amaz. A rétek nedvesebb helyein és kintkult herésekben néha igen nagy példányok is láthatók 1—1½ méter magas tőkocsánnal és ½ méternyi levelekkel, ezek f. *Pl. altissima* L. néven különíttetnek el. Ezen fű is gyógyhatású, még pedig bőségesen nyálkaválasztó, amiért is fűvének teáját különösen tüdőhurutnál és hideglelésnél sikerrel használják. Vele készítik a keskenyútífű mellcukorkát is. Jó legelőt ad. Herba Plantaginis lanceolatae mm. 24 kor.

1284. *Pl. media.* L. — *Közép U.* — Határunkban elég ritkaság. Lelőhelye az Árpádliget tisztásai, a felső ugarak és járásföldek közötti árok partja, a Csókity-féle árok s a határúti bozotos, gyeses helyek. Egyebütt alig-alig látható. Néha a temetők gyeses helyein is fölbukkan. Ez is gyógynövény. Leveleinek és gyökereinek főzete crónikus emésztési zavaroknál, tüdő-, gyomor- és bélnyálkásodásnál, idült hurutoknál és hólyagbajoknál használatos. Oldó, nyálkaválasztó, vértisztító, külsőleg kelések és sebek mosogatására használják.

1285. *Pl. maritima.* L. — *Hagymalevelű U.* — A Csikér szikes-homokos szélein s az Irizset és Szilvás puszták nedves-szikes helyein terem. Fajváltozatok képzésére ez a növény is igen hajlandó.

1286. *Pl. ramosa* (Gilib.) Asch. (*Pl. arenaria* W. et K.) — *Ho-*

moki U. (Uborkabagzó.) — Nemrégiben a bosztánok homokos helyein még elég gyakori volt; most már fogytán van s alighanem teljesen ki is vész rövid időn belül.

VI. rend: *Rubiales.* — *Galajképűek.*

1. család: *Rubiaceae.* Juss. — *Galaj*, v. *Buzérfélék.*

277. *Sherardia.* L. — *Csillagtű.*

1287. *Sh. arvensis.* L. — *Földi Cs.* — Határunkban ezelőtt ritkaság volt. A lövölde parkjának pázsitján és a belvárosi plébánia kis kertjében fedeztem fel. Újabban azonban igen tömegesen tenyészik az Árpádliget pázsitjain, ahol itt-ott nagy tömegével minden más növényt kiszorít. A magy. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — Igen tetszetős növény, helyes lilás virágokkal.

278. *Rubia.* L. — *Buzér.*

1288. *R. tinctorum.* L. — *P. Buzér.* (Pirosítófü.) — Kovács-Huszká Katalin sasutcai kertjében a szomszéd istállójának fala mellett valamikor ültetve volt; most ugyanott elvadulva tenyészik. Gyökere alizarin, purpurin és xanthin tartalmánál fogva festéknyerésre alkalmas, de a rheumgyökeret is teljesen pótolhatja, mint hashajtószer. A Bródy-féle máriacelli pillulák is ennek a gyökeréből készítvék.

279. *Galium.* L. — *Galaj* (Ragadványfű).

1289. *G. Cruciatum* Scop. (*Valentia Cruciatum* L.) — *Keresztes G.* — Flóránkba nem régóta került s nem is igen gyakori. Leginkább a vasúti töltésoldalak lakója és imitt-amott az országutak füves árokpartjain is föl-fölbukkan. Teája ideggyöngöseségnél, migrénnél, görcsöknél, véres vizekésnél dicsértetik.

1290. *G. verum.* L. — *Tejoltó G.* — Eddigi ismert lelőhelye nálunk a temetők gyepes helyei; máshol sehol sem észleltem. Használata az előbbiével azonos. Virágját a méhek nagyon látogatják. Festékjével az eidami sajtot szokták festeni.

1291. *G. Mollugo.* L. — *Közönséges G.* — Bozótos, surjános helyeken csoportosan nő, úgy a város környékén, mint a szállásokon. Legtöbb van belőle a tiszai füzesek közt és a parallelárkok partjain. Gyakran mint f. *G. latifolium* Roth. fordul elő.

1292. *G. palustre.* L. — *Mocsári G.* — Nagyon közönséges ingoványos, nyirkos helyeken, a tiszai kubikgödrökben, a lecsapoló árkokban, az Árpádliget árnyas, nedves helyein és a Ferencsatorna mellett levő vízenyős kaszálókon a törökbecsei műút mentén.

1293. *G. uliginosum*. L. — *Posvány G.* — Az előbbivel vegyesen nő, de annál sokkal ritkább. A Ferencsatorna nádasainak szélén leg többet szedtem.

1294. *G. debile* Desv. — *Gyöngé G.* Az Irizset nedves, széksős árkaiban honos.

1295. *G. Aparine*. L. — *Ragados G.* (Ragadványfü.) — Bozotos helyeken, surjánokra felkúszva és kerítésekre kapaszkodva sokszor látható. A gabonára felkapaszkodik s azt lehúzza. Tiszta vetőmag a legjobb ellenszere. Hajdan orvosság volt. Teáját hólyagbántalmaknál használták, nedvével pedig a bőrbetegségeket gyógyították.

1296. *G. tricorné* With. — *Háromszarvú G.* — Az egész határban mindenütt egyenletesen el van terjedve; a parlagokon és vetések közt sokszor terhes gyom. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

1297. *G. boreale*. L. — *Északi G.* — Határunkban nagy ritkaság. Eddig csakis néhány bokrot találtam belőle a Tisza partján Törökbecsének által, az ott levő halászkunyhó közelében, ahol hatalmas, csaknem 1 méteres példányokban, mint f. *G. hysopitolium* Hoffm. nő s hófehér virágjairól már messziről észrevehető.

280. *Asperula*. L. — *Müge*.

1298. *A. cynanchica*. L. — *Ebfojtó M.* — Határunkban nem ritka. Leggyakoribb a temetők verőfényes kaszálóin, a szállási gyepeken, a vasúti töltések és a római sánc oldalán, valamint az árokpártok és országutak füves helyein; a rétekben teljesen hiányzik. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

Az *Asperula odorata* L. — *Szagos Müge*, deákkoromban az Árpádliget elején árnyas helyeken még tenyészett s ugyanazon lelőhelyről herbáriumomban is szerepel. A liget azon részének kiirtásával azonban ez a kedves növény is végleg elbúcsúzott tőlünk.

1299. *Asperula arvensis* a számtóföldeken termett.

2. család: *Caprifoliaceae*. Juss. — *Bodzafafélék*.

281. *Sambucus*. L. — *Bodza*.

1300. *S. nigra*. L. — *Fekete B.* — Határunkban eredetileg ültetve van; sok helyen azonban már teljesen elvadult. Sokszor a határmesgyék jelzésére a földtáblák sarkaira ültetik. Néhol tekintélyes fáva is növekszik, pl. a szabadkai országút mellett a tanyasor előtt s néhol a kertekben. A magyarok kedvenc cserjéje. Lombos ágaival pünkösdkor a házakat szokták díszíteni. Virágait izzasztó teának, bogyóit

pedig lekvárnak főzve sok helyen mellbaj ellen használják. Virágjában mézga-baldriánsav, csersav, kén és illóolaj van; szárítva a droguista métermázsáját 40 koronával, az aszalt bogyó mázsáját pedig 36 koronával fizeti.

1301. *S. Ebulus*. L. — *Földi B.* (Gyalogbodza.) — A szállások között nem láttam; annál több van a Ferencsatorna földhányásain, a rétpartokon, a szegedi országúton a csiki csárda közelében, továbbá a felső és alsó ugarak I. dülőjében. Bogyójából sokan, kivált a németek, lekvárt főznek, a szárított bogyót a droguista mázsáinkint 25 koronáért, a szárított gyökereit pedig 40 koronáért vásárolja. Keserű levele a takarmányszalma és pelyva közé keveredvén, azt élvezhetetlenné teszi; csakis a birka eszi meg, azért sokan nyáron zöldjében lekaszálják, megszáritják, s kékébe kötve télen juhtakarmánynak használják és jónak mondják. Kártékony gyom beárnyékolása és táplálékkelvonó, mélyreható gyökerei révén. A lucernaművelés által legsikeresebben irtható, mert annak a gyökere még mélyebbre hatol s a földi bodza a gyakori kaszálást nem tűri.

1302. *S. racemosa*. L. — Most nálunk sehol sincs ültetve, valamikor a Gyorgyevits-féle lakás udvarán volt egy fa belőle.

1303. *Viburnum Opulus* L.

1304. *Viburnum roseum* L. — Hórózsa, hólabda v. labdarózsa sok kertben (pl. özvegy Csanak Ferencnéél) díszbokor.

1305. *Viburnum Lantana* L. — Újabban nálunk nem tenyésztik, valamikor a Boromisza-ház parkjában ültetve volt.

1306. *Lonicera Periclymenum* L.

1307. *L. Xylosteum*. L. — Bogyója mérges.

1308. *L. nigra*. L.

1309. *L. tatarica*. L.

1310. *Symphoricarpus racemosus* L. — Hóbogyó.

1311. *Diervilla*, v. *Weigelia Canadensis* Wild. (*Lonicera Diervilla* L.) — Igen szép és nagyon fölkapott díszcserjék.

3. család: **Valerianaceae**. DC. — **Macskagyökérfélék.**

282. *Valeriana*. L. — *Macskagyökér.*

1312. *V. officinalis*. L. — *Mezei M.* — Határunkban a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Eddig ismert kizárólagos termőhelye nálunk az Árpádliget egyetlenegy pontján van, még pedig a nagy tánc-teremtől balra a liget szegélyfáin belül húzódó nedves, árnyékos árokban, ahol 5—6 példányban évről-évre megjelenik; egyebütt a legnagyobb szorgalom mellett hiába kerestem. Macskavizelet-szagú gyö-

kere: rhizoma v. radix valerinae hivatalos gyógyszer, mázsáját a droguista 50 koronával fizeti. Izovaleriansav tartalmánál fogva teája ideges, görcsös bántalmaknál, hypochondriánál, hysteriánál stb. görcscsillapító, idegizgató (nervinum) és féregűző szer is. Belőle készül a zincum valerianum is.

283. *Valerianella* Mönch. — *Galambbegy*.

1313. *V. locusta* Betcke (*V. olitoria* L.) — *Saláta G.* — Nagyon közönséges az egész határban, kivált a tarlókon, a botrai szántóföldeken s a temetőkben. Leveleit, mint a legelső friss zöld salátát koratavasszal nagyban gyűjtik és fogyasztják.

1314. *V. carinata* Lois. — *Barázdás G.* — Az előbbi társaságában nő; mégis leggyakoribb a Botra alján és a vasúti töltések oldalán, ahol néha egymaga lepi el nagy darabon a talajt.

1315. *V. rimosa* Bast. (*V. auricula* DC.) — *Báránynyelvű G.* — Az előbbi társaságában otthonos.

1316. *V. Morisonii* DC. (*V. dentata* Poll.) — *Fogas G.* — Az előbbinek hűséges kísérője.

1317. *Centranthus ruber* L. (*Valeriana rubra* All.)

1318. *Centr. macrosyphon* L. — *Sarkantyúbegy* a kertekben nagyon közönséges díszvirágok.

4. család: **Dipsaceae.** DC. — **Mácsonyafélék.**

284. *Dipsacus*. L. — *Mácsonya*.

1319. *D. laciniatus*. L. — *Hélyakút. M.* — Az Alsó- és Felső-rét lecsapoló árkainak a partján, a tiszai ártéren és a réti legelőkön nagyon közönséges. Hatalmas példányok nőnek konyhakertészetem körül is. A magas parti földeken és a szállásokon sehol sem láttam.

1320. *D. silvestris* Huds. (*D. Fullonum* Mill.) — *Takács M.* — Az előbbi társaságában szintén föllelhető; leveleinek nedvével a pórnép a sömört szokta gyógyítani, különben ipari növény, melynek fejét a posztógyárakban fésűnek használják.

1321. *D. pilosus*. L. (*Cephalaria pilosa* Gr. et God.) — *Gombos M.* — Az Árpádliget keleti oldalán a régi kis töltés mellett 1908-ban még tenyészett néhány példányban; 1909-ben azonban a töltés elhordásakor ezen nálunk ritka növény is végbúcsút vett tőlünk.

285. *Cephalaria* Schrad. — *Fejvirág*.

1322. *C. transsilvanica* Schrad. — *Erdélyi F.* — Egyedüli lelőhelyei határunkban a következők: a Botra, amelynek bozotos útfelein,

(pl. a Gébell-szőlő mellett), úgyszintén az aljon a főszolgabíró szőlője tájékán igen gyakori. Továbbá terem a belvárosi rk. temetőben, a szegedi és bácsföldvári országutak árokpartjain tömegesen s itt-ott a rétek alján a szakadékokban. A ferencsatornai tisztviselői lakástól nem messze kelet felé menve szintén föllelhető közvetlenül a csatorna partján. — Ezeken kívül a határban sehol sem találtam. A Csókity árkában évekkel ezelőtt tenyésztett, de most ott nyoma veszett.

286. *Scabiosa*. L. — *Ördög szem*.

1323. *Sc. Columbaria*. L. — *Galambszinű Ö*. — Országutak mentén, gyepes árokpartokon, különösen pedig a temetők kaszálóin és régi sírdombjai között igen közönséges. A szállásokon nagy ritkaság.

1324. *Sc. ochroleuca*. L. — *Vajszinű Ö*. — Az előbbi társaságában terem.

1325. *Scalrizia atropurpurea* v. *Scabiosa atropurpurea* L.

1326. *Scab. grandiflora* Scop.

1327. *Scab. candidissima* Rümpl., igen tartósan nyíló, kedves kerti virágok.

287. *Knautia* Coult. — *Varfű*.

1328. *Kn. arvensis* Coult. (*Trichera arvensis* Schrad.) — *Mezei V*. — Az ördög szemek társaságából soha sem hiányzik, de azoknál sokkal ritkább. Alfajok képzésére nagyon hajlandó. Fűvének főzete, állítólag a rühöt gyógyítja.

Succisa pratensis Möench. (*Scabiosa Succisa* L.) — *Flóránkból* teljesen kiveszett. Az ármentesítés előtt még a rétek vizenyős, turfás kaszálóin előfordult s elég gyakori volt.

VII. rend: *Campanulatae*. — *Harangvirágúak*.

1. család: *Cucurbitaceae* Juss. — *Tököfélék*.

288. *Bryonia*. L. — *Földitök*.

1329. *Br. alba*. L. — *Fekete F*. — Terem kertekben fákra, kerítésekre, sövényekre és bozótokra felkúszva. Mérges növény. Gyökereinek mm. 32 kor.

1330. *Br. dioica* Jacq. Flóránkból teljesen kipusztult; 2 év előtt a Györgyevits szállás parkjában bokorra felkúszva egy példányban még láttam az előbbi társaságában, de most már ott sem terem.

1331. *Cucurbita Pepo* L. — *Uri tök*. — Sokféle fajtában termesztik. A legközönségesebb köztük a disznótök.

1332. *Cuc. verrucosa* L. fekete és sárga kabakokkal. Kukorica közé ültetik. Továbbá a gyöngyfényű spárgatök, v. főzeléktök; az istengyalulta tök; a fehér színű s hatalmas nagyságúvá növvő: szegedi, sütő, v. dínkatök. (*Cucurbita maxima* Duch.)

1333. *Cuc. Lagenaria* L. (*Lagenaria vulgaris* Ser.) — *Lopótök* v. Kabaktök, amelynek egyik hosszú hengeres fajtájából: „jurgeta“ néven igen ízletes főzeléket készítenek.

1334. *Cuc. aurantia* Willd. — *Sári Tök*. — Gömbölyű, vagy tojásalakú sárga és tarkabarka kabakocskáit almáriomdísznek használják.

1335. *Cuc. Melopepo*. L. — *Koronás T.* — Kabakja felső részén koronaalakú kidudorodásai vannak; kabakja szintén szobadíszül szolgál.

1336. *Cuc. Citrullus*. L. (*Citrullus vulgaris* Schrad.) — *Görög-dinnye*. — Sokféle változatban termesztik, kivált az Alsórértben.

1337. *Cucumis Melo* L. — *Sárgadinnye*. — Sokféle fajtában nagy sikerrel termesztik. A legkorábbi fajtákat kivitelre dr. Paukovits Ernő réti gazdasága szokta produkálni. Pompás zamatú sárgadinnyéket Koncsek Antal kántortanító termel a Botrában.

1338. *Cucumis sativus* L. — *Uborka*. — Szintén igen kedvelt és általánosságban elterjedt konyhakerti növény.

1339. *Ecballium Elaterium* Rich. (*Momordica Elaterium* L.) — *Ugorkás Magrúgó*. — Kertekben termesztik, különösen a szerbek. Ifjú Zsótér Andor nagybirtokos városi kertjében is láttam. Valamikor a vízbetegséget gyógyították vele. A gyümölcse mérges.

Tököfélék közül, mint dísznövényeket nálunk a következőket ápolják:

1340. *Cyclanthera pedata* Schrad.

1341. *Cycl. exfoliata* Naud. — Felfutó dísztükök.

1342. *Trichosanthes colubrina* Jacq.

1343. *Tr. palmata* Rox.

1344. *Tr. Japonica* Rgl., amelyek szintén felfutó dísznövények.

2. család: **Campanulaceae** Juss. — **Csengetyűfélék.**

289. *Campanula*. L. — *Csengetyűke*.

1345. *C. Cervicaria*. L. — *Vállas* Cs. — Kizárólagos lelőhelye határunkban a Csókity-féle öregárok és a határút kökényese a Kapás-szállás mellett.

1346. *C. patula*. L. — *Terebélyes* Cs. — Az előbbi társaságában.

1347. *C. bononiensis*. L. — *Bolognai* Cs. — Szintén ugyanott.

mint az előbbieik, de azoknál sokkal ritkább. A campanulák igen jó mézelő növények.

1348. *C. medium*. L. (Máriaibolya.),

1349. *C. pyramidalis*. L.

1350. *C. fragilis* Cyr.

1351. *C. carpathica* Jacq., ez utóbbi különösen szép cserépnövény pl. dr. Kissné ablakában.

1352. *Specularia speculum* DC. (Tükörvirág.) — *Legousia speculum* Fisch.

1353. *Sp. hybrida* DC. kedvelt kerti virágok.

3. család: A *Lobeliaceae* Juss. családjából:

1354. *Lobelia Erinus* L.

1355. *Lob. Dortmanna* L. cserépben és virágágyak szegélyeként műveltetnek. Ez utóbbinak a tejnedve mérges.

4. család: *Compositae* Vail. — Fészkesek.

290. *Eupatorium* Tournf. — *Sédkender*.

1356. *E. cannabinum*. L. — *Közönséges S.* — Az Árpádliget mellett levő mocsár szélén terem, de már kiveszőfélben van.

1357. *E. purpureum*. L. — *Kerti virág*.

291. *Tussilago* Tournf. — *Martilapu*.

1358. *T. Farfara*. L. — *Lókörmű M.* — Határunkban nagy ritkaság. Eddig csakis három helyen találtam, u. m. a gazdasági ismétlőiskola epreskertjének árokpartján a törökbecsei műút mellett, ahol az út a vashid felé kanyarodik; továbbá sok van a Gerber-féle v. bolgárkertészettől délre fekvő lecsapoló árok partján. 1915. márc. 17-én az alsóréti Parallelárok belső oldalán is nagy mennyiségben fedeztem fel a Vissyrámpával szemben. — Leveleit (folia Farfarae) keserűanyag tartalmuknál fogva köhögés és rekedtség eseteiben mellteának használják, ára mm. 20 kor., a virágjának pedig 80 kor.

292. *Aster*. L. — *Gerebcsin*.

1359. *A. Tripodium*. L. — *Pozsgás* (Vad őszirózsa). — Vizenyős, kissé szikes helyeken terem. Legtöbb van a Szuvadulában a Botra alján, a Felső- és Alsórét vizjárta helyein; az Irizset és Szilvás szék-sős, nedves részein s a lecsapoló csatornák partjain. Előfordul a Csik és Ferencsatorna völgyében. A szállásokon nem terem. A f. *Aster depressus* Kit. és f. *A. panonicus* Jacq. nevű alfajai a tőlakkal vegyesen tenyésznek.

1360. *Aster laevigatus* Willd.

1361. *Aster novi Belgii* L.

1362. *Aster salignus* Willd.

1363. *Aster chinensis* L. (*Callistephus chinensis* Nees.) — *Őszi rózsza*.

1364. *Aster annuus* L. (*Stenactis bellidiflora* A. Br.) Nagyban ültetett kerti virágok. Az aster annuust 1915. év nyarán az új Árpádliget pázsitján 2 példányban elvadulva találtam.

293. *Bellis*. L. — *Szászsorszép*.

1365. *B. perennis*. L. — *Évelő Sz.* — Kizárólagos lelőhelye határunkban vadon a kiírtott Árpádliget nyirkos, gyepes helyein van a v. lökerten a fenyőfák helyén és a Ferencsatorna déli oldalán a zsiliphez közel. A kertekben azonban ültetve sokszor látható, ahol el is vadul, mint pl. az alsóvárosi plébániakertben. Valamikor orvosságnak használták laxatív hatásánál fogva.

294. *Erigeron*. L. — *Küllőrojt*.

1366. *E. canadensis*. L. — *Seprence K.* (Kossuthkóró.) — Az egész határban roppant sok van, úton-útfélen, kertekben, tarlókon, kissé nyirkos, homokos talajon, réteken, falakon mindenütt otthonos. Fiatalon jó tarlólegelőt ad; a juhok különösen szívesen fogyasztják. 1655-ben került Kanadából Párisba, ahová kitömésre szánt madár bőrébe csomiszolva jutott s a kihullott magvak útján hamarosan egész Európában meghonosodott.

1367. *E. acer*. L. — *Bóbitás K.* — Eddig csakis az Árpádliget homokos talaján szedtem az ottani faiskolában. Nálunk fölötte ritka növény.

1368. *E. alpinum*. L. — Néha a kertekben virág gyanánt ültetve van.

295. *Inula*. L. — *Örvénygyökér*.

1369. *britannica*. L. — *Lapályi Ö.* — Nagyon közönséges a rétek kissé nedves, vagy vízjárta helyein. Néhol jó darab terület sárgállik tőle. A szállások között nagy ritkaság.

1370. *I. salicina*. L. — *Füzlevelű Ö.* — A tiszai füzesek között s az Árpádliget szélén helyenkint látható.

1371. *I. conyza* DC. (*Conyza squarrosa* L. — *Berzedt Ö.* — A Kapás-szállás melletti bozótok közt s a Csókity-féle árok surjános helyein nő, de nem gyakori.

296. *Pulicaria* Gärtn. — *Bolhafü.*

1372. *P. dysenterica* Gärtn. (*Inula dysenterica* L.) — *Réti B.* — Az Árpádliget körül levő mocsár bozótos szélein terem. Nálunk ritka.

1373. *P. vulgaris* Gärtn. (*Inula Pulicaria* L.) — *Parlagi B.* — Sok van a tiszai ártereken, a rétek nedves helyein, az Irizseten, a kiseréti csürhelegelőn, az úri bosztánokban, a lecsapoló árkok partján különösen a Sós-féle fürdőn alul; továbbá az Árpádliget körül, kiszáradt barafenekeken s a hajóállomás mellett a kiírtott ligetecske helyén lépten-nyomon található. A felső földeken és a szállásokon hiányzik. Teáját a pórnép sárgaságnál és vérhasnál sikerrel használja. Fűvének erős szaga és annak füstje rovarűző.

297. *Xanthium*. L. — *Szerbtövis.*

1374. *X. spinosum*. L. — *Szívós Sz.* — Az egész határban mindenütt el van terjedve; haszontalan gyom, amelynek irtását a törvény is előírja; nálunk azonban vígan tenyészik, mert nem igen irtják. Száraz, ropogós kórója nem rossz fűtenivaló, a pásztorok sütnék-főznek vele.

1375. *X. strumarium*. L. — *Tövistelen Sz.* (Csicskara.) — Terem szállási pocsolyák körül, árkokban és kiszáradt barafenekeken. Összezúzott friss leveleit kelevényekre köti, egyébként ez is haszontalan terhes gyom.

1376. *X. italicum* Mor. — *Olasz Sz.* — Óbecse határának kiválósága, mert országunkban egyebütt még nem igen észlelték. Csekélységem fedezte fel e nálunk eddig még csaknem teljesen ismeretlen növényt 1908. év szeptember havában a tiszai hajóállomás mellett, attól balra nyirkos, agyagos talajon a töltés lábánál az ártéren, ahol akkor nagy mennyiségben termett. Az idén ott hiába kerestem, azonban a felsőréti füzesek kezdetén a holt Tisza partján igen sokat találtam belőle s újabban a tiszai ártéren is igen meghonosodott. — A kir. m. Természettudományi Társulat növénytani szakosztályának 1908. évi nov. 11-iki ülésén dr. Tuzson János egyetemi tanár mutatta be és ismertette ezen hazai ritkább növényt Óbecséről, amely külalakjára nézve sokban hasonlít a *X. strumariumra*, azonban levelei nem sötétzöldek, hanem inkább sárgászöldek. Továbbá ezen új növény termései 3—4-szer akkora, mint az előbbenié, aztán a horgas sertéi is keresztben sertések és mirigyese, amelyek összedörzsölve sárgás váladékot bocsátanak ki és illatosak.

Dr. Tuzson János egyetemi tanár újabban a Szerémségben Morovics tájékán észlelte nagy mennyiségben, Wágner János pedig a

delibláti homokpusztán a Duna mellett találta s onnan került hihetőleg Óbecsére. A m. nemz.-múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — In regione Tibiscana hucusque solummodo ad Óbecse animadverti; ast Joannes Wagner in opere suo: „A Delibláti Kincstári Homokpuszta Növényvilága“ titulado in pagina 15. sub nomine: *Xanthium echinatum* commemorat, hanc plantam etiam in praedio arenoso aerario, de pago Deliblát: „Delibláti Homokpuszta“ nominato, praecipue ad ripam Danubii quoque occurrere, et clarissimus dom. dr. Joannes Tuzson professor universitatis quoque me de hac re certiore fecit, hanc plantam ad ripam fluviorum: Bosut et Savae prope pagum Morovic in Comit. Syrmienti similiter copiose crescere. — Plantae nostrae diagnosis apud Koch in Synopsi descripta perbene et accurate congruit, eiusque habitus et forma in omnium snarum partium conformatione cum icone Reichenbachiana sub nro. 503. depicta eximie convenit.

298. *Bidens*. L. — *Farkasfog*.

1377. *B. tripartitus*. L. — *Subás F.* (Koldustetű.) — Mocsáros, vizenyős helyek szélein, különösen az ártereken, réteken és az Árpádliget körül igen gyakori. 2 szarvú lapos termése a ruhába kapaszkodik. Egyik feltünőbb fajváltozata a f. *B. minor* W. Gr. határunkban szintén honos.

1378. *B. cernuus*. L. — *Bókoló F.* — Az előbbivel társasan nő; mégis legtöbb van a Ferencsatorna nádasainak szélén a Szuvadula völgyében, továbbá a Csikérben és az alsóréti vízvezető árokban konyhakertészetem mellett.

289. *Galinsoga* Cav. — *Gombvirág*.

1379. *G. parviflora* Cav. — *Apró G.* (Franciafű.) — Rajsli Antalné kertjében egy időben tenyészett; most ott nincsen. 1907-ben a Botrában fedeztem fel Gébell Erneszt villája mellett, majd a saját kertemben. Néhány év óta a Ferencsatorna zsilipje mellett látom a töltés belső lábánál pár mégyzetméternyi területen a tiszai fürdőház téli kikötőjénél. Érdekes, hogy soha sem terem állandóan ugyanazon helyen, hanem ide-oda kóborol. Peruból nem régen származott hozzánk.

290. *Anthemis*. L. — *Pipitér*.

1380. *A. arvensis*. L. — *Parlagi P.* — Az országutakat néha egészen ellepi és fehér mezbe öltözteti. Jó méhlegelő.

1381. *A. Cotula*. L. — *Nehézsagú P.* (Kutyakapor.) — Az előb-

bível vegyesen nő, de annál ritkább. Valamikor nyakdaganatot és köszvényt gyógyítottak vele.

1382. *A. austriaca* Jacq. — *Osztrák P.* — Ároksípartokon és szállási gyepeken szintén közönséges volt eddig, de úgy látom, évről-évre gyérül.

1383. *A. tinctoria*. L. — *Festő P.* — Egyedül a határúti bozótokban a Kapás-szállás mellett szedtem. Pusztulófélben van.

1384. *Anthemis nobilis* L. — Kerti virág. Virágja (flores chamomillae romanae) gyógyszer. Belőle fogfájás ellen fogvíz, azonkívül hánytató és gyomorjavító tea készül. Olaja jó bedörzsölő szer haspukkadásnál.

301. *Achillea*. L. — *Cziczakafark*.

1385. *A. Millefolium*. L. — *Egérkafark Cz.* — Mezőkön, utak mellett, temetőben, szállási gyepeken igen közönséges úgy a tőalak, mint pedig a f. *A. lanata* Koch. A jószág, kivált a birka, mohón legeli, de gyógyszer is. A droguista szívesen veszi; ára mázsánsként a levelének (folia Millefolii) 30 kor., az egész növénynek (planta tota Millefolii) 12 kor., a virágjának (flores Millefolii) 20—40 kor. Teája gyomorgörcs, haemorrhoidák, hypochondria, hysteria, ágybavizelés és székrekedés ellen jó (digestivum, laxativum, nervinum). Külsőleg jó borogató szer fekélyekre, sebekre.

1386. *A. asplenifolia* Vent. (*A. rosea* Desf.) — *Pusztai Cz.* — Nálunk nem gyakori. Előfordul a Ferencsatorna és Csikér nedves, szikes partjain a nádasok szélén, kivált a déli verőfényes oldalakon. Virágai tetszetős, élénk piros színűek.

1387. *A. Ptarmica*. L. f. *flore pleno*. — *Kenyérbél Cz.*, igen díszes csokornövény, kertekben itt-ott ültetik.

302. *Chrysanthemum*. L. — *Aranyvirág*.

1388. *Chr. Leucanthemum*. L. — *Közönséges A.* — Található nagyritkán az Árpádliget tisztásain, a tiszai töltések oldalán és a réti tarlókon.

1389. *Chr. uliginosum* W. K. — *Tiszaparti A.* — A tiszai füzesek közt is a holt Tiszák nádasai szélén sokszor hatalmas példányokká fejlődik. Igen tetszetős virágú növény. Gyökere fogfájás ellen jó. A Tisza völgyének egyik jellemző növénye. — *Planta haec omnino insignis et speciosa in regione Tibiscana simili modo una est plantarum in territorio inundationis characteristicarum, quae in exemplaribus 2 met. altis et cum floribus plus quam 3 cm. diametr. latis quoque saepius inveniri potest, ubi imprimis in salicetis et in margine arundi-*

netorum decus est florae eius loci, et una cum: *Lythro Salicaria*, *Veronica longifolia*, *Oneothera bienni*, *Bidens cernua*, *Chlorocypero glomerato*, *Sagittaria*, *Senecio paludoso* et *Thalictro flavo* revera spectaculi instar inservit.

1390. *Chyrs. Parthenium* Pers. (*Pyrethrum Parthenium* L.) — *Morzsika*. — Kertekben ültetve sokszor látható. Teája görcscsillapító, azonkívül lázellenes és gyomorjavító szer. Aranysárga színű levelű fajtáját f. *aureum*. a szőnyegkertészetben nagyon szívesen alkalmazák.

1391. *Chr. maximum* L. f. *Marguerite* = *Margaritta*.

1392. *Chr. indicum* Curt. — Számos fajtában nagy előszeretettel művelt kerti virágok. Újabban gyönyörű nagy és sokféle színváltozatú virágaiért cserepekben is nagy kedvvel tenyésztik és sok helyen remek szép fajok láthatók belőle, így özvegy Terék Károlynénál, özvegy Gortva Lázárnénál, Szűcs Jánosnénál, Szonomár Eleknél, stb.

303. *Tanacetum*. L. — *Varádics*.

1393. *T. vulgare*. L. (*Chrysanthemum vulgare* Bernh.) — *Gilisztaűző* V. — Az Árpádliget körül, a tiszai ártereken és a rétek nedves árkaiban s legelőin sokszor embermagyságú példányokban is látható. — In regione Bács-Tibiscana similiter una est plantarum notarum inundationalium, inter cuius specimina, quaedam 2 metr. altiora et longiora quoque frequenter occurrunt. — Fiatal korában a kérődzők legelik. Fűve (*herba Tanaceti* ára 24 kor. mm.) és virágja (*flores Tan.* ára 20 kor. mm.) orvosság. Teája jó giliszták ellen, lomha bélmozgásnál, csúszos bántalmaknál és hideglelésnél. Olaja bél- és gyomorgörcsöt szüntet s külsőleg féregűző, rühpusztító. Friss fűvével a jószágot szokás megdörzsölni, hogy a légy ne lepje. A bélférgek ellen alkalmazott oroszországi *Zitvármagot* (*semen Cinae*) *santonin* tartalmánál fogva teljesen helyettesítheti. (Lásd Természett. Közlöny 1916. évi februári füzet 96. lap.)

1394. *T. Balsamita*. L. — Szagos fű és csipkés levelű évelő kerti növény, kivált a szállásokon, amit a köznép tévesen: „fodormentának” nevez.

304. *Artemisia*. L. — *Üröm*.

1395. *A. vulgaris*. L. — *Fekete Ü*. — Terem az egész határban árokpartokon, kertkerítések mellett, mesgyéken, utcákon, ugarakon, szállási gyepeken, stb. Fűvét a droguista veszi (ára mm. 20 kor.). Teája rendetlen menstruációnál hasznos. Gyökerének pora vitustánc-

nál és epileptikus bántalmaknál dr. Burbach orvos szerint kitűnő hatású. Fűvét a juhok nagyon szeretik legelni.

1396. *A. Absinthium*. L. — *Fehér Ű*. — Az előbbivel vegyesen nő, de annál sokkal ritkább. Úgy veszem észre, hogy évről-évre gyérül. Ürmös bort és abszinthet készítenek belőle. Fűvével a kasokat is szokták bedörzsölni a raj befogásakor. Herba absynthii (ára 24 kor. mm.) váltóláz, gyomorégés, gyomorgyengeség, lomha bélmozgás, sárgaság, görcsös kólika eseteiben kitűnő aromás keserű digestivum absinthiin alkaloid tartalmánál fogva. Az ürmös pálinka is igen jó gyomorerősítő és vértisztító. Külsőleg ficamodásoknál és zúzódásoknál használják a főzetét.

1397. *A. pontica*. L. — *Bárány Ű*. — Határunkban nem gyakori. Előfordul a Botrában Gébell Erneszt szőlője mellett délre a dűlőút füves helyein, továbbá itt-ott a szállási gyepeken és a temetőkben.

1398. *A. monogyna*. W. K. — *Sziki Ű*. — Az Irizset és Szilvás székes helyein néha tömegesen lép fel, máskor meg teljesen nyoma vesz.

Art. Scoparia. W. K. — Flóránkból kiveszett.

1399. *Art. argentea*. Ait. szőnyegnövény.

1400. *Art. arborea*. L.

1401. *Art. stelleriana* Bess.

1402. *Art. chamaemelifolia* Vill.

1403. *Art. annua*. L. pórkertekben ültetve igen sokszor láthatók. Az *A. annua* pár év óta az újvidéki utcában az ártézi kút levezető árka partján nagy mennyiségben elvadulva tenyészik. Vidékünkön Csurogon is a holt Tisza partját a község mellett seregesen ellepi. A köznép mirrha néven ismeri. — Aliquando propter odorem fragrantem exclusive in hortis colebatur; ast postea paulatim penitus inculta, ac spontanea est facta, ita, ut nunc iam praesertim supra et circa parietes hortulanas praeterea in vicis oppidi et ad ripam canalís abducentis putei artesici quoque in vico: „Újvidéki utca“ nuncupato saepius et in maxima summa videri possit. — A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

305. *Matricaria*. L. — *Szikiű*.

1404. *M. chamomilla*. L. — *Orvosi Sz.* (Libavirág, v. Mariskavirág.) — Az Irizset, Szilvás és Szuvadula szikes helyeit néha temérek mennyiségben lepi el. Szálankint az utcákon, országutakon és itt-ott a szállási udvarokon is előfordul. Virágja (flores Chamomillae vulgaris, ára mm. 40—100 kor.) sötétkék illó olaja miatt, emésztést elősegítő (digestivum), szélhajtó (carminativum), görcscsillapító (se-

dativum) és izzadást fokozó (diaphoreticum). Külsőleg fürdőkre, borogatásokra, injekciókra, toroköblögetésre és szemvíznek használják.

1405. *M. inodora*. L. — *Ebszékfű*. — Kertekben, a tiszai ártereken, töltésoldalakon, a kubikgödrökben és a réti tarlókon tömegesen nő. A felső földeken és a szállásokon elég ritka.

306. *Gnaphalium*. L. — *Gyopár*.

1406. *Gn. uliginosum*. L. — *Iszapi Gy*. — A Tisza árterein kissé nedves-homokos helyeken rengeteg mennyiségben terem. Fűvének teája vérhas ellen jó, kipréselt levével a körömmérget gyógyítják. — In territorio inundationis fluvii Tibisci una est similiter plantarum ibi crescentium characteristicarum, ubi solo arenoso-argilloso coenoso aliquatenus humido, nunquam deesse solet, imo semper in maxima summa viget, et quidem potissimum in consortio aliarum plantarum inundationum. In nostris regionibus exclusive exemplaria canescentia et lanuginoso-pubescentia inveniuntur, varietates autem eius: *G. pilulare* Wahl. et *G. nudum* Hoffm. nimirum apud nos prorsus deficiunt.

1407. *Gn. luteo-album* L. — *Halovány Gy*. — Határunkban nagy ritkaság. Eddig csakis Komáromy György szállásán találtam búzatarlón és a Ferencsatorna homokos szélén a Botrának által. — Újabban az Árpádliget pázsitján s itt-ott a tiszai árterén is terem. — A *Gnaph. uliginosum*ot és a *Gn. luteoalbum*ot a m. nemz. múzeum cennétiája számára begyűjtöttem.

1408. *Gnaph. orientale* Tournf.

1409. *Gnaph. margaritaceum* L. Kerti virágok.

307. *Senecio*. L. — *Aggófű*.

1410. *S. vulgaris*. L. — *Közönséges A*. — Nagyon el van terjedve az egész határban kertekben, utcákon, parlaghelyeken és szántóföldek mesgyéin. — Forma Schuriana, scilicet: *S. glaberrimus* Schur. hic et illic etiam occurrit, — et quidem interdum caulibus monocephalis. — Levelével a köznép az ótvaros fejeket szokta mosogatni, különben terhes gyom.

1411. *S. vernalis* W. K. — *Tavaszi A*. — Nálunk nagy ritkaság. Eddig csakis a Botrában találtam a Krausz Konrád-féle szőlő gyümölcsösében és itt-ott az alsórégi tarlókon. Élénk, tojássárga színű virágaival már messziről feltűnik. — Planta nostra quoad habitum multum undequaque ad *S. vulgarem* praesefert similitudinem, ast a floribus huius tubulosis, ligulis marginalibus, cum floribus suis radii

ligulati, ligulis patentibus et vivide aurei coloris, evidenter et insigniter differt ab ea.

1412. *S. paludosus*. L. — *Mocsári A.* — A Tisza árterein különösen Törökbecse felé egyaránt el van terjedve; az ármentesítés előtt néha mint f. *S. bohemicus* Tausch. is előkerült; mint ilyent újabban nem látom, azonban a *S. Sadleri Láng.* fajváltozathoz közeledő alak, alul sűrűn és tömötten molyhos levelekkel, itt-ott előfordul. — Varietas eius, foliis utrimque glabris: *S. bohemicus* Sadl. nimirum, olim etiam accurit; nostris autem temporibus non est animadversa. Attamen exemplaria, foliis subtus dense et niveo — tomentosis, nempe ad *S. Sadleri Láng.* vergentia, saepius inveniuntur.

1413. *S. erucifolius*. L. — *Vörösörvű A.* — Különösen otthonos a Botra útszélein, mesgyéin és a temetőkben, még pedig majd mint töalak, majd pedig mint f. *S. tenuifolius* Jacq.

1414. *S. Jacobaea*. L. — *Jakabnapi A.* — Gyepük mellett, réteken, a tiszai töltéseken és az Árpádliget körül néha látható. Nálunk nem gyakori.

1415. *S. Doria*. L.

1416. *S. barbareaefolius* Krock. — Flóránkból kipusztultak.

1417. *Senecio elegans* L.

1418. *Senecio Mikaniae* DC. csinos dísznövények, az utóbbi inkább cserépvirág.

Carpesium cernuum. L. — Az Árpádliget ritkasága volt; az erdőirtáskor ez is eltűnt. Óbecsei emléket herbáriumom egy példánya őrzi.

308. *Crupina* Pers. — *Magvasodró.*

1419. *Cr. vulgaris* Pers. — *Közönséges M.* — Határunkban a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Lelőhelye a Botra szakadéka dr. Balaton főszolgabíró szőlője tájékán és a Csókity-féle öregárok bozótos része a Debelyácsky-szállás mellett.

309. *Centaurea*. L. — *Búzavirág.*

1420. *C. solstitialis*. L. — *Sáfrányos B.* — Határunkban eléggé közönséges. Leggyakoribb mégis a város közvetlen közelében. Tömegesen lép fel a bácsföldvári és szegedi országutak árkaiban, a rét-aljak szakadékaiban, a Ferencsatorna földhányásainak oldalain és a holt Tisza partján a vágóhid fölött. — Plantam nostram, ut mihi tanquam singulare quid saepius observare licuit, ordinarie in consortio Kentrophylli lanati existere animadvertetam.

1421. *C. Calcitrapa*. L. — *Sulymos B.* — Országutakon s a réti és szállási legelőkön egyaránt közönséges és alkalmatlan szúrós fészepikkelyű gyom. Rózsaszínű virágjait néha fehérek és sárgák is felváltják.

1422. *C. Scabiosa*. L. — *Vastövű B.* — 1907. év nyarán az alsóvárosi plébánia-szállás búzavetésében csoportosan lépett fel, s azóta is ugyanott évről-évre megjelenik.

1423. *C. nigrescens* Willd. — *Feketélő B.* — Nagyon sok van az alsóréti párhuzamos árok partján az első töltéscsöszláz és a szőlői közti szakaszon, úgyszintén a régi Árpádliget helyén a cukrászbódé tövében a kertészlakás közelében. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

1424. *C. indurata* Janka. — *Keménypikkelyű B.* — Néhány példányban szedtem a vasúti állomással szemben a fűtőház árkában; sehol másutt nem láttam. — Formam typicam et originalem in toto suo habitu et structura planta nostra nullatenus repraesentat quidem, attamen nisi nimias distinctiones facere velimus, huc referri debet.

1425. *C. Salderiana* Janka. — *Sadler B.* — Igen gyakori az összes temetőkben, a vasúti töltések oldalán a határúti bozótos helyeken a Horváth Lukács- és Kapás-tanyák körül, a Csókity-féle árokban. Gortva József földje végén s itt-ott a Botra útjai mentén.

1426. *C. Rhenana* Borb. — *Bugás B.* — Az országutak szélein, a réti partaljakon, a temetőkben és a szőlők között igen sokszor látható.

1427. *C. pannonica* Heuff. — *Magyar B.* — A nedves-szikes, homokos területek lakója. Előfordul a tiszai ártéren, a Gyorgyevitszállás völgyében az ottani legelőn, a Szuvadulában, a Botra alján, a Ferencsatorna mentén, s kivált az Irizset és Szilvás vízenyős-szikes helyein.

1428. *C. micranthos* Gmel. — *Apróvirágú B.* — Az országutak árokpartjain többször rá lehet bukanni a *Cent. Rhenana* Borb. társaságában.

1439. *C. Cyanus*. L. — *Kék B.* — Sajátságos, hogy határunkban a ritkaságok közé tartozik, míg más határookban sokszor kékellik tőle a vetés. Mérföldekre is elmehet itt az ember, míg végre itt-ott szálan-kint rátalál. Szedtem a Botrában, Rauch, dr. Gombos, Dungyerszky, dr. Gerster, Wlassits Mitó, Szerda József, Cseszák István és Glavasky Milan szállásában vetésekben, de mindig egy-két példányt láttam csak belőle. Most kizárólag a Botrában terem. A kertekben sokszor ültetve van, ahol virágja néha sötét ibolyaszínű lesz; leveleit szemgyulladásnál borogatásul sikerrel használják. Virágjának ára szárítva mm. 280 kor. Jó mézelő növény.

1430. *C. moschata*. L.

1431. *C. cineraria*. L. — Igen fölkapott kerti virágok többféle változatban.

310. *Onopordon*. L. — *Szamártövis*.

1432. *O. Acanthium*. L. — *Közönséges Sz.* — Az egész határban igen közönséges hatalmas növéssű haszontalan dudva. Sok van a temetők árkaiban, a sörgyár körül, országutak mentén, a vasúti töltéseken, a szállások gyeperítése mellett, a Ferencsatorna töltésein s a rétaljak szakadékaiban. Gyökerének teája gyomorerősítő és vizelethajtó.

311. *Carduus*. L. — *Bogács*.

1433. *C. nutans*. L. — *Bókoló B.* — A legelőknék, szállási gyepeknek, országutaknak és ugaraknak igen díszes, bókoló virágú növénye. Az angolok vittek tőlünk a magvából, kerti virág gyanánt való tenyésztés céljából, annyira megtetszett nekik a virágja.

1434. *C. acanthoides*. L. — *Útszéli B.* — Az előbbi társaságában szokott nőni, de határunkban annál sokkal ritkább.

1435. *C. hamulosus* Ehrh. — *Horgas B.* — A Tiszavidéket jellemző ezen növény határunkban is mindenfelé közönséges, különösen vetések között, mesgyéken, vasúti töltések oldalán és a temetőkben. Mivel puha tüskéi vannak, a jószág, kivált fiatal fiúvét, szívesen fogyasztja. — *Planta est segetalis genuine characteristica praeprimis in tota regione Bács-Tibiscana, et quidem plerumque inter sata avenacea.*

1436. *C. Marianus* L. v. *Silybum Marianum* Vaill. = *Tejtüsök*, v. *Máriabogács*. — Kerti növény, amely sokszor el is vadul. Valamikor orvosság volt a sárgaságnál, nyílalásnál és vízibetegségnél; pcimpás méhlegelő.

312. *Cirsium* Tournf. — *Aczat*.

1437. *C. arvense*. L. — *Vetési A.* — A vetések közt sokszor tömegesen lép fel, kivált a réti földeken. Roppant alkalmatlan gyom, amelynek irtása elég gondot és költséget okoz a gazdáknak, legbiztosabban acatolással (kiszunkálással) és őszi mély szántással lehet védekezni elterjedése ellen. Majd mint f. *C. argenteum* Vest és f. *C. horridum* Wimm. is előfordul. Fiatalon a jószág megeszi, mert akkor még nem igen szúrós a levele.

1438. *C. lanceolatum* Scop. — *Lándzsás A.* — Úton-útfélen mindenütt található. Leggyakoribb mégis a réti marhalegelőkön, ahol

néha tekintélyes példányokká fejlődik s a jószágtól érintetlenül hagyva ott meresszkezik és a helyet csak hiába foglalja, mint haszon-talan dudva.

1439. *C. brachycephalum* Juratzka. — *Rövidfészű A.* — Eddig csakis a Ferencsatorna mellett levő áradásos kaszálón találtam az Alsórétben, a törökbecsei műút mellett. Igen ritka.

A *C. palustre* Scop. Az ármentesítés elvitte.

313. *Arctium*. L. — *Bojtorján*.

1440. *A. lappa* (L. major Gärtn., L. officinalis All. A. Lappa L.) — *Nagylapu B.* — Általános elterjedést mutat. Leggyakoribb mégis vizenyős árkok partjain, kertkerítések és lakások körül és a külvárosok utcáin. Fiatal leveleit a juhok különösen kedvelik. Gyökere (radix Bardanae, ára mm. 28—42 kor.) orvosság, vese- és epekőnél, valamint hideglelésnél. Friss levelét összezúzva sebekre köti.

1441. *A. minus* Bernh. (*Lappa minor* DC.) — *Kislapu B.* — Az előbbi társaságát kedveli s ép oly közönséges, mint az.

1442. *A. tomentosum* Mill. — Herbáriumomban van óbecsei lelőhelyről, azonban határunkból pár év előtt teljesen kipusztult.

315. *Filago*. L. — *Penészvirág*.

1443. *F. arvensis*. L. — *Mezei P.* — Az alsóréti bosztánföldek homokos tarlóin itt-ott látható, de csakis szálszálankint, úgyszintén az új Árpádligetben s az alsóréti tiszai töltésen.

1444. *F. germanica*. L. — *Német P.* — Kizárólagos termőhelye nálunk a kiseréti védgát nyugoti oldalán van az aracsi révház és csárda fölött 100—120 lépésnyire.

315. *Kentrophyllum* Neck. — *Vadszeklice*.

1445. *K. lanatum* DC. (*Carthamus lanatus* L.) — *Gyapjas V.* — Határunkban igen gyakori országutak árokpartjain s általában ott, ahol a *Centaurea solstitialis* L. terem, amelynek társaságából jóformán soha sem hiányzik.

316. *Carthamus*. L. — *Szeklice*.

1446. *C. tinctorius*. L. — *Sáfrányos Sz.* (Pórsáfrány v. vadsáfrány.) — Virágjának carthamin nevű pirosító természetes festőanyaga végett sáfránypótló gyanánt kivált a szerbek kertjeikben nagyban termelik. Virágporából készül a *szaflor* nevű ismeretes sárga festék, magvából olajat lehet sajtolni, amely erős hashajtó hatású és

a ricinus-olajat pótolhatja. (L. Természett. Közlöny 1916. évi febr. füzet 99. l.) Kertek körül sokszor lehet elvadultan látni; virágjának ára mm. 160 kor.

317. *Lapsana*. L. — *Bojtorjánsaláta*.

1447. *L. communis*. L. — *Közönséges B.* — Lelőhelyei eddig az Árpádliget és az alsóréti füzesek, ahol tömegesen nő a fák árnyékában.

318. *Cichorium*. L. — *Katáng*.

1448. *C. Intybus*. L. — *Mezei K.* — Legelőkön, töltésoldalakon, árokpartokon, kiváltképen pedig országúton rendkívül sok van. Reggelenként valóságos kék mezbe öltözteti lelőhelyeit. Elég kemény kóróját seprőkészítésre, gyökereit pedig pótkávének és orvosságnak használják (ára 20—30 kor. mm.) Gyökerében inulin = $C_{12} H_{20} O_{10}$, mézga, cukor, kálium és alkalikus sók vannak. Gyökerének teája gyomornyálkásodásnál, altesti szorulásoknál, vese-, lép- és májbetegségeknel, hysteriánál és hypochondriámál hatásos szer oldó, savközbősítő és vértisztító hatásánál fogva. Levelét a droguista szintén megveszi, ára 20 kor. mm.

1449. *C. Endivia*. L.

1450. *C. crispum* Mill., konyhakertekben műveltetnek s halványított sallangos harasztjait *kapucinus szakál* néven, mint igen pompás salátát használják.

319a. *Hypochoeris*. L. — *Pelyvahordó*.

1452. *H. radicata*. L. — *Kacúros P.* — Az új Árpádliget telepítésével honosodott meg nálunk, ahol a pázsitos helyeken tömegesen nő. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem.

319b. *Leontodon*. L. — *Oroszlánfog*.

1453. *L. autumnalis*. L. — *Őszi O.* — Egyesegyedül az Árpádliget gyepes helyein találtam. Nálunk nagy ritkaság.

1454. *L. Danubialis* Jacq. (*L. hastilis* L.) — *Lándzsás O.* — Ez is ritka. Eddig csakis a felső ugarak és a járásföldek között lévő árok gyepes partjain találtam a Várkonyi tanyától keletre.

1455. *L. taraxacoides* Mér. — (*L. Leysseri* Beek, *Thrincia hirta* Roth.) Az új Árpádliget lakója, ahol igen gyakori. Nálunk újabb felfedezés. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — Per plantationem nemoris: Árpádliget est huc cum *Crepis capillaris* et *Hypochaeris radicata* importata, in quorum societate copiose crescit et annuatim maiorem dilatationem ostendit.

1456. *Spilanthes oleracea* Jacq. — *Huszárgomb*. — Kerti virág. Fűve (herba florens *Spilanthis*) néven drogua, amelynek tinkturája összehúzó hatású gyógyszer.

320. *Tragopogon*. L. — *Bakszakál*.

1457. *Tr. orientalis*. L. — *Közönséges B.* — Kizárólag a vasúti töltések oldalán és a temetőkben észlelhető.

1458. *Tr. dubius* Scop. (*Tr. major* Jacq.) — *Nagy B.* — Az előbbi társaságában terem.

1459. *Tr. pratensis*. L. — *Réti B.* — Két előbbi társával vegyesen nő. A legelő jószág mindhármát megeszi.

321. *Scorzonera*. L. (*Podospermum* DC.) — *Nyelkaszat* v. *Pozdor*.

1460. *Scorzonera Jacquiniana* Celak. (*P. Jacquinianum* Roch.) — *Sallangos Ny.* — Nagyon közönséges verőfényes, gyepes helyeken: így a temetőkben, a vasúti és tiszai töltések oldalán s a réti és szállási kövérebb legelőkön.

1461. *Sc. laciniata*. L. (*P. laciniatum* DC.) — *Szabdalt Ny.* — Az előbbivel társasan nő.

1462. *Scorzonera parviflora* Jacq., flóránkból teljesen kieszett; emlékét herbáriumom őrzi. Az Irizseten 1900-ban még szedtem, herbáriumomban ottan van képviselve.

1463. *Sc. hispanica*. L. — *Artifi Pozdor*. — Dammer berlini tanár kísérlete szerint ennek levelei selyemhernyó-táplálékul alkalmazhatók (Ert. 1916. márc. 3. sz.) és

1464. *Cynara Scolymus*. L. — *Articsóka*, néha főzelékül tenyésztetnek; az előbbinek répáját, az utóbbinak húsos, pikkelyes bimbóját használják.

322. *Picris*. L. — *Keserűgyökér*.

1465. *P. hieracioides*. L. — *Ékes K.* — Az Árpádliget tisztásain, a Botra bozótos helyein, a szőlők lejtőin, az országutak és határút surjános helyein sokszor látható.

Carlina vulgaris. L.

Echinops spaeocephalus. L.

Serratula tinctoria. L. — Határunktól végleg búcsút vettek. Deákkoromban még valamennyit gyűjtöttem nálunk s emlékeket növénygyűjteményem őrzi.

1466. *P. echioides*. L. — *Galandféreg K.* (*Helminthia echioides* Gärtner.) — Határunkból évekkel ezelőtt teljesen kipusztult. Pár év óta azonban újra előkerült s most az Alsórétben és a kiírtott Árpádliget helyén szántóföldeken nagyban tenyészik. A m. nemz. múzeum cen-

túriája számára begyűjtöttem. — *Planta haec inquilina certe per semina Medicago sativae est alicunde huc importata; prima vice etenim in agris cum Medicago sativa consitis est animadversa et quidem in territorio Alsórét, ubi postea aliorum quoque se extendit, et nonnullis abhinc annis praesertim in agris exstirpatae silvae Árpádliget et in aggeribus canalis: „Parallelárok“ solo argilloso nigro in maxima summa viget, memoratuque dignum, quod semper in consortio Picris hieracioides crescere et inveniri solet.*

323. *Sonchus*. L. — *Csorbóku*.

1467. *S. levis* Vill. (*S. oleraceus* L.) — *Szelid Cs.* — Kertekben, szántóföldeken és parlagokon gyakori. A sertések, juhok és szarvasmarhák nagyon szívesen legelik. Azt mondják, hogy tejnedve a sárgaság ellen jó.

1468. *S. arvensis*. L. — *Mezei Cs.* — Az előbbivel vegyesen is nő, de a kissé nedves talajt jobban szereti.

1469. *S. asper*. L. — *Szúrós Cs.* — A szállásokon s egyáltalán a magasparti földeken nem gyakori; annál bővebben terem a városi kövér földű kertekben s a rétek kissé nyirkos tarlóin. Zölden ez is jó takarmányfű birkáknak és szarvasmarháknak. Néha, mint f. *S. pungens* Bisch is látható.

1470. *S. paluster*. L. — *Mocsári Cs.* — A rétek kissé vízenyős árkaiban és tarlóin igen közönséges dudva, amely sokszor egymaga lep el jókora területeket és élénk sárgára festi az ottani tájéket. Ezt a jószág legkevésbé fogyasztja.

324. *Chondrilla*. L. — *Nyúlparéj*.

1471. *Ch. juncea*. L. — *Közönséges Ny.* — Határunkban egyike volt a legnagyobb ritkaságoknak. 1909-ben fedeztem fel először a Csókity árkában a Debelyácsky- és Gortva-földek végén, ahol, úgy látszik, állandó tenyészhelye van s aztán egy példányt találtam belőle a Varnyú-féle szállási iskola földjén 1909. nov. 3-án. 1914. év szeptemberében az alsóréti tiszai védgát oldalán a Vissyrámpánál igen sokat találtam belőle. Halvány, fiatal levelei „daruláb” néven jó tavaszi salátát adnak.

325. *Lactuca*. L. — *Saláta*.

1472. *L. sativa*. L. — *Fejes S.* — Igen kedvelt s nagyban termesztett konyhakerti növény, amely akárhányszor el is vadul.

1473. *L. muralis* Fres. — *Kőfalvi S.* — Falakon, romtalajon, sza-

kadékokban, a rétpartokon s vízerek bozótos szélein nagyon közönséges dudva.

1474. *L. Scariola*. L. — Keszeg S. — Parlaghelyeken, utak szélén, mesgyéken, falak tetején nagyon otthonos.

1475. *L. saligna*. L. — Szálaslevelű S. — Árokpartokon, szőlők között, kertekben, szántóföldeken és legelőkön lépten-nyomon szembetűnő növény.

1476. *L. viminea* Presl. — Gatyás S. — Az előbbi társaságát kedveli.

A Lactucákban: lactucerin és lactucin nevű glycosid tartalmú mérges keserű anyag van.

326. *Taraxacum*. L. — Pitypang.

1477. *T. officinale*. L. — Pongyola P. (Kikirics.) — Gyepes helyeken, kivált a rétekben roppant mennyiségben terem. Kitűnő méhlegelő. Leveleit fiatalon salátául is lehet használni, különösen a tavaszi kúránál, de a droguista is megveszi, ára mm. 20 kor., a gyökerének pedig mm. = 40—52 kor. Tartalma: szappanos keserű kivonati anyag, keményítő, nyák, só, kálium, mész-mangan és mézga. Főzete bélbajoknál használatos, mert oldó, erősítő, vércsillapító és enyhén hashajtó hatású. Külsőleg jó szemvíz. — Két feltűnőbb fajváltozata a: *T. laevigatum* DC. = *T. bessarabicum* Hand. — Maz. = *T. corniculatum* Kit. és *T. leptcephalum* Reichb. határunkban szintén honos és az Irizset széksós területeinek lakója.

1478. *T. serotinum* W. K. (*Leontodon serotinum* Sadl.) — Késői S. — A temetők és országutak gyepes helyeinek állandó polgára. Nálunk eléggé gyakori.

327. *Crepis*. L. — Zörgőfü.

1479. *Cr. biennis*. L. (*Cr. Gmelini* Schultz.) — Kétéves Z. — Igen közönséges volt a rétekben gyepes helyeken, a tiszai védgátak oldalain és az országutak mentén, de egy darab óta alig-alig látható.

1480. *Cr. tectorum*. L. — Kőfali Z. — Az előbbi társaságát kedveli.

1481. *Cr. setosa* Hall. (*Cr. hispida* W. K.) — Sertés Z. — Sok van a Botra bokros helyein, a rétaljakon, az alsóvárosi templom udvarán s a két új parkban.

1482. *Cr. rhoeadifolia*. M. B. — Pipacslevelű Z. — Parlaghelyeken, országutak mentén, szőlők között, temetőkben, parkokban és a vasúti töltések oldalán bőven terem.

1483. *Cr. pulchra*. L. — Ékes Z. — 1918. szept. havában Boros Ádám bölcsészhallgatóval 3 példányban észleltem a tiszai ártéren az aracsi rét fölött. Hihetőleg a Tisza árja sodorta ide a magvát valamelyik hegyvidékről.

1484. *Cr. capillaris* Wallr. (*Cr. virens* L.) — Zöldelő Z. — Határunk új növénytársaságára, amely az új Árpádligettel telepedett meg nálunk. Ott, a gyepes helyeken tömegesen tenyészik. A m. nemz. múzeum centúriája számára begyűjtöttem. — Occasionē plantationis nemoris: „Árpádliget“ verosimiliter per semina graminearum est ad Óbecse importata, ubi in herbidis magis magisque propagatur, et quidem semper in consortio *Hypochaeris radicatae* et *Leontodon taraxacoides*.

1485. *Crepis rubra* L.

1486. *Cr. alba* L., díszvirágok.

A *Hieracium*ok vad állapotban határunkban nincsenek képviselve. A *Hieracium pilosella* L. herbáriumomban van ugyan egy példányban óbecsei lelőhelyről, de most ennek is teljesen nyoma veszett.

1487. *Hieracium aurantiacum* L. nevű szép hölgyalmá kerti virág.

1488. *Helianthus annuus* L. — Napraforgó. Magvának olajáért,

1489. *Helianthus tuberosus* L. — Csicsóka, ehető gumóiért tenyésztetnek; a csikók és sertések nagyon kedvelik. A szárát és leveleit a birka fogyasztja.

A Fészkesek családja igen sok és díszes kerti virágot szolgáltat a virágkedvelőknek, amelyek közül a már felsoroltakon kívül még a következők műveltetnek nagy előszeretettel:

1490. *Acroclinium roseum* L. rózsaszínű szalmavirág, amely csokrokba kiválóan alkalmas.

1491. *Ageratum conyzoides* Seveet.

1492. *Ag. Mexicanum*. L.

1493. *Ag. roseum*. L.

1494. *Ammobium alatum* R. Br., hártyás szalmavirág, téli csokrokba.

1495. *Arctotis breviscapa* L.

1496. *Arc. grandis*. L.

1497. *Antennaria margaritacea* Raf.

1498. *Ant. plantaginea* DC.

1499. *Athanasia annua*. L.

1500. *Argyranthemum frutescens* L.

1501. *Cineraria hybrida* Willd. Fokföldről sokféle színpompában díszlő cserépvirág.

1502. *Cin. maritima* L. sárgavirágú félcserje, fehér molyhos levelekkel, amely virágágyak díszítésére is szolgál.

1503. *Cacalia sonchifolia* L.

1504. *Cac. coccinea*. L.

1505. *Calendula officinalis* L. — *Körömke*. — A droguista virágjának mmázsáját 150 koronáért veszi.

1506. *Cal. stellata* Cav.

1507. *Calliopsis* v. *Coreopsis bicolor* Rchb. — Bécsi fű, sárga-fekete virágjaiért hívják így.

1508. *Cal. Drummondii* Don. tiszta sárga virágú.

1509. *Cosmea bipinnata* L. remek szép őszi virág.

1510. *Cosmophyllum* C. Koch v. *Podachaenium* Benth. nagyon szép mexikói díszlapu, amit újabban nagyon fölkapnak nálunk is.

1511. *Cnicus benedictus* L. — *Áldott bogács*. — Dísznövény és orvosság is; füve és virágja (*herba cardui benedicti*) szolgáltatják a droguát, ára mm. 40 kor. Cnicin ($C_{42} H_{56} O_{15}$) tartalmuknál fogva jó stomachicumot adnak.

1512. *Dahlia variabilis* Desf. = *Georgina variabilis* Willd.,

1513. *Dahlia coccinea* Cav. = *Georg. coccinea* Willd. = *Györgyike*. — Nagyon sok fajváltozatban művelt igen hálás kerti virágok. Mexikói eredetűek.

1514. *Gaillardia picta* Swt.

1515. *G. lanceolata* Mch. késő őszi virító kedves növények.

1516. *Helichrysum bracteatum* Willd.

1517. *Hel. fulgidum* Willd.

1518. *Migania scandens* W. Mexikóból származó szép felfutó növény.

1519. *Rudbeckia amplexicaulis* L.

1520. *R. laciniata*. L.

1521. *R. purpurea*. L.

1522. *Solidago Canadensis* L.

1523. *Santolina Chamaecyparissus* L. — *Istenfa*. — Csinos leveleiért és virágaiért termesztett cserjécske.

1524. *Sanovitalia procumbens* Willd.

1525. *S. villosa* Cav. Szép szegélynövények.

1526. *Tagetes patulus* L.

1527. *Tag. erectus*. L.

1528. *Tag. procumbens*. — *Büdöske*. — Virágaik (flores Africani néven) orvosságul szolgálnak.

1529. *Telekia speciosa* Baumg.

1530. *Tel. cordifolia* DC.

1531. *Xeranthemum annuum* L.

1532. *Zinnia elegans* Jacq.

1533. *Zin. Haageana* Rgl.

1534. *Zin. Darwini* Rgl. — Sokféle változatban termesztett igen kedves és háladatos kerti virágok.

B. alcsoport: *Gymnospermae*. — *Nyitvatermők*.

I. oszt.: *Coniferae* Juss. — *Toboztermők*.

1. család: *Abietinaceae*. Juss. — **Fenyőfélék**. Megjegyzendő, hogy a nyitvatermők családjába tartozó növénynek és fajok határunkban kizárólag művelve találhatók. Ide tartoznak, mint általában kultivált dísznövények a következők:

1535. *Pinus silvestris* L. — *Erdei Fenyő*. — Belőle készül a terpentinolaj (oleum therebinth. rectificatum és spiritus therebinthinae), továbbá a hegedűgyanta (colophonium depuratum flavum).

1536. *Pinus Strobus* L. — *Sima Fenyő*. Az Árpádligetben.

1537. *Larix decidua* Mill. (*Larix Europaea* DC.) — *Vörös Fenyő*. — Belőle készítik a velencei terpentint (*Therebinth. veneta*).

1538. *Picea vulgaris* Link. (*Pinus Abies* L. *Abies Picea* Mill. *Abies excelsa* Poir.) — *Jegenyefenyő*. — Igen szép pyramisalakú fenyő, amely díszkertekben a legjobban van nálunk elterjedve. — Nálunk nehezen fogja meg az ültetvény, de ha egyszer sikerült gyökereit vernie, akkor elég szépen díszlik (pl. az Árpádligetben, dr. Balaton parkjában, Zsótér Zoltán szállásán, özvegy Gortváné kertjében stb.)

1539. *Abies alba* Miller.

1540. *Abies Canadensis* L., e két utóbbi ritkábban műveltetik. Rendszerint ezen három utóbbi fenyőfajt szokták karácsonyfának használni.

1541. *Juniperus Sabina* L. — *Nehézságú Boróka*. Levele (herba et summitates Sabinae) belsőleg rendetlen havibajt gyógyító (emmenagogum) és abortivum is; külsőleg pedig petyhüdt sebek izgatására jó.

1542. *Juniperus Virginiana* L. (*Sabina Virginica* Asch.) szintén díszbokrocška.

1543. *Thuja occidentalis* L.

1544. *Thuja orientalis* L. (*Biota orientalis* Endl.) — Sírokra és díszkertekbe gyakran ültetett és sikeresen díszlő örökzöld cserjék.

1545. *Cypressus sempervirens* L. — *Ciprusfa*, egyetlenegy pél-

dányban láttam ültetve, még pedig dr. Tripolszky János szállási kertjében.

1546. *Taxus baccata* L. — *Tiszafa*, nálunk most sehol sincs ültetve, valamikor a Gyorgyevits-féle parkban tenyésztett a szálláson.

O. A. M. D. G.

Hálás köszönetemet fejezem ki e helyen is „A Szegedi Alföld-kutató Bizottság“ elnökének: Dr. KOGUTOWICZ Károly egyetemi r. nyilv. professor úrnak, amiért munkámat kiadni kegyeskedett.

Kamaraerdő u. p. Budaörs, 1929. jún. 30.

Dr. Kovács Ferenc
plébános.

